

T.C.
KASTAMONU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI

ÇOCUKLUK DÖNEMİ ÖRSELENME YAŞANTILARININ
YETİŞKİN BAĞLANMA STİLLERİ VE TANRI'YA BAĞLANMA
STİLLERİ ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

FURKAN YILDIRIM

FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ

DR. ÖĞR. ÜYESİ ÇİĞDEM GÜLMEZ

2022
KASTAMONU

TAAHHÜTNAME

Bu tezin tasarımı, hazırlanması, yürütülmesi, araştırmalarının yapılması ve bulgularının analizlerinde bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu; ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını, bilimsel etiğe uygun olarak kaynak gösterildiğini bildirir ve taahhüt ederim.

Furkan YILDIRIM

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ÇOCUKLUK DÖNEMİ ÖRSELENME YAŞANTILARININ YETİŞKİN BAĞLANMA STİLLERİ VE TANRI'YA BAĞLANMA STİLLERİ ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

FURKAN YILDIRIM

KASTAMONU ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI

DANIŞMAN:DR. ÖĞR. ÜYESİ ÇİĞDEM GÜLMEZ

Özet metni buraya yazınız. Çocuğa yönelik istismar geçmişten günümüze devam eden toplumsal bir problemdir. İstismar, çocuğu fiziksel olarak etkilediği gibi ruhsal olarak da etkilemektedir. Çocukluk dönemi bağlanma kalıpları ise kişinin bağlanacağı figürlerle olan etkileşimi şekillendirmede önemli bir etkidir. Kişinin çocukluk döneminde örselenmeye maruz kalması, yetişkinlik döneminde tanrıya karşı bağlanma davranışlarını oluşturmada etkilediği düşünülmektedir. Bu araştırmanın amacı, yetişkinlerin çocukluk dönemine ait anımsadıkları örselenme yaşantılarının, yetişkinlik dönemi Tanrı'ya bağlanma düzeyleri ile ilişkili midir? sorusuna cevap aranmasıdır. Bununla birlikte demografik değişkenlere göre (yaş, cinsiyet, eğitim durumu), araştırmanın temel değişkenleri (örselenme yaşantıları, yetişkinlik dönemi bağlanma stilleri, Tanrı'ya bağlanma stilleri) arasında ilişkinin ya da farklılaşmanın olup olmadığını incelemektir. Araştırmanın evrenini Türkiye'de yaşayan 18-35 yaş aralığındaki genç yetişkinler oluşturmaktadır. Araştırma örneklemini 411 kişiden oluşmaktadır. Araştırmada kullanılan ölçekler, internet ortamına aktarılmış ve katılımcılar ile online ortamda paylaşılmıştır. Araştırmada 1994 yılında Bernstein ve arkadaşları tarafından hazırlanan ve Türkçe uyarlaması 1999 yılında Aslan ve Alparslan tarafından yapılan 'Çocukluk Dönemi Örselenme Yaşantıları Ölçeği', 2016 yılında Erzen tarafından yapılan 'Üç Boyutlu Yetişkin Bağlanma Stilleri Ölçeği', 2005 yılında Beck ve arkadaşları tarafından oluşturulan ve Türkçe uyarlaması 2012 yılında Subaşı tarafından yapılan 'Tanrı'ya Bağlanma Envanteri' kullanılmıştır. Yapılan çalışma sonucunda, çocukluk dönemi örselenme yaşantıları ile tanrıya bağlanma stilleri arasında istatistiksel olarak anlamlı negatif bir ilişki bulunmuştur. Çocukluk dönemi örselenme yaşantıları düzeyi, yetişkin bağlanma stilleri ve tanrıya bağlanma stilleri demografik değişkenlere göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir. Ulaşılan sonuçlar bulgular kısmında detaylı olarak verilmiştir.

ANAHTAR KELİMELEER:Çocukluk dönemi örselenme yaşantıları, yetişkin bağlanma stilleri, tanrıya bağlanma stilleri.

Haziran, 2022, 155 Sayfa

ABSTRACT**MSC THESIS****THE EFFECT OF CHILDHOOD ABUSE EXPERIENCES ON ADULT
ATTACHMENT STYLES AND ATTACHMENT TO GOD****FURKAN YILDIRIM****KASTAMONU UNIVERSITY INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCE
DEPARTMENT OF PHILOSOPHY AND RELIGION SCIENCES
SUPERVISOR:ASST. PROF. ÇİĞDEM GÜLMEZ**

Child abuse is a social problem that continues from the past to the present. Abuse affects the child mentally as well as physically. Childhood attachment patterns are an important factor in shaping the interaction with the figures to which a person will be attached. It is thought that an individual's exposure to trauma in childhood affects the formation of attachment behaviors towards God in adulthood. The purpose of this research is to question if the traumatic experiences that adults remember from their childhood related to their level of attachment to God in adulthood or not. In addition, it is to examine whether there is a relationship or differentiation between the main variables of the research (traumatic experiences, adult attachment styles, God attachment styles) according to demographic variables (age, gender, educational status). The population of the research consists of young adults between the ages of 18-35 living in Turkey. The research sample consists of 411 people. The scales used in the research were transferred to the internet and shared with the participants online. In the research, 'Childhood Abuse Experiences Scale', which was created by Bernstein et al. in 1994 and its Turkish adapted by Aslan and Alparslan in 1999, was used in the study. In addition 'Three-Dimensional Adult Attachment Styles Scale' which was created by Erzen in 2016. Finally the 'Attachment to God Inventory', which was created Beck et al. in 2005 and adapted into Turkish by Subaşı in 2012, was used. As a result of the study, a statistically significant negative relationship was found between childhood traumatic experiences and attachment styles to God. The level of childhood traumatic experiences, adult attachment styles and God attachment styles show statistically significant differences according to demographic variables. The results are given in detail in the findings section.

KEYWORDS:Childhood traumatic experiences, adult attachment styles, God attachment styles.

June 2022, 155 Page

TEŞEKKÜR

Bu araştırmanın oluşum sürecinde pek çok kişinin emeği ve katkısı bulunmaktadır. Öncelikle bilgi, tecrübe ve deneyimlerini benimle paylaşarak bu süreçte bana yardımcı olan tez danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Çiğdem Gülmez'e teşekkür ederim. Lisans ve Yüksek Lisans dönemlerimde bana kattıklarından dolayı Doç. Dr. Muzaffer Barlak'a, Doç. Dr. Emrah Dindi'ye, Dr. Öğr. Üyesi Cüneyd Aydın'a, Dr. Öğr. Üyesi İbrahim Toprak'a, Arş. Gör. Dr. Muhammet Karaağaç'a teşekkür ederim. Tezin her aşamasında fikir alışverişinde bulunduğum ve destek aldığım Arş. Gör. Nusret Aydın ve Arş. Gör. Mehmet Kurt'a teşekkür ederim.

Anketlerin uygulanma aşamasında tüm özverisi ile bana yardımcı olan Furkan Çakmak'a ve araştırmaya katılan tüm katılımcılara teşekkür ederim. Kur'an ilimlerinde temel eğitimimi aldığım süreçte bana sevgisini ve desteğini her daim gösteren teyzem Fatma Aslan'a, anneannem Zekiye Engin ve dedem Dursun Engin'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Dualarıyla her zaman bana destek veren babaannem Hediye Yıldırım ve dedem Şaban Yıldırım'a teşekkür ederim.

Sevgisini ve ilgisini hiç esirgemeyen, şefkatini ve merhametini her daim hissettiğim biricik annem İlknur Yıldırım'a ve her daim beni destekleyen, motive eden ve cesaretlendiren babam Şanver Yıldırım'a, bağlılığın önemini anladığım candan bağlı olduğum ağabeyim Yasin Yıldırım'a ve kardeşim Kerem Can Yıldırım'a en içten duygularıyla teşekkür ederim.

Bu zorlu süreçte desteğini benden bir an olsun esirgemeyen, hayatımdaki pek çok zorluğu birlikte aştığım, yol arkadaşım, eşim Elif Yasemin Yıldırım'a en içten duygularıyla teşekkür ederim.

Son olarak hayata yeni bir pencereden bakma imkânı sunan, hayatıma umut ve heyecan katan biricik oğlum Talha'ya sevgilerimle...

FURKAN YILDIRIM

Kastamonu, 2022

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAYI	ii
TAAHHÜTNAME	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT	v
TEŞEKKÜR	vi
İÇİNDEKİLER	vii
ŞEKİLLER DİZİNİ	x
TABLolar DİZİNİ	xi
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ	xiv
1. GİRİŞ.....	1
1.1 Araştırmanın Problemi	1
1.2 Araştırmanın Alt Problemleri	2
1.3 Araştırmanın Amacı	2
1.4 Araştırmanın Hipotezleri	2
1.5 Araştırmanın Önemi	4
1.6 Araştırmanın Sayıtları	5
1.7 Araştırmanın Sınırlılıkları	5
1.8 Tanımlar	5
1.9 Örselenme Yaşantıları ile İlgili Literatür Taraması.....	6
1.10 Yetişkinlik Dönemi Bağlanma ile İlgili Literatür Taraması	10
1.11 Tanrı'ya Bağlanma ile İlgili Literatür Taraması	15
2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE	20
2.1 Çocukluk Dönemi Örselenme Yaşantıları.....	20
2.1.1 Çocukluk Dönemi Örselenme Yaşantılarına Yönelik Kuramsal Açıklamalar	23
2.1.2 İstismar Çeşitleri	30
2.2 Bağlanma Kuramı.....	37
2.2.1 Bowlby ve Bağlanma Teorisi	38
2.2.2 Mary Ainsworth ve Bağlanma Teorisi.....	44
2.2.3 Hazan ve Shaver Bağlanma Modeli.....	46
2.2.4 Bartholomew ve Dörtlü Bağlanma Modeli.....	47
2.3 Tanrı'ya Bağlanma	49
2.3.1 Bağlanma Kuramı ile Tanrı'ya Bağlanma Kuramı Arasındaki Benzer ve Farklı Yönler	52
2.3.2 Tanrı'ya Bağlanma Kuramında Temel Hipotezler	54
2.3.3 Tanrı'ya Bağlanma Davranışlarını Olumsuz Yönde Etkileyen Faktörler	57
2.3.4 Tanrı'ya Bağlanma Stilleri.....	58
2.3.5 Örselenme, Din ve Tanrı'ya Bağlanma	60
3. YÖNTEM.....	65
3.1 Araştırmanın Modeli	65
3.2 Araştırmanın Çalışma Grubu.....	65
3.3 Araştırmaya Katılanların Demografik Özellikleri.....	65
3.4 Ölçme Araçları	66
3.4.1 Çocukluk Dönemi Örselenme Yaşantıları Ölçeği	66
3.4.2 Üç Boyutlu Yetişkin Bağlanma Stilleri Ölçeği.....	70

3.4.3 Tanrı'ya Bağlanma Envanteri.....	72
4. ARAŞTIRMA BULGULARI	76
4.1 Araştırmaya Katılanların Çocukluk Dönemi Örselenme Yaşantıları Düzeyleri.....	76
4.2 Araştırmaya Katılan Bireylerin Yetişkin Dönemi Bağlanma Düzeyleri.....	77
4.3 Araştırmaya Katılan Bireylerin Tanrı'ya Bağlanma Düzeyleri	78
4.4 Araştırmaya Katılan Bireylerin Öznel Dindarlık Algısı Düzeyleri.....	79
4.5 Demografik Değişkenlere Göre Çocukluk Dönemi Örselenme Yaşantıları Karşılaştırması	79
4.5.1 Cinsiyete Göre Çocukluk Dönemi Örselenme Yaşantıları Karşılaştırması.....	79
4.5.2 Eğitim Değişkenine Göre Çocukluk Dönemi Örselenme Yaşantıları Karşılaştırması.....	81
4.6 Demografik Değişkenlere Göre Yetişkin Dönemi Bağlanma Stillerinin Karşılaştırması	83
4.6.1 Cinsiyete Göre Yetişkin Bağlanma Stilleri Karşılaştırması	83
4.6.2 Yaş Değişkenine Göre Yetişkin Bağlanma Stilleri Karşılaştırması	84
4.6.3 Eğitim Değişkenine Göre Yetişkin Bağlanma Stilleri Karşılaştırması.	86
4.7 Demografik Değişkenlere Göre Tanrı'ya Bağlanma Stillerinin Karşılaştırması	89
4.7.1 Cinsiyete Göre Tanrı'ya Bağlanma Stillerinin Karşılaştırması	89
4.7.2 Yaş Değişkenine Göre Tanrı'ya Bağlanma Stillerinin Karşılaştırması	91
4.7.3 Eğitim Değişkenine Göre Tanrı'ya Bağlanma Stillerinin Karşılaştırması.....	92
4.8 Değişkenler Arasındaki İlişkilere Dair Korelasyonlar	94
4.9 Örselenme Yaşantılarının Yetişkin Bağlanma Stilleri Üzerindeki Yordayıcı Etkisi	96
4.9.1 Örselenme Yaşantılarının Güvenli Bağlanma Stili Üzerindeki Yordayıcı Etkisi.....	96
4.9.2 Örselenme Yaşantılarının Kaygılı Bağlanma Stili Üzerindeki Yordayıcı Etkisi.....	99
4.9.3 Örselenme Yaşantılarının Kaçınan Bağlanma Stili Üzerindeki Yordayıcı Etkisi.....	101
4.9.4 Çocukluk Dönemi Ağır Fiziksel ve Cinsel İstismar ile Yetişkin Bağlanma Stilleri Arasındaki İlişki	103
4.10 Örselenme Yaşantıları ve Yetişkin Bağlanma Stillerinin Tanrı'ya Bağlanma Stilleri Üzerindeki Yordayıcı Rolü	103
4.10.1 Örselenme Yaşantıları ve Yetişkin Bağlanma Stillerinin Tanrı'ya Güvenli Bağlanma Stilini Yordayıcı Rolü	104
4.10.2 Örselenme Yaşantıları ve Yetişkin Bağlanma Stillerinin Tanrı'ya Kaygılı Bağlanma Stilini Yordayıcı Rolü	106
4.10.3 Örselenme Yaşantıları ve Yetişkin Bağlanma Stillerinin Tanrı'ya Kaçınan Bağlanma Stilini Yordayıcı Rolü.....	109
4.10.4 Ağır Fiziksel ve Cinsel İstismar ile Tanrı'ya Bağlanma Stilleri Arasındaki İlişki	111
4.11 Öznel Dindarlık Algısı ile Tanrı'ya Bağlanma Arasındaki İlişkilere Ait Bulgular.....	112
4.11.1 Öznel Dindarlık Algısı ile Tanrı'ya Güvenli Bağlanma Stili Arasındaki İlişki	112

4.11.2	Öznel Dindarlık Algısı ile Tanrı'ya Kaygılı Bağlanma Stili Arasındaki İlişki	113
4.11.3	Öznel Dindarlık Algısı ile Tanrı'ya Kaçınan Bağlanma Stili Arasındaki İlişki	114
5.	TARTIŞMA ve YORUM	115
5.1	Çocukluk Dönemi Örselenme Yaşantıları ve Demografik Değişkenler Arasındaki İlişkiler.....	115
5.2	Yetişkin Bağlanma Stilleri ve Demografik Değişkenler Arasındaki İlişkiler	117
5.3	Tanrı'ya Bağlanma Stilleri ve Demografik Değişkenler Arasındaki İlişkiler	120
5.4	Örselenme Yaşantıları ile Yetişkin Bağlanma Stilleri Arasındaki İlişki...	122
5.5	Örselenme Yaşantıları ile Tanrı'ya Bağlanma Stilleri Arasındaki İlişki...	124
5.6	Yetişkin Bağlanma Stilleri ile Tanrı'ya Bağlanma Stilleri Arasındaki İlişki	125
5.7	Öznel Dindarlık Algısı ile Tanrı'ya Bağlanma Stilleri Arasındaki İlişki..	126
6.	SONUÇ VE ÖNERİLER	128
6.1	Sonuçlar.....	128
6.2	Öneriler.....	131
7.	KAYNAKÇA	133
8.	EKLER.....	147
EK A.	Kişisel Bilgi Anketi	148
EK B.	Çocukluk Dönemi Örselenme Yaşantıları Ölçeği.....	149
EK C.	Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri Ölçeği	152
EK D.	Tanrı'ya Bağlanma Envanteri.....	154

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. Örselenme yaşantılarının güvenli bağlanma üzerindeki yordayıcı etkisine dair normallik dağılımına ait histogram.....	98
Şekil 2. Örselenme yaşantılarının kaygılı bağlanma üzerindeki yordayıcı etkisine dair normallik dağılımına ait histogram.....	100
Şekil 3. Örselenme yaşantılarının kaçınan bağlanma üzerindeki yordayıcı etkisine dair normallik dağılımına ait histogram.....	102
Şekil 4. Örselenme yaşantılarının ve yetişkin bağlanma stillerinin Tanrı'ya güvenli bağlanma üzerindeki yordayıcı etkisine dair normallik dağılımına ait histogram.....	105
Şekil 5. Örselenme yaşantılarının ve yetişkin bağlanma stillerinin Tanrı'ya kaygılı bağlanma üzerindeki yordayıcı etkisine dair normallik dağılımına ait histogram.....	108
Şekil 6. Örselenme yaşantılarının ve yetişkin bağlanma stillerinin Tanrı'ya kaçınan bağlanma üzerindeki yordayıcı etkisine dair normallik dağılımına ait histogram	110

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 1. Çocuk istismarı ve ihmali için risk faktörleri	26
Tablo 2. Dörtlü bağlanma modeli.	48
Tablo 3. Katılımcıların demografik özellikleri	65
Tablo 4. Çocukluk dönemi örselenme yaşantıları ölçeği faktör analizi.....	67
Tablo 4'ün Devamı	68
Tablo 4'ün Devamı	69
Tablo 5. Üç boyutlu bağlanma stilleri ölçeği faktör analizi.....	71
Tablo 6. Tanrı'ya bağlanma envanteri faktör analizi	74
Tablo 7. Çocukluk dönemi örselenme yaşantıları ölçeği için değer aralıkları..	76
Tablo 8. Araştırmaya katılan bireylerin ihmale uğrama düzeyleri	76
Tablo 9. Araştırmaya katılan bireylerin fiziksel ve sözel istismara uğrama düzeyleri	76
Tablo 10. Araştırmaya katılan bireylerin ağır fiziksel ve cinsel istismara uğrama düzeyleri	76
Tablo 11. Yetişkin bağlanma ölçeği için değer aralıkları	77
Tablo 12. Araştırmaya katılan bireylerin yetişkin dönemi güvenli bağlanma düzeyleri	77
Tablo 13. Araştırmaya katılan bireylerin yetişkin dönemi kaçınan bağlanma düzeyleri	77
Tablo 14. Araştırmaya katılan bireylerin yetişkin dönemi kaçınan bağlanma düzeyleri	77
Tablo 15. Tanrı'ya bağlanma ölçeğine ait değer aralıkları	78
Tablo 16. Araştırmaya katılan bireylerin Tanrı'ya güvenli bağlanma düzeyleri	78
Tablo 17. Araştırmaya katılan bireylerin Tanrı'ya kaygılı bağlanma düzeyleri	78
Tablo 18. Araştırmaya katılan bireylerin Tanrı'ya kaçınan bağlanma düzeyleri	78
Tablo 19. Öznel dindarlık ölçeğine ait değer aralıkları.....	79
Tablo 20. Araştırmaya katılan bireylerin öznel dindarlık algısı	79
Tablo 21. Cinsiyete göre ihmal boyutu karşılaştırması t-testi analizi.....	79
Tablo 22. Cinsiyete göre fiziksel ve sözel istismar boyutu karşılaştırması t-testi analizi	80
Tablo 23. Cinsiyete göre ağır fiziksel ve cinsel istismar boyutu karşılaştırması Man Whitney U analizi.....	80
Tablo 24. Eğitim değişkenine göre ihmal boyutu karşılaştırması ANOVA analizi.....	81
Tablo 25. Eğitim değişkenine göre fiziksel ve sözel istismar boyutu karşılaştırması ANOVA analizi	82
Tablo 26. Eğitim değişkenine göre ağır fiziksel ve cinsel istismar boyutu karşılaştırması Kruskal Wallis analizi.....	82
Tablo 27. Cinsiyete göre güvenli bağlanma karşılaştırması t-testi analizi.....	83
Tablo 28. Cinsiyete göre kaygılı bağlanma karşılaştırması t testi analizi.....	84
Tablo 29. Cinsiyete göre kaçınan bağlanma karşılaştırması t testi analizi	84
Tablo 30. Yaş değişkenine göre güvenli bağlanma karşılaştırması ANOVA analizi.....	85

Tablo 31. Yaş değişkenine göre kaygılı bağlanma karşılaştırması ANOVA analizi.....	85
Tablo 32. Yaş değişkenine göre kaçınan bağlanma karşılaştırması ANOVA analizi.....	86
Tablo 33. Eğitim değişkenine göre güvenli bağlanma karşılaştırması ANOVA analizi.....	87
Tablo 34. Eğitim değişkenine göre kaygılı bağlanma karşılaştırması ANOVA analizi.....	87
Tablo 35. Eğitim değişkenine göre kaçınan bağlanma karşılaştırması ANOVA analizi.....	88
Tablo 36. Cinsiyete göre Tanrı'ya güvenli bağlanma stili karşılaştırması t-testi analizi	89
Tablo 37. Cinsiyete göre Tanrı'ya kaygılı bağlanma stili karşılaştırması t-testi analizi	90
Tablo 38. Cinsiyete göre Tanrı'ya kaçınan bağlanma stili karşılaştırması t-testi analizi	90
Tablo 39. Yaş değişkenine göre Tanrı'ya güvenli bağlanma stili karşılaştırması ANOVA analizi	91
Tablo 40. Yaş değişkenine göre Tanrı'ya kaygılı bağlanma karşılaştırması ANOVA analizi.....	91
Tablo 41. Yaş değişkenine göre Tanrı'ya kaçınan bağlanma karşılaştırması ANOVA analizi.....	92
Tablo 42. Eğitim değişkenine göre Tanrı'ya güvenli bağlanma karşılaştırması ANOVA analizi.....	93
Tablo 43. Eğitim değişkenine göre Tanrı'ya kaygılı bağlanma karşılaştırması ANOVA analizi.....	93
Tablo 44. Eğitim değişkenine göre Tanrı'ya kaçınan bağlanma karşılaştırması ANOVA analizi	94
Tablo 45. Değişkenler arası ilişkilere dair korelasyonel ilişkiler.....	95
Tablo 46. Örselenme yaşantılarının güvenli bağlanma stilini yordamasına ilişkin regresyon analizi	98
Tablo 47. Örselenme yaşantılarının kaygılı bağlanma stilini yordamasına ilişkin regresyon analizi	100
Tablo 48. Örselenme yaşantılarının kaçınan bağlanma stilini yordamasına ilişkin regresyon analizi	102
Tablo 49. Ağır fiziksel ve cinsel istismar ile yetişkin bağlanma stilleri arasındaki ilişkiye dair Spearman Brown korelasyon analizi	103
Tablo 50. Örselenme yaşantıları ve yetişkinlik bağlanma stillerinin Tanrı'ya güvenli bağlanma stilini yordamasına ilişkin regresyon analizi	105
Tablo 51. Örselenme yaşantıları ve yetişkinlik bağlanma stillerinin Tanrı'ya kaygılı bağlanma stilini yordamasına ilişkin regresyon analizi	108
Tablo 52. Örselenme yaşantıları ve yetişkinlik bağlanma stillerinin Tanrı'ya kaçınan bağlanma stilini yordamasına ilişkin regresyon analizi	111
Tablo 53. Ağır fiziksel ve cinsel istismar ile Tanrı'ya bağlanma stilleri arasındaki ilişkiye dair Spearman Brown korelasyon analizi	111
Tablo 54. Öznel dindarlık algısı ile Tanrı'ya güvenli bağlanma arasındaki ilişkiye dair ANOVA analizi.....	112

Tablo 55. Öznel dindarlık algısı ile Tanrı'ya kaygılı bağlanma arasındaki ilişkiye dair ANOVA analizi.....	113
Tablo 56. Öznel dindarlık algısı ile Tanrı'ya kaçınan bağlanma arasındaki ilişkiye dair ANOVA analizi.....	114

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

&: Ve

%: Yüzde

ANOVA: Varyans analizi

Bkz: Bakınız

F: Frekans

N: Kişi sayısı

p: Anlamlılık değeri

r: Korelasyon katsayısı

s: Sayfa

ss: Sayfa aralığında

S: Standart sapma

Sd: Serbestlik derecesi

vs: Vesaire

1. GİRİŞ

Bu bölümde “çocukluk dönemi örselenme yaşantılarının yetişkin bağlanma stilleri ve Tanrı’ya bağlanma stilleri üzerindeki etkisi” içerikli çalışmanın problemine, alt problemlerine, amacına, hipotezlerine, önemine, sayıltılarına, sınırlılıklarına, bazı tanımlamalara ve ilgili literatür taramasına yönelik açıklamalar yapılacaktır.

1.1 Araştırmanın Problemi

Çocukluk dönemi örselenme yaşantıları, tarihin eski dönemlerinden beri bireylerin yaşadığı ancak 20.yy’da adli vakaların incelenmesinde kullanılarak bilinirliği artan ve üzerine araştırmalar yapılan bir konu olarak dikkat çekmektedir. Günümüzde çeşitli istismar olaylarının medyaya ve farklı yayın organlarına yansısıyla birlikte bu konu toplumların ve dolayısıyla araştırmacıların harekete geçmesini sağlamıştır.

Din, inanan bireyin davranışlarını, düşünce tarzını ve eylemlerini etkileyen bir özelliğe sahiptir. Hayatının erken dönemlerinde çeşitli örselenme problemleri ile karşılaşan insanlar, bağlanma kuramcılarının ifadesiyle “güvenli bir alan” arayışı içerisine girmektedirler. Bu noktada bireyler güvenli alanı farklı bağlanma figürlerinde aramaya yönelmektedirler. Tanrı bu bağlanma figürleri arasında diğerlerinden farklı özelliklere sahiptir. Zira insanların bağlandığı diğer figürler (anne, baba, ülke, takım vs.) belirli alanlarda bireyin ihtiyaçlarını karşılayabilirken, Tanrı bireyin talep etmemesi halinde dahi onun sorunlarını bilen ve her an yardımcı olmayı bekleyen bir özelliğe sahiptir.

Bağlanma kuramı, bireyin doğduğu andan itibaren başlayan ve hayatının her döneminde bağlanma figürleriyle etkileşim halinde olduğunu ifade eden bir yaklaşımdır. Başlangıçta bireyin annesiyle kurduğu bağın özelliklerine odaklanan bu kuram, sonrasında bu davranışın yetişkinler arasında gerçekleşen bağlanma davranışlarına benzeyen ve benzemeyen yönlerini incelemeye başlamıştır. Bundan sonraki süreçte ise bebeklik dönemi bağlanma davranışlarının, Tanrı-insan arasındaki bağlanma davranışına daha yakın olduğu düşüncesiyle, Tanrı’ya bağlanma stilleri incelenmiştir. Bu bağlamda bireyin yetişkinliğinde Tanrı ile kurduğu bağın nedenlerinin incelenmesi önem taşımaktadır. Dolayısıyla bu çalışmada “çocukluk

dönemi örselenme yaşantılarının, Tanrı'ya bağlanma stilleri üzerindeki etkisi nedir?" problemi ele alınmıştır.

1.2 Araştırmanın Alt Problemleri

1. Katılımcıların çocukluk dönemi örselenme yaşantıları demografik değişkenlere göre (cinsiyet, eğitim durumu) farklılık göstermekte midir?
2. Katılımcıların yetişkinlik dönemi bağlanma stilleri demografik değişkenlere göre (cinsiyet, yaş, eğitim durumu) farklılık göstermekte midir?
3. Katılımcıların Tanrı'ya bağlanma düzeyleri demografik değişkenlere göre (cinsiyet, yaş, eğitim durumu) farklılık göstermekte midir?
4. Çocukluk dönemi örselenme yaşantıları ve yetişkinlik dönemi bağlama stilleri yetişkinlik dönemi Tanrıya bağlama stillerini yordamakta mıdır?
5. Çocukluk dönemi örselenme yaşantıları yetişkinlik dönemi bağlanma stillerini yordamakta mıdır?

1.3 Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, yetişkinlerin çocukluk dönemine ait anımsadıkları örselenme yaşantılarının, yetişkinlik dönemi Tanrı'ya bağlanma düzeyleri ile ilişkili midir? sorusuna cevap aranmasıdır. Bununla birlikte demografik değişkenlere göre (yaş, cinsiyet, eğitim durumu), araştırmanın temel değişkenleri (örselenme yaşantıları, yetişkinlik dönemi bağlanma stilleri, Tanrı'ya bağlanma stilleri) arasında ilişkinin ya da farklılaşmanın olup olmadığını incelemektir.

1.4 Araştırmanın Hipotezleri

1. Katılımcıların örselenme yaşantıları (ihmal, fiziksel ve sözel istismar, ağır fiziksel ve cinsel istismar), cinsiyete göre farklılık göstermektedir.

2. Katılımcıların örselenme yaşantıları (ihmal, fiziksel ve sözel istismar, ağır fiziksel ve cinsel istismar), eğitim düzeylerine göre farklılık göstermektedir.

3. Katılımcıların yetişkinlik dönemi bağlanma düzeyleri (güvenli, kaygılı, kaçınan bağlanma), cinsiyete göre farklılık göstermektedir.

4. Katılımcıların yetişkinlik dönemi bağlanma düzeyleri (güvenli, kaygılı, kaçınan bağlanma), yaş değişkenine göre farklılık göstermektedir.

5. Katılımcıların yetişkinlik dönemi bağlanma düzeyleri (güvenli, kaygılı, kaçınan bağlanma), eğitim düzeylerine göre farklılık göstermektedir.

6. Katılımcıların Tanrı'ya bağlanma düzeyleri (Tanrı'ya güvenli, kaygılı, kaçınan bağlanma), cinsiyete göre farklılık göstermektedir.

7. Katılımcıların Tanrı'ya bağlanma düzeyleri (Tanrı'ya güvenli, kaygılı, kaçınan bağlanma), yaş değişkenine göre farklılık göstermektedir.

8. Katılımcıların Tanrı'ya bağlanma düzeyleri (Tanrı'ya güvenli, kaygılı, kaçınan bağlanma), eğitim düzeylerine göre farklılık göstermektedir.

9.1. Katılımcıların çocukluk dönemi örselenme yaşantıları (ihmal, fiziksel ve sözel istismar, ağır fiziksel ve cinsel istismar) yetişkinlik dönemi güvenli bağlanma stilini anlamlı şekilde yordamaktadır.

9.2. Katılımcıların çocukluk dönemi örselenme yaşantıları (ihmal, fiziksel ve sözel istismar, ağır fiziksel ve cinsel istismar) yetişkinlik dönemi kaygılı bağlanma stilini anlamlı şekilde yordamaktadır.

9.3. Katılımcıların çocukluk dönemi örselenme yaşantıları (ihmal, fiziksel ve sözel istismar, ağır fiziksel ve cinsel istismar) yetişkinlik dönemi kaçınan bağlanma stilini anlamlı şekilde yordamaktadır.

10.1. Katılımcıların çocukluk dönemi örselenme yaşantıları (ihmal, fiziksel ve sözel istismar, ağır fiziksel ve cinsel istismar) ve yetişkinlik dönemi bağlanma stilleri

(güvenli, kaygılı, kaçınan) yetişkinlik dönemi Tanrı'ya güvenli bağlanma stilini anlamlı şekilde yordamaktadır.

10.2. Katılımcıların çocukluk dönemi örselenme yaşantıları (ihmal, fiziksel ve sözel istismar, ağır fiziksel ve cinsel istismar) ve yetişkinlik dönemi bağlanma stilleri (güvenli, kaygılı, kaçınan) yetişkinlik dönemi Tanrı'ya kaygılı bağlanma stilini anlamlı şekilde yordamaktadır.

10.3. Katılımcıların çocukluk dönemi örselenme yaşantıları (ihmal, fiziksel ve sözel istismar, ağır fiziksel ve cinsel istismar) ve yetişkinlik dönemi bağlanma stilleri yetişkinlik dönemi Tanrı'ya kaçınan bağlanma stilini anlamlı şekilde yordamaktadır.

1.5 Araştırmanın Önemi

Bireylerin çocukluk döneminde karşılaştığı örselenme yaşantılarının, gelişim dönemlerinin aşamaları ilerlemesiyle etkisini farklı şekillerde ve boyutlarda gösterdiği düşünülmektedir. Bu yaşantıların ortaya çıkış süreciyle ilgili farklı görüşler bulunsa da etki bakımından birey hayatında önemli bir yeri olduğu konusunda literatürde görüş birliği mevcuttur. Örselenme yaşantıları, bağlanma sürecinde de göz önünde bulundurulması gereken bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Zira bağlanma davranışları doğumdan itibaren başlayıp, bireyin ölümüne kadar devam eden süreçte birey üzerinde etkisini devam ettirmektedir. Birey, bağlanma davranışını anne, baba gibi yakın çevresinde bulunan figürlere karşı gerçekleştirebileceği gibi sosyal ortamda karşılaştığı bir siyasi partiye, spor takımına, kuruma ya da devletine yöneltebilir. Bağlanma davranışını din bağlamında değerlendirdiğimizde ise çok farklı yönlerden konuya yaklaşma imkânı meydana gelmektedir. Tanrı-insan ilişkilerinin başlangıcı konumunda olan bağlanma davranışı, bireylerin yaratıcısıyla olan ilişkisinin boyutlarını anlama noktasında araştırmacılara yardımcı olabilir. Bu boyutların önemli noktalarından birisi de çocuklukta gerçekleşen bağlanma davranışının, Tanrı ile gerçekleştirilen bağlanma davranışı ile nasıl bir ilişkisi olduğu konusudur. Bağlanma davranışı ve Tanrı ilişkisi konusuna dair çalışmalar bulunmakla birlikte, bireyin bağlanma davranışlarının düzeyini etkileyebilecek durumların ortaya çıkması, Tanrı ile kurduğu bağı ne derecede etkilediği konusu literatürde henüz incelenmemiştir. Gerçekleştirilen bu çalışmanın önemi ise, bireyin yetişkinlik dönemindeki Tanrı'ya

bağlanma stillerinin çocukluk dönemi örselenme yaşantılarıyla ne derecede bağlantılı olduğunu tespit ederek alinyazında var olduğu düşünülen boşluğu doldurmaya katkı sağlamaktır.

1.6 Araştırmanın Sayıtları

Araştırmaya dahil olan katılımcıların, anket formunda bulunan sorulara samimi ve doğru bir şekilde cevap verdikleri varsayılmaktadır.

1.7 Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırmanın verileri, ölçme araçları ve araştırmacı tarafından oluşturulan kişisel bilgi formundan elde edilen bilgilerle sınırlıdır. Bununla birlikte araştırma, gerçekleştirildiği zamanla sınırlıdır.

1.8 Tanımlar

Çocukluk dönemi ihmal ve istismar deneyimleri anlamına gelen örselenme yaşantılarının, yaşamın ilerleyen dönemlerinde kişinin psikolojik iyi oluşu ile ilişkili olduğu bilinmektedir (Demir & Memik, 2020). Çocuğun istismarı, erişkin bir kimse ile çocuk arasındaki bir iletişim tarzıdır. Bu iletişim, saldırganlık, şiddet, düşmanlık veya çocuğun gelişmesi için gerekli bedensel, çevresel ve moral desteklerin sağlanmaması biçiminde eylemleri içeren ve davranışsal veya cinsel etkileşim bağlamında gerçekleşen, insanlık dışı bozuk bir iletişimdir (Topçu, S. 2009, s. 20).

Bağlanma kavramı ise Bowlby'a göre, bebeğin bakıcısıyla kurduğu duygusal bir bağıdır. Bağlanma davranışının meydana gelmesi bebek ve bakıcının etkin katılımıyla gerçekleşmektedir. Bağlanma davranışında bebeğin bakıcısı birincil figür, diğer bağlılık davranışı gösterdiği kişilere ise ikincil figür ismi verilmektedir (Bowlby, 2013, ss. 257-258).

Tanrı'ya bağlanma kavramına gelince Lee Kirkpatrick, bağlanma kuramını bireyin inanarak ve severek bağlı olduğu yaratıcısı ile olan ilişkisi çerçevesinde açıklamaya çalışmıştır. Bağlanma davranışı, bireyin bakıcısı ile kurduğu duygusal bir eylemdir. Kirkpatrick, bağlanma davranışından hareketle Tanrı'ya bağlanmayı, bireyin

bakıcısıyla kurduğu Tanrı, İsa Mesih, Bakire Meryem ve diğer tabiat üstü oluşumlarla da kurulabileceğini ifade etmektedir (Kirkpatrick, 1992).

1.9 Örselenme Yaşantıları ile İlgili Literatür Taraması

Örselenme yaşantıları, ülkemizde ve dünyada özellikle son dönemlerde sıklıkla çalışılmış ve çeşitli bilim dallarına konu olmuştur. Bu durum, Dünya Sağlık Örgütü'nün çocuklara yönelik istismar davranışlarının sonuçları hakkında yayınladığı raporlardan anlaşılmaktadır. 2000 yılında cinayete kurban edildiği belirtilen, 15 yaşın altındaki çocukların sayısı 57.000 olarak ifade edilmiştir. Bununla birlikte bebeklerin ve 0-4 yaş arasındaki çocukların istismar davranışları sonucunda ölümle karşılaşma olasılığı diğer yaş gruplarına göre iki kat daha fazla olduğu söylenmektedir. Günümüzde karşılaşılan çocuk ölümleri, çocuğa yönelik şiddet gibi konular dünyanın farklı ülkelerinde üzerine yoğun bir şekilde çalışma yapılan bir konu haline gelmiştir (Runyan, 2002).

Amerika Birleşik Devletleri'nde çocuklara yönelik istismar davranışlarının incelenmesine yönelik bir çalışma gerçekleştirilmiştir. Çalışma sonuçlarına göre duygusal istismara maruz kalan çocukların oranı %24,3 olarak belirlenmiştir. ABD'li aileler çocuklarına bu istismar çeşidini çocuğa bağırarak, çılgınlık atmak ve tehdit etmek şeklindeki uygulamalara yönelerek gerçekleştirmiştir. Çocuklara toplumun içerisinde meşru görülen fiziksel istismar davranışlarının haricinde gerçekleştirilen davranışların oranı ise %61,4 olarak saptanmıştır. Bununla birlikte çocuklara uygulanan şiddetli fiziksel istismar davranışlarının oranı %4,9'dur. Bu oran Türkiye'de çocuk koruma hizmetlerine bildirilen sayıdan %4,4 daha yüksektir. Çocuklara yönelik ihmal davranışlarının oranı ise %27'dir. Katılımcıların ihmal davranışını, çocuğu yalnız bırakmak, çocuğun ihtiyaç duyduğu gıdaları temin etmemek gibi uygulamalarla gerçekleştirdiği görülmektedir (Straus vd., 1998).

Kanada'da, çocuklara karşı istismar davranışının incelendiği bir çalışmada; 2008 yılında 85.440 istismar vakası tespit edilmiştir. Araştırmada yalnızca bir istismar çeşidine maruz kalan çocukların oranı %82 iken, en az iki farklı istismar çeşidine uğrayan çocukların oranı %18'dir. Bununla birlikte vakaların %20'sini fiziksel istismar oluşturmaktadır. Çocuklara bu istismar çeşidi, sallama, itme, tutma, yumruk

atma, ısırma, nesne ile vurma, boğma, zehirlenme ve bıçaklama gibi eylemler ile gerçekleştirilmiştir. Çocukların cinsel istismara uğrama oranı %3' tür. Bu istismar türünde ise çocuklar teşhircilik, röntgencilik gibi girişimi gibi davranışlara maruz kalmışlardır. İhmal etme davranışının oranı %34' tür. Çocukların eğitimi, sağlık sorunları, terk edilmeleri, eğitimden mahrum bırakılmaları ebeveynlerin sergiledikleri başlıca ihmal davranışlarıdır. Son olarak duygusal istismara uğrayan çocukların oranı %9' dur. Duygusal istismar, küçümseme, aşağılama, sözlü taciz, yozlaştırma, sömürme ve hapsetme gibi uygulamalarla gerçekleştirilmiştir. (Cengiz, 1994, ss. 48-51)

Çin'de ebeveynlerin çocuklarına karşı uyguladıkları istismar davranışını incelemek adına gerçekleştirilen bir araştırmaya 359 baba ve 660 anne katılmıştır. Çalışmaya katılan ebeveynlerin %52,6' sı çocuklarına düşük seviyeli şiddet uyguladığını, %46,1'i yüksek seviyeli şiddet davranışları uyguladığını belirtmişlerdir (Tang, 1998).

Güney Kore'de çocukların uğradığı istismar yaşantılarına dair gerçekleştirilen araştırmaya 534 ebeveyn katılmıştır. 18 yaşından küçük çocuklara sahip olan bu ebeveynler toplumun farklı kesimlerinde yaşayan ve farklı sosyo-ekonomik özellikleri sahip olan kişilerdir. Katılımcıların çocuklarına fiziksel istismar davranışlarını hangi boyutta uyguladıkları hakkında birtakım sorular yöneltilmiştir. Buna göre yüksek seviyeli şiddet; dövmek, sopa ve kemer ile vurmak, orta seviyeli şiddet; ellerle vurmak, tekme atmak olarak belirlenmiştir. Katılımcıların %79,80'i çocuklarına fiziksel şiddet uyguladığını bildirmiştir. Bununla birlikte, ebeveynlerin %66,7'si çocuklarına kırbaça vurduğunu, %44,99'u çocuklarına tekme attığını veya vurduğunu, %6'sı ise çocuklarını cop ile dövdüğünü bildirmiştir. Çocuklarına fiziksel istismar davranışını sergileyen annelerin oranı %85,9 iken babaların oranı %60,5'tir. Bu istismar çeşidine en çok maruz kalan çocukların yaşları 7-12 arasındayken, 13-18 yaşları arasında olan erkek çocukları kız çocuklarından 3 kat daha fazla istismar davranışına maruz kalmıştır (J. Y. Kim, 1998).

Bu çalışmaların haricinde dünyanın pek çok ülkesinde istismar yaşantılarının boyutları, bu davranışların meydana getirdiği bir takım problemler ve çözüm

önerilerine yönelik farklı çalışmalar da bulunmaktadır (Fergusson & Mullen, 1999; Ketsela & Kedebe, 1997; D.-H. Kim vd., 2000; Kotch vd., 1993).

Ülkemizde ise örselenme yaşantıları özellikle son 20 yıldır üzerinde daha çok çalışılan ve bu yaşantıların toplumsal ve bireysel anlamda insan hayatındaki yeri ve önemini daha iyi kavramak adına üzerinde durulan bir konudur. Literatür göz önüne alındığında; örselenme çeşitleri, ebeveynlerin örselenme yaşantılarındaki rolü, örselenmenin yaşanma sıklığı, gelişim dönemlerine göre bireylerin örselenme yaşantıları, örselenmiş bireylerin ilerleyen dönemlerde karşılaştığı problemler ve ortaya çıkan problemlere yönelik çözüm önerileri bu konunun genel olarak incelendiği başlıklar olarak görülmektedir.

Örseleyici davranışlarının çeşitleri literatürde farklı başlıklar altında incelenmiştir. Nas (1988), fiziksel istismar davranışlarının öğrenciler üzerindeki etkisini incelediği çalışmasında, bu davranışa maruz kalan çocukların, yapılması istenilen davranışları uygulama noktasında problemler yaşadığını ifade etmektedir. Gürhan ve arkadaşları (2020), cinsel şiddetin kapsamı, yaygınlığı ve cinsel şiddetin bireysel anlamda meydana getirdiği birtakım problemleri incelemiştir. İstismar davranışının en sık ortaya çıktığı mekân olarak ifade edilen aile kurumu, yine fiziksel istismar davranışlarına konu olmuştur. Bu konuda İçli (1994) ve Ünal (2005), aile içerisinde yaşanan istismar davranışlarının sebepleri üzerine bir takım tespitlerde bulunmuşlardır.

İstismar yaşantılarının ortaya çıkmasında, ebeveynlerin ve aile yapısının etkisinin incelendiği çalışmalar bulunmaktadır. Bilgen ve Karasu (2017), annelerin çocuklarına uyguladığı istismar davranışlarını inceledikleri bir çalışmada; ekonomik durum, çocuk sayısı ve eğitim durumu gibi değişkenlerin istismar davranışları ile ilişkili olduğu tespitini yapmışlardır. Ebeveynlerin çocukluk dönemlerinde maruz kaldığı istismar davranışlarını kendi çocuklarına karşı uygulama tutumlarına yönelik gerçekleştirilen çalışmalarda; çocuklukta meydana gelen bazı istismar olaylarının gelecekte ebeveynin çocuk yetiştirme tutumlarını etkileme durumunun olabileceği belirtilmektedir (Birlik, 2019; Demircioğlu & Özdemir, 2020; Ezen & Açıkgöz, 2017; Kaytez & Deleş, 2020; Onbaşılı, 2011).

Ülkemizde istismar yaşantılarının gerçekleşme sıklığını tespit etmeye yönelik çalışmalar, farklı dönemlerde belirli aralıklarla gerçekleştirilmiştir. Türkiye Çocuk İstismarı ve Aile İçi Şiddet Araştırması (2010) kapsamında 7-18 yaşlar arasındaki 1886 çocukla görüşme gerçekleştirilmiştir. Çalışmada; çocukların %56'sının fiziksel istismara, %49'unun duygusal istismara ve %10'unun cinsel istismara uğradığı sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmada, çocukların istismar davranışına maruz kaldıktan sonra kendilerinde meydana gelen bazı problemler de tespit edilmiştir. Buna göre; çocuğun yalnız kalma isteğinin oluşması ve kırılganlık görülmesi duygusal etkiler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bununla birlikte kötü muamele çocukta kendini değersiz hissetme, utanma ve hatta ölme isteğine yol açabilmektedir. Bedensel etki olarak ise titreme, çocuklarda sık görülen davranış olarak tespit edilmiştir. Bilir ve vd.(1991)'nin, fiziksel istismar davranışlarını konu edindiği bir araştırmada, 50.473 çocuk ile görüşme gerçekleştirilmiştir. Çalışma sonuçlarına göre; cinsiyet değişkenine göre, kızların %62,4'ü, erkeklerin ise %62, 9'unun fiziksel istismar davranışlarına maruz kaldığı belirtilmiştir. Bununla birlikte, fiziksel istismar davranışlarına en çok maruz kalan çocukların yaşı 7 iken, en az fiziksel istismara maruz kalan çocukların 7-12 yaşları arasında olduğu ifade edilmiştir. Çocukluk döneminde karşılaşılan sorunların nedenleri, aile içi etmenler ve çözüm önerilerine yönelik birtakım çalışmalar da gerçekleştirilmiştir. Erzurum'da çocukların uğradığı istismar davranışlarının incelendiği bir araştırmada ise 66 vaka tespit edilmiştir. Çalışma sonuçlarına göre istismara davranışına en çok maruz kalan yaş grubu 14-17 'dir. Bununla birlikte şiddet mağduru olan çocukların çoğunluğu kız çocukları oluşturmaktadır. İstismar çeşitlerine göre; %86 fiziksel istismar, %6 duygusal istismar, %3 sözel istismar ve %2 cinsel istismar olarak tespit edilmiştir. Fiziksel istismar davranışı genellikle yakın akrabalar ve ebeveynler tarafından gerçekleştirilirken, bu kişiler çoğunlukla delici/kesici alet kullanmadan çocuklara zarar vermektedir. Son olarak fiziksel istismara maruz kalan çocukların bedenlerinde en fazla kızarıklık olma durumu söz konusuysa, vücudun farklı uzuvlarında kırık ve çatlaklarında olduğu belirtilmiştir (Akpolat & İnci, 2012). Bu çalışmaların dışında istismar çeşitlerinin görülme sıklığına ilişkin farklı çalışmalar gerçekleştirilmiştir (Kavacıklı vd., 1995; Topuz, E. 2019; Arslan vd., 1997)

Örselenme yaşantıları, bireylerin bu davranışlara maruz kaldıktan sonraki dönemlerinde karşılaştığı problemlerin detaylı incelenmesi yönüyle daha fazla

üzerinde durulan bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu konudaki ilk çalışma Arslan vd. (1997)'nin çocukluk döneminde örselenme yaşantılarına maruz kalan bireylerin psikolojik sorunlarını incelediği bir araştırmadır. Araştırma verilerine göre; katılımcıların cinsel ve fiziksel istismar davranışlarına maruz kalması ve yineleyici öz kıyım davranışları, kendini yaralama ve disosiyatif belirtiler arasında korelasyon tespit edilmiştir. Zoroğlu vd.(2001)'nin ise çocukluk dönemi istismar yaşantılarının olası sonuçlarını incelediği araştırma 839 lise öğrencisi ile gerçekleştirilmiştir. Çalışmada herhangi bir örselenme yaşantısına maruz kalan katılımcıların, diğerlerine göre daha çok disosiyatif belirtiler gösterme eğilimi gösterdikleri ve kendilerine daha fazla zarar vermeye meyilli oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Toker vd. (2011), örselenme yaşantılarının, madde kullanımı, benlik saygısı ve başa çıkma tutumlarını inceledikleri bir araştırmalarında; madde kullanan bireylerin daha yüksek fiziksel istismar davranışlarına maruz kaldığı, daha düşük benlik sağlığına sahip olduklarını tespit etmişlerdir. Bununla birlikte çalışmada, madde kullanan bireyler kullanmayanlara göre dini başa çıkma noktasında daha düşük puanlar almışlardır. Bu çalışmaların dışında, bireylerin çocukluk dönemlerinde karşılaştıkları örseleyici yaşantıların, yetişkinlik dönemlerindeki bazı davranışları hangi yönde etkilediğini inceleyen farklı çalışmalar da bulunmaktadır (Altınbaş vd., 2016; Büyükcebeci, 2019; Cesur vd., 2018; Demir & Çakın Memik, 2020; Durmuşoğlu & Doğru, 2006; Gökler, 2002; Gündüz & Gökçakan, 2004; Kalkan & Özbek, 2011; Kürtüncü vd.,2020; Özdemir, 2018; Sarıcı & Tagay, 2020; Türkkan & Odacı, 2019).

Örselenme yaşantılarına maruz kalan bireylerin, bu yaşantıların etkilerini daha rahat nasıl atlatılabileceği yönünde bazı çalışmalar gerçekleştirilmiştir. Kaytez ve vd. (2018), istismar davranışlarına yönelik bir takım çözüm önerileri geliştirmişlerdir. Çalışmalarında; toplumun çocuk hakları ve istismarı konusunda bilinçlendirilmesi, çocuklara cinsel eğitim ve farkındalık hakkında bilgiler aktarılması, erken yaşta evliliğin önüne geçilmesi, çocuğa yönelik istismar davranışlara yönelik yasal düzenlemeler yapılması, internet kullanımı konusunda çocukların bilinçlendirilmesi gibi öneriler sunmuşlardır. Çocuğa yönelik örseleyici yaşantılara yönelik farklı açılardan değerlendirmelerin ve çözüm önerilerin sunulduğu başka çalışmalarda bulunmaktadır (Aktay, 2020; Aydın, 2019).

1.10 Yetişkinlik Dönemi Bağlanma ile İlgili Literatür Taraması

Bağlanma kuramı John Bowlby'nin, çocuklar ile gerçekleştirdiği birtakım çalışmaların ardından sistemleştirdiği bir kuramdır. Bowlby bu kuramı “Bağlanma ve Kaybetme” isimli üç seri kitabında Bağlanma (1969), Kaybetme (1973) ve Ayrılma (1980) isimli kitaplarıyla geniş bir çerçevede incelemiştir. Daha sonra Ainsworth'un çalışmaları neticesinde ortaya çıkardığı “güvenli üs” kavramıyla ilgili bir çalışma yapmıştır (Bowlby, 1988). Bowlby bağlanma kuramını, öncelikle hayvanların davranışlarında çözümlemeye çalışmış ve ardından insanların bağlanma davranışlarını bu bağlamda ele almıştır. Kendisi psikanalitik eğitim geçmişine sahip olmasına rağmen, bu öğretilerin temelinde yer alan, beslenmenin bağlanma davranışında temel faktör olduğu tezini yaptığı çalışmalarla kabul etmediğini ifade etmiştir. Bowlby'nin çalışmalarını gerçekleştirirken kendisine yardımcı olan asistanı Ainsworth ise bağlanma kuramına farklı bakış açısı getiren bir başka isimdir. Uganda'da bir grup aile ile gerçekleştirdiği çalışmasında bağlanma davranışlarında bebeklerin annelerinden ayrıldıktan sonra verdikleri tepkilerin farklılığına dair tespitlerde bulunmuştur. Bağlanma davranışındaki stillerin ortaya çıkmasında katkısı bulunan bu çalışma bireylerin ebeveynleriyle kurduğu etkileşimin anlaşılmasında önemli katkılar sağlamıştır (Ainsworth, 1967). Bunların dışında Ainsworth, bağlanma davranışlarının organizasyonu, bağlanma stilleri ve çocuğun bağlanma davranışlarına etki eden faktörleri diğer çalışmalarında konu edinmiştir (Ainsworth, 1974, 1979). Bağlanma kuramının gelişmesinde etkisi olan ve çalışmalarıyla bu kuramın genişlemesine katkı sağlayan bir diğer isim Hazan ve Shaver olmuşlardır. Bağlanma kuramının bakıcı-çocuk arasında olan etkileşimle sınırlı kalmayacağını bununla birlikte yetişkinlerin duygusal bağlanmasının bakıcı-bebek arasındaki ilişkiye benzediğine yönelik tespitlerde bulunmuşlardır. (Hazan & Shaver, 1987, 1994) Ainsworth'un çocukluk dönemi bağlanma stillerini, yetişkinlik döneminde bir boyut ekleyerek inceleyen Bartholomew, bağlanma davranışlarının yaşamın bütününde etkisi olduğuna dair teziyle içsel çalışan modelleri temel alarak bağlanma kuramına yeni bir boyut kazandırmıştır. Bartholomew çalışmalarında, bireylerin çocukluk dönemi bağlanma davranışlarını, geleceğe yansıtılan bir ayna niteliğini taşıdığını ifade ederek, bağlanmanın önemine vurgu yapmıştır. Bununla birlikte telafi ve uyumluluk hipotezleriyle bireylerin çocukluk dönemlerinde geliştirdiği bağlanma davranışlarının yönünün değişebileceğine dair tespitleri kuram için farklı boyutlar kazandırmıştır (Bartholomew, 1990; Bartholomew & Horowitz, 1991).

Yetişkin dönemi bağlanma stilleri üzerine araştırmacılar konuya farklı yönlerden odaklanarak birtakım çalışmalar gerçekleştirmişlerdir. Bu çalışmalarda bireyin sosyal hayatında veya romantik ilişkilerinde karşılaştığı kişilerle gerçekleştirdikleri etkileşimde önceki bağlanma yaşantılarının etkileri üzerine odaklanılmıştır. Çocukluk dönemi bağlanma stillerinin, yetişkinlik dönemi romantik ilişkilerini ne yönde etkilediğini çözümlemek adına bir çalışma yapılmıştır. Çalışmada; güvensiz bağlanma stiline sahip bireylerin romantik ilişkilerinde, problemli durumlarla karşılaştıkları esnada içsel çalışan modellerini devreye sokarak kaçınan ve endişeli tavırlar sergileme eğilimi gösterdikleri ifade edilmiştir. Bununla birlikte güvensiz bağlanan yetişkinlerin düşünme, hissetme ve tutarlı davranma konularında oldukça tutarsız bir yol takip ettiği belirtilmektedir (Szepeswol & Simpson, 2019).

İstismar yaşantıları ve bağlanma kuramına yönelik gerçekleştirilen çalışmalar, fiziksel istismar ve ihmal davranışlarının bağlanma stilleri üzerindeki yordayıcı etkisi üzerine odaklanmıştır (Egeland & Sroufe, 1981; Main & Goldwyn, 1984). Bacon ve Richardson (2001), istismara uğramış çocuk ve yetişkinlere uygulanan klinik müdahalelerde bağlanma teorisinin temel dinamiklerinin etkisini incelemişlerdir. Çalışmada, bireylerin fiziksel istismar ve ihmal davranışlarına maruz bırakılmalarının, kaygılı ve güvensiz bağlanma stiline sahip olma yönelimlerinin ortaya çıkmasına uygun zemin hazırladığı belirtilmektedir. Bununla birlikte çocukların istismar davranışlarına maruz kalmasına yönelik daha az araştırma olsa da güvensiz bağlanma ve cinsel istismar davranışlarına maruz kalma arasında ilişki olduğu ifade edilmektedir.

Gelişimin erken dönemlerindeki bağlanma davranışının, nörobiyolojik oluşumu hakkında birtakım araştırmalar gerçekleştirilmiştir. Bu araştırmalar, bağlanma davranışının temel etkenlerinden biri olan içsel çalışan modellerin yapısını daha detaylı bir şekilde ele alma noktasında birleşmektedirler (Spinelli, 2017). Chambers(2017) bağlanmanın nörolojisi üzerine çalıştığı bir araştırmasında birincil bakıcının, bebeğin bakımı esnasında yaptığı olumsuz yönlü davranışların, ilerleyen dönemlerde nörobiyolojik sorunlara yol açabileceğini ifade etmektedir.

Bağlanma teorisi, okullarda görev yapan psikologlara, öğrencilerin davranışlarını anlayabilmek ve istendik davranışların uygulamalarını sağlayabilme noktasında farklı

bir bakış açısı kazandırmıştır. Bununla birlikte literatürde yalnız öğrencilerin bağlanma davranışları değil, aynı zamanda ebeveynlerin ve okuldaki rehber öğretmenlerinde bağlanma stilleri ele alınarak, öğrenmenin kalıcı hale getirilmesi adına birtakım çalışmalar yapılmıştır. Güvenli bağlanma stiline sahip olan ebeveyn çocuğuna karşı güveni aşılarken, güvenli bağlanma stiline sahip olan rehber öğretmende öğrencisine karşı güvenle ve sabırla yaklaşabilir. Okullardaki rehberlik uygulamasına yönelik ortaya çıkan bu çalışmalar, bireyin kimliğinin erken tanınması ve bağlanma stiline erken çözülmesi, uyumsuz davranış kalıplarının önlenmesini veya müdahale edilebilmesini kolaylaştırdığını ifade etmektedir (Harlow, 2021; J. H. Kennedy & Kennedy, 2004).

Bağlanma kuramı, bireylerin birtakım problemlerinin çözümünde, psikologların terapilerinde kullandıkları önemli bir yoldur. Zira hastaların geçmişlerinde yaşadıkları problemlerin aydınlatılması noktasında bu kuramın etkisi oldukça büyüktür. Bireylerin bağlanma geçmişleri, sosyal ilişkilerinde önemli bir rol oynadığından dolayı bu problemlerin tahlil edilmesi adına bir takım çalışmalar gerçekleştirilmiştir (Linda & Timothy, 2001; Slade & Holmes, 2019).

Bağlanmaya dayalı şefkat terapisi adı altında gerçekleştirilen bir araştırmada, terapistin bağlanma davranışlarını pekiştirecek şekilde şefkatli davranması, 6 aylık bir aradan sonra katılımcıların bağlanma stillerinde bir farklılık meydana getirmiştir. Güvenli bağlanma stiline sahip bireylerin güveni daha da artarken, kaygılı ve kaçınan bağlanma stiline sahip bireylerin bağlanma düzeylerinde önemli azalmalar tespit edilmiştir (Navarro-Gil vd., 2020).

Bağlanma kuramı, günümüzde yeni gelişen uygulamaların ve salgın hastalıkların meydana getirdiği birtakım olaylar üzerine incelenmiştir. Bir araştırmada, Facebook kullanıcılarının çevrimiçi davranış kalıpları, bağlanma teorisine dayalı ilişkisel yönelimleri incelenmiştir. Çalışmada, bireylerin sanal ortamda kendilerini ifade etme şekillerinin bağlanma stillerinin anlaşılmasında önemli bir işlev gördüğü ifade edilmektedir. Çalışmaya katılan, kullanıcıların verileri incelendiğinde, endişeli bağlanma stiline sahip bireylerin, yakınlığı arttırmak adına paylaşım yaptıkları belirtilirken, kaçınan bağlanma stiline sahip bireyler genellikle resmi ve yakınlığı azaltmak adına paylaşım yaptıkları ifade edilmiştir (Kang vd., 2015).2019 yılında

ortaya çıkan Covid-19 virüsünün, bireylerin bağlı oldukları kimseleri kaybetme korkusu yaşamaları da bağlanma perspektifinden incelenen bir diğer konudur (Steele, 2020).

Bağlanma davranışları ülkemizde farklı bakış açılarıyla incelenmiş bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu alandaki çalışmaların, genellikle bağlanma davranışının, bireyin ruh sağlığı, öznel iyi oluşu ve duygu düzenlemesi gibi değişkenler ile ilişkisel bağlamda incelendiği görülmektedir. Ulusoy ve arkadaşları (2018), bireylerin ebeveynlerine bağlanması ve kişilik özelliklerini konu edindikleri bir çalışmada; ebeveyne bağlanma stilleri ile dışa dönüklük, yumuşak başlılık ve uzlaşabilirlik özellikleri arasında anlamlı ilişki tespit etmişlerdir. Bilge (2019), bağlanma stillerinin ruh sağlığının üzerindeki etkilerini incelediği bir çalışmada; güvenli bağlanma stili ile bazı psikolojik belirtiler arasında negatif, kaygılı- kararsız bağlanma stili ile bütün psikolojik belirtiler arasında pozitif korelasyon tespit etmiştir. Akbağ ve Ümmet (2018), genç yetişkinlerin ebeveynlere bağlanması ve öznel iyi oluşları arasındaki korelasyonel ilişkiyi konu edindikleri bir araştırmada; anne-babanın çocuklarına yönelik gerçekleştirdiği bağlanma/ilgi davranışları ile öznel iyi oluş arasında ilişki tespit etmişlerdir. Sevinç ve Kılıç(2018) güvenli bağlanma stili ile benlik kurguları ve üniversiteye uyum arasındaki ilişkiyi inceledikleri bir çalışmada, her üç değişken arasında anlamlı ilişkiler tespit etmişlerdir. Bununla birlikte annenin eğitim düzeyi ile çocuğun bağlanması arasında bir ilişki tespit edilmezken, babanın eğitim düzeyi ile çocuğun bağlanması arasında önemli bir ilişki olduğu belirtilmektedir.

Bağlanma kuramını sistemleştiren Bowlby, evsiz çocukların rehabilite edildiği bir kurumda çalışırken bağlanma davranışlara yönelik birtakım tespitlerde bulunmuştur. Ülkemizde de anne babası olmayan, ayrı yaşayan çocukların bağlanma stillerine yönelik araştırmalar gerçekleştirilmiştir. Karataş (2017), kurumlarda bakımı sağlanan çocukların bağlanma davranışlarının istenilen düzeyde olması adına bir takım incelemeler ve önerileri içeren bir çalışma gerçekleştirmiştir. Karataş'a göre kurumlarda verilen bakım hizmetlerinde bazı eksiklikler bulunmaktadır. Güven ilişkisi içerisinde bakımından sorumlu ailede ayrılan çocuklarda belirsizlik ve kaygı durumu meydana gelmektedir. Bununla birlikte çocuklar toplumdan izole bir biçimde yaşadıkları için sosyalleşmelerinde bazı problemler olmaktadır. Kurumlarda çalışan personellerin, çocuklarla ilgilenme noktasındaki tavırları bürokratik seviyede

kalındığında ise zaten birtakım problemlerin bulunduğu ortamda gerçek anlamda bağlanma davranışını gerçekleştirilememektedir. Bu duruma yönelik önerileri ise; kurum çalışanlarına, bağlanma kuramı ve yakın ilişkiler psikolojisi alanında bilgi ve beceriye yönelik hizmet içi eğitimler yapılması, her ne kadar kurumlar çocukların birtakım ihtiyaçlarını karşılasalar da koruyucu aile modelinin yaygınlaştırılması ile gerçek bağlanma davranışlarının ortaya çıkabilme ihtimalinin artırılması olarak belirlenmiştir. Er ve Büyükbayraktar (2019) ise sokak çocuklarında bağlanma ve aleksitimi ilişkisi üzerine bir araştırma gerçekleştirmişlerdir. Çalışmada; saplantılı bağlanma düzeyinin artması ile dışsal yönelimli düşünmenin arttığı, korkulu ve saplantılı bağlanma düzeyi arttıkça duyguları tanıma güçlüğüne yönelik tespitler bulunmaktadır.

Özçelik ve Afşin(2018), suça yönelen ve yönelmeyen çocukların, bağlanma stillerine yönelik bir araştırma gerçekleştirmişlerdir. Araştırma sonuçlarına göre; suça yönelen çocukların aileleri ile olan yakınlık durumu ile bağlanma stilleri arasında korelasyon tespit edilmiştir. Bununla birlikte suça yönelen çocukların anne baba ile olan yakın ilişkileri genellikle olumsuz ve bu duruma paralel olarak bağlanma stilleri güvensiz ve saplantılı bağlanma stillerine daha yakın olarak belirtilmektedir. Yaşa ve Yıldırım(2019), ebeveynleri boşanmış yetişkin bireylerin, yakın ilişkilerinde sergiledikleri bağlanma ve ayrılma davranışları çeşitli değişkenlere göre incelemişlerdir. Çalışmada, ebeveyni boşandıktan sonra babasının ilgisinin azaldığını ifade eden katılımcıların kayıtsız bağlanma stillerinin düzeyi yüksek olduğu, güvenli bağlanma stiline daha çok erkeklerin sahip olduğu ve ayrılma kaygısı ile kayıtsız, korkulu ve saplantılı bağlanma stilleri arasında pozitif; güvenli bağlanma stili ile arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunduğu ifade edilmektedir. Subaşı ve Kazan(2020), çocukluk döneminde oluşturulan bağlanma stillerinin yetişkinlik döneminde bireylerin iletişimindeki etkilerini inceledikleri bir çalışmada; kadınların erkeklere göre daha fazla kaygılı bağlanma stiline sahip olduğu, annelerin eğitim durumu ile bireylerin bağlanma stilleri arasında bir ilişki tespit edilemezken, eğitim durumu düşük olan babaların çocuklarının kaçınan bağlanma stiline daha fazla yöneldiği belirtilmiştir.

1.11 Tanrı'ya Bağlanma ile İlgili Literatür Taraması

Ülkemizde din ve bağlanma davranışları üzerine yapılan çalışmaların başlangıç tarihi oldukça yenidir. Bu konuda ilk çalışmalardan biri Akif Hayta'nın "Anneden Allah'a Bağlanma Teorisi ve İslam'da Allah Tasavvuru" isimli çalışmasıdır (Hayta, 2006). Bu çalışmada Hayta, Lee Kirkpatrick 'in Hristiyan inanç sistemine göre kavramsal temellerini oluşturduğu bağlanma kuramını, İslam dini özelinde de uygulanmaya müsait olduğunu belirtmiştir. İslam inancındaki yaratıcı figür, bağlanma teorisindeki temel kavramlara uygunluk arz etmektedir. El- Vedud (sevgi), el-Kerim(cömert), el- Kafi (her şeye yeten), el-Veli(koruyucu) gibi sıfatlar Allah'ın kulu için yeterli anlamda güvenlik ve sevgi sağlayabileceği sıfatlarından sadece birkaç tanesidir. Diğer dinlerin birey ile Tanrı arasındaki ilişkisine bakış açısının aksine birey yaratıcı ile nesne-özne ilişkisi değil, özne-özne ilişkisi kurmaktadır. Çünkü Allah, insana kendinden bir parça vermiş, diğer tabiatüstü varlıkları insana secde ettirmiş ve insanı kendisine dost edinmiştir. Genel olarak çalışmada bağlanma sistemine uygun olan Tanrı figürü, İslam inancındaki Allah inancıyla paralel özellikler göstermektedir. Bununla birlikte kutsal metinlerdeki yaratıcı sıfatları ve İslam'ın çerçevesini çizdiği Allah tasavvuru bireyi koruyan, gözeten, ilgi gösteren ve zor durumda kaldığında yardımına koşan tarzda bir profil içermektedir.

Bağlanma kuramını, İslam dini özelinde teorik olarak inceleyen bir başka çalışma Korkmaz (2011) tarafından gerçekleştirilmiştir. O, bağlanma kuramında birey ve bakıcısının geliştirdiği temel davranışlar olan güven ve iletişim kavramlarını, İslam dinindeki yerine dair tespitlerde bulunmuştur. Allah kuluna, kendisine iman ettiği sürece emniyet ve güvenlik içerisinde yaşamasını sağlayabilir. Burada bahsedilen Allah'a iman konusu, bireyin sevgiye dayalı oluşturduğu ve Allah'a karşı samimi oluşundan ortaya çıkan bir durumdur. Birey- Allah ilişkisinin bir başka boyutu olan dua ve ibadet konusu, bebek- bakıcı bağlanma davranışlarına benzemektedir. Bebek keşif amaçlı veya sıkıntılı durumlar yaşadığında bağlandığı figür ile hemen iletişime geçmek ister. Bazen bağlanma figürüne dokunmak bazen de yakınlarında olduğunun bilincinde olmak ister. Birey- Allah ilişkisinde buna benzer durumlar yaşanmaktadır. İslam inancında Allah, kullarının dua etmesi halinde kendileri ile iletişime geçeceğini vaatte bulunur. Duanın mahiyetinde ise acizlik ve çaresizlik duyguları daha ön plandadır. İbadetler ise bireyin Allah ile olan ilişkisini bir üst seviyeye çıkarabilmesi adına gerçekleştirilen davranışlardır. Nasıl ki birey bakıcısı ile zaman geçtikçe artan bir duygusal bağ oluşturuyorsa, Allah'a ibadetlerin içeriğinde de sevgi, ilgi ve

muhabbeti artırma amacı vardır. Dolayısıyla bu çalışmada bağlanma kuramının temel dinamikleri ve İslam dini inanç esasları arasında teorik olarak fazlasıyla benzerlik olduğu çıkarımı yapılmıştır.

Subaşı (2012), üniversite öğrencilerinden oluşan bir çalışma grubunda, bireylerin Tanrı ile olan ilişkilerini bağlanma kuramı perspektifinde incelemiştir. Çalışmada elde edilen bulgulara göre; din eğitimi almış bireyler almayanlara göre Tanrı'ya olumlu bağlanma davranışları göstermeye daha fazla eğilimlidir. Tanrı'ya güvenli bağlanan bireyler dindar, daha az dindar olan bireyler Tanrı'ya olumsuz bağlanma davranışları sergilemeye daha yakındır. Yetişkinlik döneminde kaygılı bağlanma stiline sahip olan bireyler, Tanrı'ya da kaygılı bağlanma eğilimi göstermektedir. Bununla birlikte yetişkinlikte kaçınan bağlanmaya sahip olan bireyler, Tanrı'ya kaygılı bağlanma eğilimindedir. Bu sonuçlar din perspektifindeki bağlanma kuramının temel iki hipotezinden bir olan ikame hipotezini destekler niteliktedir.

Korkmaz (2012), 727 kişinin katılımıyla gerçekleştirdiği araştırmada Tanrı'ya bağlanma ve psikolojik iyi oluş arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Bu çalışmada elde edilen bulgulara göre; psikolojik iyi olma ve Tanrı algısını etkileyen önemli unsurlardan bir tanesi kendilik algısıdır. Kendilik algısı; Tanrı algısı, Tanrı ile ilişkiler ile pozitif ilişkiler göstermiştir. Tanrı'ya kaygılı bağlanma ve ölüm kaygısı ile ise negatif sonuçlar elde edilmiştir. Tanrı'ya güvenli bağlanma yönelimi ile psikolojik iyi olma arasında pozitif yönlü korelasyon tespit edilmiştir. Tanrı'ya kaygılı bağlanma ile psikolojik iyi oluş arasında negatif yönlü korelasyon tespit edilmiştir. Genel olarak, Tanrı'ya güvenli bağlanmanın bireyin psikolojik iyi oluş haline olumlu yönde etki ettiği çalışma sonucundan anlaşılmaktadır.

Çınar (2016), bireylerin Tanrı'ya bağlanma stilleri ile ölüm kaygısı arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Çalışmada; Tanrı'ya kaygılı bağlanma stili ile ölüm kaygısı arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunurken; güvenli bağlanma stili ve ölüm kaygısı arasında da pozitif yönlü anlamlı bir ilişki söz konusudur. Ancak kaygılı bağlanan bireylerin katsayısı güvenli bağlananlara göre daha yüksektir. Bu durumda Tanrı'ya güvenli bağlanma davranışları geliştiren bireylerin ölüm kaygısı azalmamaktadır. Ortaya çıkan durumun ise çeşitli yönlerden nedenleri tartışılmış ve literatürde elde edilen verilerin aksine bir sonuç ortaya çıktığı belirtilmiştir.

Bulut ve Yıldız (2018), Tanrı'ya bağlanma stili ve bireyin kişilik özellikleri arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. 416 kişinin katıldığı çalışmada; güvenli bağlanma stiline sahip bireylerin ortalaması, kaygılı bağlananlardan daha yüksektir. Bununla birlikte Tanrı'ya bağlanma stili ile kişilik özelliklerinden, sorumluluk ve uyumluluk arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler tespit edilmiştir. Ayrıca kaygılı bağlanma ve sorumluluk arasında anlamlı ilişki tespit edilmiştir.

Karakaş ve Bektaş (2020) bağlanma stilleri ve Tanrı'ya bağlanma ilişkisi üzerine bir alan araştırması yapmışlardır. Araştırma 106 öğrenciden oluşan bir grup üniversite öğrencisi ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma bulgularına göre; erkeklerin Tanrı'ya güvenli bağlanma ortalamaları kadınlara göre biraz daha düşüktür. Kaçınmacı ve kaygılı bağlanma oranları da göz önüne alındığında erkekler kadınlara göre Tanrı'ya bağlanma konusunda bazı problemlere sahiptir. Bununla birlikte Tanrı'ya güvenli bağlanma alt boyutu ile güvenli bağlanma arasında anlamlı düzeyde pozitif ilişkiler tespit edilmiştir. Kaçınan bağlanma alt boyutu ile Tanrı'ya kaygılı bağlanma arasında anlamlı düzeyde pozitif bir ilişki gözlemlenmiştir. Kaçınan bağlanma stiline sahip öğrencilerde Tanrı'ya kaygılı bağlanma daha fazladır. Bu çalışmada literatürdeki bazı araştırmaların (Subaşı, 2012) aksine din eğitimi alan öğrenciler ile farklı fakültelerde eğitim alan öğrenciler arasında anlamlı düzeyde farklılık tespit edilmiştir. Literatürde bulunan; güvenli bağlanma stiline sahip bireylerin Tanrı'ya güvenli bağlanma eğiliminde olabilecekleri hipotezi de bu çalışmada desteklenmiştir.

Demirkan (2020), diyaliz hastalarının bağlanma, dini başa çıkma ve yaşam memnuniyeti ilişkisi üzerine bir çalışma gerçekleştirmiştir. Çalışma bulguları göz önüne alındığında; katılımcıların büyük bir bölümü (%87) güvenli bağlanma stiline sahip bireylerdir. Cinsiyet değişkenine bakıldığında ise erkek ve kadın katılımcılar arasında anlamlı farklılıklar bulunmamaktadır. Katılımcıların yaş ortalaması arttıkça güvenli bağlanma stiline yöneldikleri, yetişkinlerin ise daha fazla kaygılı-kaçınan bağlanma stillerine sahip olduğu tespit edilmiştir. Medeni durum değişkeninde, evli olan katılımcıların güvenli ve kaçınan, bekar olan katılımcıların kaygılı ve kaçınan bağlanma stiline sahip oldukları belirlenmiştir. Bununla birlikte eğitim seviyesi arttıkça hasta katılımcıların Allah'a güvenli bağlanma stillerinden uzaklaşma eğilimi gösterdikleri tespiti yapılmıştır. Diyaliz hastalarının, hastalık başladıktan sonraki dönemde dindarlık ve Allah'a bağlanma stilleri göz alındığında, güvenli bağlanan

hastalar Allah ile güvenli ilişkilerini sürdürmeye devam etmeye eğilimli, kaçınan ve kaygılı bağlananların ise dindarlık seviyelerinde bir düşüşün olduğu ya da hiçbir değişimin olmadığı sonucu ortaya çıkmıştır.

Ülkemizde bağlanma davranışları ve din özelinde yapılan çalışmalarda son yıllarda kısmi derecede bir artış söz konusudur. Bağlanma kuramının din özelinde düşünülmesi ve kavramsallaştırılma aşamasının henüz yeni sayılabilecek bir zamanda yapılması bu durumu açıklar niteliktedir. Bununla birlikte bağlanma kuramının yetişkinlik dönemlerine uygulanma aşamasını Tanrı inancı ile özdeşleştirme işlemi Hristiyanlık dini çerçevesinde oluşmuştur. İslam ve Hristiyanlık dini arasındaki inanç esaslarındaki farklılıklar bağlanma kuramının zenginleşmesi adına bir fırsat sunmaktadır. Bu nedenle Tanrı'ya bağlanma ve din üzerine yapılacak olan çalışmalar yeniliklere açık olan bir kuram için son derece önemlidir.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1 Çocukluk Dönemi Örselenme Yaşantıları

Çocukluk dönemi örselenme yaşantıları, insanlık tarihi kadar eski bir kavramdır. Geçmişten günümüze doğru zaman dilimi incelendiğinde, farklı toplumların çocuklara yönelik çeşitli örseleyici davranışları gelenekselleştirdiği görülmektedir. Arap kabileleri kız çocuklarını diri diri toprağa gömerken, sanayi toplumları çocukları gücünün üstünde ve tehlikeli işlerde çalıştırarak istismar etmiştir. Çin’de ise aile planlaması için bebeklerin öldürülmesi çocuğun en temel hakkı olan yaşama hakkına yönelik istismarın örneğidir. Günümüzde devam eden bu durum, hem gelişmiş toplumlarda hem de geri kalmış toplumlarda çözüme kavuşmuş değildir (Öztürk, 2011, s. 15; Yenibaş & Şirin, 2007, s. 5). Çocukların istismara uğraması durumu, 17. yy’dan önce fark edilmiş olmasına rağmen bu konu, Kempe (1973)’nin “hırpalanmış çocuk” ismiyle yayınladığı makale sonucu ilgi görmeye başlamıştır (Yenibaş & Şirin, 2007, s. 5).

Çocuğa yönelik istismar, literatürde çeşitli şekillerde tanımlanmıştır. Ancak istismar kavramının farklı boyutları içerisinde barındırması kapsamlı bir tanımlama yapmayı zor hale getirmektedir. Çünkü çocuğa yöneltilen istismar davranışlarının sınırlarını birbirinden ayırmak zordur. İstismar kavramının farklı dereceleri bulunmakla birlikte bu derecelerin hangi noktasından sonra davranışın istismar olarak tanımlanabileceğini ifade etmek mümkün değildir. İstismar, birçok fiili içeren ve homojen olmayan bir yapıdadır. Bu durum çocuğa karşı gerçekleştirilen kötü muamelenin sınırlarının tespit edilebilmesini güç hale getirmektedir. Çocuklar dövülebilir, ihmal edilebilir fakat aynı zamanda cinsel istismara uğrayabilir. İstismar davranışının kapsamını ortaya koymakta güçlük çekilen bir başka konu ise toplumların istismar davranışlarına farklı anlamlar yüklemesidir. Bir toplum çocuğa uygulanan bazı davranışları istismar olarak kabul ederken diğer toplumlar gerçekleştirdikleri istismarın çocuğun gelişimine fayda sağlayabileceğini düşünmektedir (Topçu, 2009b, ss. 23-24).

Uluslararası Çocuğa Yönelik Şiddeti Önleme Derneği, 58 ülkenin istismar ve ihmal kavramlarını inceleyerek tanımlardaki ortak noktaları ortaya çıkarmışlardır. Bunun

üzerine çocuk istismarının önlenmesine ilişkin Dünya Sağlık Örgütü çocuğa yönelik istismarı “çocuğun bakımını üstlenen kişilerin, çocuktan güven ve saygınlık kazanarak onun fiziksel-duygusal kötü muameleye maruz bırakılması, cinsel suiistimale uğraması, ihmal ve hayatta kalmasına yönelik potansiyel zarar verebilecek davranışlarda bulunması olarak tanımlanmıştır.

Öztürk’e göre, çocukluk döneminde acı veren, dayanılmaz biçimde kötü deneyim ve yaşantılara “çocukluk çağı örselenmeleri” adı verilmektedir. Çocuğun maruz bırakıldığı bu kötü yaşantılar; istismar, travma, şiddet ve taciz kavramlarıyla da ifade edilmektedir (Öztürk, 2011, s. 17). Topçu’ya göre ise; çocuk istismarı, erişkin bir kimse ile çocuk arasındaki bir iletişim tarzıdır. Bu iletişim, saldırganlık, şiddet, düşmanlık, veya çocuğun gelişmesi için gerekli bedensel, çevresel ve moral desteklerin sağlanmaması biçiminde eylemleri içeren davranışsal, duygusal veya cinsel etkileşim bağlamında gerçekleşen insanlık dışı bozuk bir iletişimdir (Topçu, 2009b, ss. 25).

Topçu’ya göre bir davranışın veya eylemin istismar olarak nitelendirilebilmesi için o davranışları diğer davranışlardan ayıran bazı ölçütlere göre değerlendirmek gerekir. Bu ölçütler:

Zarar Ölçütü; çocuğa zarar verme davranışı istismar kavramının tespiti adına önemlidir. Çocuk erişkin bireyin davranışı sonucunda zarara uğramışsa bu durum istismar olarak isimlendirilebilir. Buna örnek olarak çocuğun aç bırakılması, çeşitli hastalıklara maruz bırakılmaları, terk edilmeleri ve ekonomik çıkarlarla tatmin vasıtası şeklinde kullanılmaları örnek verilebilir. Ancak her zarar gören çocuk istismara maruz bırakılmamış olabilir. Örneğin depremler, su baskınları, kıtlık gibi insan gücünün dışında gerçekleşen olaylarda çocukların zarar görmesi istismar olarak isimlendirilemez (Topçu, 2009b, ss. 25-30).

Yakınlık Ölçütü; çocuğa yönelik istismarı gerçekleştiren kişiler çocuğun yakın çevresindeki kişilerden oluşmaktadır. Yakınlık kavramından kastedilen, istismar eden kişinin çocuğun hayatındaki konumudur. Çocuğun yakın çevresinde bulunan kişilerin onu karşılaşılabileceği zararlardan uzak tutması en temel görevdir. Bu görevi yerine getirmeyen bireyler çocuğa yönelik istismar davranışını sergilemiş olurlar. Bu duruma

örnek olarak; elinde imkanı olduğu halde çocuğuna aşı yaptırmayan kişiler çocuğu istismar etmiş olacaklardır (Topçu, 2009b, ss. 25-30).

Niyet Ölçütü; çocuğa karşı sergilenen davranışların arkasındaki niyet unsuru bir davranışın istismar olup olmadığı hakkında önemli ölçüde bilgi verir. Ebeveyn ya da yakınlar, çocuk hırsızlık yaptığında ağır bir şekilde ceza verebilirler. Bu cezanın çocuğun terbiyesine olumlu yansıyabileceğini düşünseler dahi davranışın ortaya çıkardığı sonuç çocuğa yönelik istismar olduğunu göstermektedir (Topçu, 2009b, ss. 25-30).

Kültür Ölçütü; birey içerisinde bulunduğu toplumun normlarından ve standartlarından etkilenecek bir davranışın istismar olup olmadığı konusunda fikir sahibi olabilir. Davranışların istismar olabilmesi için toplumun genel geçer kurallarına aykırı olma özelliğini taşıması gerekmektedir. Bununla birlikte toplumun genelinde kabul gören ancak insan sağlığı açısından zararlı olabilecek davranışların istismar olarak isimlendirilmesi gerekir. Söz konusu davranışlardan birisi olan kızların sünnet edilmesi, Afrika’da yaşayan insanların ergenliğe geçişte uyguladıkları bir ritüeldir. Bu ritüelin toplumda kabul görmüş olması, çocuk sağlığına zararlı olması gerçeğini değiştirmeyeceği için bahsedilen davranış istismar olarak isimlendirilebilir (Topçu, 2009b, ss. 25-30).

İnanç Ölçütü: İnanç, bireyin sosyal hayatında önemli bir yere sahiptir. İncanın birey üzerindeki bazı etkileri kullanılarak istismar davranışlarının ortaya çıktığı bilinmektedir. Örneğin İran’da dinsel inançlarla güdülenerek, mayın tarlalarının temizlenmesinde kullanılmaktadır. Bu durumda çocukları gönderenler kendilerinin kötü bir davranış uyguladıklarını kabul etmemekle birlikte çocukların din adına verilmiş görevleri yerine getirdiğini düşünmektedir. Kültür ölçütünde bahsedilen durum ve inanç ölçütünde var olan durum birbirlerine paralellik arz etmektedir. Bir toplumun kültüründe veya dini inançlarında var olan sapkın düşüncelerin sonuçları istismar kavramının kapsamı alanındadır (Topçu, 2009b, ss. 25-30).

Örselenme yaşantılarını çocuklarına karşı uygulayan anne-babaların aralarındaki en önemli ortak nokta hemen hemen hepsinin kendi çocukluklarında kötü davranışlara maruz kalmış olmalarıdır. Yaşadıkları olumsuz davranışlar, başkalarına karşı

bağlanma ve sevgi kurma davranışlarını sergilemedeki yeteneklerini etkilemektedir. Bu duruma örnek olarak, çocukluğunda duygusal örselenme davranışlarına maruz kalan anne-babaların, kendi benliklerindeki incinmeyi çocuklarını aşağılayarak ve onlardan gelen sinyallere karşılık vermeyerek telafi etme eğilimi gösterme çabası gösterilebilir (Topçu, 2009b, s. 30).

Başbakanlık Aile Kurumu'nun yaptığı bir araştırmada (Kavacıklı vd., 1995) ebeveynlerin çocukluklarında fiziksel istismara uğrama durumu ve kendi çocuklarına fiziksel istismara uğratma durumları incelenmiştir. Çalışma sonuçlarına göre kadınların %10,1'i, erkeklerin ise %19,2'si ebeveynlerinin kendilerini sık sık fiziksel istismara maruz bıraktığını ifade etmiştir. Bununla birlikte fiziksel istismara bazen uğrayan kadınların oranı %26,65 iken, erkeklerde bu oran %31,76'dır. Fiziksel istismara hiç uğramayan kadınların oranı %36,14, erkeklerin ise %21,34'tür. Çocukluklarında ebeveynlerinin kendilerini fiziksel istismara uğrattığı katılımcıların kendi çocuklarına fiziksel istismar uygulama durumu incelendiğinde ilginç sonuçlar ortaya çıkmıştır. Buna göre çocukluklarında sık sık fiziksel istismara uğrayan kadınların %10,35'i, bazen uğrayanlar %28,45'i ve seyrek uğrayanların %32,72'si kendi çocuğuna fiziksel istismar davranışlarını uygulamıştır. Erkeklerde ise sık sık fiziksel istismara maruz kalanların %54'ü kendi çocuklarına bu davranışları uygulamamışlardır. Bu grupta olan erkeklerin yalnızca %3,35'i kendi çocuklarına fiziksel istismar davranışları sergilemişlerdir. Bu çalışmada fiziksel istismara uğrama durumlarına bakıldığında erkeklerin kadınlara göre daha fazla istismara uğrama durumu söz konusudur. Ancak kadınlar erkeklere göre daha az istismara maruz kalmasına rağmen kendi çocuklarına daha sık fiziksel istismar davranışlarında bulunmuşlardır. Bu durumun farklı sebepleri olmakla birlikte istismarın nesilden nesile aktarılmasında bireylerin çocukluk dönemi yaşantılarının etkisinin olduğu ifade edilebilir.

2.1.1 Çocukluk Dönemi Örselenme Yaşantılarına Yönelik Kuramsal Açıklamalar

Çocukluk döneminde gerçekleşen istismar olaylarının nedenlerini anlayabilmek adına çeşitli teoriler geliştirilmiştir. Bu başlıkta bahsedilen teorilerin içerikleri ele alınacaktır.

Psikiyatrik Model

Çocuk istismarının en erken etiyolojik modeli psikiyatrik hastalıkların incelenmesiyle geliştirilmiştir. Kuramın ortaya atıldığı 1960'lı yıllarda yaygın olarak kullanılan bu model, istismar davranışını gerçekleştiren ebeveynlerin psikiyatrik sorunlarının, istismar davranışını gerçekleştirmelerindeki asıl sebebi oluşturduğu düşüncesi hakimdir (Cicchetti & Carlson, 1989, s. 59). Bu modelde istismar uygulayan ebeveynlerin bazı kişilik özellikleri belirlenmiştir. Narsistik eğilimler, impuls kontrol zayıflığı, kompulsivite, kaygı, depresyon ve empati kuramama gibi özellikler bu kapsamda ön plana çıkmaktadır (Polat, 2021, s. 52).

Psikiyatrik model birtakım tehlikeleri bünyesinde barındırmaktadır. Zira psikiyatrik olarak hastaya tanı konulduğunda ebeveyn ve çocuk bu durumdan olumsuz yönde etkilenebilmektedir. Psikiyatrik yaklaşım insanları istismar edenler ve istismar etmeyenler şeklinde sınıflayarak, istismar olayına bakış açısını iki gruba indirgemektedir. Ancak istismar vakalarını gerçekleştiren bireylerin tamamının psikiyatrik problemlerinin bulunmayışı bu yaklaşım tarzının eleştirilmesine neden olmaktadır (Cicchetti & Carlson, 1989, ss. 59-60). Wolfe (1985) istismarcı ebeveynlerin incelendiği 19 araştırmanın karşılaştırmasını yaptığı bir çalışmada, sadece üç araştırmanın istismar eden ve etmeyen ebeveynlerin ayrımını yapabildiğini tespit etmiştir. Yapılan araştırmalar neticesinde de çocuk istismarı gerçekleştiren yetişkinlerin büyük bir kişilik bozukluğu ya da akıl hastası olma oranı %10'u geçmemektedir.

Sosyolojik Model

Başlangıçta sosyolojik model olarak adlandırılan ve sonraki süreçte ekolojik bir istismar modeli haline gelecek şekilde genişleyen bu model, insan davranışlarının yaşadığı ortamda incelenmesi gerektiği düşüncesiyle geliştirilmiştir (Wolfe, 1999, s. 46). Psikiyatrik modelin aksine sosyolojik model, yetişkinlerin yalnızca kendilerine odaklanmaktansa, bireyleri sosyal hayatın dinamiklerini ön planda tutarak incelemektedir. Kültürel ortamın belirli yönleri ve aile dinamikleri ile bağlantılı bir şekilde çalışan sosyal streslerin birikmesi sonucu saldırganlık davranışının ortaya

ıkması ve sonuç olarak çocuğun bu durumdan olumsuz etkilenmesi bu modelin temel görüşünü oluşturmaktadır (Cicchetti & Carlson, 1989, s. 61).

Kaynak teorisi ve gerginlik teorisi sosyolojik model içerisinde bireylerin toplumdan nasıl etkilendiği konusuna açıklık getirmek adına geliştirilmiştir. Kaynak teorisi, aileler arasındaki ekonomik eşitsizliğin oluşturduğu g farklılıklarına odaklanırken; gerginlik teorisi, kötü muamelenin toplumun insanları yönlendirmesiyle meydana geldiğini ileri sürmektedir (Scannapieco & Connell-Carrick, 2005).

Sosyolojik modelde, kltrlr arası çalışmalar aile içerisinde gerçekleşen istismar davranışlarının, kültürel şiddet düzeyinden oldukça fazla etkilendiğini göstermektedir. Yetişkinlerin kültürel birikimleri neticesinde şekillenen uygunsuz ocuk yetiştirme kuralları ve kitle iletişim araçlarının şiddet olaylarına onaylayıcı üslupla yaklaşması, aile içerisinde fiziksel ceza kullanma sıklığına etki etmektedir. Ek olarak, ailenin ekonomik gelirini sağlayan ebeveynin iş kaybı, maaş kesintisi, mali yükümlülüklerdeki artış, iş yerinden memnuniyetsizlik gibi sorunlar kapsamlı bir şekilde ele alınmaktadır. Bununla birlikte aile fertlerinin alkol bağımlılığı, ocuk fazlalığı, kötü konut koşulları da sosyo-ekonomik boyutta dikkate alınmaktadır (Polat, 2021, s. 55).

Garbarino (1976) sosyo-ekonomik stresin anneler üzerindeki etkisini incelediği bir araştırmasında, ailelerin yeterli ekonomik destekleri olmadığında yaşadıkları durumları incelemiştir. Çalışma verilerine göre ekonominin yetersizliği sonucu oluşan stres yaşantılarının, çocuğa yönelik istismar davranışlarını %36 oranında etkilediği belirlenmiştir.

Sosyal Durumsal Model

Sosyal Durumsal Model, ocuğun yetiştiği ortam, ebeveynin uyguladığı cezalar ve disiplin yöntemlerini inceleyen bir modeldir. Çocuğun yetiştiği ortamda gerçekleşen istismar davranışları, erişkinlik döneminde bireyin bahsedilen davranışlara olan yönelimini belirlemede önemli bir rol oynamaktadır. Ebeveynin istismar davranışını uyguladığı çocuğa aynı zamanda bu davranışın uygulanma biçimini yansıttığını ileri süren sosyal durumsal model, çocuğun karşılaştığı zor durumlarda saldırgan tavırları

benimsemesinin temel sebebini, yaşadığı travmaları model almasından ileri geldiğini ifade etmektedir (Cicchetti & Carlson, 1989, ss. 48-50; Polat, 2021, ss. 56-59).

Çocuklarına istismar davranışı uygulayan ebeveynler, çocuklarının gelişim aşamalarını, olgunluk düzeylerini ve kabiliyetlerini tanımlamakta zorlanmamaktadır. Ancak buna rağmen ebeveynler, çocuklarının yeteneklerinin üzerinde beklentiler içerisine girebilmektedir. Bu durumda çocuk kendisinden beklenen davranışları sergilediğinde problem olmazken, başarısız olduğunda ebeveynler hayal kırıklığı ile karşılaşmaktadır. Bunun üzerine ebeveynler, başarısız olan bu davranış kendi istekleri doğrultusunda tekrar gerçekleşmesi adına çocuğa fiziksel ceza uygulama girişiminde bulunabilmektedir (Polat, 2021, s. 56).

Etkileşimsel Model

Cicchetti ve Rizley (1981), çocuk istismar davranışının etiyolojisi üzerine gerçekleştirilen çalışmaların, konuyu yeteri kadar aydınlatmadığı düşüncesiyle etkileşimsel bir yaklaşım modelini geliştirmişlerdir. Bu modelde, çocuk istismarının kuşaklararası geçişi ve çeşitli risk faktörleri değerlendirilmektedir.

Etkileşimsel modelde risk faktörleri; artırıcı faktörler (potentiating) ve ödünleyici (compensatory) faktörler olmak üzere iki başlıkta incelenmektedir. Bununla birlikte her iki faktörün alt başlığı olarak geçici (transient) ve kalıcı (enduring) faktörler bulunmaktadır (Irmak, 2008).

Tablo 1. Çocuk istismarı ve ihmali için risk faktörleri (Akt., Irmak, 2008)

SÜRE (TEMPORAL)	ÇOCUK İSTİSMARI VE İHMALİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER	
BOYUTU	Artırıcı Faktörler	Ödünleyici Faktörler
Kalıcı Faktörler	İncinebilirlik Faktörleri (Risk artıran koşullar ya da kalıcı faktörler)	Koruyucu Faktörler (Risk azaltan ya da kalıcı faktörler)

Tablo 1'in Devamı

Geçici Faktörler	Zorlayıcı Faktörler (Geçici ama önemli stresörler)	Tampon Faktörler (Stres ya da zorlayıcı özelliklerdeki geçici artışlara karşı tampon olarak işlev yapan koşullar)
-------------------------	--	--

İncinebilirlik Faktörleri: Bu kategoride, istismar riskini ve onun nesiller arası aktarımını arttırabilecek kalıcı özellik, koşul veya faktörler bulunmaktadır. Bu faktörler, biyolojik; zor mizaca sahip bir çocuk ya da çocuk yetiştirmeyi zor hale getiren fiziksel veya davranışsal anormallikler, tarihsel; erken dönemde istismara uğrama olayı, psikolojik; zayıf hayal kırıklığı toleransı, psikopatolojik; yüksek düzeyde saldırganlık ve öfke, kültürel ; çocuk yetiştirme ve disiplin uygulamaları veya durumsal; yoksulluk, kötü istihdam olanakları, kötü fiziksel çevre şeklinde ifade edilmektedir (Cicchetti & Rizley, 1981, s. 44).

Zorlayıcı Faktörler: Burada ebeveynin çocuğuna kötü davranabileceği geçici zorluklar veya stresler yer almaktadır. Bu kategorideki önemli stresörler arasında; statü kaybı, ekonomik problemler, eş veya sevilen birinin ölümü, fiziksel yaralanma veya hastalık, yasal zorluklar, evlilik veya aile sorunları, çocuklarla ilgili disiplin sorunları bulunmaktadır. Zorlayıcı faktörler kısa sürede dalgalı seyir izleyebilen özelliğe sahiptir (Cicchetti & Rizley, 1981, s. 44).

Koruyucu Faktörler: Bu kategori, kötü muameleyi veya onun nesiller arası aktarımının riskini azaltma niteliğini taşıyan koşulları ve özellikleri içermektedir. Muhtemel koruyucu faktörler; iyi mizaç, esneklik, iyi fiziksel sağlık, fiziksel çekicilik ve duruş, iyi başa çıkma, problem çözme becerileri, iyi mizaç, olağanüstü yetenekler, iyi ebeveynlik geçmişi, sosyal ve kişiler arası beceriler olarak sıralanabilir (Cicchetti & Rizley, 1981, s. 44).

Tampon Faktörler: Burada bulunan faktörler bireyi veya aileyi, karşılaştıkları zorluklardan geçici olarak koruyabilecek özellikler taşımaktadır. Tampon faktörler; önemli derecede mali tasarruflar, iyi bir iş ve sosyal destek sistemi şeklinde sıralanabilir (Cicchetti & Rizley, 1981, s. 44).

Ekolojik Model

Belsky, çocuk istismarının sebeplerini incelemek adına ortaya çıkarılan birçok teorelin ortak görüşlerini tek bir çatı altında toplayarak ekolojik kuramı geliştirmiştir. Belsky kuramını oluştururken, Burgess (1978)'in istismarcı ailelerin özelliklerini inceleyen bir çalışmasından ve Bronfenbrenner'in ekolojik kuramından yararlandığını ifade etmektedir. Ekolojik modelde çocuğa yönelik istismar davranışları sosyal ve psikolojik açıdan incelenmektedir. Bu modelde bireyin gelişimsel durumu (ontojenik gelişim), aile (mikrosistem), sosyal çevre (ekosistem) ve kültür (makrosistem) gibi farklı etkenlerin çocuğa yönelik istismar davranışlarındaki etkisinin boyutu incelenmektedir (Belsky, 1993, ss. 322-324).

Bireyin ontolojik gelişiminde, ebeveynlerin kendi çocukluklarında yaşadığı istismar davranışlarının varlığına binaen bu durumun ebeveynlik dönemindeki etkisi konu edilmektedir. Belsky bireylerin çocukluk yaşantılarının ebeveynlik dönemleri arasında belirli düzeyde bir ilişkinin olduğunu düşünmektedir. Ancak genellenebilir yorumların yapılması için daha kapsamlı çalışmaların yapılması gerekmektedir (Belsky, 1993, ss. 322-324).

Çocuğa yönelik istismar davranışlarının incelenmesi, başlangıçta ebeveynlerin üzerinde yoğunlaşırken mikrosistemde, çocuğun bazı fizyolojik özelliklerinin yanı sıra eşler arasındaki ilişkilerin de istismar davranışının ortaya çıkmasındaki rolüne dikkat çekilmektedir. İstismar davranışına maruz kalan çocukların özelliklerine örnek olarak, düşük doğum ağırlığına sahip, erken doğan bebeklerin düşük sosyal duyarlılığa sahip olması ve bebeğin caydırıcı bir şekilde ağlaması ifade edilebilir. Ancak yalnızca çocuğun sergilediği bazı davranışların istismar davranışının ortaya çıkması için yeterli sebep olduğunu söylemek uygun değildir. Ekolojik yaklaşım bu konuda halkaların iç içe geçmesi gibi girift bir yapıya sahiptir. Her etken bir diğerinin izlerini üzerinde taşıyabilir (Belsky, 1993).

Eşler arasındaki uyum sorunu mikrosistem için önemli bir noktadır. Zira çocuğun dünyaya gelmesiyle yeni bir döneme geçiş yapan eşlerin arasındaki gerginlikler de

istismar davranışının ortaya çıkmasında başlıca sebep olarak ifade edilebilir. Çocuğun içerisinde bulunduğu ailedeki bireylerin sayısı istismar davranışını azaltan bir sebep olarak ifade edilmiştir. Ailenin karşılaştığı stresin azaltılmasındaki etken sorunların aile bireyleri arasında paylaşılmasından ileri gelmektedir. Aile ekonomisinin yönetimi ise düzensiz olduğu takdirde ev içerisinde bazı sorunlara ve bu sorunların getirdiği olumsuz psikolojik travmalara neden olabilmektedir. Ortaya çıkan durumda aile fertlerinin etkilenmesiyle birlikte çocuğa yönelik olumsuz davranışların meydana gelmesi muhtemel olarak görünmektedir (Belsky, 1993).

Bireyin içerisinde bulunduğu sosyal çevrenin şartları, çocuğun içerisinde bulunduğu ailenin genel yapısını doğrudan ilgilendirmektedir. Ailenin ekonomisinin sekteye uğraması ebeveynlerin ve aile üyelerinin bazı sorunlu davranışlar sergilemesine neden olabilmektedir. Gill (1971)'in 13.000 istismar vakasını incelediği çalışmasında, taciz olaylarının hemen öncesinde işsiz kalan ebeveynleri tespit etmiştir. Bununla birlikte çocuğun babasının, aile içerisinde edindiği koruyucu vasfı işsiz kaldığında derinden sarsıldığı için güçsüzlük duygusu ile karşılaşmaktadır. Buna ilaveten ebeveynlerin işsiz kaldıklarında evde geçirdikleri zamanın artması, psikolojik travmaların üstesinden gelinememesi aile içerisinde gerçekleşebilecek şiddet olaylarının gerçekleşmesi adına zemin hazırlamaktadır.

Ekosistemde bireylerin karşılaştığı zorlukların üstesinden gelebilmesi adına yardıma ihtiyacı olduğunda ulaşabileceği bir kişinin varlığı önem taşımaktadır. Zira Kempe (1973)'ye göre istismarcı ailelerinin en büyük eksikliği yardıma ihtiyaçları olduğunda kendilerine uzatılacak bir can simidinin olmamasıdır. Ekolojik kuramda, mikrosistemde sorun yaşayan ebeveynlerin, ekosistemdeki sorunlarla aynı anda karşılaşması istismar davranışının ortaya çıkmasını pekiştirmektedir. Örnek olarak, çocuğu çok ağlayan ve işsiz kalan bir ebeveynin sosyal çevresinden yardım alamaması durumu, istismar davranışının meydana gelebilmesi adına uygun zemin oluşturulması adına birçok etkenin hazırlandığı anlamına gelebilir.

Ekolojik modelin son ve en büyük halkası olan makrosistem; birey, aile ve toplumu ayrılmaz bir şekilde içerisinde barındıran bir etkidir. Makro sistemin içeriğinde toplumsal şiddet, bedensel cezalar ve çocuklara yönelik tutumlar bütüncül bir bakış açısıyla incelenmektedir. Belsky (1980)'e göre bireyin içerisinde bulunduğu toplumun

normları, davranışlarını etkilemekle birlikte çocuğa yönelik şiddetin geleneksel bağlamdan modern zamanlara geçiş süreci alt etkenleri de göz önüne alarak kapsamlı bir tahlil yapılması gerekmektedir (Belsky, 1993, s. 413; Kempe, 1973, ss. 329-330).

2.1.2 İstismar Çeşitleri

İstismar çeşitleri literatürde genellikle fiziksel, duygusal, cinsel ve ihmal şeklinde ele alınmaktadır. Bu istismar çeşitleri aşağıda incelenecektir.

Fiziksel İstismar

Fiziksel istismar, istismar çeşitleri arasında en sık görülen ve tanınması diğer istismar çeşitlerine göre daha kolay olanıdır. Fiziksel istismar, çocuğun yakın çevresinde bulunan anne, baba, öğretmen, akraba gibi figürlerin genelde disiplin sağlama adına gerçekleştirdikleri bazen de öfke kontrolü sağlayamadıkları zamanlarda sergiledikleri davranışlardır. İstismarı gerçekleştiren birey her ne kadar davranışının olumlu yönde bir sonuç doğuracağı fikrini taşısa da çocuk açısından durum böyle değildir (Dinç, 2011, s. 58). Literatürde fiziksel istismara dair çeşitli tanımlamalar yapılmıştır. Dinç'e (2011) göre ; bir çocuğun kaza ile olmayan, elle ya da herhangi bir aletle vurma, dövme, itme, ısırma, tırmalama, kesme, yakma, boğma vs. sonucu zarar göreceği bir şiddete maruz kalması fiziksel istismardır. Polat'a (2021) göre ise Fiziksel istismar en geniş anlamda çocuğun kaza dışı şekilde yaralanmasıdır.

Fiziksel istismar, istismarı yapan ve istismarın uygulanma biçimi olmak üzere iki grupta değerlendirilmektedir. İstismarı yapan kişiler, çocuğun bakımını üstlenenler ve çocuğun içerisinde bulunduğu kurumlarda (okul, yuva, yetiştirme yurdu vs.) hizmet veren görevlilerdir. İstismarın uygulanma şekli ise genelde iki şekilde olmaktadır. Bunların ilki aletsiz saldırılar; tokat, yumruk, tekme ve çimdikleme gibi uygulamalarla gerçekleştirilmektedir. İkincisi ise aletli saldırılar; bu tür saldırılarda istismar, delici veya kesici bir aletle, sıcak su ya da ev eşyasının çocuğa fırlatılması-vurulması şeklinde uygulanmaktadır (Polat, 2021, ss. 65-66).

Fiziksel istismarın uygulanmasının ardında farklı sebeplerin olduğunu söylemek mümkündür. Bu sebeplerin başlıca olanı istismar davranışını uygulayan kişinin

öfkelerini ya da bıkkınlığını kontrol etmekte zorlanmasıdır. Bahsedilen öfkenin ortaya çıkış sebebi çocuğun özelliklerinden ya da bazı davranışlarından oluşmaktadır. Bunun yanında ebeveynin ya da çocuğun bakımını üstlenen kişilerin iş hayatının yoğunluğu, yalnızlığı, alkol ya da madde kullanması, psikiyatrik bozuklukları da fiziksel istismarın ortaya çıkışına zemin hazırlayan sebepler arasında gösterilebilir. Fiziksel istismarın arkasında gizlenen bir diğer sebep, çocukların bu davranışların ardından disipline edilebileceği yanılgısıdır. Zira fiziksel istismar, öngörülemez davranışlardan oluşmaktadır. Çocuk bu istismara ne zaman uğrayacağını bilememekte ve sürekli tedirgin olmaktadır. Bununla birlikte çocuk istismar davranışından sonra doğru davranışları öğrenmek yerine istismardan nasıl kurtulacağını araştırmaya başlamaktadır (Dinç, 2011, s. 62)

Fiziksel istismara uğrayan çocukların bedenlerinde ve psikolojik/duygusal durumlarında bazı problemler meydana gelmektedir. Bedensel problemlerin anlaşılmasında ilk olarak çocuğun ya da ebeveynin yaşanan istismar durumunu anlatması (anamnez) istenmektedir. Bu yöntem birinci ağızdan olayın anlaşılmasında yardımcı olabileceği gibi bakıcıların ya da ebeveynlerin bazı durumlarda gerçekleri saklamak istemeleri olayın gerçek yüzünü aydınlatmada zorluk çıkarmaktadır. Bir sonraki aşamada çocuğun fiziksel muayenesi yapılarak vücuduna hangi yöntem ve şiddette hasar aldığı klinik olarak incelenebilmektedir. Fiziksel istismarın tespitinde vücudun farklı bölümlerine odaklanılmaktadır:

- Bacaklarda, sırtta ekimozların bulunması, genital bölgelerde ekinoza rastlanması ve çocuğun altını ıslatması.
- Sigara yanıkları, elde ve ayakta sıcak suyun oluşturduğu yanıklar, genital bölge ve kalçada yanıklar.
- Karaciğer ve dalakta delinmeye sebep olan travmalar.
- Kafatası kırığı ile gerçekleşen iç kanamalar
- Radyolojik tetkikte kemiklerin lozyona uğraması

Yukarıda madde halinde verilen durumların dışında, eskiden maruz kalınmış istismar davranışının izleri de fiziksel istismarın tespit edilmesinde rol oynayabilir (Polat, 2021, ss. 66-68).

Fiziksel istismara uğrayan çocukların aynı zamanda psikolojik/duygusal olarak zarar gördükleri ifade edilmektedir (Topçu, 2009b, s. 33). Çocuk sosyal hayatında iletişim kurmakta zorlanabilir, yetişkinlerin kendilerine dokunmalarından rahatsız olabilir, kolay yalan söyleyebilir, davranışlarında aşırılık görülür ve çok saldırgan ya da içine kapanık olabilir (Yenibaş & Şirin, 2007, s. 23). Çocuğun davranışlarında ise akranlarına göre belirginlik farklılıklar meydana gelebilir. İstismara uğrayan çocuklar, çevresindeki insanlara şiddet uygulama, alkol ve madde kullanımı ve düşük akademik başarı gibi problemleri davranışları sergilemeye daha çok meyil gösterebilir. İstismara uğramış olan çocuğun psikolojik sorunları; anti sosyal kişilik bozukluğu, sınır kişilik bozukluğu, dil gelişiminin akranlarına göre daha yavaş olması, dikkat eksikliği, travma sonrası stres bozukluğu ve bağlanma bozukluğu olarak ifade edilebilir (Dinç, 2011, ss. 63-64).

Duygusal İstismar

Duygusal istismar, tanımlanması ve tanınması diğer istismar çeşitlerine daha zor olan bir istismar türüdür. Bu istismar çeşidinde bedensel etkiler gibi gözle görülür yaralardan çok çocuğun psikolojisinde bazı problemler meydana gelmektedir. Bununla birlikte bedensel istismarda çoğu zaman istismarın bulgularına ulaşılabilirken duygusal istismarda, istismarın izlerini tespit etmek genellikle olanaksızdır (Topçu, 2009b, s. 34).

İstismar çeşitleri genellikle birbirleri ile bağlantılı halde gerçekleşir. Duygusal istismar bağımsız bir şekilde uygulanabileceği gibi genellikle fiziksel istismarla birlikte ortaya çıkmaktadır. Cinsel ve fiziksel istismara uğrayan çocuklarda ise her zaman duygusal istismar meydana gelmektedir. Ancak çocuğun vücudunda beliren hasarlar ortadan kalksa dahi duygusal istismarın izleri sürmeye devam etmektedir (Yenibaş & Şirin, 2007, s. 26).

Literatürde duygusal istismara dair farklı tanımlamalar bulunmaktadır. Hergüner (2011)'e göre duygusal istismar, "birisinin diğerine yaptığı küçümseme, aşağılama ya da tehdit etme amaçlı söz veya davranışlardır". Topçu (2009b)'ya göre ise duygusal istismar; "çocuğun gündelik yaşamda sosyal etkileşimde bulunurken yaptığı davranışları cezalandırarak veya eleştirerek ya da küçük düşürerek, çocuğun

yeterliğini, bağılılık duygusunu ve kendilik değerini, bilerek ya da farkında olmadan zedelemek ya da belirgin bir biçimde zarar vermektir”.

Çocuğun yakın çevresinden duygusal olarak etkilenmesi farklı davranışlarla gerçekleşebilir. Herhangi bir neden yokken çocuğu suçlamak, sürekli yapabileceğinden fazlasını istemek, fikirleriyle, yetenekleriyle, korkularıyla ve görünüşüyle dalga geçmek ve arkadaşları yanındayken duymak istemediği şeyleri söylemek, reddetmek, tek başına bırakmak, suça yöneltmek, duygusal tepkiyi terslemek, kendi çıkarları için kullanmak ve yıldırma duygusal istismar davranışlarının başlıca olanlarıdır (Hergüner, 2011, s. 44; Polat, 2021, s. 280).

Çocuklarına duygusal istismar davranışlarını uygulayan bireylerin bazı ortak özellikleri bulunmaktadır. Bu özelliklerin başlıca olanları; çocuğun bakımını üstlenen anne-babaların kişiliklerinde tutarsızlıkların bulunması, gergin, sinirli ve öz güveni düşük olmaları ve çocukluklarında duygusal yoksunluk yaşamalarından dolayı kendi çocukluklarına cevap verememeleri olarak sıralanabilir (Polat, 2021, s. 278).

Kendisine duygusal istismar davranışında bulunulan çocuklar ise farklı karakterlere sahiptir. Zor çocuklar, kendileriyle konuşulduğunda çoğu kez cevap vermez, yavaş öğrenirler, kendisine öğretilen bilgiyle ilgilenmiyorlarsa tepki vermez ve karşısındaki kişi kendisine bir şey anlatırken dikkatle dinleyemezler. Kolay çocuklar ise çevrelerine daha kolay adapte olarak ebeveynlerin kendilerinden yapmalarını istediği davranışları uygulamakta sorun yaşamazlar. Yeni durumlara uyum göstermekte zorlanan çocuklar ise kısmen zor olan çocukların yaşadığı problemleri yaşayabilirler. Bu karakter tiplerinden zor çocuklar diğer çocuklara göre annelerinden biraz daha uzak kalma eğilimine sahiptir. Zira zor çocukların ebeveynleri yönetmesi kolay olmayan davranışlarla karşı karşıya kalmakta ve her hataları çocuğun duygusal durumunu doğrudan etkilemektedir (Cüceloğlu, 1990, s. 375; Polat, 2021, s. 279).

Duygusal istismar davranışına maruz kalan çocuklar bazı bedensel ve ruhsal problemlerle karşılaşmaktadır. Çocukta meydana gelen belirtiler ise istismarın şekline ve şiddetine göre değişiklik göstermektedir. Fiziksel istismar ve duygusal istismarın uygulandığı bir çocuğun istismar belirtileri yalnızca duygusal istismara maruz kalmış

bir çocuğun belirtilerinden daha kolay anlaşılmaktadır. (Hergüner, 2011, s. 49; Polat, 2021, s. 282; Yenibaş & Şirin, 2007, s. 31).

Duygusal istismar, etkilerini kısa vadede ya da uzun vadede gösterebilir. Bu istismar çeşidinin uzun süreli etkiler barındırması olayın üzerinden yıllar geçse dahi psikiyatristler ve psikologlar tarafından tespit edilebilmesini sağlamaktadır. Duygusal istismar, çocuğun ruhsal yapısında derin izler bıraktığı için çocukların davranışlarında gerçekleşen bazı değişimler istismara dair işaretler vermektedir. Söz konusu istismara maruz kalmış çocuğun uyku düzensizliği, yalan söylemesi, hırsızlık yapması, olumsuz benlik algısı, obsesyon, depresyon, dış kontrol odaklı olması, intihar girişimi, öfke patlamaları ve içe kapanması bu davranış değişikliklerine örnek olarak gösterilebilir. Duygusal örselenme yaşayan çocuklar bu davranışların etkisini erişkin dönemlerinde yaşamaya devam edebilirler. Çocukluk dönemi duygusal örselenme yaşantısının etkileri, bireyin karşısındaki bireylere güvenmekte zorlanması, ilişkiyi yürütmekte problemler yaşaması, sık iş değiştirmesi ve madde kullanması şeklinde ifade edilebilir (Hergüner, 2011, s. 49; Polat, 2021, s. 282; Yenibaş & Şirin, 2007, s. 31).

Cinsel İstismar

Cinsel istismar literatürde çeşitli şekillerde tanımlanmaktadır. Bu tanımlardan bazıları şu şekildedir; Cinsel İstismar, gelişimsel olarak hazır olamayan veya kendisine ne yapıldığını anlayamayan veya yapılane onay verdiğini söyleyemeyen bir çocukla erişkinin veya diğer bir çocuğun ya da gencin, toplumsal yasakları ve yasaları çiğneyerek cinsel ilişki kurmasıdır (Topçu, 2009b, s. 42). Cinsel istismar, bir yetişkinin çocuğa cinsel amaçla yaklaşımı veya sömürüsüdür (Yenibaş & Şirin, 2007, s. 32). Cinsel istismar, bir çocuğun bir erişkin ya da kendisinden en az 5 yaş büyük birisi tarafından cinsel bir amaç ya da tatmin için kullanılması; ya da çocuğun cinsel içerikli bir fiile/uygulamaya dahil edilmesi veya maruz bırakılmasıdır (Coşkun, 2011, s. 76).

Cinsel istismar kapsamına giren davranışlar ise şu şekilde sıralanabilir; istismara uğratan kişinin cinsel organlarını çocuğun vücudunun herhangi bir yerine dokunması, cinsel amaçla dokunma veya okşama, çocuğun cinsel organını açma ya da teşhir etme, çocuğun fuhuş ve pornografik amaçlar için kullanılması, cinselliğin ön plana çıkarıldığı içeriklerin internet ortamına servis edilmesi (Coşkun, 2011, s. 76).

Cinsel istismar çeşidi fark edilmesi ve tespit edilmesi zor bir istismar çeşididir. Bu durumun temelinde farklı problemler olmakla birlikte, çocuğun cinsel istismara uğradığı halde bildirilmeyen vaka sayılarının çokluğu dikkat çekmektedir (Coşkun, 2011, s. 77).

Cinsel istismar üç grupta incelenebilir:

- Dokunma olmaksızın yapılan cinsel istismar: Çocuğun sözel olarak tacize uğraması, teşhircilik ve röntgencilik gibi uygulamaları kapsar. Bu durumda istismarcı çocuğu dolaylı olarak rahatsız etmekle birlikte çocukta korku ve huzursuzluk duygularının oluşmasına neden olmaktadır.
- Dokunmanın yer aldığı cinsel istismar: İstismarcının, çocuğa cinsel amaçla tensel temasa geçmesi, çocuğu fuhşa zorlayarak üzerinden para kazanmak gibi davranışları bu grupta yer alır.
- Şiddet kullanılarak yapılan cinsel istismar: Bu tür istismar yoğun bir şekilde şiddet içermekle birlikte bazen çocukların ölümüne sebebiyet vermektedir (Yenibaş & Şirin, 2007, s. 32).

Cinsel istismar davranışının bazı ayırt edici ölçütleri bulunmaktadır. Bu ölçütlerin ilki rıza ölçütüdür. İstismar davranışına maruz bırakılan çocuklar, içerisinde bulundukları durumun kendilerine ne gibi sorunlar ortaya çıkarabileceğini düşünemezler. Dolayısıyla çocuklara bu davranışı uygulayan kişiler çocuğun rızasının olduğunu ifade etseler dahi yaptıkları davranış açık bir şekilde istismar davranışdır. İkinci ölçüt olan yaş farkı; cinsel istismara uğramış çocuk 13 yaşından küçük ise, kendisine yapılan fiilin istismar kapsamına girebilmesi için istismar fiilini gerçekleştirenin ondan 5 yaş veya daha fazla büyük olması gerekir. Ancak bu yaş kıstası her bölge ve kültür için kesin sınırlar ortaya koymamaktadır. Bu durumun sebebi kültürlerin çocukluk yaşını farklı tanımlamalarından ileri gelmektedir. Yaş farkı ne olursa olsun istismara maruz kalmış olan çocuk tehdide, zorlamaya veya güç kullanarak kendisine bir şey yaptırmaya zorlanırsa bu açık bir şekilde istismardır. Üçüncü ölçüt istismarcının kullandığı yöntem olarak belirlenmiştir. Bu durum, çocuğun ebeveyni ya da kendisinden sorumlu olan kişilerin sahip oldukları otorite sayesinde cinsel istismar davranışını sergilemesidir. Son olarak yasal ölçüt, Yeni Türk Ceza Yasası'nın 103.

Maddesinde çocukları istismara uğratan kişilerin çarptırılacağı cezaları açıklamaktadır (Topçu, 2009a, ss. 16-21).

Cinsel istismara uğrayan çocukların kısa ve uzun vadede farklı etkilere maruz kaldığını söylemek mümkündür. Kısa süreli etkilerden kastedilen, istismar davranışı gerçekleştiği andan 2 yıla kadar olan süreyi kapsamaktadır. Bununla birlikte cinsel istismar çocuklarda bedensel ve psikolojik olarak bazı hasarlara yol açmaktadır. Penetrasyonun gerçekleştiği cinsel istismar vakalarında 11 yaşından küçük çocukların iç organlarında hasara, oturmada ve yürümede zorluğa, ağrıya ve kanamaya sebebiyet verdiği ifade edilmektedir. Çocuklar bu istismar davranışına maruz kaldıklarında; korku, öfke, suçluluk, utanç duyguları ve depresyon gibi bazı olumsuz duygu ve psikolojik rahatsızlıklar ile karşı karşıya kalmaktadır (Topçu, 2009a, s. 171).

Cinsel istismarın uzun vadede etkileri, istismarın üzerinden yıllar geçtikten ve mağdur çocuğun yetişkinlik yaşlarına ulaştıktan sonra ortaya çıkmaktadır. Bu etkiler kişinin, bedensel, ruhsal ve sosyal yaşamında güçlükler ve zorluklar vasıtasıyla kendilerini belli etmektedir. Çocukluk döneminde cinsel istismara uğramış çocuğun ruhsal yaşamında karşılaştığı problemler; travma sonrası stres bozukluğu, bilişsel çarpıtmalar, zedelenmiş kendilik bozukluğu ve kaçınma şeklinde ifade edilebilir. Mağdur olan çocukların bedensel rahatsızlıklarını net bir şekilde saptamak zordur. Zira beden rahatsızlıklarının pek çok tıbbi sebebi olmaktadır. Bununla birlikte, cinsel istismara maruz kalan bireylerin, üreme-idrar yolları sistemine ilişkin bazı problemler, epilepsiyi andıran bazı nöbetler ve baş dönmesi gibi durumlarla karşılaştığı belirtilmektedir (Topçu, 2009a, ss. 190-195).

İhmal

İhmal kavramı literatürde farklı şekillerde tanımlanmaktadır. Polat'a(2021) göre “ çocuğa bakmakla yükümlü anne-baba ya da bakıcıların, çocuğun iyi koşullarda yetişmesi için ihtiyacı olan bakım, koruma, giyinme, sağlık, eğitim, beslenme gibi alanlarda ihmal edilmesidir”. Korfmacher’e (2000) göre ise “ ihmal, çocukların yaşamsal ihtiyaçlarından yoksun bırakılması durumudur”.

Duygusal olarak ihmal edilen bireylerin, bu davranışlar neticesinde bazı problemlerle karşılaştığı ifade edilmektedir (Polat, 2021, s. 297). İhmale maruz kalanlar, görünüşte

normal insanlar gibi görünürler ancak çoğu zaman çocukluk dönemlerinde karşılaştıkları eksik yaşantılardan habersiz olmaktadır. Her bireyin yaşadığı ihmal davranışları aynı olmamakla birlikte bu davranışlarından etkilenme durumları da birbirinin aynı değildir. Ancak bu davranışlara maruz kalan bireylerin yetişkinlik dönemlerine kadar yaşadıkları bazı durumlar ortak özelliklere sahip olabilmektedir. Bu özelliklerden birisi olan boşluk hissi, ebeveynlerin çocuğun bilişsel ve sosyal gelişimine katkıda bulunmaksızın serbest bırakması sonucunda oluşmaktadır. Boşluk hissi genelde kronik bir duygu olarak düşünülmekle birlikte bu his insanların davranışlarının önceden tahmin edilebilmesini zorlaştırmaktadır (J. Webb & Musello, 2020, ss. 110-135)..

İhmale maruz kalan bireylerde görülen bir başka özellik ise karşı bağımlılıktır. Bu kavram, bireyin karşısındaki kişiye ihtiyaç duymaktan ve bağımlı olmaktan korkması şeklinde tanımlanmaktadır. Karşı bağımlı olan kişiler, zor durumda kalsalar dahi yardım istemekten kaçınır, yardıma ihtiyaçlarının olduğunu kimsenin bilmesini istemezler. Kendilerinin zor duruma düşeceklerini bilseler dahi karşısındaki kişiye güvenmek istemezler (J. Webb & Musello, 2020, ss. 110-135).

İhmale maruz kalan bireylerin kendilerini tanımlarken kullandığı ifadelerde olumsuz yönleri vurguladıkları belirtilmektedir. Duygusal olarak ihmale uğramış kişiler öz saygı seviyeleri düşük olduğundan kendileri hakkında bilgi verirken temkinli olmak gerektiğini düşünmektedirler. Bu durumun oluşmasındaki temel sebep, çocukluk döneminde bir erişkinin çocuğa hangi yönlerinin zayıf olduğunu hangi yönlerinin güçlü olduğu hakkında geri bildirim vermemesi olarak ifade edilebilir. Kendilerini iyi tanıyamamaları ve ifade edememeleri, karşılarındaki insanların kendileri hakkındaki fikirlerinin olumsuz olacağı ön yargısını beraberinde getirmektedir. Dolayısıyla bu kişiler sosyal ilişkilerinin başında olumsuz duygularla karşılaştığı için sosyal iletişim genellikle zayıf olmaktadır (J. Webb & Musello, 2020, ss. 110-135).

2.2 Bağlanma Kuramı

Bu bölümde çocukluk ve yetişkinlik dönemlerine ait bağlanma kuramının ortaya çıkmasında ve gelişmesinde katkısı bulunan araştırmacıların, temel yaklaşımları ve kavramları ele alınacaktır.

2.2.1 Bowlby ve Bağlanma Teorisi

Bağlanma kuramını sistematik bir şekilde ele alıp geliştiren kişi John Bowlby'dır. Bowlby kariyerinin ilk yıllarında uyumsuz çocuklar ve aileleri üzerine çalışmalar yaparken bağlanma davranışı ile ilgili cevaplanması gereken sorularla karşılaşmıştır. Bu soruların başında bağlanmanın oluşum sürecinde sınırlı etkenlerin rol oynaması gelmektedir. Kendisinden önce bağlanma üzerine kurulan teorilerde, bebek ve bakıcısı arasında meydana gelen fiziksel ihtiyaçlar konu edilmektedir (Demirdağ, 2017, ss. 234-235). Bağlanma kuramının sistematik halde incelenme gereksinimi ise bu noktada ortaya çıkmıştır.

Bowlby, başlangıçta Lorenz'in kazlar ile yaptığı çalışmaları incelemiştir. Lorenz (1935)'in çalışmasında kazlar ve diğer erken olgunlaşan kuşlarda iç güdü çalışması ilgisini çekmiştir. Bu çalışmada sosyal bağ düzeninin yalnızca beslenme davranışı ile ilgili olmadığı öne sürülmüştür. Bowlby'ın ilgisini çeken bu ayrıntı kendisinden önce geliştirilen kuramları farklı bakış açılarıyla ele alarak yeni bir kuramın oluşmasına zemin hazırlamıştır. Bunun üzerine Bowlby bağlanma kuramının temellerini atmak üzere duygusal bağların da aktif bir şekilde entegre edildiği yeni bir kuram geliştirmiştir (Bowlby, 2012, ss. 75-99).

Bowlby bağlanmayı, bebeğin bakıcısıyla kurduğu duygusal bir bağ olarak tanımlamaktadır. Bağlanmanın meydana gelmesi bebek ve bakıcının etkin katılımıyla gerçekleşmektedir. Bağlanma davranışında bebeğin bakıcısı birincil figür, bağlılık davranışı gösterdiği diğer kişilere ise ikincil figür ismi verilmektedir. Bebekler genelde annelerine karşı bağlanma davranışlarını gerçekleştirirler. Ancak bağlanma davranışında kastedilen birinci figür her zaman anne olmayabilir. Bebeğin bakımını üstlenen kişi bebeğin bağlanma davranışını gerçekleştireceği kişidir. Dolayısıyla bir bebek bağlanma davranışını bakıcısına karşı geliştirir (Bowlby, 2012, ss. 257-258).

Bowlby, bağlanma davranışının ortaya çıkmasında davranış sistemlerinin uygun ortam ve özellikle bebek ve anne arasında kurulan etkileşimin sonucunda ortaya çıktığı görüşündedir. Her iki figürün de birbirine karşı yakınlık arama ve bu yakınlığı sürdürme eğilimi vardır. Bazı anneler yakınlık konusunda ilgili davranmaz ve bu durum neticesinde hem anne de hem de çocukta kızgınlık ve öfke duygusu ortaya

çıkar. Yakınlığı sürdürme ise hem çocuğun hem de annenin sahip olduğu pek çok davranışın sonuçlarından birisidir. Aralarındaki yakınlık ilişkisi her iki figür tarafından kontrol edilmektedir. Eğer aralarındaki yakınlık mesafesi artarsa anne ya da çocuk bunun üzerine harekete geçer. Ya annesi çocuğuna seslenir ya da çocuk annesine geri koşar ya da ağlayarak girişimde bulunabilir (Bowlby, 2012, s. 236).

Anne ve çocuk arasında sürekli aktif olan bir denge söz konusudur. Her ikisi de bazen ilgisiz, rekabetçi ve uyuşmaz davranışlar sergileyebilirler ancak aralarındaki mesafeyi sabit bir şekilde korurlar. Anne ve bebek arasında ortaya çıkan çocuğun bağlanma davranışı, çocuğun bağlanmaya karşıt davranışı, oyun ve keşfetme, annenin ilgi davranışı, annenin ebeveynsel ilgiye karşıt davranışı olmak üzere dört tür bağlanma davranışından söz edilebilir. Bu dört davranış sınıfının her birinin yoğunluğu diğer davranışlarla etkileşim halindedir. Şayet bir davranışın yoğunluğu daha fazla olursa diğer üç davranış ortaya çıkabilir ya da ket vurulabilir. Bu nedenle, anne çağırdığında çocuğun bağlanma davranışının ortaya çıkması ve keşfetme davranışına ket vurulması gerçekleşebilir. Bunun aksine çocuk oyun oynamak için keşfe çıktığında annede ilgi davranışı gözlemlenebilir. Birbiriyle iyi anlaşılan partnerlerde bu dört davranış başarılı bir şekilde uygulanır ve her ikisi de bağlanma konusunda gelişirler (Bowlby, 2012, s. 296).

Bowlby bağlanmayı beşikten mezara kadar devam eden bir süreç olarak tanımlamıştır (Bowlby, 2012, s. 266). Bağlanma davranışında bebek, ilk yıl boyunca annesinin, kendisini bırakıp ayrılmasından sonra onu aramaya başlar. Ardından çocukta bakıcısına karşı itiraz etme eğilimi meydana gelir. Annesinin gittiği yöne doğru bağırma eylemini gerçekleştirir. Bu dönemdeki bebek, zamanının çoğunu annesini izleyerek veya annesi yakınlarındaysa çıkardığı sesleri dinleyerek geçirir. Bir yaşına yaklaştığında annesinin ne zaman yanından ayrılacağını tahmin edebilir. Bu tahmin neticesinde itiraz etmeye başlar. Bağlanma davranışı üçüncü yılın sonuna kadar çok güçlü ve düzenli bir şekilde sergilenir. Bu yaştan sonra bebekte değişim gerçekleşir. Üç yaşına kadar annelerinin yanından ayrılan bebeklerin ayrılığa verdiği tepkiler, bu yaştan sonra azalma eğilimi göstermektedir (Bowlby, 2012, ss. 262).

Bağlanma davranışındaki temel değişim çocuğun üçüncü yaşını geride bırakmasıyla başlamaktadır. Çocuk annesinden ayrılabilmesi için bulunduğu ortama güvenmesi

gerekir. Bu güvenin ortaya çıkabilmesi için annesi ile birlikte ortamda bulunmalı, ikincil figürler tanidik olmalı, annesi ortamdan ayrılrsa dahi çocuğun annesine kavuşabileceğı kanaati oluşmalıdır. Çocuk bu etkenler gerçekleştiğinde annesinden bir süre ayrı kalabilir (Bowlby, 2012, ss. 263).

Çocuk 4 yaşına geldiğinde eski bağlanma davranışı kadar ısrarcı değildir. Bağlanma davranışının önemli bir kısmı devam eder. Ana okulundan 5-6 yaşlarında hatta daha büyük yaşlarda ayrılan çocuklar ebeveynlerin ellerini tutmak şeklinde bağlanma davranışını sürdürürler. Diğer çocuklarla oyun oynarken işler yolunda gitmediğinde ya da tehlikeli bir durumla karşı karşıya geldiğinde önce annesini daha sonra ikincil bağlanma figürüne yönelir. Tehlikenin boyutu yüksek olursa bağlanma figürüne dokunma isteğı oluşur (Bowlby, 2012, ss. 264-265).

Ergenlik dönemine gelindiğinde çocuğun bağlanma figürüne karşı tutumu değişir. Bu dönemde birey karşı cinse olan bakış açısını değiştirir ve bağlanmanın yönü kişiye bağlı olarak değişir. Bazıları ebeveyne bağlanma davranışını sürdürürken ikincil figürlere yönelmez, bazıları ebeveynlerinden kendilerini soyutlayarak bağlanmayı ikincil figüre yönlendirir. Bazıları da hem ebeveyne bağlı kalmaya hem de ikincil figüre bağlı kalmaya devam eder. Bağlanma, erişkin bireyin yaşamında ebeveyne bağlı olarak devam eder ve bu davranış devamlılığını sürdürür. Birey ergenlik ve erişkinlik dönemlerinde bağlanmanın kapsamını genişletir. Toplumun farklı grupları içerisinde kendisine yer bulur ve bağlanma davranışının figürleri rol değiştirebilir. Okul, dinsel grup ya da politik gruplar çoğu insan için ikincil bağlanma figürüyken bazıları için birincil bağlanma figürü olabilir (Bowlby, 2012, s. 265).

Bağlanma Organizasyonuna Aracılık Eden Davranış Sistemleri

Bağlanmanın ortaya çıkabilmesi için çocukların farklı davranışlardan yararlandığı görölmektedir. Bu davranışlar ağlama ve çağırma, bebeleme ve gülümseme, yapışma, beslenme dışı emme ve lokomasyon şeklinde ifade edilebilir. Bahsedilen davranışlar anne ile iletişim kurabilmek için aracı görevini üstlenirler. Bağlanmanın ortaya çıkabilmesi için bu davranışlar çocuk tarafından organize bir şekilde kullanılmaktadır. Bağlanma davranışının tüm formları belirli bir nesneye çoğunlukla özel bir bağlanma figürüne yönelme eğilimindedir. Bu davranışların doğru bir şekilde işleyebilmesi için

bebeğin bir figüre yönelmesi gerekmektedir. Bebek altıncı ayına ulaşana kadar anne figürünü diğer figürlerden ayırt etmeyi öğrenir. Bu sayede anne hareket halinde olduğu zaman bağlanma davranışları senkronize bir şekilde harekete geçerler. Anneye yönelen bebek bağlanma için temel adımı atmış olur (Bowlby, 2012, ss. 304-308). Bağlanmayı sağlayan bazı davranış kalıpları, sinyalleme ve yaklaşma davranışları şeklinde iki kısımda incelenmektedir.

Sinyalleme Davranışı

Ağlama, gülümseme, bebeleme ve çağırma sosyal sinyaller olarak sınıflandırılmaktadır. Bu davranışlar bebek ve annesi arasındaki yakınlığı artırmaktadır. Her sinyali oluşturan ortam ve koşullar annede farklı etkiler uyandırabilir. Bebek ağladığında annesine farklı mesajlar gönderebilir. Bebek aç olduğundan ya da acıdan dolayı ağlayabilir. Açlıktan ağlama yavaş bir şekilde gelişirken acıdan ağlama başlangıçtan itibaren yüksek düzeyde ortaya çıkar. Ağlamanın iki türünün de anneyi farklı şekillerde etkilemesi olasıdır (Bowlby, 2012, ss. 304-308).

Gülümseme ve bebeleme, ağlama davranışından çok farklı koşullarda meydana gelir ve farklı etkilere sahiptir. Bu davranışların anne üzerindeki etkisi doğumdan itibaren dördüncü hafta itibarıyla ortaya çıkar. Bebek gülümsediği anda anne üzerinde farklı etkiler uyandırmaya başlar. Anne gülümseme ile karşılaştığında kendisi de gülümseyecek, bebeğini okşayacak ve onunla iletişim kurmaya çalışacaktır. Anne ile bebek arasındaki bu gülümseme ve bebeleme davranışı, aralarındaki sinyal verme ve sinyale karşılık verme davranışlarını sağlıklı hale getirir. Bebeğin sinyallerine cevap verilmediğinde ise davranış genelde değişikliğe uğrar. Buna örnek olarak gülümseyen bebeğin sinyaline verilmeyen cevap neticesinde davranış sonlanır ve ardından ağlamanın ortaya çıkmasına zemin hazırlar (Bowlby, 2012, ss. 304-308).

Bebeğin kollarını kaldırma davranışı, diğer sinyalleme davranışlarına göre biraz daha ilginçtir. Bu davranış bebeğin doğumundan itibaren 5. ayda ortaya çıkmaya başlar. Anne bebeğinin bu davranışı sergilediğini gördüğünde bebeğin alınması gerektiğini düşünür. Bununla birlikte bebek 2 yaşından sonra annesine ben buradayım sinyalini

verebilmek adına da bu sinyalleme davranışını kullanabilir (Bowlby, 2012, ss. 304-308).

Yaklaşma Davranışı

Bebegi annesine getiren ve onu orada tutan davranışlar yaklaşma, yapışma ve beslenme dışı emme ve memeyi kavramadır. Anneye yapışma davranışı bebeğin mobil hale gelmesinden sonra meydana gelir. Bu durumda annenin davranışlarını bebeğe göre değiştirmesi beklenir. Zira bebeğin hareket alanı değişmiş ve annenin rolü de doğru oranda değişmiştir. Bebek kendisinde var olan motor becerilerini kullanarak anneye ulaşmaya çalışır. Bu davranış tehlike anında ya da ortam değişikliğinde bebeğin adapte olamadığı durumlarda ortaya çıkabilir (Bowlby, 2012, ss. 308-310).

Emme davranışı besin tüketildikten sonra yutmaya yardımcı olması bakımından düşünülse de bağlanma davranışında çok farklı bir fonksiyona sahiptir. Bebekler gün içerisinde sürekli besin tüketmemesine rağmen baş parmağını ya da emziği emerler. İlk insan topluluklarında ve insan olmayan bebeklerde ise emme aracı olarak annenin memesi kullanılmaktadır. Bunun yanında modern toplumlarda yalancı meme, başparmak ya da emzik kullanılmaktadır. Bu durumda emme davranışı, anne ile yakınlık kurma arasında bir ilişkinin varlığından söz edilmektedir. Bebek beslenme dışında emme davranışı gerçekleştirdiğinde kendisini daha güvenli hissetme durumu daha olasıdır. Bununla birlikte üzgün ya da korku durumlarında bebekler beslenme dışı emmeyle meşgul olurlar. Emme davranışının çeşitli fonksiyonlarda kullanılması, bağlanmanın gerçekleşmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Zira anne ile yakınlık arayışının açık bir yansıması olarak nitelendirilmektedir (Bowlby, 2012, ss. 308-310).

Bağlanma Kuramında İçsel Çalışan Modeller

Bowlby'e göre birey, çocukluk dönemlerinden itibaren olayları algısına göre değerlendirir ve dünyadaki yerini, diğer insanlar ile bulunduğu mevcut konumu, içerisinde oluşturduğu modeller sayesinde yorumlar. Bahsedilen modellerin en temel özelliği, bireyin bağlandığı figüre olan yakınlığı ve ihtiyaç halinde ona ulaşp ulaşamadığı konusudur. İçsel çalışan modeller, hayatın ilk yıllarında temeli atılan ve sürekli aktif bir şekilde gelişen ve değişen bir sisteme sahiptir. Birey yaşamın ilk 3 yılı

boyunca bağlandığı figür ile yakınlık arayışını sürdürür. Bu esnada bağlandığı figür ile kendi konumunu anlamaya çalışır ve bunun üzerine modeller oluşturur. Eğer bağlanma figürü ile birey arasındaki mesafe açılmazsa ve birey kendisini güvende hissederse, hayatının kalan kısmında edindiği bu model sayesinde diğer bağlanma figürleri ile olumlu bağlanma davranışları sergileyebilir. Aksi durumda ise birey tedirginlik ve kaygı üzerine oluşturduğu modelin sonucu olarak, bağlanma figürlerine karşı geliştireceği bağlanma davranışında problem yaşayabilir. İlk 3 yılın ardından birey fiziki anlamda bağlandığı figür ile yakınlık aramaktan ziyade, onun varlığını hissetmek ister. Bu durumda bireyin ihtiyaç halinde bağlandığı figüre ulaşabilmesi ya da ulaşamaması modellerin geliştirilmesi açısından önemli bir nokta olarak görülebilir (Bowlby, 2014, ss. 255-256).

Bowlby içsel çalışan modellerin belirlenmesinde yaşantının rolünü farklı bakış açılarıyla ele almıştır. Birey, yaşamın erken dönemlerinde tecrübe ettiği yaşantılarını yetişkinlik dönemlerinde uygulamaya devam eder. Ona göre, çocukluğu sevgi dolu bir ailede geçen birey, ebeveynleri ve çevresi tarafından sürekli desteklenmiş ve onaylanmıştır. Kendisine güvenli alanlar oluşturulmuş ve rahat hareket etmesi adına birçok davranışı desteklenmiştir. Söz konusu bireyler kendilerine sağlanan bu imkanları alışkanlık haline getirirler ve bu durum kendilerine bilinçdışı bir özgüven durumu sağlar. Sonuç olarak karşılaştıkları bir tehlike durumunda bağlanma figürüne sığınır ya da var olan tehlike ile başa çıkmak adına bağlanılan figürden yardım isteyebilirler (Bowlby, 2014, ss. 260).

Olumsuz koşullarda yetişen bireyler ise bağlandıkları figürler ile yakınlık kuramamıştır. Kendilerine, tehlike verici durumlarda ya da tedirgin olduklarında yardım edecek bir figürleri olmamıştır. Bu bireylerin yetişkinliklerinde diğer insanlara güvenmeleri ya da bağlanma figürlerine karşı olumlu davranış sergilemeleri uzak görünmektedir. Dolayısıyla bu bireyler, hayatı çekilmez ve yaşanılmaya müsait olmayan bir yer olarak görebilir. Böyle bir durumda bazıları hayattan geri çekilerek bazıları ise hayat ile savaşarak ayakta kalmaya çalışmaktadır (Bowlby, 2014, ss. 261).

2.2.2 Mary Ainsworth ve Bağlanma Teorisi

Mary Ainsworth bağlanma kuramının daha çok ampirik yönünün gelişmesine ve genişlemesine katkıda bulunmuştur. Ainsworth'un Ganda kadınları ile yaptığı deneyde bağlanma davranışları arasındaki farklılıkları sahada test edilmiştir. Ainsworth süttten kesilmemiş bebeği olan (1-24 aylık) 26 aileyi işe almış ve 9 aylık bir süreçte 2 haftada bir aileleri ziyaret etmiştir. Ziyaretler Ganda kadınlarının genellikle öğleden sonra misafir ağırladıkları oturma odasında gerçekleşmiştir. Ainsworth bu çalışmasında bebek ve anne arasındaki sinyal davranışlarının başlama sürecini incelemiştir. Bununla birlikte, bebeğin annesine karşı sergilediği bilinçli sinyal davranışlarının hangi evrede oluştuğunu tespit etmeye çalışmıştır. Ganda kadınları projesinde Ainsworth üç grup bağlanma örüntüsü gözlemlemiştir. Bunlar: Güvenli bir şekilde bağlanan çocuklar, güvensiz şekilde bağlanan çocuklar ve bağlanmamış çocuklardır. Ainsworth Ganda kadınlarından elde edilen veriler, Bowlby'nin anne-bebek etkileşimindeki bireysel farklılıkları anlama noktasında katkı sağlamıştır. Ainsworth ise bu çalışmayı tam anlamıyla bitirmeden ikinci bir çalışma olan Baltimore Projesini başlatmıştır (Bretherton, 1992).

Ainsworth, Baltimore deneyinde Ganda kadınları projesine göre mülakatlara daha az önem vermiştir. Bu çalışma için 26 adet katılımcı Baltimore ailesi seçilmiş ve 54 hafta boyunca bu ailelere ziyaret gerçekleştirilmiştir. Her ziyaret annelerin günlük rutinlerine devam etmelerine imkan tanımak adına 4 saat sürmüştür ve toplamda 72 saatlik veriler toplanmıştır (Bretherton, 1992, s.12). Evde toplanan verilerin ardından Ainsworth ve arkadaşları, bebeklerin farklı bir ortamda nasıl davranacaklarını incelemek için John Hopkins Üniversitesi'ndeki oyun odasına getirmişlerdir. Bebeklerin farklı bir ortama getirilmesindeki amaç ise yeni ortama nasıl uyum sağlayacakları ve annelerinin bu uyum sağlama sürecindeki rolünü tespit etmektir (Crain, 1980, s. 60). Uygulamanın başlangıcında anne ve bebek odaya alınmaktadır. Çocuk annesi yanındayken oyuncakların bulunduğu ortamda oyalanır. Daha sonra anne odadan ayrılır ve annenin yerine yabancı birisi odaya girer. Anne odaya geri döner bir süre burada bekledikten sonra odayı terk eder ve ortamda yalnızca bebek kalır. Ortamda yalnız kalan bebeklerin çoğu ağlamaya başlar ancak araştırmacılar bebeğin annesinin gitmesine verdiği tepkiye değil, annesi geri geldiğinde gösterdiği tepkiyi önemsemişlerdir. Uygulama toplamda 20 dakika sürmüştür ve Yabancı Ortamı

Deneyi olarak isimlendirilmiştir. Uygulama sonucunda farklı bağlanma türleri tespit edilmiştir (Trawick-Smith, 2013, s. 173; Crain, 1980, s. 60).

Güvenli Bağlanma: Ainsworth'un anne-bebek etkileşiminde önemli gördüğü nokta güven boyutudur. Güvenli bağlanma türüne sahip olan bebek annesi ortamdan ayrıldığında keşfe çıkmaya cesaretli olur ve annesinin ortamdan ayrıldığını fark ettiğinde ağlamaya başlar ancak kolay sakinleştirilir. Bununla birlikte ortama yabancı biri geldiğinde endişeye kapılmaz, gerginlik yaşasa dahi bu durumu kısa bir sürede atlatabilir. Annesi ortama geri döndüğünde bebek annesine yapışmaya çalışır veya kucağa alınmak ister (Bowlby, 2012, ss. 404-408; Trawick-Smith, 2013, s.173).

Güvensiz/Kaçınan Bağlanma: Yapılan çalışmada annesine kaçınan bağlanma türü ile bağlanan bebekler yaklaşık yüzde yirmidir. Bu bağlanma stiline sahip olan bebekler, annelerinin ortamdan ayrılmasının ardından ağlayabilirler bazen de ağlamazlar. Annenin ardından gelen yabancından korkmazlar ve dostça tavır sergileyebilirler (Bowlby, 2012, ss. 404-408, Trawick-Smith, 2013, s.173). Anne ortama geri döndüğünde bebekle iletişime geçmeye çalışır. Ancak bebek vücudunun yönünü veya bakışlarını annesinden kaçırmaz (Crain, 1980, s. 61).

Güvensiz/Kararsız Bağlanma: Annesine karşı güvensiz/kararsız bağlanma stiline sahip olan bebekler yüzde ondur (Bowlby, 2012, ss. 404-408). Bu bebekler annesinin ortamdan ayrılmasına şiddetli tepkiler göstermişlerdir. Anneleri odaya geri döndüğünde ise yapışma davranışını sergilemişler ve bir anda öfkeyle annelerinden uzaklaşmak istemişlerdir (Crain, 1980, s. 61). Bu bebeklerin çoğunluğu diğer bağlanma stillerine sahip bebeklere göre daha öfkeli küçük bir kısmı ise diğerlerine göre daha pasiftir (Bowlby, 2012, ss. 404-408).

Güvensiz bağlanmanın üçüncü bir türü dağınık bağlanmadır. Bu bağlanma türünde anne ortamı terk edip geri geldiğinde bebek şaşkınlık duygusuna kapılır. Başlangıçta kararsız bebekler gibi tepki verebilirler ve aniden kaçınan tarzda tepki vermeye başlarlar. Bu eylemlerinden dolayı davranışları dengesizlik gösterir. Bazen hareket edemez şekilde kendisini annesinin kollarına bırakır bazen de korku hissine kapılıp annesinin kollarından kendilerini geri atarlar (Trawick-Smith, J. W. ,2013, s.174).

2.2.3 Hazan ve Shaver Bağlanma Modeli

Hazan ve Shaver, bağlanma davranışının bebeklik döneminde olduğu kadar yetişkinlik döneminde de etkisini devam ettirdiğini savunan bir model geliştirmişlerdir. Yetişkin bağlanması, erken dönemlerde geliştirilmiş davranış sistemlerinin yeni döneme uyarlanarak döneme uygun şekilde meydana gelmektedir. Yetişkinlik döneminde karşı figüre karşı bağlanma davranışlarının organizasyonu yakınlık arayışıyla birlikte başlamaktadır. Birey anne- babasından öğrendiği davranışları zamanla akranlarına karşı geliştirebilir. Ancak bu geçiş süreci hızlı bir şekilde gerçekleşmez aksine bireyin çevresindeki bağlanma figürlerine karşı yakınlık arayışı gerçekleştirmesi ve akabinde bağlanma figürüne karşı güven duygusu beslemesi gerekir (Hazan, 1998).

Yetişkinlik döneminde diğer figürlere karşı geliştirilen bağlanma davranışları anne babadan tamamen soyutlanmamaktadır. Ancak birey için bağlanılan figürlerin hiyerarşisinde birtakım değişiklikler meydana geldiği söylenebilir. Birey akranları ile gerçekleştireceği davranışlarda, bağlanma kuramının temel kavramlarından biri olan güven duygusunu aramaktadır. Bu duygu ise, bireyin zor ve sıkıntılı zamanlarında bağlandığı figürün kendisini rahatlatmasıyla meydana gelmektedir. Bağlanılan figür ile bağlanan birey arasındaki uyum, tekrarlı davranışların neticesinde artmaya devam eder. Karşılıklı ilgi ve cinsel çekim iki yetişkini yalnızca bir araya getirmesi bakımından işlev görmektedir. Yetişkin bağlanma davranışında önemli olan durum, güven duygusunun tekrarlı davranışlar neticesinde bağlanan birey tarafından benimsenmesidir. Bu şekilde birey çocukluk döneminde edindiği davranışları sağlıklı bir şekilde akranlarına aktarabilir (Hazan, 1998).

Bebeklik ve yetişkinlik dönemi bağlanma davranışları arasında benzer yönlerin olduğunu söylemek mümkündür. Bebeklikte, yakınlık bağlanma sistemi ve bebeğin güvenlik gereksinimi tarafından düzenlenip kontrol edilir. Yetişkinlik dönemi bağlanma davranışının biçimlenebilmesi için bireyde yakınlık arayışı meydana gelir. Bu durum yetişkin bireyde akranlara karşı bağlanma davranışını sergilemek adına atılan ilk adımdır. Yakınlık arayışının ilk aşamasında bebek ve yetişkinlerin bağlanma figürleri ile kurdukları ilişkiler arasında da paralellik söz konusudur. Örneğin bir bebek bakıcısının hareketleriyle meşgul olur ve sadece ona odaklanır. Bakıcısının kendisine karşı yaptığı her hareket bebek için bir anlam taşımaktadır. Şayet bakıcı bebeğin

hoşnut olacağı hareketler yaparsa bebek kendisini güvenli ve mutlu hisseder. Aksi durumda ise kaygı ve stres duygularını yaşar (Hazan, 1998). Tıpkı bunun gibi yetişkin birey de arkadaş grubuna veya karşı cinsin davranışlarına odaklanır ve ilgisini onlara yönlendirir. Onların yaptığı davranışlar birey için önemlidir. Bağlanma davranışının seyrini büyük oranda karşıdaki figürün olumlu veya olumsuz davranışları şekillendirir.

Hazan ve Shaver(1987) teorik olarak kurgulanan yetişkin bağlanma stillerini sahada test etmek amacıyla bir çalışma gerçekleştirmiştir. Bowlby ve Ainsworth'un bağlanma kuramı için geliştirdiği temel kavramları, yetişkinlik dönemine uyarlayarak katılımcıların romantik ilişki durumlarını, bağlanma stillerini ve bağlanma geçmişlerini içeren bir ölçek hazırlamışlardır. Çalışmanın sonuçları ele alındığında; bireyin bebeklik döneminde elde ettiği bağlanma stilleri ile yetişkinlik döneminde yaşadığı romantik ilişkiler arasında korelasyon tespit etmişlerdir. Buna göre bebeklikte ebeveynine güvenle bağlanan bir kişi romantik ilişkisinde eşine karşı daha saygılı ve duyarlı davranmaktadır. Eşi hata yapsa da ona hoşgörülü davranmakta ve sakin kalmaktadır. Kaçınan bağlanma stiline sahip olan bireyler ise yakınlık korkusuyla birlikte karakterize edilmiştir. Endişeli bağlanma stiline sahip olan bireylerin ilişkilerinde dengesizlik unsuru hakimdir. Romantik ilişki yaşadığı kişiye karşı ya aşırı bir durum takınmakta ya da kendisini karşıdaki kişiden daha aşağı bir konumda görmektedir.

2.2.4 Bartholomew ve Dörtlü Bağlanma Modeli

Bir diğer yetişkinlik bağlanma modeli Bartholomew 'in dörtlü bağlanma modelidir. Bartholomew yetişkin bağlanma stillerini, Bowlby'ın içsel çalışan modeller kavramlarının (zihinsel model, benlik ve başkaları modeli) üzerine inşa etmiştir. Bu bağlanma stilleri benlik ve başkaları modelinin olumlu ya da olumsuz olması bakımından birbirinden ayrılmaktadır. Olumlu benlik modelinde birey, başkalarının onayına ihtiyaç duymaksızın kendisini değerli hissedebilir ve öz saygısı yüksektir. Olumsuz benlik modelinde ise bireyin özsaygısı düşüktür ve başkalarının onayını almak için sürekli çaba halindedir. Olumlu başkaları modelinde, bireyin bağlandığı figürle birlikte çevresinde olan diğer bağlanma figürlerinin her an kendisine yardımcı olabileceği ve güvenilebileceği fikrini taşıyabilmesi söz konusudur. Olumsuz başkaları

modelinde ise, birey başkalarının güvenilmez olduğunu düşünür ve çevresindeki insanlarla yakınlık kurmaktan kaçınır (Bartholomew & Horowitz, 1991; Sümer, 2006).

Tablo 2. Dörtlü bağlanma modeli (Sümer & Güngör, 1999).

	BENLİK MODELİ	
	(Bağımlılık)	
	Olumlu (Düşük)	Olumsuz (Yüksek)
BAŞKALARI MODELİ (Kaçınma)	GÜVENLİ Yakınlık kurma konusunda rahat ve özerk	SAPLANTILI İlişkilere takıntılı
	KAYITSIZ Yakınlığa karşı kayıtsız ve karşıt- bağımlı	KORKULU Yakınlıktan korkan ve sosyal açıdan kaçınan

Bartholomew ve Horowitz' in yetişkinlik dönemi bağlanma stillerinin boyutları aşağıdaki gibi tanımlanmaktadır:

Güvenli Bağlanma: Güvenli bağlanan bireylerin ebeveynleri sıcak ve duyarlıdır. Bununla birlikte hem kendisine hem de başkalarına karşı olumlu anlamda tavır ve davranışlar sergilemektedir. Bu durumun çocukluk yaşlarında başlaması ve yetişkinlik dönemlerinde de devam etmesi beklenir. Güvenli bağlanma stiline sahip bireyler, özsaygısı yüksek ve sosyal hayatta ilişki kurmakta zorlanmayan kişiler olarak nitelendirilir (Bartholomew, 1990, ss. 164-165).

Saplantılı Bağlanma: Saplantılı bağlanma stiline sahip olan bireyler ebeveynleri tarafından tutarlı bir şekilde sevilmemiş ve değer görmemiştir. Bu durumun sonucu olarak birey kendini değersiz hissetmektedir. Değersizlik duygusunun eksik olmasının nedeni ebeveyne/bakıcıya olumsuz bağlandığı için birey kendisini başkalarına kanıtlamak ister. Başkalarına karşı beslediği olumlu tavırlar bazen kendisini gerçekçi olmayan beklentilere sürükleyebilir (Bartholomew, 1990, ss. 164-165).

Kayıtsız Bağlanma: Bağlanılan figürlerin reddedici davranışlarından olumlu anlamda kurtulmanın yolu benliği kaçınmacı bir şekilde olumlu hale getirmektir. Kayıtsız

bireyler yakın ilişkilerden kaçınırlar, bağımsızlıklarına oldukça önem verirler ve sosyal ilişkilerin gereksiz olduğu düşüncesine sahiptirler. Bu bağlanma stiline sahip olan bireyler genelde iş yaşamına ya da sevdiği aktiviteler ile vakit geçirir (Bartholomew, 1990, ss. 164-165).

Korkulu Bağlanma: Korkulu bağlanma stili, güvenli bağlanma stiline tam karşıtıdır. Bu bağlanma stiline sahip olan bireyler ebeveynlerinden ilgi ve destek görmemişler ve bu durumun sonucunda hem kendilerine hem de başkalarına karşı olumsuz modeller geliştirmişlerdir. Bu bağlanma stiline sahip bireyler başkalarının güvenilmez olduğunu, kendileri ilişki kurmak istese dahi karşısındaki kişinin reddedeceğini düşünürler. Bu nedenle özsayıları oldukça düşüktür (Bartholomew & Horowitz, 1991, s. 164; Sümer & Güngör, 1999, s. 76).

2.3 Tanrı'ya Bağlanma

Tanrı'ya bağlanma kuramı, Bowlby'nin geliştirdiği bağlanma kuramının temel dinamiklerinin, Tanrı ile insan ilişkilerinde benzer yönlerinin var olduğu düşüncesiyle başlamıştır. Kuramın öncü ismi olan Lee Kirkpatrick, bağlanma kuramını bireyin inanarak ve severek bağlı olduğu yaratıcısı ile olan ilişkisi çerçevesinde açıklamaya çalışmıştır. Bağlanma davranışı, bireyin bakıcısı ile kurduğu duygusal bir eylemdir. Kirkpatrick bireyin bakıcısıyla kurduğu bu davranışı; Tanrı, İsa Mesih, Bakire Meryem ve diğer tabiat üstü oluşumlarla da kurulabileceğini ifade etmektedir. Zira bağlanma davranışında meydana gelen etkinliklerde, bağlanan ve bağlanılan figürlerin özellikleri arasında bir paralellik söz konusudur (Kirkpatrick, 1992). Bu konuda Kaufman (1981), bireyin kendisini ve dünyayı anlamlandırabileceği en önemli sembolün Tanrı olduğunu ifade etmektedir. Tanrı 'nın, bireyin kendisine ihanet etmeyecek, hayal kırıklığına uğratmayacak ve en önemlisi herhangi bir korku duymadan kendisini güvende hissedebileceği ortamı sunma konusunda yeterli bir bağlanma figürü olduğunu belirtmektedir.

Bağlanma kuramında, bireyin bağlanma davranışları beşikten mezara kadar devam eden bir süreci kapsamaktadır (Bowlby, 2012, s. 266). Din psikolojisi araştırmacıları da bireyin farklı gelişim dönemlerinde Tanrı ile ilgili bağlanma davranışlarını mercek altına alan bir dizi çalışma gerçekleştirmişlerdir. Çocukluk dönemi Tanrı'ya bağlanma

adına gerçekleştirilen çalışmaların sayısı az olsa da bu dönemdeki çocukların Tanrı ile ilgili bağlanma davranışları hakkında ifade edilenler dikkate değerdir. Granqvist ve arkadaşlarının, 5-7 yaş aralığındaki çocukların Tanrı'ya bağlanma stillerini incelemeye yönelik gerçekleştirdikleri bir çalışmada, çocukların bağlanma stilleri belirlenmiştir. Bunun akabinde çocuklara kesitsel hikayeler anlatılarak, onlardan hikâyede Tanrı'nın hangi rolde olduğunu, önceden hazırlanmış tahtadaki puzzellarda göstermeleri istenmiştir. Çocuklardan kurgusal hikayedeki karakterin güvenliğinin sağlanması noktasında sığınabileceği alanları önceden hazırlanmış olan tahtaya yerleştirilmeleri istendiğinde; güvenli bağlanma stiline sahip çocukların, güvensiz bağlananlara göre güvenilir Tanrı sembolünü daha kesin kararlar ile yerleştirdiği belirtilmiştir (Granqvist vd., 2007). Çalışmanın sonuçlarına bakıldığında, çocukluk döneminde Tanrı'ya bağlanma ile bağlanma kuramı arasındaki dinamiklerin benzerliğine dair bulgulara ulaşılmıştır.

Yetişkinlik dönemi bağlanma stilleri, Kirkpatrick ve Shaver tarafından gerçekleştirilen çalışmalarla incelenmiştir (Kirkpatrick & Shaver, 1990, 1992). Onlar bireyin çocukluk dönemi bağlanma stilleri, yetişkinlik dönemi romantik ilişkiler ve Tanrı-birey arasındaki ilişkinin temel dinamiklerine odaklanmışlardır. Bireyin çocukluğunda gerçekleştirdiği güvenli bağlanma davranışları ile yetişkinlik dönemi romantik ilişkileri ve Tanrı'ya bağlanma stilleri arasında pozitif yönlü korelasyon tespit etmişlerdir. Bununla birlikte yaptıkları çalışmada bakıcının yanı sıra Tanrı'nın da alternatif bir bağlanma figürü olabileceğine dair önemli sonuçlara ulaşmışlardır. Buna göre çocukluğunda güvensiz bağlanma modelleri geliştiren bireyler yetişkinlik dönemlerinde romantik partnerden ziyade Tanrı'ya karşı güvenli bağlanma davranışları geliştirmeye yönelmişlerdir. Bu sonuçlar ile birlikte yetişkinlik dönemi bağlanma stilleri farklı bir bakış açısıyla daha kapsamlı bir şekilde incelenmeye devam etmiştir (Kirkpatrick, 1992).

Bağlanma kuramında bağlanılan figürü kaybetme durumu kuramın son aşamasında büyük önem taşımaktadır. Bağlanılan figürün kaybıyla birlikte bireyin yas tutma süreci ve keder duygusunu yönetme biçimi bağlanma kuramcıları tarafından incelenen bir konu olmuştur. (Bowlby, 2015, ss. 103-104). Din psikolojisi alanında bağlanılan figürün kaybı bireyin başa çıkma ya da ortaya çıkan kederi yönetme süreçleri bağlamında incelenmiş bir konudur. Bağlanılan figür olarak Tanrı'nın kaybolması ya

da ayrılması mümkün değildir. Zira inanan birey için Tanrı her zaman ve her yerde kendisini gözetleyen vasıflara sahiptir. Bununla birlikte bağlanmadaki ayrılık, Tanrı'ya bağlanmada kavuşma anlamına gelmektedir. Zira Tanrı, bireyin ölümden sonraki hayatında da varlığını devam ettirmektedir. Konu ile ilgili Brown ve arkadaşları tarafından yapılan bir çalışmada; eşlerini kaybetmiş olan 103 kadınla, 6-24 ve 48 ay boyunca aralıklı olarak görüşme yapmışlardır. Araştırmaya göre katılımcılar, eşlerinin kayıplarının ardından karşı karşıya kaldıkları yas ile Tanrı'ya yakınlaşma arasında negatif yönlü korelasyon tespit edilmiştir (Brown vd., 2004). Çalışmanın sonuçları incelendiğinde, bireylerin yas sürecinde Tanrı'ya yakınlaşmasının olumlu etkilerinin olabileceğini ifade etmek mümkündür.

Kirkpatrick bağlanma sisteminin bilişsel olduğu kadar duygusal mekanizmasının da Tanrı'ya bağlanma noktasında önemli bir rol oynadığını belirtmektedir (Kirkpatrick, 2005, s. 75) Duygusal mekanizmanın en önemli faktörü olan sevgi başlangıçta romantik ilişkiler çerçevesinde düşünülmüştür. Ancak yetişkinlerin romantik bağlanma stilleri ve bağlanma kuramındaki figürler arasında farklılıklar bulunmaktadır. Bunların ilki yetişkinler genellikle yaşlarına yakın partnerler ile romantik ilişki yaşama eğilimi göstermektedirler. İkincisi, romantik ilişkileri karşılıklı yardımlaşma şeklinde yürütülmektedir. Bu yardımlaşma çiftlerden biri sıkıntıya düştüğünde diğerinin elinden geldiğince yapabileceği kadarını icra etmesiyle gerçekleşmektedir. Üçüncüsü, romantik ilişkilerde cinsellik olgusu mevcut iken bebek ve bakıcı arasında böyle bir ilişki söz konusu değildir. Dördüncüsü, bebek kriz ve sıkıntılı zamanlarında bakıcısından beklediği yardımı başka seçeneği olmadığı için son gücüyle ister. Ancak romantik bağlanma davranışı gerçekleştiren yetişkinler farklı seçeneklere sahiptir. Ortaya çıkan bu farklılıklar sonucunda Kirkpatrick, bağlanma kuramının yetişkinlik dönemi hakkında kapsayıcı bir model geliştirilmesinin bazı eksiklikler barındırabileceğini düşünmektedir. Bununla birlikte sevgi üzerine inşa edilmiş çocukluk dönemi bağlanma davranışları ile Tanrı-insan arasında gerçekleşen davranışların yüksek düzeyde benzerlik gösterdiğini düşünmektedir (Kirkpatrick, 2005, ss. 78-79).

Diğer yandan, bağlanma figürü olarak Tanrı'nın dişil anne figürüne ya da eril baba figürüne benzediğine dair açıklamalar mevcuttur. Tanrı'yı baba ile özdeşleştirenler, çocukluk döneminde kişinin güç ve kuvvet kavramlarını baba figüründen öğrendiğini

öne sürmektedir. Tanrı'nın dişil anne figürü ile özdeşleştirenler ise, bağlanma davranışının gerçekleşmesinde önemli bir kavram olarak görülen sevgi ve merhametin anneden öğrenildiğini iddia etmektedir. Kirkpatrick'e göre ise, teorik olarak ideal bir bağlanma figürü kadınlara atfedilen sevgi ve merhamet nitelikleri, erkeklere atfedilen güçlü ve koruyucu vasıfları üzerinde bulunduran melez bir kimliğe sahip olmalıdır. Zira bu şekilde algılanan Tanrı, cinsiyetten bağımsız olarak yalnızca güvenli bir üs ve dayanak olarak inananların zihninde canlanacaktır (Kirkpatrick, 2005, s. 81).

2.3.1 Bağlanma Kuramı ile Tanrı'ya Bağlanma Kuramı Arasındaki Benzer ve Farklı Yönler

Kirkpatrick, Ainsworth'un bebek- bakıcı arasında belirlediği birtakım fonksiyonların, Tanrı-insan arasında gerçekleşen bağlanma stillerine bazı yönlerden benzediğini ifade etmektedir. Bu özellikleri şu şekilde sıralamak mümkündür:

Bağlı kişi korktuğunda veya alarma geçtiğinde bağlı olduğu figüre karşı yakınlık arar; Tanrı'ya bağlanma kuramının tanımlanmasında yer alan beş temel kriterin en az tanısal olanı, bağlanılan figüre karşı yakınlık arama duygusudur. Bağlanma kuramı göz önüne alındığında birey, bedensel olarak bakıcısıyla etkileşim haline geçebilirken, aşkın bir varlığa bağlanma konusunda bu durum söz konusu değildir. Ancak yakınlık arama, yalnızca bedensel davranışların neticesinde ortaya çıkan bir durum olmamakla birlikte, kuram üzerine çalışma gerçekleştirenler fiziksel yaklaşımdan ziyade psikolojik yaklaşma arzusuna dikkat çekmektedirler (Kirkpatrick, 2005, ss. 52-72).

Kirkpatrick'e göre, tipik olarak Tanrı'ya veya Tanrı'lara atfedilen çeşitli olağanüstü niteliklerden en yaygın olanı, Tanrı'nın her yerde var olmasıdır. Ancak bu vasıf zannedildiği gibi Tanrı ile yakınlık kurmanın tanımlanması ve hangi anlama geldiği noktasında yeterince açık değildir. Zira insanlar, Tanrı'nın her yerde var olduğu düşüncesini soyut olarak anlamlandırmakla birlikte sosyal hayatlarında bu durumun tezahürünü hissetmek eğilimi göstermektedirler. Örnek olarak Hristiyanların haç takmaları, evlerinde İsa'nın resimlerini asmaları, farklı dinlerde, insanların evlerinin içerisinde Tanrı'lar için özenle hazırladıkları mezarlar, Tanrı'ya yaklaşma, onu hissetme ve bağlanma noktasında önemli ipuçları taşımaktadır. Kirkpatrick, Tanrı'ya yaklaşma noktasında fiziksel yaklaşma davranışlarının insanların algılarına daha

fazla hitap ettiğini belirtmektedir. Zira Hristiyanlık dininin kutsal metinleri, vaazları sonucunda, inananlarının çoğunlukla kabul ettiği soyut bir yakınlık arama başarıya ulaşmamaktadır. Ona göre, mitolojilerde geçen Tanrı'ların insan veya yarı insan şeklinde dünyaya geldiği ve diğer insanlarla irtibata geçmesi çok daha gerçek bir yakınlama duygusuna hizmet edebilir (Kirkpatrick, 2005, ss. 52-72).

Dua kavramı da Tanrı'ya yakınlık arama noktasında önemli bir konumdadır. Dua bireyin, Tanrı ile kişisel bir ilişki kurma arzusunun dolaysız yöntemidir. Bununla birlikte dua, kişinin Tanrı'sı ile derinden ilişki kurma girişimi olarak gerçekleştirilebilirken kişinin kendisiyle ilgili endişelerini paylaşma noktasında da yapılabilir. İnanan bireylerin dua etmeleri, çocuğun annesine olan yakınlık arayışında gerçekleştirdiği yakınlama davranışları göz önüne alındığında, annesi tarafından kucaklanmayı bekleyen bir bebeğin kucağa alınması adına gerçekleştirdiği uygulamalar ile benzerlik göstermektedir (Kirkpatrick, 2005, ss. 56-61).

Bakıcı koruma ve bakım sağlar; bağlanma kuramında, çocuk bakıcısından koruma ve bakım verme noktasında birtakım beklentiler içerisine girmektedir. Din psikolojisi perspektifinde, inanan bireylerin zor ve sıkıntılı zamanlarında Tanrı ile olan ilişkileri hakkında çok sayıda çalışma gerçekleştirilmiştir (Allport, 1950; Argyle & Beit-Hallahmi, 2013, 2014). Bu çalışmalarda dinin, bireylerin sıkıntı ve kriz zamanlardaki üstlendiği rolü, psikolojik olarak tahlil edilmiştir. Sıkıntılı zamanlarda bireylerin Tanrı'ya yönelmesi din psikolojisi literatüründe daha önce çalışılmış bir konudur. Kirkpatrick dua etme davranışının, bağlanma kuramında yakınlık arama davranışı çerçevesinde düşünülebileceğini ifade etmektedir. Tanrı'nın inanan bireye koruma altında olduğunu hissettirmesi bakımından, Tanrı'ya bağlanmanın koruma ve bakım kısmında daha uygun anlaşılabilirliğini belirtmektedir. Kirkpatrick'e göre bireyler, bahsedilen sıkıntılı zamanlarda ibadet mekanlarından ziyade dua etmeye daha fazla yönelim göstermektedir. Bu durum, bireyin Tanrı ile kişisel bir bağlılık kurma arzusunun olduğuna dair önemli işaretler taşımaktadır (Kirkpatrick, 2005, ss. 52-72).

Çocukluk bağlanma stilleri ve yetişkin Tanrı'ya bağlanma stili arasında bağlanma sisteminin yetişkinlikte çocukluktakinden daha kolay aktive olması bakımından farklılıklar bulunmaktadır. Örnek olarak, çocuklar canları acıdığına ya da annesinden uzaklaştığında bakıcısının kendilerine yönelmesini beklerken, yetişkinler olağanüstü

durumlar olmadıkça koruma duygusuna ihtiyaç duyma ihtimalleri azalmaktadır. İnanan bireylerin Tanrı'ya her koşulda değil yalnızca olağanüstü durumlarda bağlanması, Tanrı'ya bağlanma davranışının bağlanma kuramına uyarlanması bakımından tutarlı olduğu düşünülmektedir (Kirkpatrick, 2005, ss. 52-72).

Bakıcı güvenlik duygusu sağlar; din psikolojisi perspektifinden, inananların Tanrı ile gerçekleştirdikleri bağlanma davranışlarının temelinde güven duygusu bulunmaktadır. Hristiyanlık, Yahudilik ve İslam gibi semavi dinlerin kutsal metinlerinde Tanrı, inananlarını kendilerini güvende hissetmeleri adına birtakım vaatler sunmaktadır. Duygusal bir güven arayışında olan inananlar için bu vaatler, bağlanma kuramı açısından önem teşkil etmektedir. Kirkpatrick, inananların güven duygusunu kaygı, korku ve stres zamanlarında yalnız olmadığını, her daim yardımcılarının bulunduğunu hatırlamak adına kullandıkları bir panzehir olarak nitelendirmektedir. Bununla birlikte bağlanma kuramında bebeğin bakıcısını güvenlik üssü olarak kullanması ile inanan bireyin Tanrı'nın kendisine güvenli bir alan oluşturması arasında bir ilişki kurmuştur. Ona göre, inanan birey Tanrı ile bağlantılı olduğunda güven duygusu kazanabildiği sürece davranışlarını ve duygularını düzenleme noktasında problemlerden daha uzak durabilir. Zira inancın duygusal kalitesi, inanan bireyin davranışlarındaki tutarsızlıkların azaltılmasında belirgin bir rol oynayabilir (Kirkpatrick, 2005, ss. 52-72).

2.3.2 Tanrı'ya Bağlanma Kuramında Temel Hipotezler

Bağlanma davranışı, din psikolojisi perspektifinde temelde iki hipotez çerçevesinde incelenmektedir. Bu hipotezlerin ilki olan uygunluk hipotezi, bireyin çocukluk dönemi bağlanma davranışlarını yetişkinlik döneminde de Tanrı'ya uygun bir şekilde aktarmasının mümkün olabileceğini ifade etmektedir. Telafi hipotezi ise, bireyin çocukluk döneminde maruz kaldığı olumsuz davranışlar sonucu geliştirdiği olumsuz bağlanma stillerinin, yetişkinlik dönemlerinde alternatif bir bağlanma figürü olarak Tanrı'yı seçebileceği üzerine tasarlanmıştır.

Uygunluk Hipotezi

Tanrı, psikolojik açıdan bir bağlanma figürü olarak işlev gördüğü takdirde, çocukların bakıcıları ve romantik partnerleri ile gerçekleştirdiği bağlanma davranışlarına mahsus birtakım özelliklerin inanan birey ve Tanrı arasında da olması beklenmektedir. Bu durumda çocukluk döneminde var olan bağlanma stillerindeki bireysel farklılıklar, Tanrı-birey ilişkisi bağlamında da ele alınmaktadır. Örneğin, çocukluk döneminde güvenli bağlanma stili ile karakterize edilen bireylerin Tanrı ile olan ilişkilerinde olumlu yönde davranışlar sergilemeleri beklenmektedir. Bu durumun tersi olarak olumsuz bağlanma stillerine sahip olan bir bireyin, Tanrı ile olan ilişkisinde, Tanrı'yı ulaşamaz, uzak ve soğuk görme ya da tamamen reddetme gibi davranışlarda bulunma ihtimali yüksek görülmektedir (Kirkpatrick, 2005, ss. 101-125).

Uygunluk hipotezi, bağlanma kuramının temel kavramlarından olan içsel çalışan modeller ile oluşturulmuştur. Bağlanma kuramında bireyin oluşturduğu içsel çalışan modeller, Tanrı ile gerçekleşen bağlanma davranışlarındaki modellerin birbirlerine yüksek oranda uyduğu belirtilmektedir. Birey çocukluk dönemlerinde benlik ve başkaları modelleri geliştirmektedir. Din psikolojisi perspektifi, bireyin başkaları hakkında olumlu ya da olumsuz zihinsel model oluşturmasını, Tanrı ile kişisel bir ilişkiye sahip olma algısının harekete geçirebileceğini öngörmektedir. Bu ilişkide bulunan modellerin, dini inancın bireysel farklılıklarından etkilenme özelliği bulunmasından dolayı bireylerin Tanrı'ya karşı olan bağlanma stilleri farklı değerlendirilmektedir. Diğer taraftan bireyin ebeveynlerinin dindarlık boyutlarının, bireyin içsel çalışan modellerini geliştirme noktasında ana aktör olarak rol oynayabileceği noktasında bir bakış açısı gelişmiştir. Buna göre bireyin zihinsel modellerini etkileyen faktörlerin başında anne baba gelmektedir. Benlik algıları ise ebeveyn tutumlarının etkisi ile gelişen ikinci faktör olarak değerlendirilmektedir. Kirkpatrick bu konunun keskin sınırlarla birbirinden ayrılmaması gerektiğini ve boylamsal çalışmaların yapılması ile birlikte içsel çalışan modellerin kuramsal olarak daha iyi açıklanabileceğini ifade etmektedir (Kirkpatrick, 2005, ss. 101-125).

Uygunluk hipotezini destekleyen bir başka veri kaynağı da etnografilerin kültürlerarası analizinden gelmektedir. Bu yaklaşımda bireylerin içerisinde bulunduğu toplumun Tanrı hakkındaki düşünceleri, bireyin ebeveynlerinin çocuk yetiştirme davranışları üzerindeki etkisine odaklanılmıştır. Buna göre, toplumun doğaüstü güçlere olan inançları olumlu yönde ise ebeveynlik stilleri olumlu yönde karakterize edilirken,

doğüstü güçlere karşı olumsuz algılara sahip toplumlarda yaşayan ebeveynlerin davranışları bağlanma davranışlarında olumsuz yönde ilerlemektedir (Kirkpatrick, 2005, ss. 101-125).

Telafi Hipotezi

Telafi hipotezinin, uygunluk hipotezine göre bağlanma sürecinde daha dinamik bir yapıya sahip olduğu düşünülmektedir. Telafi hipotezinde bağlanma sisteminin etkinleştirildiği koşullar ve bağlanma sürecinde oluşan duyguların korunması veya düzeyinin etkilenme durumu önemli bir noktadır. Bağlanma kuramında, bağlanan figürün bağlanılan figüre karşı geliştirdiği güvenlik duygusunun azalması durumunda, bağlanan birey mevcut durumda bağlandığı figürün bağlanma davranışları ihtiyaçlarını karşılama noktasında eksik olduğunu algılamaktadır. Bu durumun neticesinde bağlanan figür, bağlanabileceği diğer figürlere yönelerek kendisinin bağlanma davranışlarını sergileyebileceği bağlanma figürünü arama girişiminde bulunmaktadır. Din psikolojisi açısından telafi hipotezi, bağlanan figürün bulabileceği en iyi seçeneklerden birisi hatta en iyisi olarak Tanrı'yı göstermektedir (Kirkpatrick, 2005, ss. 127-128).

Din psikolojisi literatüründe telafi hipotezi, bireylerin dini dönüşüm davranışları perspektifinde değerlendirilmektedir. Bireylerin çocukluğunda olumsuz bağlanma davranışlarına maruz kalması sonucunda, yetişkinlik döneminde dini dönüşüm noktasında daha tutkulu bağlanma davranışları sergileyebileceği düşünülmektedir. Birey çocukluk döneminde içsel çalışan modellerini bağlanma figürünün kaçınılması gereken, kendisine güvenilmeyen ve yardıma ihtiyaç duyulduğunda ulaşılamayan özellikler çerçevesinde geliştirmektedir. Dini dönüşüm davranışları içerisine giren bireyin ise, bu davranışlara yönelmeden önce dramatik olaylarla karşılaştıkları düşünülmektedir. Bireyin sıkıntılı zamanlarında geçmişte oluşturduğu olumsuz modellerin aksine güvenebileceği bir figüre bağlanması ise dini dönüşüm noktasında önemli bir husus olarak karşımıza çıkmaktadır. Bununla birlikte semavi dinlerde bağlanılan figür olarak Tanrı, kendisine bağlanan bireylerin hepsine eşit olarak yaklaşan bir varlık olarak nitelendirilmektedir. Bu durumda bireyin geçmiş yaşantıları, hayatının herhangi bir bölümünde Tanrı ile bağlanma davranışlarını gerçekleştirmesi

noktasında olumsuz anlamda bir etki barındırmamaktadır (Kirkpatrick, 2005, ss. 134-136).

Kirkpatrick, Tanrı'ya bağlanma kuramında önerdiği uygunluk ve telafi hipotezlerinin birçok araştırmacı tarafından eleştirel bakış açısıyla değerlendirildiğini ifade etmektedir. Söz konusu eleştirilerin odak noktası, birbirleriyle çelişen iki tahmin kümesinin ortak noktada değerlendirilmesi olarak görünmektedir. Kirkpatrick ise, bağlanma kuramının zengin ve buluşsal perspektiflerde incelenebilmesi adına söz konusu hipotezlerin potansiyelinin yüksek olduğunu vurgulamaktadır. Uygunluk ve telafi hipotezlerinin aynı anda aynı kişide meydana gelmesi görünürde olanaksız gibi görünmektedir. Ancak Kirkpatrick kuramın başlangıç kısmında bireysel farklılıkların içsel çalışan modelleri üzerindeki etkisine dikkat çekmektedir. Dolayısıyla ortaya çıkan sentezde içsel çalışan modellerin dini bağlanma davranışlarını etkilediği iki süreç meydana gelmektedir. Bireyin ise yaşadığı koşulların etkisi ile birlikte her iki hipotezin öne sürdüğü gibi bir bağlanma stiline sahip olması beklenmektedir (Kirkpatrick, 2005, ss. 158-159).

2.3.3 Tanrı'ya Bağlanma Davranışlarını Olumsuz Yönde Etkileyen Faktörler

Bireyin, hayatındaki zorluklar kendisinin güvenlik duygusunu, Tanrı hakkındaki görüşlerini ve inançlarını ortaya çıkarmaktadır. Kendini tehdit altında hisseden bireylerin anne veya babasına koşması gibi, bireyin yaratıcısına ulaşabilmesine, derdini paylaşabilmesine ve O'ndan güvenlik duygusunu hissetmesine ihtiyacı vardır. Bu ihtiyacın karşılanması noktasında birey bazı problemler ile karşılaşmaktadır. Bunların ilki, çocuklukta öğrenilen bağlanma kalıplarının Tanrı hakkında bazı ön yargılara sebebiyet vermesidir. Bireyin zihinsel dünyasının oluşmasında ebeveynlerin doğrudan veya dolaylı olarak rolü olduğu kabul edilmektedir. Ebeveynlerin, dini bilgileri çocuklarına aktarma sürecinde Tanrı'nın olumsuz vasıflı bir varlık olduğunu ifade etmeleri, çocukların zihninde olumsuz bir Tanrı figürünün oluşmasında etken olabilir. İkincisi ise, bireylerin maddi olarak hissedemediği bir varlığın kendisine her durumda yardım edebileceği fikrini benimseyememesi, bağlanma davranışlarını zedeleme ya da kaybettirme ihtimalini ortaya çıkarabilir. Bu durum inanç ve inançsızlık arasındaki temel probleme işaret etmektedir. Bireyin metafizik alem ya da

doğaüstü güçlerin varlığı noktasında oluşturduğu temsillerin düzeylerinin, bağlanma stilleri üzerinde etkisi olduğu düşünülmektedir (Clinton & Straub, 2010, s. 39).

Bireylerin Tanrı ile olan ilişkisini menfaat noktasında değerlendirmeleri de bağlanma davranışlarını olumsuz yönde etkileyebilir. Söz gelimi birey Tanrı'yı "her isteğini her an karşılayan" şeklinde zihninde canlandığı takdirde, işleri yolunda giderse Tanrı'ya minnet ve şükran duyguları ile yakınlaşma gösterebilir. Ancak bu durumun aksi gerçekleştiğinde bireyin Tanrı'ya karşı öfke ve üzümlük duyguları aktif hale gelebilir. Bu durumda bağlanmanın yönü aktif bir şekilde değişkenlik gösterirken, bireyin bu durumdan olumsuz anlamda etkilenebileceği düşünülmektedir. Son olarak bireyin kişisel günahlarının Tanrı'ya bağlanma noktasında temel problem olduğu belirtilmektedir. Günah işlediğini düşünen bir birey, Tanrı ile arasının bozulduğunu düşünerek, O'ndan uzaklaşabilir ve sırtını döner. Bu durumda bağışlanma arzusunun önemli bir nokta olduğu ifade edilebilir. Çünkü inanan birey hayatı boyunca defalarca günah işleyebilir, ancak işlenen günahın dönüşünün olduğunu bilmediği ya da yapamadığı takdirde Tanrı ile olan irtibatında zayıflama ya da kesilme meydana gelebilir (Clinton & Straub, 2010, ss. 39-42).

2.3.4 Tanrı'ya Bağlanma Stilleri

Birey ve Tanrı arasında gerçekleşen bağlanma davranışları, çocukluk dönemlerinde bakıcıya bağlanma stilleri göz önünde bulundurularak kategorize edilmiştir. Bu konuda, Kirkpatrick ve Shaver bireylerin Tanrı ile olan ilişkilerini kategorize etmek amacıyla üç sorudan oluşan paragraflar hazırlamışlardır. Bu paragraflar, Hazan ve Shaver'ın yetişkin bireylerde romantik ilişkiler ve bağlanma ilişkisini tespit etmek amacıyla oluşturulmuştur. Bu paragrafların psikometrik sınırlamalarının olduğunu belirten Kirkpatrick, belirtilen paragraftaki ifadelerin bir kişiyi olduğu gibi yansıtmayabileceğini, bununla birlikte bir kişinin birden fazla bağlanma stili özelliklerine sahip olabileceğini ifade etmektedir (Rowatt & Kirkpatrick, 2002, s. 639). Bahsedilen paragraflar aşağıdaki gibidir:

Güvenli Bağlanma: Tanrı bana karşı genelde sıcak ve duyarlıdır. Ben hata yapsam dahi beni destekleyeceğini ve kucaklayacağını düşünüyorum. Tanrı ile olan ilişkim her zaman olumlu ve rahat bir şekilde gerçekleşiyor.

Kaçınan Bağlanma: Tanrı bana karşı her zaman mesafelidir. Kişisel sorunlar yaşadığım zamanlarda Tanrı benimle ya çok az ilgilenir ya da hiç ilgilenmez. Sürekli benden hoşnut olmadığı düşüncesine kapılıyorum.

Endişeli-Kararsız: Tanrının bana karşı olan davranışları tutarsız görünüyor. Bazen ihtiyaçlarımı karşılıyor ve bana karşı hoşgörülü davranıyor bazen de benimle hiç ilgilenmiyor. Beni sevdiğinden ve gözettiğinden eminim ancak sevgisini anlamadığım şekillerde gösteriyor olabilir (Rowatt & Kirkpatrick, 2002).

Hayta ise, Bartholomew ‘in geliştirdiği yetişkin bağlanma stillerini Tanrı’ya karşı bağlanma stillerine uyarlayarak Tanrı’ya bağlanma stillerinin tanımlanması açısından bir üst yapı modeli önermiştir. Bu paragraflar, bireyin Tanrı hakkında düşünceleri ve onunla ilişkisi bağlamında güvenli, kaygılı, kayıtsız-kaçınan ve korkulu olmak üzere dört boyutun tanımlanmasından oluşmaktadır (Hayta, 2017, ss. 98-99).

Güvenli Bağlanma: Bu bağlanma stiline sahip olan bireylerin benlik saygıları yüksektir ve kişiler arası ilişki kurmaktan çekinmezler. Tanrı’ya karşı ise güven duygusu hissederler, ihtiyaç duydukları anlarda Tanrı’nın kendilerine yardımcı olacağı düşüncesini taşırlar. Güvenli bağlanma stiline sahip bireyler Tanrı’nın kendilerini terk edeceği düşüncesinde değildir. Tanrı ile samimi ve sıcak ilişkiler kurmak adına çaba gösterirler, ilişkilerinde ise rahat ve uyumludurlar (Hayta, 2017, ss. 98-99).

Saplantılı Bağlanma: Saplantılı bağlanma stiline sahip olan bireyler, olumsuzluk benlik algısına ve olumlu Tanrı algısına sahiptirler. Bu bağlanma stiline sahip olan bireyler kendilerini değersiz hissetmekle birlikte sıklıkla utanç duygusu ile yaşamaktadırlar. Saplantılı bireyler, diğer insanların kendilerini terk edebileceğini bununla birlikte Tanrı’nın da kendilerinden uzaklaşacağını düşünürler. Özgüven düzeyleri düşük olan bu bireyler Tanrı ile yakın ilişkiler kurmak istemelerine karşılık kendilerine karşı olumsuz benlik anlayışı geliştirdikleri için bu davranışı gerçekleştiremezler. Bu durumun kendilerinden kaynaklanmadığı düşüncesiyle Tanrı’nın kendilerinin isteklerine cevap vermediğini ve ilgilenmediğini düşünürler (Hayta, 2017, ss. 98-99).

Korkulu Bağlanma: Korkulu bağlanma stiline sahip olan bireyler kendileri hakkında olumsuz Tanrı için de olumsuz algılara sahiptir. Tanrı'nın güvenilmez ve reddedici olduğunu düşüncelerine karşılık Tanrı'nın kendilerini terk edeceği korkusuyla yaşarlar. Korkulu bağlanma stiline sahip olan bireyler, özgüven seviyesi ve öz saygısı düşük bireyler oldukları için Tanrı ile ilişki kurmaktan kaçınır. Bu durumun sebebi ise Tanrı'nın kendilerini reddedebileceği düşüncesinden kurtulmaya çalışmalarıdır (Hayta, 2017, ss. 98-99).

Kayıtsız- Saplantılı Bağlanma: Kayıtsız bireyler, özsaygısı yüksek ve kendileri ile barışık bireylerdir. Ancak Tanrı ile ilişkilerinde problem yaşarlar. Yaşamları boyunca karşılaştıkları problemler ve zorluklar karşısında ilahi bir kuvvete ihtiyaç duymazlar, kendilerini Tanrı'dan yardım almaya layık görmezler. Sosyal ilişkilerinde de yakınlık kurmaktan uzak duran kayıtsız bireyler Tanrı'ya güvenmezler ve güvenseler dahi Tanrı'nın kendileri hakkında ne karar vereceğini bilmediklerini düşünürler. Bu bireylerin dini pratikleri yerine getirme sıklığı ve dini aktivitelere katılma oranları oldukça düşüktür (Hayta, 2017, ss. 98-99).

Kirkpatrick bu entegrasyon çalışmasında, bağlanma kuramında önemli bir faktör olan güven ve bakım kavramları üzerinde durmaktadır. Din psikolojisi bağlamında konunun tartışılmasının çok eski olmaması dolayısıyla Kirkpatrick 'in oluşturduğu kavramsal çerçevede netlik kazanmayan durumlar bulunmaktadır. Diğer bir ifadeyle Kirkpatrick, din bağlamında bağlanma davranışlarının incelenmesi adına gerçekleştirilecek yeni araştırmalar çerçevesinde kuramın daha net şekillenebileceğini ifade etmektedir (Kirkpatrick, 2005, ss. 101-125).

2.3.5 Örselenme, Din ve Tanrı'ya Bağlanma

Çocukluk dönemi örselenme yaşantılarının, bireyin Tanrı'ya bağlanma durumunu hangi ölçüde etkilediği, literatürde üzerinde oldukça az durulmuş bir konudur. Bununla birlikte herhangi bir istismar çeşidine maruz kalmış bireylerin, Tanrı'ya bağlanması konusu genellikle bireyin dindarlığı, Tanrı algısı ve istismar sonrasında karşılaştığı problemlerin üstesinden gelmesinde dinin veya maneviyatın rolü perspektifinde incelenmiştir (Feinson & Meir, 2015; Pirutinsky & Rosmarin, 2020; Rosmarin vd., 2018; Stout-Miller vd., 1998; Tailor vd., 2014).

Bu bilgilerden hareketle, çocukluk dönemi istismar yaşantılarının, bireyin dindarlığını farklı şekillerde etkilediği söylenmektedir (Kosarkova vd., 2020). Bu etkinin yönü hakkında araştırmacılar genel olarak iki hipotez önerisinde bulunmuşlardır. Bu hipotezlerin birincisi, istismara maruz kalan bireyin yetişkinlik döneminde dindarlığının olumlu yönde etkilenebileceğini iddia etmektedir. İkinci hipotez ise, istismara maruz kalan bireylerin dindarlığının olumsuz yönde etkilenebileceğini varsaymaktadır. Birinci hipotezi destekleyen çalışmalarda araştırmacılar, istismara maruz kalan bireylerin içerisinde bulundukları psikolojik durumu, Tanrı ile ilişkilerinde daha iyi bir seviyeye ulaşabilmek adına fırsat olarak gördüğünde dindarlığının olumlu yönde etkilenebileceğini ifade etmektedir (J. Kim, 2008; Lalayants vd., 2020; Valentine & Feinauer, 1993).

İkinci hipotezi destekleyen çalışmalarda ise istismara maruz kalan bireylerin, Tanrı'nın yardımını hissedemedikleri için O'ndan uzaklaşmasına sebep olabileceği belirtilmektedir. Uzaklaşmanın temel sebeplerinden birisi istismara maruz kalan çocuğun zihninde şüphe kavramının oluşması olarak gösterilmektedir (Dyslin & Thomsen, 2011; Finhelkor vd., 1989; Hall, 1995; Kane vd., 1993; Kennedy & Drebing, 2002).

İstismara uğrayan bireylerin anne, baba ve sosyal çevresinde bulunan diğer kişiler ile Tanrı arasında birtakım benzerlikler kurması Batı dünyasında ele alınmış bir konudur. Bierman (2005), fiziksel ve duygusal istismarın dindarlık üzerindeki etkisini incelediği bir çalışmada; katılımcıların ne anneden ne de dışarıdan gelen istismar davranışları sonrasında, dindarlık durumlarında herhangi bir değişikliğin olmadığını saptamıştır. Ancak babanın, çocuğuna karşı uyguladığı istismarın, dindarlığın azalmasıyla doğrudan ilişkili olduğunu tespit etmiştir. Bu durumun Hristiyan dininde baba kavramına yüklenen anlam ile ilişkili olduğu düşünülebilir. Birey, babasını güç ve kudret vasıfları ile zihninde tasvir ederken, bu gücün kendisine uygunsuz yere uygulanmasını anlamlandırmakta güçlük yaşayabilir. Bununla birlikte Hristiyan dinindeki Tanrı algısı ile babasının özellikleri arasında ilişki kuran çocukların, Tanrı'ya karşı tutumlarının negatif yöne evrilmesi söz konusu olabilir.

Erken dönemlerde istismar davranışlarına maruz kalan kişilerin, dini ve manevi yönlerinde bir artışın olduğunu tespit eden araştırmalar bulunmaktadır (Etherington,

1995; Yick, 2008). Bireylerin, yaşadıkları travmanın üstesinden gelme ve bunun ardından uzun vadede travmanın etkisinden kurtulma noktasında dinin kendisine sunduğu birtakım seçeneklerin varlığından söz edilebilir. İstismar davranışına maruz kalan bireyin, Tanrı'nın yaşadığı olaydaki rolünü anlamlandırması bu noktada önem taşımaktadır. Şayet birey, Tanrı'nın sebepsiz yere bir olayın faili olabileceğini düşünmez ise, O'nu adaletli bir varlık olarak algılar ve ilişkisinde O'nu daima yanında hissetme eğilimi gösterebilir. Farklı istismar çeşitlerine maruz kalmış Afro-Amerikalılar ile gerçekleştirilen bir araştırmada, bireylerin bu yaşantılar ile nasıl başa çıktığı incelenmiştir. Araştırma örnekleminin %55 ile en fazla tercih edilen başa çıkma yöntemi din ve maneviyat olarak saptanmıştır. Araştırma verileri incelendiğinde bireyler, yaşadıkları travmada Tanrı'yı güç ve destek kaynağı olarak görmektedirler. Araştırmacılar sonucun bu şekilde çıkmasında, bireylerin Tanrı'yı adaletsiz bir varlık olarak görmemeleri ve ölüm sonrası hayat kavramına yükledikleri anlamın bir çeşit dayanak olduğu çıkarımını yapmışlardır (Bryant-Davis, 2005).

İstismar davranışına maruz kalan bireyin, davranışın oluşum sürecinde Tanrı'nın rolüne dair yaptığı çıkarımlar, gelecekte Tanrı ile kuracağı ilişkisine yön verebilir. İstismar davranışı meydana geldiğinde davranışı uygulayan ve bu davranıştan etkilenen iki figür bulunmaktadır. Davranıştan etkilenen figür, istismarı uygulayan kişiden ziyade bu durumun sadece Tanrı'nın izni ile gerçekleşebileceğine kanaat getirirse, Tanrı'ya karşı öfke duygusu geliştirebilir. Bu durumun aksine birey, Tanrı'nın gerçekleşen istismar davranışında bir müdahalesinin olmadığını, istismarı gerçekleştiren bireyin kendi iradesi ile bu davranışı yaptığını düşündüğü takdirde, Tanrı ile iş birliği içerisinde durumun üstesinden gelebilir. Bu konu ile ilgili olarak, çocukluk döneminde cinsel istismar davranışına maruz kalan kadınların, yetişkinlik dönemi Tanrı algıları üzerindeki etkisini konu edinen nitel bir çalışma gerçekleştirilmiştir. Çalışmada, örneklemin %64'ü Tanrı'nın yardımsever, merhametli, önemseyen ve sevgi dolu vasıflarıyla tanımlarken; %36'sı kuluna yardım esnasında el uzatmayan, sevgisi hissedilmeyen ve yeterince şefkat göstermeyen bir varlık olarak tanımlamıştır. Tanrı'yı olumsuz vasıflar ile tasvir eden bireylerin ifadelerinde öfke duygusunun ön planda olduğu tespit edilmiştir. Öfke duygusunun ortaya çıkmasındaki en temel faktör ise, bireylerin istismara uğradığı esnada Tanrı'nın bu duruma izin vermesini kabullenememeleri olarak belirtilmiştir (Kane vd., 1993).

Çocukluk dönemi örselenme yaşantıları ile ebeveynlerin dindarlık durumu ve din eğitimi kullandığı yöntemler arasındaki ilişki literatürde ele alınan bir diğer boyuttur (Andrews, 1998; Elliot, 1994; Johnson & Eastburg, 1992; Webb & Whitmer, 2003). Elliot (1994) ebeveynleri dindar olan ve cinsel istismara maruz kalmış Hristiyan kadınlar ile ebeveynleri dindar olmayan ve cinsel istismara maruz kalmış Hristiyan kadınların Tanrı ile olan ilişkisini incelemiştir. Araştırmasında; ebeveynleri dindarlık düzeyi yüksek olan kadınların, istismar davranışlarına maruz kalması ile Tanrı ilişkisi arasında negatif yönlü korelasyon tespit etmiştir. Ebeveynleri dindar olmayan kadınların ise istismara maruz kaldıktan sonra din ve maneviyattan destek aldığını bulgulamıştır.

Webb ve Whitmer (2003), çocukluk döneminde duygusal ve fiziksel istismara maruz kalan yetişkinlerin, ailede edindikleri dini inançlarını sürdürme eğilimini incelemiştir. Araştırma sonuçlarına göre; istismara uğrayan çocukların ebeveynlerin dindarlığı ile istismar sonrası inançlarını sürdürme arasında ilişki tespit edilmiştir. Buna göre ebeveyni dindar olan katılımcıların, dini inançlarını sürdürme noktasında problem yaşama ihtimalinin daha düşük olduğu, ebeveyni dindar olmayan katılımcıların ise dini inançlarından ayrılma ihtimalinin yüksek olduğu saptanmıştır.

Çocukluk döneminde istismara maruz kalan bireylerin, yetişkinlik döneminde ebeveyni ve Tanrı ile olan ilişkisi, bilişsel olgunluk seviyesinde meydana gelen değişiklikler bağlamında değerlendirilmiştir (Johnson & Eastburg, 1992). İstismara maruz kalan çocukların bu davranışlara uğramalarında kendilerini suçlu hissetme eğilimi gösterdiğini belirten çalışmalar mevcuttur (Andrews, 1998). Ancak bireyin yetişkinlik dönemine geçiş sürecinde olayları kavrama ve çıkarım yapma kabiliyetinde meydana gelen değişiklikler, ebeveyne veya Tanrı'ya karşı oluşturulan algıları etkileyebilir. Şayet istismarcı ebeveyn, çocuğuna istismar davranışlarını uygulama esnasında ve sonrasında dini kullanırsa, çocuk bu durumu o dönemki şartlarda normal karşılayabilir. Ancak yetişkinlik döneminde ebeveynine bağımlılık düzeyinin azalması ve bilişsel olgunluğunun artması durumunda, yalnızca ebeveyn algıları değil ebeveyninin suiistimal ettiği dini inançlara karşı olumsuz tutumun ortaya çıkma ihtimali bulunmaktadır (Johnson & Eastburg, 1992).

Konu ile ilgili literatür göz önüne alındığında, örselenme yaşantıları ve Tanrı ilişkisine yönelik gerçekleştirilen araştırmaların birtakım sınırlılıklar içerdiği ifade edilebilir. Bunların ilki konuya dair yapılan çalışmaların sayısının yetersizliğidir. Hem örselenme kavramı hem de din kavramı yapısı itibarıyla çeşitli boyutları içerisinde barındırmaktadır. Bu girift yapının çözümlenmesine katkı sağlamak adına bu çalışmaların artması gerekmektedir. İkinci olarak çalışmaların büyük çoğunluğu Hristiyan inancı perspektifinde değerlendirilmiştir. Örselenme ve din kavramları farklı topluluklarda farklı şekillerde algılanan bir kavramdır. Dolayısıyla bu çalışmalardan hareketle insana dair genellenebilir yorumların yapılabilmesi mümkün görünmemektedir. Son olarak istismar ve din konusunda yapılan araştırmalarda büyük ölçüde cinsel istismara odaklanılmıştır. Duygusal, fiziksel istismar ya da ihmal davranışları, dini inanç ve davranışlar çerçevesinde oldukça az ele alınmıştır. Bu durumda kavramsal olarak kapalı bir yapıya sahip olan istismar/örselenme kavramı tüm boyutlarıyla incelenememektedir.

3. YÖNTEM

3.1 Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada nedensel karşılaştırma deseni (causal-comparative) kullanılmıştır. Nedensel karşılaştırma araştırması, insan grupları arasındaki farklılıkların nedenlerini ve sonuçlarını koşullar ve katılımcılar üzerinde herhangi bir müdahale olmaksızın belirlemeyi amaçlayan çalışmalardır. Araştırmada çocukluk döneminde örselenme davranışlarına maruz kalan ve kalmayan katılımcıların Tanrı'ya bağlanma stilleri arasındaki ilişkinin ya da farklılaşmanın olup olmadığını belirlemek için bu yöntem seçilmiştir (Büyüköztürk, 2020, s.42).

3.2 Araştırmanın Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu Türkiye'de yaşayan 18-35 yaş aralığındaki genç yetişkinler oluşturmaktadır. Araştırma örneklemi 411 kişiden oluşmaktadır. Araştırmada kullanılan ölçekler, internet ortamına aktarılmış ve katılımcılar ile online ortamda paylaşılmıştır. Katılımcılardan elde edilen verilerde kayıp yaşanmamıştır.

3.3 Araştırmaya Katılanların Demografik Özellikleri

Tablo 3. Katılımcıların demografik özellikleri

Cinsiyet	N	%
Kadın	228	55,5
Erkek	183	44,5
Yaş		
16-24	264	64,2
25-30	107	26,1
31-35	40	9,7
Eğitim Durumu		
Lise	128	31,2
Lisans	220	53,5
Yüksek Öğretim	63	15,3
Toplam	411	100

Araştırma örnekleminin %55,5'i kadın, %44,5'i erkek katılımcılardan oluşmaktadır.

Katılımcıların %64,2'si 16-24 yaş aralığında, %26,1'i 25-30 yaş aralığında ve %9,7'si 31-35 yaş aralığındadır.

Katılımcıların %31,2'si lise mezunu, %55,5'i lisans mezunu ve %15,3'ü yüksek öğretim mezunudur.

3.4 Ölçme Araçları

Araştırmanın konusuna ve amacına uygun olarak seçilen ve kullanılan ölçme araçları şunlardır:

- Kişisel Bilgi Formu
- Çocukluk Dönemi Örselenme Yaşantıları Ölçeği
- Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri Ölçeği
- Tanrı'ya Bağlanma Envanteri

3.4.1 Çocukluk Dönemi Örselenme Yaşantıları Ölçeği

Araştırmada katılımcıların örselenme düzeyini ölçmek amacıyla “Çocukluk Dönemi Örselenme Yaşantıları Ölçeği” kullanılmıştır. Ölçek, Bernstein ve arkadaşları (Bernstein vd., 1994) tarafından 18 yaşından önce maruz kalınan istismar yaşantılarını tarama amacıyla geliştirilmiştir. Orijinal ölçeğin Cronbach Alfa katsayıları 0.79 ile 0.94 aralığındadır. Ölçeğin alt boyutlarını; fiziksel ve duygusal istismar, fiziksel ihmal, cinsel istismar ve duygusal ihmal oluşturmaktadır.

ÇOYÖ'nün Türkçe uyarlama çalışması Aslan ve Alparslan (1999) tarafından yapılmıştır. Aslan ve Alparslan'ın faktör analizleri sonucunda üç boyut ortaya çıkmıştır. Bu boyutlar fiziksel istismar, duygusal istismar ve duygusal ihmal ve cinsel istismar şeklinde isimlendirilmiştir. Bu boyutların iç tutarlılık analizi sonucunda ise; duygusal istismar .95, cinsel istismar .94 ve fiziksel istismar .94 bulunmuştur. Genel olarak Çocukluk Dönemi Örselenme Yaşantıları Ölçeği'nin Cronbach Alfa değeri .96'dır (Aslan ve Alparslan, 1999).

Bu araştırmada Aslan ve Alparslan'ın uyarlamasını yaptığı 40 madde faktör analizine dahil edilmiştir. Ölçeğin yapı geçerliliğini test etmek için açımlayıcı faktör analizi yapılmıştır. Bu amaçla faktör analizi işlemlerinin uygulanabilirliğini ortaya koyan

Barlett testi ve KMO değerlerine bakılmıştır. Yapılan analiz sonucunda KMO değeri ,954, Bartlett değeri ise 11488, $p < 0,1$ bulunmuştur. Bu değerler veri setinin faktör analizine uygunluğunu göstermiştir. Daha sonra faktör analizi işlemlerine geçilmiştir. Temel değişkenler analizi Varimax dik döndürme neticesinde, öz değeri 1'in üzerinde olan dört faktörlü yapı ortaya çıkmıştır. Ancak yamaç birikinti grafiği incelenerek üç faktörlü yapıya karar verilmiştir. Uyarlama çalışması yapılan ölçekte 2.,11.,20.,27.,33. ve 37. maddeler binişik yük değeri üretmesinden dolayı değerlendirme dışında tutulmuştur. Değerlendirmeye alınmayan maddeler şunlardır:

- Ben çocukken, hiç kimse benimle ilgilenmediği için, kendi bakımımı kendim daha iyi yaptığımı hissedirdim.
- Ben çocukken, değişik zamanlarda değişik kişilerin yanında yaşadım (değişik yakınlarımla ya da evlatlık verildiğim ailelerle).
- Ben çocukken, annemle babam ayrı yaşardı ya da boşanmıştı.
- Ben çocukken bana verilen cezalar çok katıydı.
- Ben çocukken, ailemde incitilmekle korkutuldum.
- Ben çocukken, ailemdeki kişiler ne yaptığım ile ilgilenir gibi gözükmeyenler ya da ne yaptığımı bilmezlerdi.

Tablo 4. Çocukluk dönemi örselenme yaşantıları ölçeği faktör analizi

Maddeler	Madde Yükü	Açıklayıcılık Varyansı	Cronbach Alfa
1.Faktör: İhmal			
Ben çocukken, gereksinim olan sevgi ve ilgiyi gördüm.	.73		
Ben çocukken, ailemde kendimi önemli ya da özel hissetmemi sağlayan biri vardı.	.74		
Ben çocukken, ailemde, başarılı olmamı isteyen bir kişinin varlığını hissedirdim.	.76		
Ben çocukken, sevildiğimi hissedirdim.	.81		
Ben çocukken, annem ve babam, bana ve kardeşlerime eşit davranmaya çalışırlardı.	.72		

Tablo 5'ün Devamı

Ben çocukken, ailemizin üyeleri birbirlerini korurlardı.	.68	%27	.955
Ben çocukken, ailemdeki kişiler beni kötü etkilerden korumaya çalıştılar.	.73		
Ben çocukken, evde bana bakan ve benim sorumluluğumu üstlenen bir kişi vardı.	.64		
Ben çocukken, ailemdeki kişiler beni okula devam etmem ve eğitimimi sürdürmem için yüreklendirdi.	.70		
Ben çocukken, ailemdeki kişiler birbirine yakındılar.	.68		
Ben çocukken, çocukluğum mükemmeldi.	.65		
Ben çocukken, ailemde bana güvenen biri vardı.	.76		
Ben çocukken, dünyadaki en iyi aileye sahiptim.	.66		
Ben çocukken, ailem güç ve destek kaynağımdı.	.76		
2. Faktör: Fiziksel ve Sözel İstismar			
Ben çocukken ailemde birileri bana vurur ya da beni döverdi.	.76		
Ben çocukken, ailemdeki kişiler birbiriyle tartışır, kavga ederlerdi.	.72		
Ben çocukken, ailemde bana bağırıp çağıran biri vardı.	.72		
Ben çocukken, annemi ya da kardeşlerimi dövülürken ya da onlara vurulurken gördüm.	.72		
Ben çocukken, ailemde kendimi dövüşerek, ona vurarak, ya da ondan kaçarak korumak zorunda olduğum biri vardı.	.63		
Ben çocukken, fiziksel olarak istismar edildiğime inanıyorum. (Fiziksel istismar: çocuğa tokat, yumruk, itip-kakma, tekme, sarsma ve çimdikleme şeklinde şiddet uygulanmasıdır.)	.72	%18	.921
Ben çocukken, ailemde denetimsiz davranışları olan kişiler vardı.	.61		
Ben çocukken, ailemdeki kişiler beni itip kalktı.	.65		

Tablo 6'ün Devamı

Ben çocukken, duygusal olarak istismar edildiğime inanıyorum. (Duygusal istismar: çocuğu olumsuz olarak etkileyecek davranışlarda bulunulması, çocuğa ihtiyacı olan sevgi ve ilginin verilmemesidir.)	.65		
3. Faktör: Ağır Fiziksel İstismar ve Cinsel İstismar			
Ben çocukken, ailemdeki kişilerden, bir doktora ya da hastaneye gitmek zorunda kalacak kadar denli dayak yediğim oldu.	.61		
Ben çocukken, ailemdekiler, beni bir yerlerim çürüyecek ya da iz kalacak denli döverdi.	.66		
Ben çocukken, bir erişkinle ya da benden en az beş yaş büyük birisiyle cinsel ilişkim oldu.	.78		
Ben çocukken, kemer, sopa, oklava, ya da benzeri sert cisimlerle dövülerek cezalandırıldım.	.67		
Ben çocukken, öğretmen, komşu ya da doktor gibi kişilerin dikkatini çekecek denli kötü dayak yedim	.66		
Ben çocukken, birisi bana cinsel amaçla dokunmayı ya da kendisine dokundurtmayı denedi.	.73	%15	.921
Ben çocukken birisi, kendisiyle cinsel ilişkim olmazsa beni incitmekle ve hakkımda yalanlar söylemekle tehdit etti	.70		
Ben çocukken, birisi benimle cinsel içerikli davranışlara girmeyi ya da bana cinsellikle ilgili bir şeyler izletmeyi denedi.	.76		
Ben çocukken, cinsel olarak istismar edildiğime inanıyorum. (Cinsel istismar: Bir çocuğun bir yetişkin tarafından cinsel doyum için kullanılmasıdır)	.76		

Maddeye ilişkin yük değerlerinin 0,32'nin üzerinde olmasına dikkat edilmiştir. Altı maddenin iki farklı faktörde, faktör yüküne sahip olduğu görülmüştür. İlgili maddeler analiz dışı tutularak analiz tekrar edilmiştir. Yinelenen analiz neticesinde 3 boyutlu 34 maddeli bir ölçek ortaya çıkmıştır. Yapılan analiz neticesinde birinci boyut ihmal, ikinci boyut; fiziksel ve sözel istismar ve üçüncü boyut; ağır fiziksel istismar ve cinsel

istismar şeklinde isimlendirilmiştir. Maddenin faktör yükleri 0,613 ile 0,818 arasında değişmektedir. Ölçeğin birinci faktörünün açıkladığı varyans %27, ikinci faktörünün açıkladığı varyans %18, üçüncü faktörünün açıkladığı varyans %15, ölçeğin açıkladığı toplam varyans ise %61,814'dür.

İç tutarlılık analizleri sonrasında elde edilen Cronbach Alfa değerleri, sözel ve fiziksel istismar .955, fiziksel ve sözel istismar .921 ve ağır fiziksel istismar ve cinsel istismar .921 olarak bulunmuştur. Çocukluk Dönemi Örselenme Yaşantıları Ölçeği 'nin genel olarak Cronbach Alfa değeri ise .960'dır. Hem faktör analizi sonuçları hem de iç tutarlılık analizine ait sonuçlar doğrultusunda ölçeğin güvenilir ölçüm yaptığı söylenebilir.

Ölçek, 5'li likert tarzında hazırlanmış 34 sorudan oluşmaktadır. Katılımcıların ölçekte bulunan sorulara verecekleri cevaplar; (1) Hiçbir zaman, (2) Nadiren, (3) Bazen, (4) Sıklıkla, (5) Çok sık şeklinde belirlenmiştir. Katılımcıların ölçekten alabilecekleri en yüksek puan $5 \times 34 = 170$, en düşük puan ise $1 \times 34 = 34$ 'dür.

3.4.2 Üç Boyutlu Yetişkin Bağlanma Stilleri Ölçeği

Araştırmada, katılımcıların yetişkinlik dönemi bağlanma stillerini ölçek amacıyla "Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri Ölçeği" kullanılmıştır. Erzen (2016) tarafından geliştirilen ölçek, yetişkin bireylerin bağlanma stillerini ölçmek amacıyla hazırlanmıştır.

Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri Ölçeği toplamda 18 sorudan oluşmaktadır. Erzen yaptığı faktör analizi sonrasında üç faktörlü yapıyı; kaçınan, güvenli ve kaygılı-kararsız bağlanma şeklinde isimlendirmiştir. Bu boyutların iç tutarlılık analizleri sonucunda ise, güven boyutunu .78, kaçınan boyutu .82 ve kaygılı-kararsız boyutu .77 bulmuştur. Genel olarak ÜBYBS'nin Cronbach Alfa değerini ise .86 olarak bulmuştur.

Bu araştırmada kullanılan ölçeğin yapı geçerliliğini test etmek amacıyla açımlayıcı faktör analizi uygulanmıştır. Bu amaçla faktör analizi işlemlerinin uygulanabilirliğini ortaya koyan Barlett testi ve KMO değerlerine bakılmıştır. Analiz sonucunda KMO değeri ,807 ve Barlett 2168, ($p < .01$) olarak bulunmuştur. Ortaya çıkan değerler, faktör analizine uygunluğunu göstermiştir. Daha sonra faktör analizi işlemine geçilmiştir. Temel değişenler analizi Varimax dik döndürme neticesinde, öz değeri 1'in üzerinde olan dört faktörlü yapı ortaya çıkmıştır. Yamaç birikinti grafiği incelendiğinde ve

kuramsal yapıya bakıldığında üç faktörlü yapı tercih edilmiştir. Ölçekte 9. ve 18. maddeler binişik yük değeri üretmesinden dolayı değerlendirmeye alınmamıştır. Bahsedilen maddeler aşağıdaki gibidir:

- Bir sorun varsa bunun kaynağı genelde karşımdakilerin sorunlu olmasıdır.
- Başkaları çok da umurumda değildir.

Tablo 7. Üç boyutlu bağlanma stilleri ölçeği faktör analizi

Maddeler	Madde Yükü	Açıklayıcılık Varyansı	Cronbach Alfa
1.Faktör: Güvenli Bağlanma			
Sorunu olan birisini gördüğümde kendimi onun yerine koyabiliyorum.	.70		
Ebeveynimle (anne, baba veya benim bakımımı üstlenen bir başkası) iyi anlaşıyorum.	.74		
Kendimi mutlu bir insan olarak tanımlıyorum.	.52		
Başkalarının üzüntülerini anlayabiliyorum.	.73		
Ebeveynlerime (anne, baba veya benim bakımımı üstlenen bir başkası) genelde kırıcı sözler söylemem.	.70	%15	.727
2. Faktör: Kaygılı- Kararsız Bağlanma			
Birisiyle çok fazla samimi olduğumda sorun çıkabileceğinden kaygılanıyorum.	.63		
İnsanlardan ne kadar uzak durursam o kadar az üzülürüm.	.76		
İnsanlardan uzak duruyorum çünkü bana acı çektirebilirler.	.77	%20	.809
Duygusal ilişki yaşadığım kişinin beni gerçekten sevmediğini düşünerek kaygılanıyorum.	.59		
Duygusal ilişkilerden uzak duruyorum çünkü terk edilmek istemiyorum.	.61		

Tablo 5'in devamı

İnsanlardan ne kadar uzak durursam o kadar mutlu olurum.	.76		
3. Faktör: Kaçınan Bağlanma			
Karşımdaki insanlar benim kadar değerli değiller.	.74		
Karar alırken kimseyi önemsemem.	.72		
Başkalarının benim kadar değerli olduklarını düşünmüyorum.	.78	%16	.765
Yalnızca kendime değer veririm.	.62		
İnsanların görüşleri benim için önemsizdir.	.54		

Maddeye ilişkin yük değerlerinin 0,32'nin üzerinde olmasına dikkat edilmiştir. İki maddenin iki farklı faktörde, faktör yüküne sahip olduğu görülmüştür. İlgili maddeler analiz dışı tutularak analiz tekrar edilmiştir. Yinelenen analiz neticesinde 3 boyutlu 16 maddeli bir ölçek ortaya çıkmıştır. Maddenin faktör yükleri ,544 ile ,786 arasında değişmektedir. Ölçeğin birinci faktörünün açıkladığı varyans %15, ikinci faktörünün açıkladığı varyans %20, üçüncü faktörünün açıkladığı varyans %16, ölçeğin açıkladığı toplam varyans ise %52,134'tür.

İç tutarlılık analizleri sonrasında elde edilen Cronbach Alfa değerleri; güven boyutunda .727, kaçınan boyutta .765 ve kaygılı-kararsız boyutta .809'dur. Üç Boyutlu Yetişkin Bağlanma Stilleri ölçeğinin genel olarak Cronbach Alfa değeri ise .721'dir. Hem faktör analizi sonuçları hem de iç tutarlılık analizine ait sonuçlar doğrultusunda ölçeğin güvenilir ölçüm yaptığı söylenebilir.

3.4.3 Tanrı'ya Bağlanma Envanteri

Araştırmada, katılımcıların Tanrı'ya bağlanma stillerini ölçmek amacıyla kullanılan iki ölçekten biri Tanrı'ya Bağlanma Envanteri 'dir. Ölçek, Beck ve McDonald (2004) tarafından geliştirilmiştir. Ölçeğin geliştirilmesi aşamasında Brennan, Clark ve Shaver'ın "Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri"nden yararlanılmıştır. Ölçek, bireyin çocukluk döneminde geliştirmiş olduğu bağlanma davranışlarını, yetişkinlik döneminde Tanrı'ya uygunluk hipotezi çerçevesinde mi yoksa telafi hipotezine göre mi aktarır? sorusunu cevaplandırabilmek amacıyla hazırlanmıştır.

Tanrı'ya Bağlanma Envanteri 'nin orijinal formu toplamda 28 sorudan oluşmaktadır. Beck ve McDonald yaptıkları faktör analizleri sonrasında iki faktörlü yapıyı kaçınan ve kaygılı olarak isimlendirmiştir. Literatürde Tanrı'ya bağlanma stilini ölçmek amacıyla hazırlanan ölçeklerin genellikle güvenli ve güvensiz boyutları değerlendirilirken, TBE'nde kaçınma ve kaygı boyutları üzerinden değerlendirme yapılmıştır (Beck vd., 2005, s. 97). Ölçeğin Türkçe uyarlama çalışmasını yapan Subaşı (2012)'nin, örnekleminde gerçekleştirdiği faktör analizi sonucunda üç boyut ortaya çıkmıştır. Subaşı bu boyutları; güvenli, kaçınan ve kaygılı olarak isimlendirmiştir. Bu üç boyutun iç tutarlılık analizli sonucunda ise; güven boyutunu .849, kaygı boyutunu .770 ve kaçınma boyutunu .570 olarak bulmuştur. Genel olarak Tanrı'ya Bağlanma Envanteri 'nin Cronbach Alfa değerini ise .787 bulmuştur.

Bu araştırmada Subaşı'nın uyarlamasını yaptığı, 26 madde faktör analizine dahil edilmiştir. Ölçeğin yapı geçerliliğini test etmek için açımlayıcı faktör analizi yapılmıştır. Bu amaçla faktör analizi işlemlerinin uygulanabilirliğini ortaya koyan Barlett testi ve KMO değerlerine bakılmıştır. Yapılan analiz sonucunda KMO değeri 0,884, Bartlett değeri ise 3068, $p < 0,1$ bulunmuştur. Bu değerler veri setinin faktör analizine uygunluğunu göstermiştir. Daha sonra faktör analizi işlemlerine geçilmiştir. Temel değişkenler analizi Varimax dik döndürme neticesinde, öz değeri 1'in üzerinde olan dört faktörlü yapı ortaya çıkmıştır. Ancak yamaç birikinti grafiği incelenerek ve kuramsal yapı göz önünde bulundurularak üç faktörlü yapıya karar verilmiştir. Bu yönüyle Subaşı (2012)'nin faktör yapısı ile bizim yapmış olduğumuz faktör yapısı benzer bulunmuştur. Ancak uyarlama çalışması yapılan ölçekte; 5., 14., 15., 19., 22. ve 25. maddeler binişik yük değeri üretmesinden dolayı değerlendirmenin dışında tutulmuştur. Ölçekte ters madde bulunmamaktadır. Değerlendirmeye alınmayan maddeler ise şunlardır:

- Allah'ın başkalarını benden daha çok gözetmesini kıskanırım.
- Allah ile ilişkimde gel gitler yaşıyorum.
- Yanlış yaptığım zamanlarda Allah'ın beni affetmeyeceğinden korkarım.
- Allah'ın beni sevdiğinden emin olmayı çok isterim.
- Allah'ın başkalarına yardım edip de beni unuttuğunu hissettiğim zamanlarda çok üzülürüm.

- Eğer Allah'ın hayatıma müdahil olmadığını hissedersen çok sinirlenirim.

Tablo 8. Tanrı'ya bağlanma envanteri faktör analizi

Maddeler	Madde Yüğü	Açıklayıcılık Varyansı	Cronbach Alfa
1.Faktör: Tanrı'ya Güvenli Bağlanma			
Hayatımdaki her konuda tamamen Allah'a tabiyim	0.69		
Allah ile olan tecrübelerim çok içten ve heyecan vericidir.	0.76		
Allah'ın yardımı olmasaydı hiçbir şey yapamazdım.	0.69		
Tüm problem ve kaygılarımı Allah ile her gün paylaşıyorum.	0.73	%21	0.874
Allah ile iyi olan ilişkilerime zarar vermekten endişe duyarım.	0.61		
Allah'a ettiğim dualar çok duygu yüklüdür.	0.77		
Hayatımdaki çoğu kararı Allah'a havale ederim	0.72		
2. Faktör: Tanrı'ya Kaçınan Bağlanma			
Allah'a yakın olma duygusu çok ihtiyaç duyduğum bir şey değildir.	0.62		
Allah'a niyazda bulunurken pek göz yaşı dökmem.	0.40		
Allah'a gereğinden fazla bağlı olmamayı tercih ederim.	0.67		
Allah ile ilişkimde duygusallıktan rahatsız olurum.	0.58		
Hatalarım olsa da Allah'ın benden razı olup olmadığını sorgulamam.	0.57	%17	0.770
İsteklerime cevap vermediğinde çoğu zaman Allah'a kızarım.	0.67		
İnsanlar kendileri için yapmaları gereken şeylerde Allah'a tabi olmamalıdır.	0.59		
Allah'ın hayatımdaki her şeyi kontrol etmesine müsaade etmekten rahatsız olurum.	0.69		

Tablo 6'nın devamı

3. Faktör: Tanrı'ya Kaygılı Bağlanma			
Allah ile ilişkim konusunda çokça endişe duyarım.	0.56		
Bazen Allah'ın sevgili kulu olmadığımı düşünürüm.	0.56		
Allah'a yakın insanlara gıpta ederim.	0.66	%12	0.695
Allah'ın benden razı olup olmadığı konusunda çoğu zaman endişelenirim.	0.73		
Ben hissedemezken başkalarının Allah'ın varlığını hissetmesine gıpta ederim.	0.64		

Maddeye ilişkin yük değerlerinin 0,32'nin üzerinde olmasına dikkat edilmiştir. Altı maddenin iki farklı faktörde, faktör yüküne sahip olduğu görülmüştür. İlgili maddeler analiz dışı tutularak analiz tekrar edilmiştir. Yinelenen analiz neticesinde 3 boyutlu 20 maddeli bir ölçek ortaya çıkmıştır. Maddenin faktör yükleri 0,401 ile 0,778 arasında değişmektedir. Ölçeğin birinci faktörünün açıkladığı varyans %21, ikinci faktörünün açıkladığı varyans %17, üçüncü faktörünün açıkladığı varyans %12, ölçeğin açıkladığı toplam varyans ise %50.742'dir.

İç tutarlılık analizleri sonrasında elde edilen Cronbach Alfa değerleri güven boyutunda .874, kaçınan boyutta .770 ve kaygılı boyutta .695'tir. Tanrı'ya Bağlanma Envanterinin genel olarak Cronbach Alfa değeri ise .710'dur. Hem faktör analizi sonuçları hem de iç tutarlılık analizine ait sonuçlar doğrultusunda ölçeğin güvenilir ölçüm yaptığı söylenebilir. Türk örneklemini üzerinde yapılan çalışmanın, faktör yapısı ve elde edilen güvenilirlik katsayıları, Subaşı'nın ulaştığı olduklarıyla benzerlik göstermektedir.

Ölçek, 7'li likert tarzında hazırlanmış 20 sorudan oluşmaktadır. Katılımcıların ölçekte bulunan sorulara verecekleri cevaplar; (1) bana hiç uygun değil, (2) bana oldukça uygun değil, (3) bana uygun değil, (4) kararsızım, (5) bana uygun, (6) bana oldukça uygun, (7) bana tamamen uygun şeklinde belirlenmiştir. Katılımcıların ölçekten alabilecekleri en yüksek puan $7 \times 20 = 140$, en düşük puan ise $1 \times 20 = 20$ 'dir.

4. ARAŞTIRMA BULGULARI

4.1 Araştırmaya Katılanların Çocukluk Dönemi Örselenme Yaşantıları Düzeyleri

Tablo 9. Çocukluk dönemi örselenme yaşantıları ölçeği için değer aralıkları

Değer aralığı	Katılım düzeyi
1.00-1.80	Hiçbir zaman (1)
1.81-2.60	Nadiren (2)
2.61- 3.40	Bazen (3)
3.41-4.20	Sıklıkla (4)
4.21- 5.00	Çok sık (5)

Tablo 10. Araştırmaya katılan bireylerin ihmale uğrama düzeyleri

N	Min	Max	X	Ss
411	1	5	1.9	0,78

Tablo 8’de görüldüğü gibi katılımcıların ihmal boyutu puan ortalamaları 1,9’dur. Bu puan ortalaması Tablo 8’e göre “Nadiren” yanıtını ifade etmektedir. Buna göre katılımcılar düşük düzeyde ihmale maruz kalmıştır.

Tablo 11. Araştırmaya katılan bireylerin fiziksel ve sözel istismara uğrama düzeyleri

N	Min	Max	X	Ss
411	1	5	1,7	0,69

Tablo 9’da görüldüğü gibi katılımcıların fiziksel ve sözel istismar boyutu puan ortalamaları 1,7’dir. Bu puan ortalaması Tablo 9’a göre “Hiçbir zaman” yanıtını ifade etmektedir. Buna göre katılımcılar düşük düzeyde fiziksel ve sözel istismara maruz kalmıştır.

Tablo 12. Araştırmaya katılan bireylerin ağır fiziksel ve cinsel istismara uğrama düzeyleri

N	Min	Max	X	Ss
411	1	5	1,1	0,40

Tablo 10’da görüldüğü gibi katılımcıların ağır fiziksel ve cinsel istismar boyutu puan ortalamaları 1,1’dir. Bu puan ortalaması Tablo 10’a göre “Hiçbir zaman” yanıtını ifade

etmektedir. Buna göre katılımcılar düşük düzeyde ağır fiziksel ve cinsel istismara maruz kalmıştır.

4.2 Araştırmaya Katılan Bireylerin Yetişkin Dönemi Bağlanma Düzeyleri

Tablo 13. Yetişkin bağlanma ölçeği için değer aralıkları

Değer aralığı	Katılım düzeyi
1.00-1.80	Kesinlikle katılmıyorum (1)
1.81-2.60	Katılmıyorum (2)
2.61- 3.40	Kısmen katılmıyorum (3)
3.41-4.20	Katılıyorum (4)
4.21- 5.00	Kesinlikle katılıyorum (5)

Tablo 14. Araştırmaya katılan bireylerin yetişkin dönemi güvenli bağlanma düzeyleri

N	Min	Max	X	Ss
411	1	5	3,96	0,57

Tablo 12’de görüldüğü gibi katılımcıların güvenli bağlanma boyutu puan ortalamaları 3,96’dır. Bu puan ortalaması Tablo 12’ye göre “Katılıyorum” yanıtını ifade etmektedir. Buna göre katılımcıların güvenli bağlanma düzeyi yüksektir.

Tablo 15. Araştırmaya katılan bireylerin yetişkin dönemi kaçınan bağlanma düzeyleri

N	Min	Max	X	Ss
411	1	5	2,72	0,80

Tablo 13’de görüldüğü gibi katılımcıların kaygılı bağlanma boyutu puan ortalamaları 2,72’dir. Bu puan ortalaması Tablo 13’e göre “Kısmen Katılıyorum” yanıtını ifade etmektedir. Buna göre katılımcıların kaygılı bağlanma düzeyi ortadır.

Tablo 16. Araştırmaya katılan bireylerin yetişkin dönemi kaçınan bağlanma düzeyleri

N	Min	Max	X	Ss
411	1	5	2,06	0,70

Tablo 14’te görüldüğü gibi katılımcıların kaçınan bağlanma boyutu puan ortalamaları 2,06’dır. Bu puan ortalaması Tablo 14’e göre “Katılmıyorum” yanıtını ifade etmektedir. Buna göre katılımcıların kaçınan bağlanma düzeyi düşüktür.

4.3 Araştırmaya Katılan Bireylerin Tanrı'ya Bağlanma Düzeyleri

Tablo 17. Tanrı'ya bağlanma ölçeğine ait değer aralıkları

Değer aralığı	Katılım düzeyi
1.00-1.85	Bana Hiç Uygun Değil (1)
1.86-2.71	Bana Oldukça Uygun Değil (2)
2.72- 3,57	Bana Uygun Değil (3)
3,58-4,43	Kararsızım (4)
4,44- 5,29	Bana Uygun (5)
5,30-6,15	Bana Oldukça Uygun (6)
6,16-7,00	Bana Tamamen Uygun (7)

Tablo 18. Araştırmaya katılan bireylerin Tanrı'ya güvenli bağlanma düzeyleri

N	Min	Max	X	Ss
411	1	7	5,23	1,07

Tablo 16'da görüldüğü gibi katılımcıların Tanrı'ya güvenli bağlanma boyutu puan ortalamaları 5,23'tür. Bu puan ortalaması Tablo 16'ya göre "Bana Uygun" yanıtını ifade etmektedir. Buna göre katılımcıların Tanrı'ya güvenli bağlanma düzeyi ortalamasının üzerindedir.

Tablo 19. Araştırmaya katılan bireylerin Tanrı'ya kaygılı bağlanma düzeyleri

N	Min	Max	X	Ss
411	1	7	3,95	1,26

Tablo 17'de görüldüğü gibi katılımcıların Tanrı'ya kaygılı bağlanma boyutu puan ortalamaları 3,95'tir. Bu puan ortalaması Tablo 17'ye göre "Kararsızım" yanıtını ifade etmektedir. Buna göre katılımcıların Tanrı'ya kaygılı bağlanma düzeyi ortadır.

Tablo 20. Araştırmaya katılan bireylerin Tanrı'ya kaçınan bağlanma düzeyleri

N	Min	Max	X	Ss
411	1	7	2,42	0,96

Tablo 18'de görüldüğü gibi katılımcıların Tanrı'ya kaçınan bağlanma boyutu puan ortalamaları 2,42'dir. Bu puan ortalaması Tablo 18'e göre "Bana oldukça uygun değil" yanıtını ifade etmektedir. Buna göre katılımcıların Tanrı'ya kaçınan bağlanma düzeyi düşüktür.

4.4 Araştırmaya Katılan Bireylerin Öznel Dindarlık Algısı Düzeyleri

Tablo 21. Öznel dindarlık ölçeğine ait değer aralıkları

Değer aralığı	Katılım düzeyi
1.00-1.75	Hiç dindar değil (1)
1.76- 2.50	Biraz dindar (2)
2.51- 3.25	Dindar (3)
3.26- 4.00	Çok dindar (4)

Tablo 22. Araştırmaya katılan bireylerin öznel dindarlık algısı

N	Min	Max	X	Ss
411	1	4	2,59	0,65

Tablo 20’de görüldüğü gibi katılımcıların öznel dindarlık algısı puan ortalamaları 2,59’dur. Bu puan ortalaması Tablo 20’ye göre “Dindar” yanıtını ifade etmektedir. Buna göre katılımcıların öznel dindarlık algısı ortalamasının üzerindedir.

4.5 Demografik Değişkenlere Göre Çocukluk Dönemi Örselenme Yaşantıları Karşılaştırması

4.5.1 Cinsiyete Göre Çocukluk Dönemi Örselenme Yaşantıları Karşılaştırması

Çocukluk Dönemi Örselenme Yaşantıları ölçeğinin ihmal alt boyutuna ilişkin ortalama puanlarının, cinsiyet değişkenine göre karşılaştırmada kullanılacak teste karar vermek için her iki grup düzeyinde de normal dağılım gösterip göstermediği incelenmiştir. Skewness ve Kurtosis değerlerine bakarak kadınlar için (S=,972, K=,271), erkekler için (S=,939, K=,641) verinin normal dağılım gösterdiği kabul edilmiş ve parametrik bir test olan bağımsız gruplar t testi kullanılmıştır.

Tablo 23. Cinsiyete göre ihmal boyutu karşılaştırması t-testi analizi

	Gruplar	Sayı	Ortalama	Standart Sapma	t	sd	p
İhmal	Kadın	228	1,9	,80	1,473	409	.141
	Erkek	183	2,0	,74			

Çocukluk Dönemi Örselenme Yaşantıları Ölçeğinin ihmal alt boyutu puanlarının, katılımcıların cinsiyeti değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini

belirlemek amacıyla gerçekleştirilen bağımsız grup t testi sonucunda, grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($t=-1,473$, $p>.05$).

Çocukluk Dönemi Örselenme Yaşantıları ölçeğinin fiziksel ve sözel istismar alt boyutuna ilişkin ortalama puanlarının, cinsiyet değişkenine göre karşılaştırmada kullanılacak teste karar vermek için her iki grup düzeyinde de normal dağılım gösterip göstermediği incelenmiştir. Skewness ve Kurtosis değerlerine bakarak kadınlar için ($S=,972$, $K=,271$) erkekler için ($S=,939$, $K=,641$) verinin normal dağılım gösterdiği kabul edilmiş ve parametrik bir test olan bağımsız gruplar t testi kullanılmıştır.

Tablo 24. Cinsiyete göre fiziksel ve sözel istismar boyutu karşılaştırması t-testi analizi

	Gruplar	Sayı	Ortalama	Standart t Sapma	sd	p
Fiziksel ve Sözel İstismar	Kadın	228	1,8	,76	1,281	409
	Erkek	183	1,7	,58		.201

Çocukluk Dönemi Örselenme Yaşantıları Ölçeğinin fiziksel ve sözel istismar alt boyutu puanlarının, katılımcıların cinsiyeti değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen bağımsız grup t testi sonucunda, grupların aritmetik ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır ($t=1281$, $p>.05$)

Çocukluk Dönemi Örselenme Yaşantıları ölçeğinin fiziksel ve cinsel istismar alt boyutuna ilişkin ortalama puanlarının, cinsiyet değişkenine göre karşılaştırmada kullanılacak teste karar vermek için her iki grup düzeyinde de normal dağılım gösterip göstermediği incelenmiştir. Skewness ve Kurtosis değerlerine bakarak kadınlar için ($S=,3152$, $K=,11838$) erkekler için ($S=,3113$, $K=,10168$) verinin normal dağılım göstermediği kabul edilmiş ve non-parametrik bir test olan Mann Whitney U testi kullanılmıştır.

Tablo 25. Cinsiyete göre ağır fiziksel ve cinsel istismar boyutu karşılaştırması Man Whitney U analizi

	Gruplar	Sayı	Ortalama	U	p
Fiziksel ve Cinsel İstismar	Kadın	228	197,31	18,8	0,57
	Erkek	183	216,82		

Çocukluk Dönemi Örselenme Yaşantıları Ölçeğinin ihmal alt boyutu puanlarının, katılımcıların cinsiyeti değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen Mann Whitney U testi sonucunda, grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($U=18,8$; $p>.05$).

4.5.2 Eğitim Değişkenine Göre Çocukluk Dönemi Örselenme Yaşantıları Karşılaştırması

Çocukluk Dönemi Örselenme Yaşantıları ölçeğinin ihmal alt boyutuna ilişkin ortalama puanlarını eğitim değişkenine göre karşılaştırmada kullanılacak teste karar vermek her grup düzeyinde de normal dağılım gösterip göstermediği incelenmiştir. Skewness ve Kurtosis değerlerine bakarak (Lise, $S=,740$, $K=,214$, Lisans, $S=,1170$, $K=,976$, Yüksek Okul, $S=,677$, $K=-,290$) verinin normal dağılım gösterdiği kabul edilmiş ve parametrik bir test olan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) kullanılmıştır.

Tablo 26. Eğitim değişkenine göre ihmal boyutu karşılaştırması ANOVA analizi

Grup	N	$\bar{X}$	ss	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
Lise (1)	128	2,03	,80	Gruplar arası	6,081	2	3,040	5,064	,007	2-3
Lisans(2)	220	1,85	,74							
Yüksek Okul(3)	63	2,17	,81		244,954	408	,600			

Tabloda görülebileceği üzere, Çocukluk Dönemi Örselenme Yaşantıları ölçeği ihmal alt boyutu aritmetik ortalamalarının eğitim değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda eğitim gruplarının aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($F=5,064$; $p <0,5$). Bu işlemin ardından ANOVA sonrası belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere tamamlayıcı post-hoc testi yapılmıştır. Post hoc öncesinde Levene's testi ile grup dağılımlarının varyanslarının homojen olup olmadığı hipotezi sınanmış, varyansların homojen olduğu saptanmıştır ($LF=1,296$, $p>0.5$). Varyanslar homojen dağıldığı için Scheffe testi tercih edilmiştir. Yapılan Scheffe çoklu karşılaştırma analizi sonucunda Lisans grubu ile Yüksek Okul grubu arasında Yüksek Okul grubu lehine istatistiksel olarak ($p<.05$) düzeyinde anlamlı bir farklılık saptanmıştır.

Çocukluk Dönemi Örselenme Yaşantıları ölçeğinin fiziksel ve sözel istismar alt boyutuna ilişkin ortalama puanlarını eğitim değişkenine göre karşılaştırmada kullanılacak teste karar vermek her grup düzeyinde de normal dağılım gösterip göstermediği incelenmiştir. Skewness ve Kurtosis değerlerine bakarak (Lise, S=,1168, K=,1166, Lisans, S=,1434, K=,1854, Yüksek Okul, S=,995, K=,007) verinin normal dağılım gösterdiği kabul edilmiş ve parametrik bir test olan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) kullanılmıştır.

Tablo 27. Eğitim değişkenine göre fiziksel ve sözel istismar boyutu karşılaştırması ANOVA analizi

Grup	N	$\bar{X}$	ss	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
Lise(1)	128	1,75	,63	Gruplar arası	2,511	2	1,256	2,639	,073	-
Lisans(2)	220	1,72	,67							
Yüksek Okul(3)	63	1,95	,83		194,118	408	,476			

Tabloda görülebileceği üzere, Çocukluk Dönemi Örselenme Yaşantıları ölçeği ihmal alt boyutu aritmetik ortalamalarının eğitim değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda eğitim gruplarının aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($F=2,639$; $p>0.5$).

Çocukluk Dönemi Örselenme Yaşantıları ölçeğinin ağır fiziksel ve cinsel istismar alt boyutuna ilişkin ortalama puanlarını eğitim değişkenine göre karşılaştırmada kullanılacak teste karar vermek her grup düzeyinde de normal dağılım gösterip göstermediği incelenmiştir. Skewness ve Kurtosis değerlerine bakarak (Lise, S=,2850, K=8964, Lisans, S=,3942, K=,18651, Yüksek Okul, S=,2267, K=,4629) verinin normal dağılım göstermediği kabul edilmiş ve non-parametrik bir test olan Kruskal Wallis analizi kullanılmıştır.

Tablo 28. Eğitim değişkenine göre ağır fiziksel ve cinsel istismar boyutu karşılaştırması Kruskal Wallis analizi

Grup	N	$\bar{X}$	sd	KWH	p	Anlamlı Fark
Lise	264	208,85	2	2,04	,359	-
Lisans	107	200,18				
Yüksek Öğretim	40	220,56				

Tabloda görülebileceği üzere, çocukluk dönemi örselenme yaşantıları ölçeğinin ağır fiziksel ve cinsel istismar alt boyutu aritmetik ortalamalarının eğitim değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis testi sonucunda; eğitim grupları ile ağır fiziksel ve cinsel istismar alt boyutu arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($KWH=2,04$; $p>0.5$).

4.6 Demografik Değişkenlere Göre Yetişkin Dönemi Bağlanma Stillerinin Karşılaştırması

4.6.1 Cinsiyete Göre Yetişkin Bağlanma Stilleri Karşılaştırması

Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri ölçeğinin güven alt boyutuna ilişkin ortalama puanlarını cinsiyet değişkenine göre karşılaştırmada kullanılacak teste karar vermek için her iki grup düzeyinde de normal dağılım gösterip göstermediği incelenmiştir. Skewness ve Kurtosis değerlerine bakarak kadınlar için ($S=-,424$, $K=,078$) erkekler için ($S=-,363$, $K=,173$) verinin normal dağılım gösterdiği kabul edilmiş ve parametrik bir test olan bağımsız gruplar t testi kullanılmıştır.

Tablo 29. Cinsiyete göre güvenli bağlanma karşılaştırması t-testi analizi

	Gruplar	Sayı	Ortalama	Standart Sapma	t	sd	p
Güvenli Bağlanma	Kadın	228	3,9912	,58882	1,200	409	.231
	Erkek	183	3,9224	,56441			

Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri Ölçeği güven alt boyutu puanlarının, katılımcıların cinsiyeti değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen bağımsız grup t testi sonucunda, grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($t=1200$, $p>.05$).

Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri ölçeğinin kaygı alt boyutuna ilişkin ortalama puanlarını cinsiyet değişkenine göre karşılaştırmada kullanılacak teste karar vermek için her iki grup düzeyinde de normal dağılım gösterip göstermediği incelenmiştir. Skewness ve Kurtosis değerlerine bakarak kadınlar için ($S=,194$, $K=-,315$) erkekler için ($S=,439$, $K=,220$) verinin normal dağılım gösterdiği kabul edilmiş ve parametrik bir test olan bağımsız gruplar t testi kullanılmıştır.

Tablo 30. Cinsiyete göre kaygılı bağlanma karşılaştırması t testi analizi

	Gruplar	Sayı	Ortalama	Standart Sapma	t	sd	p
Kaygılı Bağlanma	Kadın	228	2,8509	,81586	3,456	409	.001
	Erkek	183	2,5774	,77364			

Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri Ölçeği kaygı alt boyutu puanlarının, katılımcıların cinsiyeti değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen bağımsız grup t testi sonucunda, grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur ($t=3,456$, $p<.05$). Bu sonuca göre kadınların ortalaması erkeklere göre yüksektir.

Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri ölçeğinin kaçınma alt boyutuna ilişkin ortalama puanlarının cinsiyet değişkenine göre karşılaştırmada kullanılacak teste karar vermek için her iki grup düzeyinde de normal dağılım gösterip göstermediği incelenmiştir. Skewness ve Kurtosis değerlerine bakılarak kadınlar için ($S=,343$, $K=, -648$) erkekler için ($S=,349$, $K=, -571$) verinin normal dağılım gösterdiği kabul edilmiş ve parametrik bir test olan bağımsız gruplar t testi kullanılmıştır.

Tablo 31. Cinsiyete göre kaçınan bağlanma karşılaştırması t testi analizi

	Gruplar	Sayı	Ortalama	Standart Sapma	t	sd	p
Kaçınan Bağlanma	Kadın	228	2,0675	,72160	,168	409	.867
	Erkek	183	2,0557	,68913			

Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri Ölçeği kaçınma alt boyutu puanlarının, katılımcıların cinsiyeti değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen bağımsız grup t testi sonucunda, grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($t=,168$, $p>.05$).

4.6.2 Yaş Değişkenine Göre Yetişkin Bağlanma Stilleri Karşılaştırması

Üç boyutlu bağlanma stilleri ölçeğinin güven alt boyutuna ilişkin ortalama puanlarını yaş değişkenine göre karşılaştırmada kullanılacak teste karar vermek her grup düzeyinde de normal dağılım gösterip göstermediği incelenmiştir. Skewness ve Kurtosis değerlerine

bakarak (16-24 yaş, $S=-,465$, $K=,121$, 25-30 yaş, $S=-,224$, $K=-,315$, 31-35 yaş, $S=-,228$, $K=-,187$) verinin normal dağılım gösterdiği kabul edilmiş ve parametrik bir test olan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) kullanılmıştır.

Tablo 32. Yaş değişkenine göre güvenli bağlanma karşılaştırması ANOVA analizi

Grup	N	$\bar{X}$	ss	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
16-24 yaş	264	3,95	,58	Gruplar arası Gruplar içi	,047	2	,023	,070	,933	-
25-30 yaş	107	3,97	,58							
31-35 yaş	40	3,96	,50		137,115	408	,336			

Tabloda görülebileceği üzere, Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri ölçeği güven alt boyutu aritmetik ortalamalarının yaş değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda; yaş grupları ile güven alt boyutu arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($F=,070$; $p>0.5$).

Üç boyutlu bağlanma stilleri ölçeğinin kaygı alt boyutuna ilişkin ortalama puanlarını yaş değişkenine göre karşılaştırmada kullanılacak teste karar vermek her grup düzeyinde de normal dağılım gösterip göstermediği incelenmiştir. Skewness ve Kurtosis değerlerine bakarak (16-24 yaş, $S=,224$, $K=-,215$, 25-30 yaş, $S=,352$, $K=-,102$, 31-35 yaş, $S=,812$, $K=,1226$) verinin normal dağılım gösterdiği kabul edilmiş ve parametrik bir test olan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) kullanılmıştır.

Tablo 33. Yaş değişkenine göre kaygılı bağlanma karşılaştırması ANOVA analizi

Grup	N	$\bar{X}$	ss	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
16-24yaş	264	2,80	,81	Gruplar arası Gruplar içi	5,46	2	2,735	4,256	,015	1-3
25-30yaş	107	2,65	,77							
31-35yaş	40	2,43	,78		262,1	408	,643			

Tabloda görülebileceği üzere, Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri ölçeği güven alt boyutu aritmetik ortalamalarının yaş değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda; yaş grupları ile kaygı alt boyutu arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur ($F=4,256$; $p<0.5$). Bu işlemin ardından ANOVA sonrası belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere tamamlayıcı

post-hoc testi yapılmıştır. Post hoc öncesinde Levene's testiyle ile grup dağılımlarının varyanslarının homojen olup olmadığı hipotezi sınanmış, varyansların homojen olduğu saptanmıştır (LF=0,366). Varyanslar homojen dağıldığı için Scheffe testi tercih edilmiştir. Yapılan Scheffe çoklu karşılaştırma analizi sonucunda 16-24 yaş grubu ile 31-35 yaş grubu arasında 16-24 yaş grubu lehine istatistiksel olarak ($p<.01$) düzeyinde anlamlı bir farklılık saptanmıştır.

Üç boyutlu bağlanma stilleri ölçeğinin kaçınma alt boyutuna ilişkin ortalama puanlarını yaş değişkenine göre karşılaştırmada kullanılacak teste karar vermek her grup düzeyinde de normal dağılım gösterip göstermediği incelenmiştir. Skewness ve Kurtosis değerlerine bakarak (16-24 yaş, S=,292, K=-,756, 25-30 yaş, S=,399, K= -,442, 31-35 yaş, S=,601, K=,249) verinin normal dağılım gösterdiği kabul edilmiş ve parametrik bir test olan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) kullanılmıştır.

Tablo 34. Yaş değişkenine göre kaçınan bağlanma karşılaştırması ANOVA analizi

Grup	N	$\bar{X}$	ss	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
16-24 yaş	264	2,07	,73	Gruplar arası Gruplar içi	,230	2	,115	,230	,795	-
25-30 yaş	107	2,02	,65							
31-35 yaş	40	2,04	,65		204,415	408	,501			

Tabloda görülebileceği üzere, Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri ölçeği kaçınma alt boyutu aritmetik ortalamalarının yaş değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda; yaş grupları ile kaçınma alt boyutu arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($F=,230$; $p>0.5$).

4.6.3 Eğitim Değişkenine Göre Yetişkin Bağlanma Stilleri Karşılaştırması

Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri Ölçeğinin güven alt boyutuna ilişkin ortalama puanlarını eğitim değişkenine göre karşılaştırmada kullanılacak teste karar vermek her grup düzeyinde de normal dağılım gösterip göstermediği incelenmiştir. Skewness ve Kurtosis değerlerine bakarak (Lise, S=-,249, K=-,504, Lisans, S=-,324, K=-,013, Yüksek Okul, S=-,500, K=,986) verinin normal dağılım gösterdiği kabul edilmiş ve parametrik bir test olan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) kullanılmıştır.

Tablo 35. Eğitim değişkenine göre güvenli bağlanma karşılaştırması ANOVA analizi

Grup	N	$\bar{X}$	ss	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
Lise(1)	128	3,82	,66	Gruplar arası Gruplar içi	5,647	2	2,823	8,759	,000	2-1
Lisans(2)	220	4,06	,52							2-3
Yüksek Okul(3)	63	3,86	,49		131,515	408	,322			

Tabloda görülebileceği üzere, Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri ölçeğinin güven alt boyutu aritmetik ortalamalarının eğitim değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda eğitim gruplarının aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($F=8,759$; $p < 0,5$). Bu işlemin ardından ANOVA sonrası belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere tamamlayıcı post-hoc testi yapılmıştır. Post hoc öncesinde Levene's testi ile grup dağılımlarının varyanslarının homojen olup olmadığı hipotezi sınanmış, varyansların homojen olduğu saptanmıştır ($LF=6,235$, $p < 0,5$). Varyanslar homojen dağılmadığı için Tamhane testi tercih edilmiştir. Yapılan Tamhane çoklu karşılaştırma analizi sonucunda Lisans grubu ile Lise grubu arasında Lisans grubu lehine; Lisans grubu ile Yüksek Okul grubu arasında Lisans grubu lehine istatistiksel olarak ($p < .01$) düzeyinde anlamlı bir farklılık saptanmıştır.

Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri Ölçeğinin kaygı alt boyutuna ilişkin ortalama puanlarını eğitim değişkenine göre karşılaştırmada kullanılacak teste karar vermek her grup düzeyinde de normal dağılım gösterip göstermediği incelenmiştir. Skewness ve Kurtosis değerlerine bakarak (Lise, $S=,297$, $K=-,229$, Lisans, $S=,230$, $K=-,263$, Yüksek Okul, $S=,465$, $K=-,066$) verinin normal dağılım gösterdiği kabul edilmiş ve parametrik bir test olan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) kullanılmıştır.

Tablo 36. Eğitim değişkenine göre kaygılı bağlanma karşılaştırması ANOVA analizi

Grup	N	$\bar{X}$	ss	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
Lise(1)	128	2,91	,79	Gruplar arası Gruplar içi	8,179	2	4,089	6,431	,002	1-2
Lisans(2)	220	2,60	,77							
Yüksek Okul(3)	63	2,79	,87		259,440	408	,636			

Tabloda görülebileceği üzere, Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri ölçeği kaygı alt boyutu aritmetik ortalamalarının eğitim değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda eğitim gruplarının aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($F=6,431$; $p < 0,5$). Bu işlemin ardından ANOVA sonrası belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere tamamlayıcı post-hoc testi yapılmıştır. Post hoc öncesinde Levene's testi ile grup dağılımlarının varyanslarının homojen olup olmadığı hipotezi sınanmış, varyansların homojen olduğu saptanmıştır ($LF=,503$, $p>0.5$). Varyanslar homojen dağıldığı için Scheffe testi tercih edilmiştir. Yapılan Scheffe çoklu karşılaştırma analizi sonucunda Lisans grubu ile Lise grubu arasında Lise grubu lehine istatistiksel olarak ($p<.01$) düzeyinde anlamlı bir farklılık saptanmıştır.

Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri Ölçeğinin kaçınma alt boyutuna ilişkin ortalama puanlarını eğitim değişkenine göre karşılaştırmada kullanılacak teste karar vermek her grup düzeyinde de normal dağılım gösterip göstermediği incelenmiştir. Skewness ve Kurtosis değerlerine bakarak (Lise, $S=,137$, $K=-,595$, Lisans, $S=,354$, $K=-,612$, Yüksek Okul, $S=,604$, $K=-,625$) verinin normal dağılım gösterdiği kabul edilmiş ve parametrik bir test olan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) kullanılmıştır.

Tablo 37. Eğitim değişkenine göre kaçınan bağlanma karşılaştırması ANOVA analizi

Grup	N	$\bar{X}$	ss	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
Lise(1)	128	2,24	,72	Gruplar arası	6,489	2	3,245	6,681	,001	1-2
Lisans(2)	220	1,96	,66							
Yüksek Okul(3)	63	2,04	,73		198,156	408	,486			

Tabloda görülebileceği üzere, Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri ölçeği kaygı alt boyutu aritmetik ortalamalarının eğitim değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda eğitim gruplarının aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($F=6,431$; $p < 0,5$). Bu işlemin ardından ANOVA sonrası belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere tamamlayıcı post-hoc testi yapılmıştır. Post hoc öncesinde Levene's testi ile grup dağılımlarının varyanslarının homojen olup olmadığı hipotezi sınanmış, varyansların

homojen olduğu saptanmıştır (LF= 1,008, $p>0.5$). Varyanslar homojen dağıldığı için Scheffe testi tercih edilmiştir. Yapılan Scheffe çoklu karşılaştırma analizi sonucunda Lisans grubu ile Lise grubu arasında Lise grubu lehine istatistiksel olarak ($p<.01$) düzeyinde anlamlı bir farklılık saptanmıştır.

4.7 Demografik Değişkenlere Göre Tanrı'ya Bağlanma Stillerinin Karşılaştırması

4.7.1 Cinsiyete Göre Tanrı'ya Bağlanma Stillerinin Karşılaştırması

Tanrıya bağlanma ölçeğinin güven alt boyutuna ilişkin ortalama puanlarının, cinsiyet değişkenine göre karşılaştırmada kullanılacak teste karar vermek için her iki grup düzeyinde de normal dağılım gösterip göstermediği incelenmiştir. Skewness ve Kurtosis değerlerine bakarak kadınlar için ($S=-.641$, $K=1.111$) erkekler için ($S=-.411$, $K=-.216$) verinin normal dağılım gösterdiği kabul edilmiş ve parametrik bir test olan bağımsız gruplar t testi kullanılmıştır.

Tablo 38. Cinsiyete göre Tanrı'ya güvenli bağlanma stili karşılaştırması t-testi analizi

	Gruplar	Sayı	Ortalama	Standart Sapma	t	sd	p
Tanrı'ya Güvenli Bağlanma	Kadın	228	5,4962	,86001	5,380	409	.000
	Erkek	183	4,9188	1,23059			

Katılımcıların Tanrıya Bağlanma Ölçeği güven alt boyutu puanlarının cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen bağımsız grup t testi sonucunda, grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($t=5380$, $p<.05$). Kadınların ortalaması erkeklerden yüksektir.

Tanrıya bağlanma ölçeğinin kaygı alt boyutuna ilişkin ortalama puanlarının, cinsiyet değişkenine göre karşılaştırmada kullanılacak teste karar vermek için her iki grup düzeyinde de normal dağılım gösterip göstermediği incelenmiştir. Skewness ve Kurtosis değerlerine bakarak kadınlar için ($S=-.233$, $K=-.302$) erkekler için ($S=-.234$,

K=-,501) verinin normal dağılım gösterdiği kabul edilmiş ve parametrik bir test olan bağımsız gruplar t testi kullanılmıştır.

Tablo 39. Cinsiyete göre Tanrı'ya kaygılı bağlanma stili karşılaştırması t-testi analizi

	Gruplar	Sayı	Ortalama	Standart Sapma	t	sd	p
Tanrı'ya Kaygılı Bağlanma	Kadın	228	4,0886	1,25570	2,323	409	.021
	Erkek	183	3,7978	1,26751			

Katılımcıların Tanrıya Bağlanma Ölçeği kaygı alt boyutu puanlarının cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen bağımsız grup t testi sonucunda, grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($t=2323$, $p<.05$). Kadınların ortalaması erkeklerden yüksektir.

Tanrıya bağlanma ölçeğinin kaçınma alt boyutuna ilişkin ortalama puanlarının, cinsiyet değişkenine göre karşılaştırmada kullanılacak teste karar vermek için her iki grup düzeyinde de normal dağılım gösterip göstermediği incelenmiştir. Skewness ve Kurtosis değerlerine bakarak kadınlar için ($S=-,400$, $K=,629$) erkekler için ($S=-,019$, $K=-,398$) verinin normal dağılım gösterdiği kabul edilmiş ve parametrik bir test olan bağımsız gruplar t testi kullanılmıştır.

Tablo 40. Cinsiyete göre Tanrı'ya kaçınan bağlanma stili karşılaştırması t-testi analizi

	Gruplar	Sayı	Ortalama	Standart Sapma	t	sd	p
Tanrı'ya Kaçınan Bağlanma	Kadın	228	2,23	,89216	4,573	409	.000
	Erkek	183	2,65	,99511			

Katılımcıların Tanrıya Bağlanma Ölçeği kaçınma alt boyutu puanlarının cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen bağımsız grup t testi sonucunda, grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($t=4,573$, $p<.05$). Erkeklerin ortalaması kadınlardan yüksektir.

4.7.2 Yaş Değişkenine Göre Tanrı'ya Bağlanma Stillerinin Karşılaştırması

Tanrı'ya Bağlanma Envanteri 'nin güven alt boyutuna ilişkin ortalama puanlarını yaş değişkenine göre karşılaştırmada kullanılacak teste karar vermek her grup düzeyinde de normal dağılım gösterip göstermediği incelenmiştir. Skewness ve Kurtosis değerlerine bakarak (16-24 yaş, S=-,739, K=,520, 25-30 yaş, S=-,564, K=,459, 31-35 yaş, S=-,979, K=1,697) verinin normal dağılım gösterdiği kabul edilmiş ve parametrik bir test olan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) kullanılmıştır.

Tablo 41. Yaş değişkenine göre Tanrı'ya güvenli bağlanma stili karşılaştırması ANOVA analizi

Grup	N	$\bar{X}$	ss	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
16-24 yaş	264	5,2	1,1	Gruplar arası Gruplar içi	3,854	2	1,927	1,660	,191	-
25-30 yaş	107	5,2	,99							
31-35 yaş	40	5,5	1,0		473,500	408	1,161			

Tabloda görülebileceği üzere, Tanrı'ya Bağlanma Envanteri 'nin güven alt boyutu aritmetik ortalamalarının yaş değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda; yaş grupları ile güven alt boyutu arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır (F=1,660; p>0.5).

Tanrı'ya Bağlanma Envanteri 'nin kaygı alt boyutuna ilişkin ortalama puanlarını yaş değişkenine göre karşılaştırmada kullanılacak teste karar vermek her grup düzeyinde de normal dağılım gösterip göstermediği incelenmiştir. Skewness ve Kurtosis değerlerine bakarak (16-24 yaş, S=-,117, K=-,429, 25-30 yaş, S=-,510, K=-,174, 31-35 yaş, S=-,022, K=-,602) verinin normal dağılım gösterdiği kabul edilmiş ve parametrik bir test olan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) kullanılmıştır.

Tablo 42. Yaş değişkenine göre Tanrı'ya kaygılı bağlanma karşılaştırması ANOVA analizi

Grup	N	$\bar{X}$	ss	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
16-24 yaş	264	3,8	1,2	Gruplar arası Gruplar içi	6,225	2	3,112	1,946	,144	-
25-30 yaş	107	4,0	1,2							
31-35 yaş	40	4,2	1,0		652,689	408	1,600			

Tabloda görülebileceği üzere, Tanrı'ya Bağlanma Envanteri 'nin kaygı alt boyutu aritmetik ortalamalarının yaş değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda; yaş grupları ile kaygı alt boyutu arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($F=1,946$; $p>0.5$).

Tanrı'ya Bağlanma Envanteri 'nin kaçınma alt boyutuna ilişkin ortalama puanlarını yaş değişkenine göre karşılaştırmada kullanılacak teste karar vermek her grup düzeyinde de normal dağılım gösterip göstermediği incelenmiştir. Skewness ve Kurtosis değerlerine bakarak (16-24 yaş, $S=-,344$, $K=-,036$, 25-30 yaş, $S=-,155$, $K=-,086$, 31-35 yaş, $S=,125$, $K=-,228$) verinin normal dağılım gösterdiği kabul edilmiş ve parametrik bir test olan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) kullanılmıştır.

Tablo 43. Yaş değişkenine göre Tanrı'ya kaçınan bağlanma karşılaştırması
ANOVA analizi

Grup	N	$\bar{X}$	ss	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
16-24 yaş	264	2,39	,4	Gruplar arası Gruplar içi	1,172	2	,886	,954	,386	-
25-30 yaş	107	2,52	,5							
31-35 yaş	40	2,32	,5		377,301	408	,929			

Tabloda görülebileceği üzere, Tanrı'ya Bağlanma Envanteri 'nin kaçınma alt boyutu aritmetik ortalamalarının yaş değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda; yaş grupları ile Tanrı'ya kaçınan bağlanma alt boyutu arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($F=1,946$; $p>0.5$).

4.7.3 Eğitim Değişkenine Göre Tanrı'ya Bağlanma Stillerinin Karşılaştırması

Tanrı'ya Bağlanma Envanteri 'nin güven alt boyutuna ilişkin ortalama puanlarını eğitim değişkenine göre karşılaştırmada kullanılacak teste karar vermek her grup düzeyinde de normal dağılım gösterip göstermediği incelenmiştir. Skewness ve Kurtosis değerlerine bakarak (Lise, $S=-,726$, $K=,550$, Lisans, $S=-,564$, $K=,077$, Yüksek Okul, $S=-,962$, $K=1,107$) verinin normal dağılım gösterdiği kabul edilmiş ve parametrik bir test olan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) kullanılmıştır.

Tablo 44. Eğitim değişkenine göre Tanrı'ya güvenli bağlanma karşılaştırması
ANOVA analizi

Grup	N	$\bar{X}$	ss	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
Lise(1)	128	5,2	1,1	Gruplar arası Gruplar içi	1,999	2	,999	858	,425	-
Lisans(2)	220	5,2	,99							
Yüksek Okul(3)	63	5,0	1,1		475,355	408	1,165			

Tabloda görülebileceği üzere, Tanrı'ya Bağlanma Envanteri 'nin güven alt boyutu aritmetik ortalamalarının eğitim değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda eğitim gruplarının aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($F=858$; $p>0.5$).

Tanrı'ya Bağlanma Envanteri 'nin kaygı alt boyutuna ilişkin ortalama puanlarını eğitim değişkenine göre karşılaştırmada kullanılacak teste karar vermek her grup düzeyinde de normal dağılım gösterip göstermediği incelenmiştir. Skewness ve kurtosis değerlerine bakarak (Lise, $S=,065$, $K=-,338$, Lisans, $S=-,293$, $K=-,158$, Yüksek Okul, $S=-,782$, $K=-,085$) verinin normal dağılım gösterdiği kabul edilmiş ve parametrik bir test olan tek yönlü varyans analizi kullanılmıştır.

Tablo 45. Eğitim değişkenine göre Tanrı'ya kaygılı bağlanma karşılaştırması
ANOVA analizi

Grup	N	$\bar{X}$	ss	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
Lise(1)	128	3,7	1,3	Gruplar arası Gruplar içi	21,382	2	10,691	6,842	,001	1-3
Lisans(2)	220	3,9	1,2							2-3
Yüksek Okul(3)	63	4,4	1,2		637,532	408	1,563			

Tabloda görülebileceği üzere, Tanrı'ya Bağlanma Envanteri kaygı alt boyutu aritmetik ortalamalarının eğitim değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda eğitim gruplarının aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($F=6,842$; $p < 0,5$). Bu işlemin ardından ANOVA sonrası belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere tamamlayıcı post-hoc testi yapılmıştır. Post hoc öncesinde Levene's testi ile grup dağılımlarının varyanslarının homojen olup olmadığı hipotezi sınanmış, varyansların homojen olduğu saptanmıştır ($LF=,673$, $p>0.5$). Varyanslar homojen dağıldığı için Scheffe testi

tercih edilmiştir. Yapılan Scheffe çoklu karşılaştırma analizi sonucunda Lise grubu ile Yüksek Okul grubu arasında Yüksek Okul grubu lehine; Lisans grubu ile Yüksek Okul grubu arasında Yüksek Okul lehine istatistiksel olarak ($p<.05$) düzeyinde anlamlı bir farklılık saptanmıştır.

Tanrı'ya Bağlanma Envanteri 'nin kaçınma alt boyutuna ilişkin ortalama puanlarını eğitim değişkenine göre karşılaştırmada kullanılacak teste karar vermek her grup düzeyinde de normal dağılım gösterip göstermediği incelenmiştir. Skewness ve Kurtosis değerlerine bakarak (Lise, $S=-,520$, $K=-,019$, Lisans, $S=-,035$, $K=-,208$, Yüksek Okul, $S=-,461$, $K=,053$) verinin normal dağılım gösterdiği kabul edilmiş ve parametrik bir test olan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) kullanılmıştır.

Tablo 46. Eğitim değişkenine göre Tanrı'ya kaçınan bağlanma karşılaştırması
ANOVA analizi

Grup	N	$\bar{X}$	ss	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
Lise(1)	128	2,6	,08	Gruplar arası Gruplar içi	10,885	2	5,443	6,020	,003	1-2
Lisans(2)	220	2,3	,05							
Yüksek Okul(3)	63	2,5	,15		368,877	408	,904			

Tabloda görülebileceği üzere, Tanrı'ya Bağlanma Envanteri kaçınma alt boyutu aritmetik ortalamalarının eğitim değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda eğitim gruplarının aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($F=6,020$; $p < 0,5$). Bu işlemin ardından ANOVA sonrası belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere tamamlayıcı post-hoc testi yapılmıştır. Post hoc öncesinde Levene's testi ile grup dağılımlarının varyanslarının homojen olup olmadığı hipotezi sınanmış, varyansların homojen olduğu saptanmıştır ($LF=,179$, $p>0.5$). Varyanslar homojen dağıldığı için Scheffe testi tercih edilmiştir. Yapılan Scheffe çoklu karşılaştırma analizi sonucunda Lisans grubu ile Lise grubu arasında Lise grubu lehine istatistiksel olarak ($p<.05$) düzeyinde anlamlı bir farklılık saptanmıştır.

4.8 Değişkenler Arasındaki İlişkilere Dair Korelasyonlar

Çocukluk dönemi örselenme yaşantıları (ihmal, fiziksel ve sözel istismar, ağır fiziksel ve cinsel istismar), yetişkin bağlanma stilleri (güvenli, kaygılı ve kaçınan bağlanma),

Tanrı'ya bağlanma stilleri (Tanrı'ya güvenli, kaygılı ve kaçınan bağlanma) değişkenleri arasındaki ilişkiyi bulmak amacıyla korelasyon analizi yapılmıştır. Değişkenler arasındaki korelasyonel ilişkiye dair veriler aşağıdaki tabloda bulunmaktadır.

Tablo 47. Değişkenler arası ilişkilere dair korelasyonel ilişkiler

		1	2	3	4	5	6	7	8	9
1.Tanrı'ya Güvenli Bağlanma	p	1								
	r									
2.Tanrı'ya Kaygılı Bağlanma	p	.218**	1							
	r	.000								
3.Tanrı'ya Kaçınan Bağlanma	p	-.457**	.079							
	r	.000	.108	1						
4.İhmal	p	-.320**	.095	.301**	1					
	r	.000	.055	.000						
5.Fiziksel ve Sözel Şiddet	p	-.202**	.187**	.237**	.711					
	r	.000	.000	.000	.000	1				
6.Ağır Fiziksel ve Cinsel İstismar	p	-.143**	.060	.233**	.443**	.535**				
	r	.004	.228	.000	.000	.000	1			
7.Güvenli Bağlanma	p	.307**	-.048	-.298**	-.612**	-.498**	-.417**	1		
	r	.000	.332	.000	.000	.000	.000			
8.Kaygılı Bağlanma	p	.013	.168**	.108	.258**	.301**	.170**	-.262**	1	
	r	.787	.001	.028	.000	.000	.001	.000		
9.Kaçınan Bağlanma	p	-.158**	-.118	.236**	.292**	.276**	.265**	-.386**	.375**	1
	r	.001	.017	.000	.000	.000	.000	.000	.000	

Tablo 45'de araştırmada kullanılan ölçekler arasındaki korelasyona ilişkin veriler bulunmaktadır. Buna göre Tanrı'ya güvenli bağlanma ile ihmal arasında olumsuz ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r=-.320$, $p<0.05$). Tanrı'ya güvenli bağlanma ile fiziksel ve sözel şiddet arasında olumsuz ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r=-.202$, $p<0.05$). Tanrı'ya güvenli bağlanma ile ağır fiziksel ve cinsel istismar arasında olumsuz ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r=-.143$, $p<0.05$). Tanrı'ya güvenli bağlanma ile güvenli bağlanma arasında olumlu ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r=.307$, $p<0.05$). Tanrı'ya güvenli bağlanma ile kaçınan bağlanma arasında olumsuz ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r=-.158$, $p<0.05$). Tanrı'ya güvenli bağlanma ile kaygılı bağlanma arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır ($p>.05$).

Tanrı'ya kaygılı bağlanma ile fiziksel ve sözel şiddet arasında olumlu ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r=.187$, $p<0.05$). Tanrı'ya kaygılı bağlanma ile kaygılı bağlanma arasında olumlu ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r=.168$, $p<0.05$). Tanrı'ya kaygılı

bağlanma ile ihmal, ağır fiziksel ve cinsel istismar, güvenli ve kaçınan bağlanma arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki tespit edilmemiştir ($p > .05$).

Tanrı'ya kaçınan bağlanma ile ihmal arasında olumlu ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r = .301, p < 0.05$). Tanrı'ya kaçınan bağlanma ile fiziksel ve sözel istismar arasında olumlu ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r = .237, p < 0.05$). Tanrı'ya kaçınan bağlanma ile ağır fiziksel ve cinsel istismar arasında olumlu ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r = .233, p < 0.05$). Tanrı'ya kaçınan bağlanma ile güvenli bağlanma arasında olumsuz ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r = -.298, p < 0.05$). Tanrı'ya kaçınan bağlanma ile kaçınan bağlanma arasında olumlu ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r = .236, p < 0.05$). Tanrı'ya kaçınan bağlanma ile kaygılı bağlanma arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir ($p > .05$).

Güvenli bağlanma ile ihmal arasında olumsuz ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r = -.612, p < 0.05$). Güvenli bağlanma ile fiziksel ve sözel şiddet arasında olumsuz ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r = -.498, p < 0.05$). Güvenli bağlanma ile ağır fiziksel ve sözel istismar arasında olumsuz ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r = -.417, p < 0.05$).

Kaygılı bağlanma ile ihmal arasında olumlu ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r = .258, p < 0.05$). Kaygılı bağlanma ile fiziksel ve sözel şiddet arasında olumlu ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r = .301, p < 0.05$). Kaygılı bağlanma ile ağır fiziksel ve cinsel istismar arasında olumlu ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r = .170, p < 0.05$).

Kaçınan bağlanma ile ihmal arasında olumlu ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r = .292, p < 0.05$). Kaçınan bağlanma ile fiziksel ve sözel şiddet arasında olumlu ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r = .276, p < 0.05$). Kaçınan bağlanma ile ağır fiziksel ve cinsel istismar arasında olumlu ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r = .265, p < 0.05$).

4.9 Örselenme Yaşantılarının Yetişkin Bağlanma Stilleri Üzerindeki Yordayıcı Etkisi

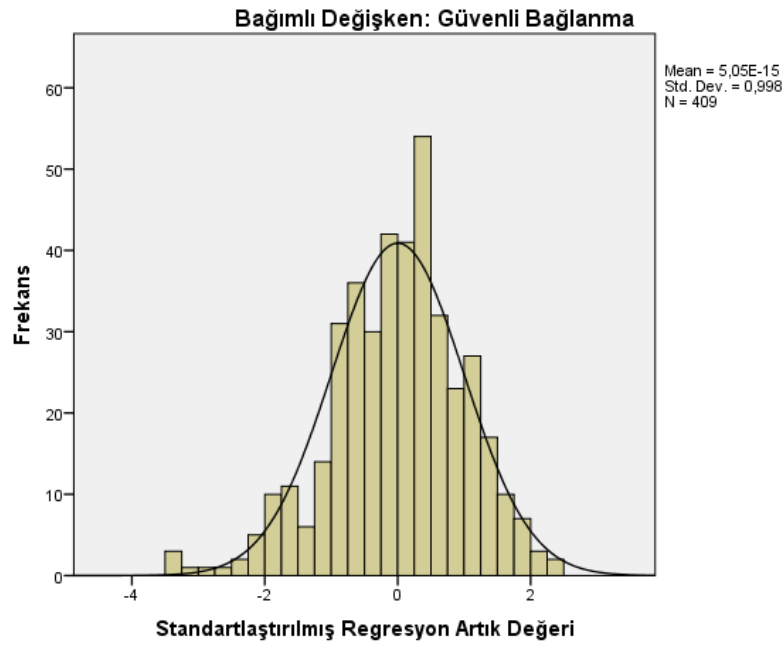
4.9.1 Örselenme Yaşantılarının Güvenli Bağlanma Stili Üzerindeki Yordayıcı Etkisi

Çocukluk dönemi örselenme yaşantılarının yetişkin bağlanma stillerini ne derece yordadığını ortaya koymak için çoklu doğrusal regresyon analizleri yapılmıştır. Analiz öncesinde çoklu regresyon analizinin varsayımları test edilmiştir. Veriler normallik sayıltısı açısından incelenmiştir. Bağımlı ve bağımsız değişkenlerden sadece çocukluk dönemi örselenme yaşantıları ölçeğinin ağır fiziksel ve cinsel istismar alt boyutunun Skewness ve Kurtosis değerlerinin kabul edilebilir aralığın dışında kaldığı görülmüş ve bu değişken regresyon analizine dahil edilmemiştir ($S=13,649$, $K=3,354$). Bağımsız değişkenler arasında yapılan korelasyon analizinde değişkenlere ilişkin korelasyon değerlerinin $0,80$ 'nin altında olduğu buradan hareketle de bağımsız değişkenler arasında yüksek ilişki anlamına gelen çoklu bağlantılılık olmadığı görülmüştür (Bkz. Tablo 45).

Yine çoklu doğrusallığı test etmenin bir diğer yolu olan Varyans artış faktörü ($VIF = \text{Variance Inflation Factors}$) değerlerine bakılmıştır. VIF değeri 10 'un üzerine çıkan bir değişken olmamıştır. Bağımsız değişkenlere (ihmal, fiziksel ve sözel istismar) ilişkin VIF değerleri sırayla $1,971$ ve $1,971$ 'dir.

Yordayıcı değişkenlerle bağımlı değişkenler arasında doğrusal ilişkinin olduğu görülmüştür. Uç değerler kontrolleri ise Mahalanobis uzaklıkları hesaplanarak tespit edilmiştir. Pearson ve Hartley (1958, akt. Seçer, 2015, 36) 2 yordayan değişken için Mahalanobis uzaklık değeri için $13,82$ 'nin dikkate alınmasını önermiştir. Bu çalışmada 2 yordayan değişken atandığı için $13,82$ kritik değeri baz alınmıştır. Mahalanobis Uzaklık Katsayıları hesaplandıktan sonra uç değerler belirlenmiştir. Uzaklık değeri $13,82$ 'nin üzerinde olan veriler analiz dışında bırakılmıştır.

Çoklu doğrusal regresyon analizinin bir diğer varsayımı da hataların normal dağılımıdır. Aşağıdaki grafik incelendiğinde, standardize edilmiş yordanan değerler için oluşturulan histogram grafikleri normal dağılım göstermektedir.

Şekil 1. Örselenme yaşantılarının güvenli bağlanma üzerindeki yordayıcı etkisine dair normallik dağılımına ait histogram

Çoklu doğrusal regresyon varsayımları test edildikten sonra çocukluk dönemi örselenme yaşantılarının boyutları olan ihmal, fiziksel ve sözel şiddetin güvenli bağlanmayı ne derece yordadığı test edilmiştir.

Tablo 46. Örselenme yaşantılarının güvenli bağlanma stilini yordamasına ilişkin regresyon analizi

Değişken	B	Standart Hata	β	t	p	İkili r	Kısmi r
Sabit	4,925	,070		70,517	,000	-	-
İhmal	-,404	,043	-,515	-9,341	,000	-,421	-,367
Fiziksel ve sözel istismar	-,114	,049	-,129	-2,334	,020	-,115	-,092
R=,612	AdR²=,371						
F=121,485	p<0,05						

Çocukluk dönemi örselenme yaşantılarının alt boyutlarından ihmal ve fiziksel ve sözel istismar yetişkinlik dönemi bağlanma stillerinden güvenli bağlanmayı ne ölçüde yordadığını tespit edebilmek için çoklu regresyon analizi uygulanmıştır. Analiz sonucunda anlamlı bir regresyon modeli elde edilmiştir [$F(5, 405) = 121,485, p < 0,05$]. Söz konusu bağımsız değişkenlerin güvenli bağlanma bağımlı değişkenindeki varyansın %37'sini (R^2 Adjusted = ,37) açıkladığı görülmektedir. Buna göre çocukluk

dönemi örselenme yaşantıları alt boyutu ihmal yetişkin bağlanma stili alt boyutu güvenli bağlanmayı olumsuz ve anlamlı olarak yordamaktadır [$\beta = -.404$; $t(405) = 9,341$, $p < 0,05$]. Bununla birlikte çocukluk dönemi örselenme yaşantıları alt boyutu fiziksel ve sözel istismar güvenli bağlanmayı anlamlı olarak yordamamaktadır [$p > 0,05$].

4.9.2 Örselenme Yaşantılarının Kaygılı Bağlanma Stili Üzerindeki Yordayıcı Etkisi

Çocukluk dönemi örselenme yaşantılarının yetişkin bağlanma stillerini ne derece yordadığını ortaya koymak için çoklu doğrusal regresyon analizleri yapılmıştır. Analiz öncesinde çoklu regresyon analizinin varsayımları test edilmiştir. Veriler normallik sayıltısı açısından incelenmiştir. Bağımlı ve bağımsız değişkenlerden sadece çocukluk dönemi örselenme yaşantıları ölçeğinin ağır fiziksel ve cinsel istismar alt boyutunun Skewness ve Kurtosis değerlerinin kabul edilebilir aralığın dışında kaldığı görülmüş ve bu değişken regresyon analizine dahil edilmemiştir ($S = 13,649$, $K = 3,354$). Bağımsız değişkenler arasında yapılan korelasyon analizinde değişkenlere ilişkin korelasyon değerlerinin $0,80$ 'nin altında olduğu buradan hareketle de bağımsız değişkenler arasında yüksek ilişki anlamına gelen çoklu bağlantılılık olmadığı görülmüştür (Bkz. Tablo 45).

Yine çoklu doğrusallığı test etmenin bir diğer yolu olan Varyans artış faktörü ($VIF = \text{Variance Inflation Factors}$) değerlerine bakılmıştır. VIF değeri 10 'un üzerine çıkan bir değişken olmamıştır. Bağımsız değişkenlere (ihmal, fiziksel ve sözel istismar) ilişkin VIF değerleri sırayla $1,971$ ve $1,971$ 'dir.

Yordayıcı değişkenlerle bağımlı değişkenler arasında doğrusal ilişkinin olduğu görülmüştür. Uç değerler kontrolleri ise Mahalanobis uzaklıkları hesaplanarak tespit edilmiştir. Pearson ve Hartley (1958, akt. Seçer, 2015, 36) 2 yordayan değişken için Mahalanobis uzaklık değeri için $13,82$ 'nin dikkate alınmasını önermiştir. Bu çalışmada 2 yordayan değişken atandığı için $13,82$ kritik değeri baz alınmıştır. Mahalanobis Uzaklık Katsayıları hesaplandıktan sonra uç değerler belirlenmiştir. Uzaklık değeri $13,82$ 'nin üzerinde olan veriler analiz dışında bırakılmıştır.

Çocukluk dönemi örselenme yaşantılarının alt boyutlarından ihmal ve fiziksel ve sözel istismar yetişkinlik dönemi bağlanma stillerinden kaygılı bağlanmayı ne ölçüde yordadığını tespit edebilmek için çoklu regresyon analizi uygulanmıştır. Analiz sonucunda anlamlı bir regresyon modeli elde edilmiştir [$F(5, 405) = 19,866, p < 0,05$]. Söz konusu bağımsız değişkenlerin güvenli bağlanma bağımlı değişkenindeki varyansın %08'ini ($R^2 \text{ Adjusted} = 0,085$) açıkladığı görülmektedir. Buna göre çocukluk dönemi örselenme yaşantıları alt boyutu fiziksel ve sözel istismar yetişkin bağlanma stili alt boyutu kaygılı bağlanmayı olumlu ve anlamlı olarak yordamaktadır [$\beta = -0,129; t(405) = 3,553, p < 0,05$]. Bununla birlikte çocukluk dönemi örselenme yaşantıları alt boyutu ihmal güvenli bağlanmayı anlamlı olarak yordamamaktadır [$p > 0,05$].

4.9.3 Örselenme Yaşantılarının Kaçınan Bağlanma Stili Üzerindeki Yordayıcı Etkisi

Çocukluk dönemi örselenme yaşantılarının yetişkin bağlanma stillerini ne derece yordadığını ortaya koymak için çoklu doğrusal regresyon analizleri yapılmıştır. Analiz öncesinde çoklu regresyon analizinin varsayımları test edilmiştir. Veriler normallik sayıltısı açısından incelenmiştir. Bağımlı ve bağımsız değişkenlerden sadece çocukluk dönemi örselenme yaşantıları ölçeğinin ağır fiziksel ve cinsel istismar alt boyutunun Skewness ve Kurtosis değerlerinin kabul edilebilir aralığın dışında kaldığı görülmüş ve bu değişken regresyon analizine dahil edilmemiştir ($S = 13,649, K = 3,354$). Bağımsız değişkenler arasında yapılan korelasyon analizinde değişkenlere ilişkin korelasyon değerlerinin 0,80'nin altında olduğu buradan hareketle de bağımsız değişkenler arasında yüksek ilişki anlamına gelen çoklu bağlantılılık olmadığı görülmüştür (Bkz. Tablo 45).

Yine çoklu doğrusallığı test etmenin bir diğer yolu olan Varyans artış faktörü ($VIF = \text{Variance Inflation Factors}$) değerlerine bakılmıştır. VIF değeri 10'un üzerine çıkan bir değişken olmamıştır. Bağımsız değişkenlere (ihmal, fiziksel ve sözel istismar) ilişkin VIF değerleri sırayla 1,971 ve 1,971'dir.

Yordayıcı değişkenlerle bağımlı değişkenler arasında doğrusal ilişkinin olduğu görülmüştür. Uç değerler kontrolleri ise Mahalanobis uzaklıkları hesaplanarak tespit edilmiştir. Pearson ve Hartley (1958, akt. Seçer, 2015, 36) 2 yordayan değişken için Mahalanobis uzaklık değeri için 13,82'nin dikkate alınmasını önermiştir. Bu

Çocukluk dönemi örselenme yaşantılarının alt boyutlarından ihmal ve fiziksel ve sözel istismar yetişkinlik dönemi bağlanma stillerinden kaçınan bağlanmayı ne ölçüde yordadığını tespit edebilmek için çoklu regresyon analizi uygulanmıştır. Analiz sonucunda anlamlı bir regresyon modeli elde edilmiştir [$F(5, 405) = 19,714, p < 0,05$]. Söz konusu bağımsız değişkenlerin güvenli bağlanma bağımlı değişkenindeki varyansın %08'ini ($R^2 \text{ Adjusted} = ,084$) açıkladığı görülmektedir. Buna göre çocukluk dönemi örselenme yaşantıları alt boyutları ihmal ve fiziksel ve sözel istismar yetişkin bağlanma stili kaçınan bağlanmayı anlamlı olarak yordamamaktadır [$p > 0,05$].

4.9.4 Çocukluk Dönemi Ağır Fiziksel ve Cinsel İstismar ile Yetişkin Bağlanma Stilleri Arasındaki İlişki

Çocukluk dönemi ağır fiziksel ve cinsel istismar değişkeni normal dağılım göstermediği için regresyon modelinin dışında tutulmuştur. Bu bağımsız değişkenle yetişkin bağlanma stillerinin alt boyutları arasındaki ilişkiye bakmak için Spearman Brown korelasyon analizi yapılmıştır.

Tablo 49. Ağır fiziksel ve cinsel istismar ile yetişkin bağlanma stilleri arasındaki ilişkiye dair Spearman Brown korelasyon analizi

Bağımlı Değişken		Güvenli Bağlanma	Kaygılı Bağlanma	Kaçınan Bağlanma
1.Ağır Fiziksel ve Cinsel İstismar	Spearman's rho	-,362*	,160*	,257*
	p	,000	,001	,000
	n	411	411	411

Analiz sonuçlarına göre, ağır fiziksel ve cinsel istismar ile güvenli bağlanma arasında olumsuz ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($p < 0,05$). Ağır fiziksel ve cinsel istismar ile kaygılı bağlanma arasında olumlu ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($p < 0,05$). Ağır fiziksel ve cinsel istismar ile kaçınan bağlanma arasında olumlu ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($p < 0,05$).

4.10 Örselenme Yaşantıları ve Yetişkin Bağlanma Stillerinin Tanrı'ya Bağlanma Stilleri Üzerindeki Yordayıcı Rolü

4.10.1 Örselenme Yaşantıları ve Yetişkin Bağlanma Stillerinin Tanrı'ya Güvenli Bağlanma Stilini Yordayıcı Rolü

Çocukluk dönemi örselenme yaşantıları ve yetişkin bağlanma stillerinin Tanrı'ya güvenli bağlanma stilini ne derece yordadığını ortaya koymak için çoklu doğrusal regresyon analizleri yapılmıştır. Analiz öncesinde çoklu regresyon analizinin varsayımları test edilmiştir. Veriler normallik sayıltısı açısından incelenmiştir. Bağımlı ve bağımsız değişkenlerden sadece çocukluk dönemi örselenme yaşantıları ölçeğinin ağır fiziksel ve cinsel istismar alt boyutunun Skewness ve Kurtosis değerlerinin kabul edilebilir aralığın dışında kaldığı görülmüş ve bu değişken regresyon analizine dahil edilmemiştir ($S=13,649$, $K=3,354$). Bağımsız değişkenler arasında yapılan korelasyon analizinde değişkenlere ilişkin korelasyon değerlerinin 0,80'nin altında olduğu buradan hareketle de bağımsız değişkenler arasında yüksek ilişki anlamına gelen çoklu bağlantılılık olmadığı görülmüştür (Bkz. Tablo 45).

Yine çoklu doğrusallığı test etmenin bir diğer yolu olan Varyans artış faktörü ($VIF = \text{Variance Inflation Factors}$) değerlerine bakılmıştır. VIF değeri 10'un üzerine çıkan bir değişken olmamıştır. Bağımsız değişkenlere (ihmal, fiziksel ve sözel istismar, güvenli, kaygılı ve kaçınan bağlanma) ilişkin VIF değerleri sırayla 2,467; 2,105; 1,745; 1,226; 1,301'dir.

Yordayıcı değişkenlerle bağımlı değişkenler arasında doğrusal ilişkinin olduğu görülmüştür. Uç değerler kontrolleri ise Mahalanobis uzaklıkları hesaplanarak tespit edilmiştir. Pearson ve Hartley (1958, akt. Seçer, 2015, 36) 5 yordayan değişken için Mahalanobis uzaklık değerinin 20,52 olduğuna işaret etmiştir. Bu çalışmada 5 yordayan değişken atandığı için 20,52 kritik değeri baz alınmıştır. Mahalanobis Uzaklık Katsayıları hesaplandıktan sonra uç değerler belirlenmiştir. Uzaklık değeri 20,52'nin üzerinde olan veriler analiz dışında bırakılmıştır.

Çoklu doğrusal regresyon analizinin bir diğer varsayımı da hataların normal dağılımıdır. Aşağıdaki grafik incelendiğinde, standardize edilmiş yordanan değerler için oluşturulan histogram grafikleri normal dağılım göstermektedir.

Çocukluk dönemi örselenme yaşantılarının alt boyutlarından ihmal, fiziksel ve sözel istismar ile yetişkinlik dönemi bağlanma stillerinin Tanrı'ya güvenli bağlanma stilini ne ölçüde yordadığını tespit edebilmek için çoklu regresyon analizi uygulanmıştır. Analiz sonucunda anlamlı bir regresyon modeli elde edilmiştir [$F(5, 405) = 13,486$, $p < 0,05$]. Söz konusu bağımsız değişkenlerin Tanrı'ya güvenli bağlanma bağımlı değişkenindeki varyansın %13'ünü ($R^2 \text{ Adjusted} = ,132$) açıkladığı görülmektedir. Buna göre çocukluk dönemi örselenme yaşantıları ölçeğinin alt boyutlarından olan ihmal Tanrı'ya güvenli bağlanmayı olumsuz ve anlamlı biçimde yordamaktadır [$\beta = ,261$; $t(405) = 3,607$, $p < 0,05$]. Örselenme yaşantıları ölçeğinin fiziksel ve sözel istismar alt boyutunun Tanrı'ya güvenli bağlanmayı anlamlı olarak yordamadığı görülmektedir [$\beta = ,053$; $t(405) = ,795$, $p > 0,05$]. Yetişkin bağlanma stilleri ölçeğinin alt boyutlarından güvenli bağlanma Tanrı'ya güvenli bağlanmayı olumlu ve anlamlı biçimde yordamaktadır [$\beta = ,180$; $t(405) = 2,970$, $p > 0,05$]. Yine yetişkin bağlanma stillerinden kaygılı bağlanmanın Tanrı'ya bağlanmayı olumlu ve anlamlı biçimde yordamıştır [$\beta = ,142$; $t(405) = 2,784$, $p < 0,05$]. Yetişkin bağlanma stillerinden kaçınan bağlanmanın ise Tanrı'ya güvenli bağlanmayı anlamlı biçimde yordamadığı görülmüştür [$\beta = -,080$; $t(405) = -1,521$, $p > 0,05$]. Modele en büyük katkıyı Beta değeri en büyük (Kline, 2005) olan çocukluk dönemi ihmal değişkeni yaşantısıdır. Bunu yetişkin güvenli bağlanma ve kaygılı bağlanma takip etmektedir. Fiziksel ve sözel istismar ile yetişkin kaçınan bağlanma modele anlamlı bir katkı yapmamıştır.

4.10.2 Örselenme Yaşantıları ve Yetişkin Bağlanma Stillerinin Tanrı'ya Kaygılı Bağlanma Stilini Yordayıcı Rolü

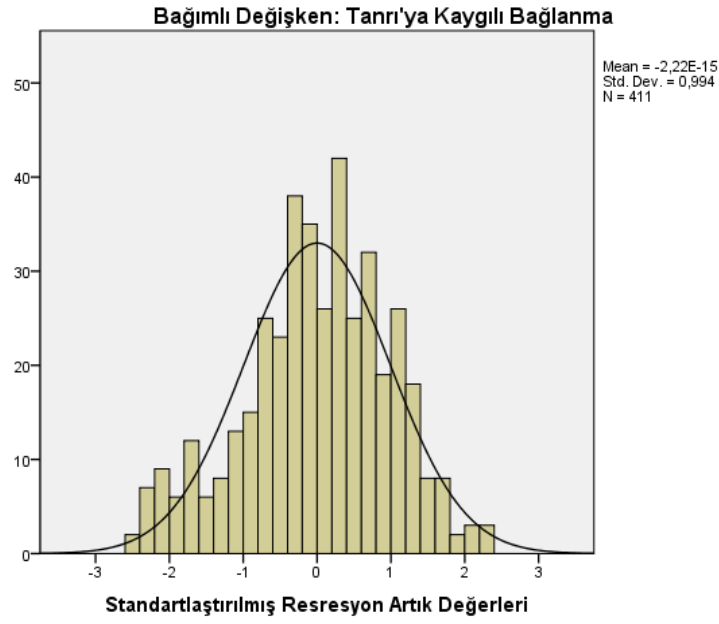
Çocukluk dönemi örselenme yaşantıları ve yetişkin bağlanma stillerinin Tanrı'ya kaygılı bağlanma stilini ne derece yordadığını ortaya koymak için çoklu doğrusal regresyon analizleri yapılmıştır. Analiz öncesinde çoklu regresyon analizinin varsayımları test edilmiştir. Veriler normallik sayıltısı açısından incelenmiştir. Bağımlı ve bağımsız değişkenlerden sadece çocukluk dönemi örselenme yaşantıları ölçeğinin ağır fiziksel ve cinsel istismar alt boyutunun Skewness ve Kurtosis değerlerinin kabul edilebilir aralığın dışında kaldığı görülmüş ve bu değişken regresyon analizine dahil edilmemiştir ($S=13,649$, $K=3,354$). Bağımsız değişkenler arasında yapılan korelasyon analizinde değişkenlere ilişkin korelasyon değerlerinin

0,80'nin altında olduğu buradan hareketle de bağımsız değişkenler arasında yüksek ilişki anlamına gelen çoklu bağlantılılık olmadığı görülmüştür (Bkz. Tablo 45).

Yine çoklu doğrusallığı test etmenin bir diğer yolu olan Varyans artış faktörü (VIF = Variance Inflation Factors) değerlerine bakılmıştır. VIF değeri 10'un üzerine çıkan bir değişken olmamıştır. Bağımsız değişkenlere (ihmal, fiziksel ve sözel istismar, güvenli, kaygılı ve kaçınan bağlanma) ilişkin VIF değerleri sırayla 2,467; 2,105; 1,745; 1,226; 1,301'dir.

Yordayıcı değişkenlerle bağımlı değişkenler arasında doğrusal ilişkinin olduğu görülmüştür. Uç değerler kontrolleri ise Mahalanobis uzaklıkları hesaplanarak tespit edilmiştir. Pearson ve Hartley (1958, akt. Seçer, 2015, 36) 5 yordayan değişken için Mahalanobis uzaklık değerinin 20,52 olduğuna işaret etmiştir. Bu çalışmada 5 yordayan değişken atandığı için 20,52 kritik değeri baz alınmıştır. Mahalanobis Uzaklık Katsayıları hesaplandıktan sonra uç değerler belirlenmiştir. Uzaklık değeri 20,52'nin üzerinde olan veriler analiz dışında bırakılmıştır.

Çoklu doğrusal regresyon analizinin bir diğer varsayımı da hataların normal dağılımıdır. Aşağıdaki grafik incelendiğinde, standardize edilmiş yordanan değerler için oluşturulan histogram grafikleri normal dağılım göstermektedir.

Şekil 5. Örselenme yaşantılarının ve yetişkin bağlanma stillerinin Tanrı'ya kaygılı bağlanma üzerindeki yordayıcı etkisine dair normallik dağılımına ait histogram

Çoklu doğrusal regresyon varsayımları test edildikten sonra çocukluk dönemi örselenme yaşantılarının boyutları olan ihmal, fiziksel ve sözel şiddet ile yetişkinlik dönemi bağlanma stillerinin Tanrı'ya kaygılı bağlanmayı ne derece yordadığı test edilmiştir.

Tablo 51. Örselenme yaşantıları ve yetişkinlik bağlanma stillerinin Tanrı'ya kaygılı bağlanma stilini yordamasına ilişkin regresyon analizi

Değişken	B	Standart Hata	β	t	p	İkili r	Kısmi r
Sabit	3,453	,735		4,696	,000	-	-
İhmal	-,085	,121	-,052	-,706	,481	-,035	-,033
Fiziksel ve sözel istismar	,416	,126	,226	3,305	,001	,162	,156
Y. Güvenli Bağlanma	-,018	,132	,009	-,138	,890	-,007	-,006
Y. Kaygılı Bağlanma	,329	,084	,203	3,895	,000	,190	,184
Y. Kaçınan	-,438	,096	-,244	-4,544	,000	-,220	-,214
R=,317	AdR ² =,090						
F=9,061	p<0,05						

Çocukluk dönemi örselenme yaşantılarının alt boyutlarından ihmal, fiziksel ve sözel istismar ile yetişkinlik dönemi bağlanma stillerinin Tanrı'ya kaygılı bağlanma stilini

ne ölçüde yordadığını tespit edebilmek için çoklu regresyon analizi uygulanmıştır. Analiz sonucunda anlamlı bir regresyon modeli elde edilmiştir [$F(5, 405) = 9,061$, $p < 0,05$]. Söz konusu bağımsız değişkenlerin Tanrı'ya kaygılı bağlanma bağımlı değişkenindeki varyansın %09'unu ($R^2 \text{ Adjusted} = ,090$) açıkladığı görülmektedir. Buna göre çocukluk dönemi örselenme yaşantıları ölçeğinin alt boyutlarından olan fiziksel ve sözel istismar Tanrı'ya kaygılı bağlanmayı olumlu ve anlamlı biçimde yordamaktadır [$\beta = ,261$; $t(405) = 3,607$, $p < 0,05$]. Çocukluk dönemi örselenme yaşantıları alt boyutlarından ihmal ise Tanrı'ya kaygılı bağlanmayı anlamlı bir şekilde yordamamaktadır [$p > 0,05$]. Yetişkin bağlanma stilleri ölçeğinin alt boyutlarından güvenli bağlanma Tanrı'ya kaygılı bağlanmayı anlamlı biçimde yordamamaktadır [$p > 0,05$]. Yetişkin bağlanma stilleri ölçeğinin alt boyutlarından kaygılı bağlanma Tanrı'ya kaygılı bağlanmayı olumlu ve anlamlı olarak yordamaktadır [$\beta = ,20$, $t(405) = 3,89$, $p < 0,05$]. Yine yetişkin bağlanma stilleri ölçeğinin alt boyutlarından kaçınan bağlanma Tanrı'ya kaygılı bağlanmayı olumsuz ve anlamlı olarak yordamaktadır [$\beta = -.24$, $t(405) = -4,54$, $p < 0,05$]. Modele en büyük katkısı Beta değeri en büyük (Kline, 2005) olan yetişkin bağlanma stilleri alt boyutu kaçınan bağlanma vermiştir. Bunu çocukluk dönemi örselenme yaşantıları alt boyutu fiziksel ve sözel istismar ve yetişkin bağlanma alt boyutu kaygılı bağlanma takip etmektedir. İhmal ile yetişkin güvenli bağlanma modele anlamlı bir katkı yapmamıştır.

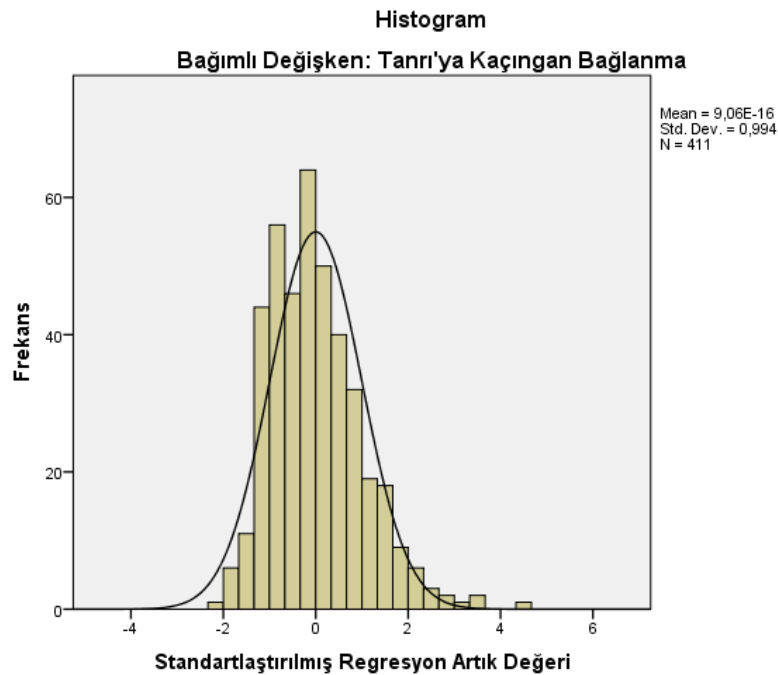
4.10.3 Örselenme Yaşantıları ve Yetişkin Bağlanma Stillerinin Tanrı'ya Kaçınan Bağlanma Stillini Yordayıcı Rolü

Çocukluk dönemi örselenme yaşantıları ve yetişkin bağlanma stillerinin Tanrı'ya kaçınan bağlanma stilini ne derece yordadığını ortaya koymak için çoklu doğrusal regresyon analizleri yapılmıştır. Analiz öncesinde çoklu regresyon analizinin varsayımları test edilmiştir. Veriler normallik sayıltısı açısından incelenmiştir. Bağımlı ve bağımsız değişkenlerden sadece çocukluk dönemi örselenme yaşantıları ölçeğinin ağır fiziksel ve cinsel istismar alt boyutunun Skewness ve Kurtosis değerlerinin kabul edilebilir aralığın dışında kaldığı görülmüş ve bu değişken regresyon analizine dahil edilmemiştir ($S=13,649$, $K=3,354$). Bağımsız değişkenler arasında yapılan korelasyon analizinde değişkenlere ilişkin korelasyon değerlerinin 0,80'nin altında olduğu buradan hareketle de bağımsız değişkenler arasında yüksek ilişki anlamına gelen çoklu bağılantılılık olmadığı görülmüştür (Bkz. Tablo 45).

Yine çoklu doğrusallığı test etmenin bir diğer yolu olan Varyans artış faktörü (VIF = Variance Inflation Factors) değerlerine bakılmıştır. VIF değeri 10'un üzerine çıkan bir değişken olmamıştır. Bağımsız değişkenlere (ihmal, fiziksel ve sözel istismar, güvenli, kaygılı ve kaçınan bağlanma) ilişkin VIF değerleri sırayla 2,467; 2,105; 1,745; 1,226; 1,301'dir.

Yordayıcı değişkenlerle bağımlı değişkenler arasında doğrusal ilişkinin olduğu görülmüştür. Uç değerler kontrolleri ise Mahalanobis uzaklıkları hesaplanarak tespit edilmiştir. Pearson ve Hartley (1958, akt. Seçer, 2015, 36) 5 yordayan değişken için Mahalanobis uzaklık değerinin 20,52 olduğuna işaret etmiştir. Mahalanobis Uzaklık Katsayıları hesaplandıktan sonra uç değerler belirlenmiştir. Bu çalışmada 5 yordayan değişken atandığı için 20,52 kritik değeri baz alınmıştır.

Çoklu doğrusal regresyon analizinin bir diğer varsayımı da hataların normal dağılımıdır. Aşağıdaki grafik incelendiğinde, standardize edilmiş yordanan değerler için oluşturulan histogram grafikleri normal dağılım göstermektedir.

Şekil 6. Örselenme yaşantılarının ve yetişkin bağlanma stillerinin Tanrı'ya kaçınan bağlanma üzerindeki yordayıcı etkisine dair normallik dağılımına ait histogram

Çoklu doğrusal regresyon varsayımları test edildikten sonra çocukluk dönemi örselenme yaşantılarının boyutları olan ihmal, fiziksel ve sözel şiddet ile yetişkinlik

dönemi bağlanma stillerinin Tanrı'ya kaçınan bağlanmayı ne derece yordadığı test edilmiştir.

Tablo 52. Örselenme yaşantıları ve yetişkinlik bağlanma stillerinin Tanrı'ya kaçınan bağlanma stilini yordamasına ilişkin regresyon analizi

Değişken	B	Standart Hata	β	t	p	İkili r	Kısmi r
Sabit	2,557	,548		4,669	,000	-	-
İhmal	,213	,090	,172	2,358	,019	-,035	-,033
Fiziksel ve sözel istismar	,021	,094	,015	,227	,821	,162	,156
Y. Güvenli Bağlanma	-,223	,098	-,140	-2,275	,023	-,007	-,006
Y. Kaygılı Bağlanma	,329	,063	-,029	,573	,567	,190	,184
Y. Kaçınan	-,036	,072	,139	2,625	,009	-,220	-,214
R=,356	AdR²=,116						
F=11,756	p<0,05						

Çocukluk dönemi örselenme yaşantılarının alt boyutlarından ihmal, fiziksel ve sözel istismar ile yetişkinlik dönemi bağlanma stillerinin Tanrı'ya kaçınan bağlanma stilini ne ölçüde yordadığını tespit edebilmek için çoklu regresyon analizi uygulanmıştır. Analiz sonucunda anlamlı bir regresyon modeli elde edilmiştir [$F(5, 405) = 11,756$, $p < 0,05$]. Söz konusu bağımsız değişkenlerin Tanrı'ya kaygılı bağlanma bağımlı değişkenindeki varyansın %11'ini (R^2 Adjusted = 11,75) açıkladığı görülmektedir. Buna göre çocukluk dönemi örselenme yaşantıları alt boyutları ihmal ile fiziksel ve sözel istismar Tanrı'ya kaçınan bağlanmayı anlamlı bir şekilde yordamamaktadır [$p > 0,05$]. Yine yetişkin bağlanma stilleri alt boyutları güvenli, kaygılı ve kaçınan bağlanma Tanrı'ya kaçınan bağlanmayı anlamlı olarak yordamamaktadır [$p > 0,05$].

4.10.4 Ağır Fiziksel ve Cinsel İstismar ile Tanrı'ya Bağlanma Stilleri Arasındaki İlişki

Çocukluk dönemi ağır fiziksel ve cinsel istismar değişkeni normal dağılım göstermediği için regresyon modelinin dışında tutulmuştur. Bu bağımsız değişkenle Tanrı'ya bağlanma stillerinin alt boyutları arasındaki ilişkiye bakmak için Spearman Brown korelasyon analizi yapılmıştır.

Tablo 53. Ağır fiziksel ve cinsel istismar ile Tanrı'ya bağlanma stilleri arasındaki ilişkiye dair Spearman Brown korelasyon analizi

Bağımlı Değişken		Tanrı'ya Güvenli Bağlanma	Tanrı'ya Kaygılı Bağlanma	Tanrı'ya Kaçınan Bağlanma
1.Ağır Fiziksel ve Cinsel İstismar	Spearman's rho	-,136*	,087	-,010
	p	,006	,079	,839
	n	411	411	411

Analiz sonuçlarına göre, ağır fiziksel ve cinsel istismar ile Tanrı'ya güvenli bağlanma arasında olumsuz ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($p < 0,05$). Ağır fiziksel istismar ile Tanrı'ya kaygılı ve kaçınan bağlanma arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır ($p > 0,05$).

4.11 Öznel Dindarlık Algısı ile Tanrı'ya Bağlanma Arasındaki İlişkilere Ait Bulgular

4.11.1 Öznel Dindarlık Algısı ile Tanrı'ya Güvenli Bağlanma Stili Arasındaki İlişki

Öznel dindarlık algısı ile Tanrı'ya güvenli bağlanma arasındaki ilişkinin belirlenmesinde kullanılacak teste karar vermek için her grup düzeyinde de normal dağılım gösterip göstermediği incelenmiştir. Skewness ve kurtosis değerlerine bakarak (Grup 1, S= 493 K= -361, Grup 2, s= -557, k= 602, Grup 3, s= -792 K= 1024, Grup 4, S= -1457 K= 985) verinin normal dağılım gösterdiği kabul edilmiş ve parametrik bir test olan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) kullanılmıştır.

Tablo 54. Öznel dindarlık algısı ile Tanrı'ya güvenli bağlanma arasındaki ilişkiye dair ANOVA analizi

Grup	N	$\bar{X}$	ss	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
Hiç Dindar Değil (1)	15	3,8	1,4	Gruplar arası	83,104	3	27,701	28,	.00	1-3
Biraz Dindar (2)	163	4,8	,97					59	0	1-4
Dindar (3)	209	5,5	,89					7		2-3
Çok Dindar (4)	24	5,6	1,3	Gruplar içi	394,249	40				2-4
						7				

Tabloda görülebileceği üzere, öznel dindarlık algısı ile Tanrı'ya güvenli bağlanma arasında anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek

yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda yaş gruplarının aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($F=10020$; $p<0,5$). Bu işlemin ardından ANOVA sonrası belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere tamamlayıcı post-hoc testi yapılmıştır. Post hoc öncesinde Levene's testiyle ile grup dağılımlarının varyanslarının homojen olup olmadığı hipotezi sınanmış, varyansların homojen olmadığı saptanmıştır ($LF=4429$; 05). Varyanslar homojen dağılmadığı için Tamhane testi tercih edilmiştir. Yapılan Tamhane çoklu karşılaştırma analizi sonucunda hiç dindar olamayan grup ile dindar grup arasında dindar grubu lehine, biraz dindar grup ile çok dindar grup arasında çok dindar grup lehine, biraz dindar grup ile dindar grup arasında dindar grup lehine ve biraz dindar grup ile çok dindar grup arasında çok dindar grup lehine istatistiksel olarak ($p<0.05$) düzeyinde anlamlı bir farklılık saptanmıştır.

4.11.2 Öznel Dindarlık Algısı ile Tanrı'ya Kaygılı Bağlanma Stili Arasındaki İlişki

Öznel dindarlık algısı ile Tanrı'ya kaygılı bağlanma arasındaki ilişkinin belirlenmesinde kullanılacak teste karar vermek için her grup düzeyinde de normal dağılım gösterip göstermediği incelenmiştir. Skewness ve kurtosis değerlerine bakarak (Grup 1, $S= 016$ $K= -872$, Grup 2, $s= 037$, $k= -429$, Grup 3, $s= -351$ $K= -349$, Grup 4, $S= -023$ $K= -1282$) verinin normal dağılım gösterdiği kabul edilmiş ve parametrik bir test olan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) kullanılmıştır.

Tablo 55. Öznel dindarlık algısı ile Tanrı'ya kaygılı bağlanma arasındaki ilişkiye dair ANOVA analizi

Grup	N	$\bar{X}$	ss	Varyans ın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalama sı	F	p	Anlamlı Fark
Hiç Dindar Değil (1)	15	3,9	1,6	Gruplar arası	6,670	3	2,223	1,3	,24	-
Biraz Dindar (2)	163	4,0	1,1					87	6	
Dindar (3)	209	3,9	1,3							
Çok Dindar (4)	24	3,5	1,5		652,243	40	1,603			
				Gruplar içi		7				

Tabloda görülebileceği üzere, öznel dindarlık algısı ile Tanrı'ya kaygılı bağlanma boyutuna göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda iki değişken arasındaki ilişki istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($F=1,387$; $p>0.5$).

4.11.3 Öznel Dindarlık Algısı ile Tanrı'ya Kaçınan Bağlanma Stili Arasındaki İlişki

Öznel dindarlık algısı ile Tanrı'ya kaçınan bağlanma arasındaki ilişkinin belirlenmesinde kullanılacak teste karar vermek için her grup düzeyinde de normal dağılım gösterip göstermediği incelenmiştir. Skewness ve kurtosis değerlerine bakarak (Grup 1, S= 383 K= -1228, Grup 2, s= 002, k= 747, Grup 3, s= -380 K= -399, Grup 4, S= -1245 K= -1411) verinin normal dağılım gösterdiği kabul edilmiş ve parametrik bir test olan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) kullanılmıştır.

Tablo 56. Öznel dindarlık algısı ile Tanrı'ya kaçınan bağlanma arasındaki ilişkiye dair ANOVA analizi

Grup	N	$\bar{X}$	ss	Varyans ın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalama sı	F	p	Anlamlı Fark
Hiç Dindar Değil (1)	15	4,3	,5	Grupla r arası	2,031	3	,677	2,5	,05	-
Biraz Dindar (2)	163	4,4	,5					01	9	
Dindar (3)	209	4,5	,5							
Çok Dindar (4)	24	4,4	,5		110,162	40	,271			
				Grupla r içi		7				

Tabloda görülebileceği üzere, öznel dindarlık algısı ile Tanrı'ya kaçınan bağlanma boyutuna göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda iki değişken arasındaki ilişki istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($F=2501$; $p>0.5$).

5. TARTIŞMA ve YORUM

5.1 Çocukluk Dönemi Örselenme Yaşantıları ve Demografik Değişkenler Arasındaki İlişkiler

Bu araştırmanın sonuçlarına göre, katılımcıların çocukluk dönemi örselenme yaşantıları ile cinsiyet değişkeni arasında yalnızca ağır fiziksel ve cinsel istismar alt boyutunda bir farklılık bulunmuştur ($p<.05$). Bu sonuca göre “*Katılımcıların örselenme yaşantıları, cinsiyete göre farklılık göstermektedir*” hipotezi kısmen desteklenmiştir. Bu çalışmada, erkeklerin ağır fiziksel ve cinsel istismara uğrama düzeyi kadınlara göre daha yüksektir. Literatürde bu bulgulara ulaşan benzer çalışmalar bulunmaktadır (İ. Aydın, 2019, s. 119; Bilim, 2012, s. 98; Erükçü, 2013, ss. 164-165; Kırbaç, 2017, s. 59; Lieh-Mak vd., 1983, ss. 89-94; So-kum Tang, 1998, s. 385; Soyer vd., 2021, s. 324; Türkkkan & Odacı, 2018, s. 77; Zeren vd., 2012, s. 539). Bununla birlikte kızların erkeklerden daha fazla istismara uğradığını bulgulayan çalışmalarda mevcuttur (Demircan, 2017, s. 51; Finkelhor, 1994, s. 410). Son olarak cinsiyet ile çocukluk dönemi örselenme yaşantıları arasında ilişki olmadığını bulgulayan çalışmalar da bulunmaktadır (Aktay, 2020, s. 172; Bilir vd., 1991, ss. 3-4; Kalkan & Özbek, 2011, s. 39; Kırımsoy, 2012, s. 28; Mete & Bilge, 2018, s. 228; Toker vd., 2011, s. 7; Yılmaz, 2009, s. 69; Zoroğlu vd., 2001, s. 72).

Bu çalışmanın sonucu ve literatürde gerçekleştirilen çalışmalar göz önünde bulundurulduğunda, erkeklerin kızlara göre ağır fiziksel ve cinsel istismara maruz bırakılma ihtimali daha yüksek görünmektedir. Bu durumun ortaya çıkmasında, çocuklara yüklenen toplumsal roller, çocukları disiplin etme yöntemi ve çocuklar arasındaki fiziksel farklılıkların etkisi olduğu düşünülebilir. Toplumumuzda erkek çocuklarının kız çocuklarına göre daha güçlü ve dayanıklı olması gerektiği yönünde bir düşünce mevcuttur. Bu düşünce çerçevesinde erkek çocuklarına uygulanan ağır fiziksel istismarın çocuğun dışarıdan gelebilecek tehlikelere karşı hazırlıklı olmasına yardımcı olabileceği düşüncesi, istismar davranışının ortaya çıkmasına sebebiyet verebilir. Toplumumuzda kız çocukları ise erkek çocuklarına göre genel olarak daha narin şeklinde vasıflandırılmaktadır. Bundan dolayı ağır fiziksel istismar davranışlarına maruz kalma ihtimallerinin azalabileceği ifade edilebilir.

Çocukları disiplin etme yöntemleri de yine toplumsal rollere bağlı olarak şekillenebilir. Zira çocuğunun istemediği bir davranışını kontrol etmek isteyen bir ebeveyn, ona yüklenen toplumsal algılar ile hareket edebilir. Buradan hareketle erkek çocuklarını disiplin etme yöntemleri kız çocuklarına göre daha katı şekillerde gerçekleşebilir. Ancak burada kız çocuklarının toplumsal rolüne değinmek gerekmektedir. Literatürde gerçekleştirilen bazı araştırmalarda kız çocukları duygusal istismar boyutunda erkeklere göre daha fazla maruz kalmaktadır. Kızların duygusal istismara daha fazla maruz bırakılmaları, duygusal varlıklar olmaları çerçevesinde değerlendirildiğinde fiziksel istismara uğramalarını engelleyici bir rol üstlenebilir. Zira sözel ve duygusal istismara uğrayan kız çocukları bu durumun oluşturduğu etkiler ile fiziksel istismara uğrayabileceği davranışlardan uzak durabilir. Bu ise kız çocuklarının korku ve itaat etme duygularının çocukluk döneminden itibaren baskın olmasına sebebiyet verebilir.

Ağır fiziksel istismarın cinsiyete göre farklılaşmasındaki başka bir etken kız ve erkek çocuklarının farklı fiziksel özelliklere sahip olması olabilir. Erkek çocuklarının genellikle çocukluk döneminde kız çocuklarına göre daha hareketli olduğu ifade edilebilir. Bunun ise erkek çocuklarına tanınan özgürlük ve oyun alanlarının genişliğinden kaynaklandığı ifade edilebilir. Erkek çocuklarının daha hareketli olması ebeveynler açısından yönetilmesi zor bir sürece işaret edebilir. Erkek çocuklarının daha hareketli olmasını yönetemeyen ebeveynlerin ise fiziksel istismar davranışlarına yönelmesi olası görünmektedir.

Bu araştırmanın sonuçlarına göre, katılımcıların çocukluk dönemi örselenme yaşantıları ile eğitim durumu arasında yalnızca ihmal boyutunda bir farklılık bulunmuştur ($p<.05$). Buna göre “*Katılımcıların örselenme yaşantıları, eğitim durumuna göre farklılık göstermektedir*” hipotezi kısmen desteklenmiştir. Literatürde incelendiği kadarıyla eğitim durumu ile çocukluk dönemi örselenme yaşantıları ilişkisini ele alan çalışmaya ulaşılamamıştır.

Çocukluk dönemi örselenme yaşantılarından ihmal boyutu ile eğitim değişkeni arasındaki ilişki, kişilerin mahrum bırakıldıkları birtakım ihtiyaçlarını yetişkinlik döneminde karşılama bağlamında değerlendirilebilir. Günümüzde eğitim seviyesi yüksek kişilerin, düşük eğitilmiş kişilere göre daha iyi yaşam standartlarına sahip olduğu söylenebilir. Çocukluğunda maddi olarak ihmal edilmiş kişilerin ise eğitimi bu

ihtiyaçlarını karşılama noktasında bir araç olarak görmesi muhtemeldir. Ancak duygusal olarak ihmal edilen kişilerin bu ihtiyaçlarını herhangi bir zamanda telafi etmesi zor görünmektedir. Son olarak ihmal edilen bireylerin, çocukluğunda birisine bağımlı olduğunda ulaşmayacağı birtakım şeyler olduğunu öğrenmesi, bağımsızlık arzusunu artıran bir unsur olarak görülebilir.

5.2 Yetişkin Bağlanma Stilleri ve Demografik Değişkenler Arasındaki İlişkiler

Bu araştırmanın sonuçlarına göre, bağlanma stilleri ile cinsiyet değişkeni arasında yalnızca kaygılı bağlanma alt boyutunda anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($p<.05$). Kadınların kaygılı bağlanma puan ortalaması erkeklere göre daha yüksek bulunmuştur. Buna göre “*Katılımcıların yetişkinlik dönemi bağlanma düzeyleri, cinsiyete göre farklılık göstermektedir*” hipotezi kısmen desteklenmiştir. Literatür incelendiğinde, bağlanma stilleri ve cinsiyet ilişkisini konu edinen çalışmaların farklı sonuçlara ulaştığı görülmektedir. Bazı çalışmalarda, kadınların erkeklere göre daha yüksek güvensiz bağlanma stillerine sahip olduğu bulgulanırken (Akhan, 2014, s. 193; Koçak & Karasu, 2016, s. 227; Majidova & İpek, 2020, s. 67; Okci, 2017, s. 44) bazı çalışmalarda erkeklerin kadınlara göre daha yüksek düzeyde güvensiz bağlanma stillerine sahip olduğu bulgulanmıştır (Erözkan, 2011, s. 66; Gümüş & Güler, 2018, s. 518; Keklik, 2011, s. 88). Bununla birlikte bağlanma stilleri ile cinsiyet arasında ilişkinin olmadığını tespit eden çalışmalar da bulunmaktadır (Çelikkaleli & Avcı, 2016, s. 111; Gürçam, 2017, s. 49; Kassel vd., 2007, s. 1169; Kışlak & Çavuşoğlu, 2006, s. 66).

Yetişkin bağlanma stillerinin cinsiyete göre farklılaşması, erkeklerin ve kadınların biyolojik, psikolojik ve toplumsal olarak birtakım farklılıklarından kaynaklanabilir. Bağlanma kuramının öncü ismi Bowlby’a göre kaygı, kadınlarda daha yaygın görülen nevrotik bir belirtidir. Kadınlar biyolojik olarak erkeklere göre farklıdır. Hamilelik, doğum yapma, emzirme gibi aktivitelerin kadınların bağlanma stillerinde etkin bir rol oynadığı düşünülmektedir. Bu aktiviteler kadınların erkeklere göre bağlanma figürüne karşı daha seçici olmasına sebep olabilir. Bununla birlikte bağlanılan figürü kaybetmeme dürtüsünün kadınlarda erkeklere göre daha yüksek olduğu düşünülebilir. Kadınların endokrin dengesinde meydana gelen değişikliklerinde bağlanma

davranışlarında önemli olabileceği ifade edilebilir. Bu değişikliklerin kadınların bağlanma davranışında daha tutucu olmakla birlikte, bağlanılan figürü kaybetme kaygısını da artırabileceği düşünülebilir.

Kadınlar ve erkekler arasında kaygıya duyarlılık derecesinde farklılık olduğu genel olarak kabul edilmiş bir düşüncedir. Bu farklılığın süregelmesindeki önemli faktörlerden biri olarak toplumsal algılar ifade edilebilir. Kadınlar toplumda genellikle merhamet, sevgi gibi özellikler ile özdeşleştirilirken erkekler güç, üstünlük ve girişimci olmak gibi özellikler ile özdeşleştirilmektedir. Toplumda erkeklerin yaptıkları iş neticesinde cesaretlendirilmesi, kadınların ise cesaretlerinin kırılmasına yönelik gerçekleştirilen davranışlarda cinsiyete göre bağlanma stillerinin farklılaşmasında etkili olabilir. Bu durum ise kadınların kaygılarını açıkça göstermelerine, erkeklerin ise kaygılarını içlerine bastırmasına neden olabilir.

Fizyolojik olarak erkekler kadınlara göre daha iri ve güçlüdür. İnsanlar geçmişten günümüze yaşamsal görevleri paylaşmışlardır. Erkekler yırtıcılara karşı savunma ve saldırı görevlerini üstlenirken, kadınlar yavruları korumak ve ihtiyaçlarını giderme görevlerini üstlenmişlerdir. Kadınlar tehlike ile karşılaştıklarında ise saldırıdan ziyade geri çekilme yöntemini tercih etmişlerdir. Günümüzde bu durumun değişme halinde olduğu düşünülse de kadınların hala çocukların bakımında birinci sorumlu kişi erkeklerin ise ikincil sorumlu kişi olduğu ifade edilebilir. Kadınların güçlükler karşısındaki savunma mekanizmalarını ön planda tutmaları onların sürekli bir kaygı durumu yaşamalarında etken olabilir.

Bu araştırmanın sonuçlarına göre, katılımcıların bağlanma stilleri ile eğitim durumları arasında anlamlı ilişki bulunmuştur ($p < .05$). Bu sonuca göre, “*Katılımcıların yetişkinlik dönemi bağlanma düzeyleri, eğitim düzeylerine göre farklılık göstermektedir*” hipotezi desteklenmiştir. Analiz sonuçlarına göre Lise mezunu olan katılımcılar, kaygılı ve kaçınan bağlanma stilinde Lisans ve Yüksek Öğretim mezunlarına göre daha yüksek puanlara sahiptir. Bununla birlikte en yüksek güvenli bağlanma stiline sahip grup Lisans mezunlarıdır. Literatürde bağlanma stilleri ile eğitim durumu arasındaki ilişkiyi inceleyen az sayıda çalışmaya ulaşılmıştır. (Gürçam, 2017, ss. 44-45; Okci, 2017, ss. 50-54). Bu çalışmalarda ise eğitim durumu ile bağlanma arasında anlamlı ilişki bulunmamıştır.

Yetişkin bağlanma stilleri ve eğitim değişkeni arasındaki ilişki, eğitimin bireyin davranışları üzerindeki etkisi çerçevesinde değerlendirilebilir. Eğitim bireyin hayatında farklı yönlerde olumlu etki bırakabilir. Eğitim seviyesi yükselmesiyle bireylerin yaşadıkları olayları gerçeklik içerisinde yorumlaması beklenebilir. Bireyin diğer figürlere karşı güvenli bağlanma davranışları sergileyebilmesi için içerisinde bulunduğu duygusal durumda dengeli davranması önem arz etmektedir. Eğitim bu noktada bireye yardımcı olabilir. Eğitimin insanlara kazandırabileceği bir başka özellik özgüven olabilir. Bireyin eğitim seviyesinin artmasıyla özgüveninin artması beklenebilir. Bağlanma davranışlarında ise içsel çalışan modellerin kendilik algısında, özgüven kavramı önemlidir. Bireyin özgüveninin yüksek olması ise bağlanma davranışlarında güvenli bağlanma eğilimi göstermesine yardımcı olabilir. Eğitim insanların problem çözebilme yeteneklerini de artırabilir. Bağlanma davranışları insanın doğumundan ölümüne kadar aktif bir şekilde gelişen ve değişen yapıya sahiptir. Bireyin bu yolculuğunda bağlanma davranışları esnasında veya sonrasında karşılaştığı problemleri çözebilmesi, güvensiz bağlanma davranışlarından kendisini uzak tutabilir.

Bu araştırma sonuçlarına göre, katılımcıların bağlanma stilleri ile yaş grupları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p > 0,5$). Bu sonuca göre “*Katılımcıların yetişkinlik dönemi bağlanma düzeyleri, yaş değişkenine göre farklılık göstermektedir*” hipotezi desteklenmemiştir. Bireylerin bağlanma stilleri ile yaş değişkeni arasında ilişkinin olmadığını bulgulayan çalışmalar bulunmaktadır (Erözkan, 2011, s. 66; Gümüş & Güler, 2018, s. 515; Gürçam, 2017, ss. 50-54; Magai vd., 2000, s. 1660; Majidova & İpek, 2020, s. 68). Yaşın ilerlemesi ile güvenli bağlanma düzeyinin azaldığını bulgulayan bir çalışmaya ulaşılmıştır (Magai vd., 2000, s. 307).

Yetişkin bağlanma stilleri ile yaş değişkeni arasındaki ilişkisizlik, bağlanma kuramının dinamik yapısı çerçevesinde değerlendirilebilir. Bağlanma stilleri çocukluk döneminde oluşturulan ve her gelişim döneminde farklı figürlere karşı yöneltilen davranışların bütünüdür. Ancak bağlanma davranışları insan gelişiminin herhangi bir döneminde olumlu ya da olumsuz bir yöne evrilebilir. Travmatik olaylar, romantik ilişkide yaşanan bunalımlar ya da zor durumlarda beklenmedik yardımlar ile karşılaşmak, kişinin bağlanma stillerinde değişikliğe sebep olabilir. Sonuç olarak, yaş farklılıkları bağlanma stillerinin değişikliğinde süre olarak

daha fazla imkan sağlasa da doğrudan bağlanma stillerinin değişikliğindeki etkisi araştırmaya açık bir konudur.

5.3 Tanrı'ya Bağlanma Stilleri ve Demografik Değişkenler Arasındaki İlişkiler

Bu çalışmada Tanrı'ya bağlanma stillerinin alt boyutları ile cinsiyet arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($p<.05$). Buna göre “*Katılımcıların Tanrı'ya bağlanma düzeyleri, cinsiyete göre farklılık göstermektedir*” hipotezi desteklenmiştir. Bu araştırmanın sonuçlarına göre, kadınlar erkeklere göre daha yüksek Allah'a güvenli bağlanma düzeyine sahiptir. Literatürde Tanrı'ya güvenli bağlanma ile cinsiyet ilişkisinin konu edildiği çalışmalar incelendiğinde, kadınların erkeklere göre daha yüksek Tanrı'ya güvenli bağlanma düzeyine sahip olduğunu bulgulayan çalışmalar mevcuttur (Bonab & Namini, 2010, s. 1100; Hayta, 2017, ss. 157-158; Jankowski & Sandage, 2014, s. 75; Karakaş & Bektaş, 2020, ss. 101-102; Kirkpatrick, 1998, s. 965; Sandage vd., 2015, s. 801). Bununla birlikte Tanrı'ya güvenli bağlanma ile cinsiyet arasında ilişki olmadığını bulgulayan çalışmalar da bulunmaktadır (Demirkan, 2020, s. 118; Granqvist & Kirkpatrick, 2004, s. 240; Gürman, 2019, s. 59; Subaşı, 2012, s. 100; Yüksel, 2019, s. 238).

Bu araştırmanın sonuçlarına göre, kadınlar erkeklere göre daha yüksek Tanrı'ya kaygılı bağlanma düzeyine sahiptir. Literatürde, kadınların erkeklerden daha yüksek kaygılı bağlanma düzeyine sahip olduğunu bulgulayan bir çalışmaya ulaşılmıştır (August vd., 2018, ss. 9-13). Bununla birlikte, erkeklerin kadınlara göre daha yüksek Tanrı'ya kaygılı bağlanma düzeyine sahip olduğunu bulgulayan bir çalışmaya ulaşılmıştır (Karakaş & Bektaş, 2020a, s. 102) Son olarak, Tanrı'ya kaygılı bağlanma stili ile cinsiyet arasında ilişkinin olmadığını bulgulayan çalışmalar bulunmaktadır (Demirkan, 2020, s. 118; H. Subaşı, 2012, s. 100; Yüksel, 2019, s. 238).

Bu araştırmanın sonuçlarına göre, erkekler kadınlara göre daha yüksek Tanrı'ya kaçınan bağlanma düzeyine sahiptir. Literatürde aynı sonuca ulaşan çalışmalar bulunmaktadır (August vd., 2018, ss. 9-13; Hayta, 2017, s. 158; Karakaş & Bektaş, 2020a, ss. 101-102). Kadınların erkeklere göre daha yüksek kaçınan bağlanma düzeyine sahip olduğunu bulgulayan bir çalışmaya ulaşılmıştır (Bonab & Namini, 2010, s. 1102). Tanrı'ya kaçınan bağlanma ile cinsiyet arasında ilişkinin olmadığını

bulgulayan çalışmalar da bulunmaktadır (Demirkan, 2020, s. 118; Granqvist & Kirkpatrick, 2004, s. 240; H. Subaşı, 2012, s. 100; Yüksel, 2019, s. 238).

Tanrı'ya bağlanma alt boyutları ile cinsiyet değişkeni arasındaki ilişki dikkate alındığında, Tanrı'ya güvenli ve kaygılı bağlanma stillerinde kadınların daha yüksek puan aldığı bulunmuştur. Bununla birlikte erkeklerin kaçınan bağlanma davranışlarına yönelme eğilimi kadınlara göre daha yüksek bulunmuştur. Buna göre kadınlar güvenli bağlanma eğilimi gösterirken erkeklerin güvensiz bağlanma eğilimi gösterdiği ifade edilebilir. Bu durumun ortaya çıkmasında kadın ve erkeğin Tanrı ile olan ilişkisindeki istikrar durumu önemli olabilir. Kadınlar erkeklere göre daha duygusal varlıklar olarak tanımlanabilir. Bağlanma kuramında ise duygusal bağın önemi oldukça büyüktür. Dolayısıyla güven duygusunun oluşmasında kadınların duygusal varlıklar olması etkili olabilir. Kadınların erkeklere göre Tanrı'ya daha fazla kaygılı bağlanmaları ise Tanrı'ya bağlanma kuramındaki olumsuzluğun aksine Müslüman Türk toplumunda olumlu şekilde değerlendirilebilir. Kaygı, inanan Müslümanlar adına kendilerinin olumlu dini davranışlarda gösterilen tutarlılığı etkileyebilir. Zira Allah'a kaygılı bağlanan bir Müslüman aslında O'nun emir ve yasaklarını çiğneme noktasında kaygı duygusunu taşıyorsa bu durum kendisine olumlu anlamda etki edebilir. Erkeklerin daha yüksek kaçınan bağlanma eğilimi göstermeleri ise yine duygusallık perspektifte değerlendirilebilir. Erkeklerin duygusallıktan kadınlara göre biraz daha uzak olması Tanrı ile olan ilişkilerinde olumsuz yönde etki oluşturabilir.

Bu araştırmanın sonuçlarına göre Tanrı'ya bağlanma alt boyutları ile eğitim durumu arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($p<.05$). Bu sonuca göre “*Katılımcıların Tanrı'ya bağlanma düzeyleri, eğitim düzeylerine göre farklılık göstermektedir*” hipotezi desteklenmiştir. Bu araştırmanın alt boyutları ve eğitim durumları arasındaki ilişkiler incelendiğinde, katılımcıların eğitim durumunun artmasıyla Tanrı'ya mesafeli bağlanma stillerine yönelme olasılığının arttığı saptanmıştır. Literatür incelendiğinde, Tanrı'ya bağlanma ve eğitim durumu genellikle güvenli ve güvensiz bağlanma olmak üzere iki boyut üzerinden değerlendirilmiştir. Konu ile ilgili yapılan çalışmaların bazıları, eğitim seviyesinin artması ile birlikte, bireyin Tanrı'ya mesafeli (kaygılı-kaçınan) bağlanma stiline yöneldiğini saptamıştır (August vd., 2018, s. 10; Bradshaw vd., 2019, s. 15; Demirkan, 2020, s. 469). Tanrı'ya bağlanma ile eğitim durumu

arasında ilişkinin olmadığını bulgulayan bir çalışmaya ulaşılmıştır (Gürman, 2019, s. 61).

Tanrı'ya bağlanma ve alınan eğitim arasındaki ilişkinin, eğitimin azalmasıyla güvenli bağlanmanın artması dini inanç ve ritüellerin Allah'a bağlanma üzerindeki etkisi hakkında bilgi verebilir. Eğitim seviyesi yüksek bireylerin dini kaynaklara ulaşma imkânı düşük olanlara göre daha yüksektir. Eğitim seviyesi düşük bireyler ise Allah ile olan ilişkisini erken dönemlerde ailede din eğitimi ile sonraki dönemlerde ise cami Kur'an kursu gibi yaygın eğitim kurumlarında öğrendiği bilgiler temelinde düzenlemektedir. Dolayısıyla düşük eğitim alan katılımcıların Allah ile ilişkileri daha sade ve ibadet temelli olmaya meyilli olabilir. Bu sadeliğin getirdiği güven ise eğitim değişkeninde bulunan bu farklılığı açıklama noktasında önemli olabilir. Bununla birlikte eğitim seviyesi yükseldikçe insanlarda kendi kendine yetebilme duygusu ortaya çıkabilir. Bu duygu ise kişinin en az seviyede güvene ve sığınmaya ihtiyaç duyabileceği düşüncesine sevk edebilir. Son olarak kişilerin eğitim seviyesinin artması farklı kaynaklarda dine yöneltilen eleştiriler ile karşılaşma olasılığını artırabilir. Din hakkında yeterli alt yapıya sahip olmayan kişiler ise bu eleştiriler karşısında şüpheyne kapılıp, Allah'tan uzaklaşmaya yönelebilir.

Bu araştırmanın sonuçlarına göre, Allah'a bağlanmanın alt boyutları ile yaş değişkeni arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır ($p > 0,5$). Buna göre "*Katılımcıların Tanrı'ya bağlanma düzeyleri, yaş değişkenine göre farklılık göstermektedir*" hipotezi desteklenmemiştir. Literatür incelendiğinde Allah'a bağlanma ve yaş değişkeni arasındaki ilişkinin üzerine yapılan az sayıda çalışmaya ulaşılmıştır. Bu çalışmalardan bazıları, bireyin yaşının artmasıyla Allah'a güvenli bağlanma düzeyinin arttığını bulgulamıştır (August vd., 2018, s. 11; Demirkan, 2020, s. 469). Bazı çalışmalar ise Allah'a bağlanma ve yaş değişkeni arasında ilişkinin olmadığını bulgulamıştır (Gürman, 2019, s. 56; H. Subaşı, 2012, s. 101)

Bu çalışmada örneklem grubunun yaş aralığı birbirine çok yakındır. Dolayısıyla katılımcıların yaşları ile Allah'a bağlanma düzeyleri arasındaki ilişkinin anlamlı olmaması bu durumdan kaynaklanabileceği ifade edilebilir.

5.4 Örselenme Yaşantıları ile Yetişkin Bağlanma Stilleri Arasındaki İlişki

Bu araştırmanın sonuçlarına göre örselenme yaşantıları alt boyutları ile yetişkin bağlanma stilleri alt boyutları arasında anlamlı bir ilişkiler bulunmaktadır. Buna göre *“Katılımcıların, örselenme yaşantıları ile yetişkinlik dönemi bağlanma stilleri arasında bir ilişki vardır”* hipotezi desteklenmiştir. Literatürde bu çalışmanın sonuçlarına benzer bulgulara ulaşılmıştır (Zerenoğlu, 2011, s.59-61; Çelebi, 2019, s.41-44; Yücel, 2014, s.116; Kürtüncü vd., 2020, s.103; Kalkan & Özbek, 2011, s.35).

Bu çalışmanın sonucuna göre denebilir ki, örselenme yaşantılarına maruz kalan bireylerin bağlanma stilleri olumsuz yönde etkilenmektedir. Çocukluk döneminde örseleyici yaşantılara maruz kalmak bireyin kalan hayatında birçok etki bırakabilir. Bağlanma kuramcılarına göre, bu dönemde insanlar benlik ve başkaları algılarını oluşturmaktadır. İnsanın benliğini oluşturduğu dönemde temel ihtiyaçlardan mahrum bırakılması, ağır fiziksel ve cinsel istismara uğraması travma etkisi yaratabilir. Bu etki ile kendisi ve çevresini zihninde tanımlamakta güçlükler ile karşılaşabilir. Çocukluğunda beslenme, barınma, giyinme gibi temel ihtiyaçlardan mahrum bırakılan bir kişinin yetişkinlik döneminde bu eksikliklerden mahrum kalmasını telafi etmeye yönelik davranışlarda bulunabileceği ileri sürülebilir. Ancak ebeveyninden/bakıcısından kendisine şefkat, sevgi ve takdir etme gibi davranışlarda bulunulmaması, kişiyi bağlanma çerçevesinde telafisi çok zor olan bir sürece götürebilir. Ağır fiziksel ve cinsel istismara maruz kalan bireylerin travma boyutu diğer istismar çeşidine maruz kalanlara göre farklı bir boyutta değerlendirilebilir. Zira bu istismar çeşidinde birey bir uzvunu kaybetmiş ya da duyu organlarına zarar gelmiş olabilir. Çocuklukta karşılaşılan bu tip olaylar kişinin başka bir kişiye olan güven duygusunu sarsabilir. Çünkü bu tip olaylar genellikle aile içerisinde meydana gelmektedir. Çocuk küçük yaşlarda güvenlik üssü ve sığınağı olarak gördüğü bir ortamda bu denli kötü davranışlara maruz kaldığında olumsuz benlik oluşturmaya yönelebilir. Bununla birlikte kendisini korumakla yükümlü olan kişilerin bu davranışlarda bulunması daha etkili bir olumsuz başkaları modeline hizmet edebilir. Literatür ve bu çalışma dikkate alındığında, çocuklukta yaşanan bu olaylardan yetişkinlik dönemi bağlanma stillerini etkilediği söylenebilir. Zira kişi bağlanmayı çocukluğunda öğrenmektedir. Bağlanmayı, sevmeyi, saygı göstermeyi erken yaşlarda doğru davranış kalıplarıyla öğrenen bireylerin yetişkinlikte başkalarına güvenmeyi, bağlanmayı daha kolay gerçekleştirebileceği ifade edilebilir. Ancak bu tip istismara maruz kalmış bireylerin, başkalarına güvenme, bağlanma davranışlarında bulunurken

geçmişten kalan izlerini bağlanma davranışlarında görebileceği ifade edilebilir. Bu izlerin tamamen ortadan kalkıp kalkmayacağı ise bağlanma kuramında bulunan bireysel farklılıklar perspektifinden değerlendirilebilir.

5.5 Örselenme Yaşantıları ile Tanrı'ya Bağlanma Stilleri Arasındaki İlişki

Bu araştırmanın sonuçlarına göre örselenme yaşantıları alt boyutları ile Tanrı'ya bağlanma stilleri alt boyutları arasında anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Buna göre *“Katılımcıların, örselenme yaşantıları ile Tanrı'ya bağlanma stilleri arasında bir ilişki vardır”* hipotezi desteklenmiştir. Literatürde çocukluk dönemi örselenme yaşantıları ile Tanrı'ya bağlanma stilleri üzerine gerçekleştirilen bir araştırmaya ulaşamamıştır.

Bu çalışmanın sonucuna göre, örselenme yaşantılarına maruz kalan kişilerin, Tanrı'ya güvenli bağlanma noktasında olumsuz etkilendiği söylenebilir. Bu durumun ortaya çıkmasında farklı sebepler olabilir. Bunların ilki; örselenme yaşantılarına erken yaşlarda maruz kalan bir kişinin başına gelen bu durumu kendisini, istismarı uygulayan kişiyi ve Tanrı'nın olaydaki rolünü olumsuz yönde anlamlandırması olarak ifade edilebilir. Örselenmeye maruz kalan birey şayet bu davranışın oluşumunda kendisini suçlu görürse, pişmanlık duygusunun ortaya çıkması söz konusu olabilir. Bunun sonucunda ise insanlara karşı pişman olabileceği davranışlardan kaçınma eğilimi gösterebilir. Bunun paralelinde ise insanları yaratan Tanrı ile ilişki kurmaktan kaçınabilir. İkinci olarak, istismar davranışını uygulayan kişinin bu durumun ortaya çıkmasında suçlu görülmesidir. İstismara maruz kalan kişi, istismarı uygulayan kişiye karşı öfke duygusu beslediği takdirde insanlara karşı güvenme duygusu zedelenebilir. İnsanlara karşı böyle bir bakış açısı geliştiren bir kişinin Tanrı ile güvene dayalı bir ilişki kurması problemli olabilir. Üçüncüsü ise istismar gerçekleştiğinde kişinin Tanrı'nın olaydaki etkisini olumsuz yönde algılamasıdır. Şayet istismara uğratılan kişi Tanrı'nın bu olaya izin vermediği takdirde gerçekleşmeyeceğini düşünürse, Tanrı ile olan ilişkisi kaçınmaya yönelik olabilir. Çocukluk döneminde bireyler, daha basit çıkarımlar neticesinde algılarını oluşturabilirler. Çocukluğunda ebeveyni kendisine kötü davranan bir kişi, okulda ya da sokakta arkadaşlarının bu davranışlara maruz kalmadığını gördüğünde adaletsiz bir durumun olduğunu düşünebilir. Bu noktada ise çocuğun, ailenin ve çevrenin etkisi ile birlikte oluşturduğu Tanrı algısının önemli

olduğu düşünülebilir. Zira çocuk Tanrı'yı saf çıkarıcı şekilde algılasa, Tanrı'dan kaçınmaya yönelik davranışlara girebilir. Çünkü çocuğa göre Tanrı iyiye, onun hoşnut olmayacağı davranışlar ile karşılaşmasına izin vermeyeceği düşüncesi ortaya çıkabilir. Ancak Tanrı'nın olumlu vasıfları üzerine bina edilmiş bir algı, bu düşüncelerden çocuğu koruyabilir. İstismara maruz kalsa dahi Tanrı ile olan ilişkisini güvene dayalı sürdürmeye eğilim gösterebilir.

Çocukluğunda örselenmeye maruz kalan kişilerin Tanrı'ya güvenli bağlanma davranışlarından uzaklaşması, menfaatçi Tanrı algısı çerçevesinde de değerlendirilebilir. Toplumumuzda ebeveynlerin çocuklara, Allah'tan herhangi bir ihtiyaçları olduğunda dua etmeleri yönünde telkinde bulundukları ifade edilebilir. Çocuk ise Allah'tan istismara uğradığı konunun bir an önce ortadan kalkmasına dair istekte bulunabilir. Örnek olarak çocuğuna karşı kötü sözler söyleyen, takdir etmeyen ve duygusal olarak ihmal eden bir ebeveynin çocuğu, Allah'tan bu davranışların olumlu yöne evrilmesi adına dua edebilir. Aralıklı zamanlarda edilen dualarına kendisinin istediği gibi olmaması durumunda Tanrı'yı isteklerine cevap vermeyen bir varlık olarak algılaması olasıdır. Bunun üzerine ise yetişkinlik döneminde O'ndan kaçınmaya yönelik davranışlarda bulunması ihtimal dahilindedir.

5.6 Yetişkin Bağlanma Stilleri ile Tanrı'ya Bağlanma Stilleri Arasındaki İlişki

Bu araştırmanın sonuçlarına göre; yetişkin bağlanma alt boyutları ile Tanrı'ya bağlanma alt boyutları arasında anlamlı ilişki bulunmuştur ($p<.05$). Buna göre *“Katılımcıların, yetişkinlik dönemi bağlanma stilleri ile Tanrı'ya bağlanma stilleri arasında bir ilişki vardır”* hipotezi desteklenmiştir. Yetişkinlik dönemi bağlanma stilleri ile Tanrı'ya bağlanma stilleri arasındaki ilişki literatürde telafi ve uygunluk hipotezleri çerçevesinde ele alınmaktadır (Kirkpatrick, 2005). Literatürde uygunluk hipotezini destekleyen çok sayıda araştırmaya ulaşılmıştır (Beck vd., 2005, s. 21, 2005, s. 21; Birgegard & Granqvist, 2004, s. 1132; Cassibba vd., 2008, s. 1760; De Roos, 2006, s. 101; Dickie vd., 2006, s. 69; Fergus & Rowatt, 2014, s. 234; Granqvist & Hagekull, 2001, s. 537; T. W. Hall vd., 2009, s. 227; Jankowski & Sandage, 2014, s. 78; Kelley, 2009, s. 101; Kirkpatrick & Shaver, 1990, s. 318; Miner, 2009, s. 121; Moriarty vd., 2006, s. 48; Reinert, 2005, s. 233; Rowatt & Kirkpatrick, 2002, s. 647; Sandage vd., 2015, s. 804; Shin, 2009, s. 363; Tenelshof & Furrow, 2000, s. 103).

Bununla birlikte telafi hipotezini destekleyen çalışmalar da bulunmaktadır (Kirkpatrick & Shaver, 1990; Kirkpatrick, 1997; Granqvist & Hagekull, 2003; Granqvist vd., 2007).

Bu araştırmada uygunluk hipotezine uygun sonuçlara ulaşılmıştır. Kişilerin yetişkinlik dönemi bağlanma stilleri ile Tanrı'ya bağlanma stilleri arasındaki ilişki, bağlanma kalıplarının figürler arasındaki benzerlikler üzerine kurulması yönünde değerlendirilebilir. Yetişkinlik döneminde kişi insanlara karşı olumlu bağlanma davranışları sergiliyorsa, Tanrı ile ilişkilerinde de güvenli bağlanmaya yönelebilir. Bağlanma kuramında güven kavramının önemi bu konuda değerlendirilebilir. Yetişkinlik döneminde kişinin başkalarına bağlanabilmesi için ona karşı güven duyması gerekebilir. Güven üzerine inşa edilen bir bağlanma davranışında kişinin bağlanma kalıpları olumlu yönde seyredebilir. Ancak insanlar arasında bu güvenin sarsılmasına neden olabilecek bazı davranışlar bulunmaktadır. Tanrı'ya güvenli bağlanma davranışları ise kişinin Tanrı'yı güvenilir bir varlık olarak görmesi neticesinde ortaya çıkabilir. Ancak Tanrı'nın, insan için farklı açılardan daha kuvvetli bir bağlanma figürü olduğu ifade edilebilir. Zira insanların kendi aralarında birbirlerine destek ve güven veremeyecekleri ölüm, doğal afet gibi olaylarda Tanrı önemli bir işleve sahip olabilir.

Yetişkinlere karşı kaçınan bağlanma stiline sahip kişilerin Tanrı'ya karşı kaçınan bağlanma stili de olumsuz bağlanmanın figürler arası geçişi çerçevesinde değerlendirilebilir. Yetişkinlik döneminde kişi, ebeveynine, kardeşlerine ve çevresindeki diğer figürlere karşı olumsuz bağlanma kalıpları geliştirdiyse, Tanrı'ya karşı olumsuz bağlanmaya yönelebilir. Zira zihnini olumsuz bağlanma kalıplarıyla oluşturan bir kişinin başka bir figüre olumlu bağlanma davranışları sergilemesi problemli olabilir. Bu durum bağlanma kuramındaki bireysel farklılıklar çerçevesinde düşünülebilir. Bazı insanlar olumsuz bağlanma kalıpları geliştirse de Tanrı'yı insanlardan farklı bir konumda değerlendirerek O'nunla güvene dayalı bir ilişki kurabilir. Bazıları ise Tanrı'yı da diğer insanlar gibi düşünerek, olumsuz bağlanma kalıplarını O'na göre düzenler. Sonuç olarak insanların yetişkinlikte insanlara karşı geliştirdiği olumlu ya da olumsuz bağlanma davranışlarını, Tanrı'ya karşı aktarması olası görünmektedir.

5.7 Öznel Dindarlık Algısı ile Tanrı'ya Bağlanma Stilleri Arasındaki İlişki

Bu araştırmanın sonuçlarına göre, öznel dindarlık algısı ile Tanrı'ya bağlanma stilleri arasında yalnızca Tanrı'ya güvenli bağlanma alt boyutunda bir ilişki bulunmuştur. Buna göre “*Katılımcıların öznel dindarlık algısı ile Tanrı'ya bağlanma stilleri arasında bir ilişki vardır*” hipotezi kısmen desteklenmiştir. Literatürde öznel dindarlık algısı ile Tanrı'ya bağlanma stilleri arasındaki ilişkiyi ele alan bir çalışmaya ulaşamamıştır.

Öznel dindarlık algısının artması ile Tanrı'ya güvenli bağlanma düzeyinin artması, kişilerin Tanrı'ya olan sevgilerini ve güvenlerini içselleştirmesi çerçevesinde değerlendirilebilir. Tanrı'nın emir ve buyruklarını kabul eden ve bu doğrultuda yaşayan bir kişinin, O'na güvenli bağlanma ihtimali olasıdır. Bu durumda Tanrı'ya karşı içselleştirdiği bir takım pozitif duygular kişiyi O'na güvenme noktasında destekleyebilir.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

6.1 Sonuçlar

Çocukluk dönemi örselenme yaşantıları düzeyleri, yetişkinlik dönemi bağlanma düzeyleri, Tanrı'ya bağlanma düzeyleri ve öznel dindarlık düzeyi arasındaki ilişkinin incelendiği, ayrıca demografik değişkenlere (cinsiyet, yaş, eğitim durumu) göre örselenme düzeylerinin, yetişkin bağlanma düzeylerinin ve Tanrı'ya bağlanma düzeylerinin farklılaşıp farklılaşmadığının incelendiği çalışma sonuçları başlıklar halinde aşağıda sunulmuştur.

Demografik değişkenlere göre çocukluk dönemi örselenme yaşantıları karşılaştırmasına ait sonuçlar şöyledir:

1. Çocukluk dönemi örselenme yaşantıları (ihmal, fiziksel ve sözel istismar, ağır fiziksel ve cinsel istismar) cinsiyete göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermemektedir.
2. Çocukluk dönemi örselenme yaşantıları (ihmal, fiziksel ve sözel istismar, ağır fiziksel ve cinsel istismar) yaş değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermemektedir.
3. Çocukluk dönemi örselenme yaşantıları fiziksel ve sözel istismar, ağır fiziksel ve cinsel istismar eğitim değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermemektedir. İhmal alt boyutunda ise Lisans grubu ile Yüksek Okul grubu arasında Yüksek Okul grubu lehine istatistiksel olarak düzeyinde anlamlı bir farklılık saptanmıştır.

Demografik değişkenlere göre yetişkinlik dönemi bağlanma karşılaştırmasına ait sonuçlar şöyledir:

4. Yetişkinlik dönemi bağlanma stilleri alt boyutları güvenli ve kaçınan bağlanma ile cinsiyet arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Kaygılı bağlanma alt boyutunda ise kadınların kaygılı bağlanma düzeyi erkeklerden yüksek olduğu bulunmuştur.
5. Yetişkinlik dönemi bağlanma stilleri alt boyutları güvenli ve kaçınan bağlanma ile yaş değişkeni arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Kaygılı

bağlanma alt boyutunda ise, 16-24 yaş grubu ile 31-35 yaş grubu arasında 16-24 yaş grubu lehine istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmıştır.

6. Yetişkinlik dönemi bağlanma stilleri alt boyutu güvenli bağlanma ile eğitim değişkeni arasında Lisans grubu ile Lise grubu arasında Lisans grubu lehine; Lisans grubu ile Yüksek Okul grubu arasında Lisans grubu lehine istatistiksel olarak düzeyinde anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Kaygılı bağlanma ile eğitim değişkeni arasında, Lisans grubu ile Lise grubu arasında Lise grubu lehine istatistiksel olarak düzeyinde anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Kaçınan bağlanma ile eğitim değişkeni arasında, Lisans grubu ile Lise grubu arasında Lise grubu lehine istatistiksel olarak düzeyinde anlamlı bir farklılık saptanmıştır.

Demografik değişkenlere göre Tanrı'ya bağlanma karşılaştırmasına ait sonuçlar şöyledir:

7. Tanrı'ya bağlanma stilleri alt boyutları (Tanrı'ya güvenli, kaygılı ve kaçınan bağlanma) ile cinsiyet değişkeni istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuştur. Güvenli ve kaygılı bağlanma alt boyutlarında kadınların Tanrı'ya bağlanma düzeyleri erkeklerden yüksektir. Kaçınan bağlanma stilinde ise erkeklerin ortalaması kadınların ortalamasından yüksektir.

8. Tanrı'ya bağlanma stilleri alt boyutları (Tanrı'ya güvenli, kaygılı ve kaçınan bağlanma) ile yaş değişkeni arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamıştır.

9. Tanrı'ya bağlanma stili alt boyutu, Tanrı'ya güvenli bağlanma ile eğitim değişkeni arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Tanrı'ya kaygılı bağlanma ile eğitim değişkeni arasında, Lise grubu ile Yüksek Okul grubu arasında Yüksek Okul grubu lehine; Lisans grubu ile Yüksek Okul grubu arasında Yüksek Okul lehine istatistiksel olarak düzeyinde anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Tanrı'ya kaçınan bağlanma ile eğitim değişkeni arasında, Lisans grubu ile Lise grubu arasında Lise grubu lehine istatistiksel olarak düzeyinde anlamlı bir farklılık saptanmıştır.

Çocukluk dönemi örselenme yaşantıları alt boyutları ile yetişkin dönemi bağlanma stilleri alt boyutları arasındaki ilişkilere ait sonuçlar şöyledir;

10. Çocukluk dönemi örselenme yaşantıları alt boyutlarından ihmal, yetişkin bağlanma stili alt boyutu güvenli bağlanmayı olumsuz ve anlamlı olarak yordamaktadır. Çocukluk dönemi örselenme yaşantıları alt boyutlarından ihmal, yetişkin bağlanma

stili alt boyutu kaygılı ve kaçınan bağlanma arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

11. Çocukluk dönemi örselenme yaşantıları alt boyutlarından fiziksel ve sözel istismar ile yetişkin bağlanma stili alt boyutları güvenli, kaygılı ve kaçınan bağlanma arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

12. Çocukluk dönemi örselenme yaşantıları alt boyutlarından ağır fiziksel ve cinsel istismar ile güvenli bağlanma arasında olumsuz ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Ağır fiziksel ve cinsel istismar ile kaygılı bağlanma arasında olumlu ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Ağır fiziksel ve cinsel istismar ile kaçınan bağlanma arasında olumlu ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Çocukluk dönemi örselenme yaşantıları alt boyutları ile Tanrı'ya bağlanma stilleri alt boyutları arasındaki ilişkilere ait sonuçlar şöyledir;

13. Çocukluk dönemi örselenme yaşantıları alt boyutu ihmal Tanrı'ya güvenli bağlanmayı olumsuz ve anlamlı olarak yordamaktadır. Çocukluk dönemi örselenme yaşantıları alt boyutu ihmal ile Tanrı'ya kaygılı ve kaçınan bağlanma arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

14. Çocukluk dönemi örselenme yaşantıları alt boyutu fiziksel ve sözel istismar Tanrı'ya kaygılı bağlanmayı anlamlı olarak yordamaktadır. Çocukluk dönemi örselenme yaşantıları alt boyutu fiziksel ve sözel istismar ile Tanrı'ya güvenli ve kaçınan bağlanma arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

15. Çocukluk dönemi örselenme yaşantıları alt boyutu ağır fiziksel ve cinsel istismar ile Tanrı'ya güvenli bağlanma arasında olumsuz ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Ağır fiziksel istismar ile Tanrı'ya kaygılı ve kaçınan bağlanma arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır

Yetişkinlik dönemi bağlanma stilleri alt boyutları ile Tanrı'ya bağlanma stilleri alt boyutları arasındaki ilişkilere ait sonuçlar şöyledir,

16. Yetişkin dönemi bağlanma stili alt boyutu güvenli bağlanma Tanrı'ya güvenli bağlanmayı olumlu ve anlamlı bir şekilde yordamaktadır. Güvenli bağlanma Tanrı'ya kaygılı ve kaçınan bağlanmayı anlamlı bir şekilde yordamamaktadır.

17. Yetişkin dönemi bağlanma stili alt boyutu kaygılı bağlanma Tanrı'ya kaygılı bağlanmayı olumlu ve anlamlı bir şekilde yordamaktadır. Güvenli bağlanma Tanrı'ya güvenli ve kaçınan bağlanmayı anlamlı bir şekilde yordamamaktadır.

18. Yetişkin dönemi bağlanma stili alt boyutu kaçınan bağlanma Tanrı'ya kaçınan ve kaygılı bağlanmayı olumsuz ve anlamlı olarak yordamaktadır. Kaçınan bağlanma Tanrı'ya güvenli bağlanmayı anlamlı bir şekilde yordamamaktadır.

Öznel dindarlık algısı ile Tanrı'ya bağlanma stilleri alt boyutları arasındaki ilişkilere ait sonuçlar şu şekildedir;

19. Öznel dindarlık algısı ile Tanrı'ya güvenli bağlanma arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Buna göre hiç dindar olamayan grup ile dindar grup arasında dindar grubu lehine, biraz dindar grup ile çok dindar grup arasında çok dindar grup lehine, biraz dindar grup ile dindar grup arasında dindar grup lehine ve biraz dindar grup ile çok dindar grup arasında çok dindar grup lehine istatistiksel olarak düzeyinde anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Öznel dindarlık algısı ile Tanrı'ya kaygılı ve kaçınan bağlanma stilleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

6.2 Öneriler

Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre aşağıda bazı önerilerde bulunulmuştur.

Bu araştırmadan elde edilen sonuçlar değerlendirilirken araştırmanın sınırlılıkları dikkate alınmalıdır. Farklı örneklem gruplarında konu ile gerçekleştirilecek araştırmalar literatüre zenginlik kazandırabilir.

Araştırmada kullanılan Tanrı'ya bağlanma envanterine ait maddeler, katılımcıların Tanrı'ya bağlanma stilleri arasında ayırım yapılmasında etkili olmamıştır. Bunun nedeni Türk Müslüman örnekleminde ölçek maddelerinin kaygılı ve güvenli bağlanma stillerini kavramsal olarak ayırt edememesi olarak gösterilebilir. Sonraki araştırmaların özellikle Tanrı'ya güvenli, kaygılı ve kaçınan bağlanma stilleri arasındaki farklılığı tespit etmeleri açısından Türk Müslüman örneklemine uygun yeni bir Tanrı'ya bağlanma envanterinin geliştirilmesi önerilebilir.

Tanrı'ya bağlanma kuramı tüm dinler göz önünde bulundurularak kavramsallaştırılmış olsa da Hristiyan teolojisinin izleri daha baskın görünmektedir. Ülkemizde bağlanma kuramının Türk Müslüman örneklemini dini bağlamında teorik olarak inceleyen

Çalışmaların sayısı oldukça azdır. Bu durum ise gerçekleştirilen nicel çalışmaların yorumlanmasını ve tartışılmasını g hale getirmektedir. Dolayısıyla Tanrı'ya bağlanma kuramının teorik ve pratik çerçevede daha fazla çalışma ile ele alınması literatüre zenginlik kazandırabilir.

orselenme ve Tanrı'ya bağlanma ilişkisine dair ulusal ve uluslararası literatürde çalışmaya ulaşılamamıştır. orselenme yaşantıları ise dünyada ve ülkemizde yapılan araştırmalar göz önünde bulundurulduğunda çok yaygın görülmektedir. Dolayısıyla orselenmenin farklı boyutlarının dini bağlamda incelenmesi önemli olabilir.

orselenme yaşantıları ile Tanrı'ya güvenli bağlanma arasında olumsuz bir ilişki bulunmuştur. Bu sonuç ebeveynler ile eğiticileri ilgilendiren bir durumdur. Çocuklara verilen cezaların fiziksel ve duygusal istismara yönelik olması onlarda olumsuz bağlanma kalıpları geliştirmelerine neden olmaktadır. Bu durum ise çocuğun gelecekte hem diğerleri ile hem de Tanrı ile olan ilişkisinde belirli bir etki barındırabilir.

Sağlıklı toplumun inşa sürecindeki en temel problemlerden biri olarak gösterilen orselenme yaşantılarının etkilerini en aza indirmenin, tüm bireyleri kapsayacak şekilde olumlu bir sonuç doğurabileceğinden dolayı bu yaşantılara daha fazla odaklanması ve çalışılması önerilebilir.

KAYNAKÇA

- Afşin, R., & Özçelik, A. D. Ö. (2018). Suça sürüklenen çocuklar ile suça sürüklenmeyen çocukların algıladıkları anne ve baba tutumları ile ebeveyn bağlanma stillerinin karşılaştırılarak incelenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(66), 384-400.
- Ainsworth, M. D. S. (1967). *Infancy in Uganda: Infant care and the growth of love*. Johns Hopkins Press.
- Ainsworth, M. D. S. (1974). *The development of infant-mother attachment: A final report of the office of child development*. Office of Child Development.
- Ainsworth, M. D. S. (1979). Infant-mother attachment. *American Psychologist*, 34, 932-937.
- Akbağ, M., & Ümmet, D. (2018). Ana-babaya bağlanma ile öznel iyi oluş arasındaki ilişkide temel psikolojik ihtiyaçların doyumunun aracı rolü. *Turkish Psychological Counseling and Guidance Journal*, 8(50), 59-85.
- Akhan, L. U. (2014). Hemşirelik öğrencilerinin bağlanma stillerinin belirlenmesi. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 3, 191-196.
- Akpolat, Y., & İnci, Y. (2012). *Erzurum'da çocuk ve şiddet*. 2, 866-886.
- Aktay, M. (2020). İstismar ve ihmalin çocuk üzerindeki etkileri ve tedavisi. *Gelişim ve Psikoloji Dergisi*, 1(2), 169-184.
- Allport, G. W. (1950). *The individual and his religion: a psychological interpretation*. Macmillan.
- Altınbaş, H., Korkmaz Aslan, G., Kuzlu Ayyıldız, T., Niyazi Ayoğlu, F., & Veren, F. (2016). Üniversite öğrencilerinin çocukluk döneminde yaşadıkları örseleyici davranışların öfke durumları üzerine etkisi. *TAF Prev Med Bull*, 15(6), 518-525.
- Andrews, B. (1998). Shame and childhood abuse. içinde *shame: interpersonal behavior, psychopathology, and culture* (ss. 176-190). Oxford University Press.
- Argyle, M., & Beit-Hallahmi, B. (2013). *The social psychology of religion (psychology revivals)*. Routledge.
- Argyle, M., & Beit-Hallahmi, B. (2014). *The psychology of religious behaviour, belief and experience*. Routledge.
- Arslan, H., Karlıdağ, R., Alparslan, N., Tamam, L., & Ünal, M. (1997). Borderline kişilik bozukluğunda örseleyici çocukluk yaşantıları ve ruhsal bulgular. *Düşünen Adam*, 10(3), 33-39.
- Aslan, H. & Alparslan, N.Z. (1999). Çocukluk örselenme yaşantıları ölçeği'nin bir üniversite öğrencisi örnekleminde geçerlik, güvenirlik ve faktör yapısı. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 10(4), 275-285.

- August, H., Esperandio, M. R. G., & Escudero, F. T. (2018). Brazilian validation of the attachment to god inventory. *Religions*, 9(4), 103.
- Aydın, İ. (2019). *Türkiye’de çocuk istismarı, çocuk istismarını önleyici sosyal politikalar ve Diyarbakır örneği*. [Yüksek Lisans Tezi] Gazi Üniversitesi.
- Bacon, H., & Richardson, S. (2001). Attachment theory and child abuse: An overview of the literature for practitioners. *Child Abuse Review*, 10(6), 377-397.
- Bartholomew, K. (1990). Avoidance of intimacy: An attachment perspective. *Journal of Social and Personal Relationships*, 7, 147-178.
- Bartholomew, K., & Horowitz, L. (1991). Attachment styles among young adults: A test of a four-category model. *Journal of Personality and Social Psychology*, 61, 226-244.
- Beck, R., McDonald, A., Allison, S., & Norsworthy, L. (2005). Attachment to God and parents: Testing the correspondence vs. compensation hypotheses. *Christian Association for Psychological Studies*, 1(24), 21-28.
- Belsky, J. (1980). Child maltreatment: An ecological integration. *American Psychologist*, 35(4), 320-335.
- Belsky, J. (1993). Etiology of child maltreatment: A developmental-ecological analysis. *Psychological Bulletin*, 114(3), 413-434.
- Bernstein, L. A., Fink, D., Handelsman, L., Foote, J., & Lovejoy, M. (1994). Initial reliability and validity of the childhood trauma interview: A new multidimensional measure of childhood interpersonal trauma. *The American Journal of Psychiatry*, 152(9), 1329-1335.
- Bierman, A. (2005). The effects of childhood maltreatment on adult religiosity and spirituality: Rejecting God the father because of abusive fathers? *Journal for the Scientific Study of Religion*, 44(3), 349-359.
- Bilge, Y. (2019). Üniversite öğrencilerinde ruh sağlığı belirleyicisi olarak bağlanma stillerinin incelenmesi. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 7(16), 1-18.
- Bilgen, F. G., & Karasu, F. (2017). Anneleri tarafından çocuklara uygulanan duygusal ve fiziksel istismar/ihtimal davranışları. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(13), 22-34.
- Bilim, G. (Yazar). (2012). *Çocukluk çağı örselenme yaşantıları: duygu düzenleme, kişilerarası tarz ve genel psikolojik sağlık açısından bir inceleme* [Yüksek Lisans Tezi], Ankara Üniversitesi,
- Bilir, Ş., Arı, M., Dönmez, N., Atik, B., & San, P. (1991). Türkiye’nin 16 ilinde 4—12 yaşlar arasındaki 50.473 çocuğa fiziksel ceza verme sıklığı ve buna ilişkin problem durumlarının incelenmesi. *Aile ve Toplum*, 1(1), 1-14.
- Birgeward, A., & Granqvist, P. (2004). The correspondence between attachment to parents and god: Three experiments using subliminal separation cues. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 30(9), 1122-1135.

- Birlik, E. (2019). Ebeveynlerin çocukluk çağı örselenme yaşantıları ve çocuk yetiştirme tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 77, 113-126.
- Bonab, B. G., & Namini, A. S. Y. (2010). The Relationship between attachment to God and reliance on God. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 5, 1098-1104.
- Bowlby, J. (1969). *Attachment and loss, Vol. 1: Attachment. Attachment and loss*. Basic Books.
- Bowlby, J. (1973). *Attachment and loss. Vol. 2: Separation: Anxiety and anger*. Basic Books.
- Bowlby, J. (1980). *Attachment and loss. Vol. 3: Loss, sadness and depression*. Basic Books.
- Bowlby, J. (1988). *A secure base: Parent-child attachment and healthy human development*. Basic Books.
- Bowlby, J. (2012). *Bağlanma* (T. V. Soylu, Çev.; 1. bs). Pinhan Yayıncılık.
- Bowlby, J. (2014). *Ayrılma* (M. Günay, Çev.; 1. bs). Pinhan Yayıncılık.
- Bowlby, J. (2015). *Kaybetme* (N. Nirven & N. Diner, Çev.; 1. bs). Pinhan Yayıncılık.
- Bradshaw, M., Kent, B. V., Henderson, W. M., & Setar, A. C. (2019). Attachment to God and social trust. *sociological perspectives*, 62(6), 1001-1021.
- Bretherton, I. (1992). The origins of attachment theory: John Bowlby and Mary Ainsworth. *Developmental Psychology*, 28, 759-775.
- Brown, S. L., Nesse, R. M., House, J. S., & Utz, R. L. (2004). Religion and emotional compensation: Results from a prospective study of widowhood. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 30(9), 1165-1174.
- Bryant-Davis, T. (2005). Coping strategies of African American adult survivors of childhood violence. *Professional Psychology: Research and Practice*, 36(4), 409-414.
- Bulut, M. B., & Yıldız, M. (2018). Tanrı'ya bağlanma biçimlerinin beş faktör kişilik özelliklerine göre yordanması. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 32(44), 79-98.
- Burgess, R. L. (1978). *Project- Interact: A study of patterns of interaction in abusive, neglectful and control families. Final Report to the national center on child abuse and neglect*. U.S. Department of Health, Education and Welfare.
- Büyükcebeci, A. (2019). Çocukluk çağı örselenme yaşantılarının yaratıcı kişilik özellikleri ve aleksitimi ile ilişkisi. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(4), 3187-3213.
- Büyüköztürk, Ş. (2020). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Pegem Akademi

- Cassibba, R., Granqvist, P., Costantini, A., & Gatto, S. (2008). Attachment and god representations among lay Catholics, priests, and religious: A matched comparison study based on the adult attachment interview. *Developmental Psychology*, 44(6), 1753-1763.
- Cesur, G., Sayraç, N., & Korkmaz, E. (2018). Çocukluk çağı örselenme yaşantıları ve sürekli kaygı arasındaki ilişkide bilinçli farkındalığın rolü. *Türk Psikoloji Dergisi*, 33(81), 97-109.
- Chambers, J. (2017). The neurobiology of attachment: From infancy to clinical outcomes. *Psychodynamic Psychiatry*, 45(4), 542-563.
- Cicchetti, D., & Carlson, V. (1989). *Child maltreatment: Theory and research on the causes and consequences of child abuse and neglect*. Cambridge University Press.
- Cicchetti, D., & Rizley, R. (1981). Developmental perspectives on the etiology, intergenerational transmission, and sequelae of child maltreatment. *New Directions for Child and Adolescent Development*, 11, 31-55.
- Clinton, T., & Straub, J. (2010). *God attachment*. Howard Books.
- Coşkun, M. (2011). Çocuklarda cinsel istismar. İçinde *çocuk hakları açısından çocuk ihmali ve istismarı* (ss. 74-90). Çocuk Vakfı Yayınları.
- Crain, W. C. (1980). *Theories of development: Concepts and applications*. Pearson.
- Cüceloğlu, D. (1990). *İnsan ve davranışı*. Remzi Kitabevi.
- Çelebi, B. (2019). *Çocukluk çağı travmatik yaşantıları, yetişkin bağlanma stilleri ve psikolojik iyi oluşun evlilik doyumu üzerindeki etkisi* [Yüksek Lisans Tezi], Kocaeli Üniversitesi.
- Çelikkaleli, Ö., & Avcı, R. (2016). Üniversite öğrencilerinin cinsiyet ve toplumsal cinsiyet rollerine göre bağlanma biçimlerinin incelenmesi. *Journal of Computer and Education Research*, 4(7), 103-125.
- Çınar, M. (2016). Tanrı'ya bağlanma tarzı ve ölüm kaygısı ilişkisi üzerine bir araştırma. *İlahiyat Tetkikleri Dergisi*, 45, 313-338.
- Demir, P., & Memik, N. Ç. (2020). Kendine zarar verme davranışı ve çocukluk dönemi örselenme yaşantıları: Bir gözden geçirme. *Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10, 129-155.
- Demircan, B. (2017). *12-15 yaş arası ergenlerde istismar ve ihmali ile akran zorbalığı ve benlik algısı arasındaki ilişki* [Yüksek Lisans Tezi], Gazi Üniversitesi.
- Demircioğlu, H., & Özdemir, M. (2020). 0-6 Yaş aralığındaki çocukların gelişimlerinin annelerinin çocukluk çağı örselenme yaşantıları ve aile yaşam kaliteleri açısından incelenmesi. *Sosyal, Beşerî ve İdari Bilimler Dergisi*, 3(4), 245-260.
- Demirdağ, M. F. (2017). Bağlanma teorisi'nin kökenleri: John Bowlby ve Mary Ainsworth. *Düzce Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1(2), 76-90.

- Demirkan, F. S. (2020a). *Diyaliz hastalarında bağlanma, dini başa çıkma ve yaşam memnuniyeti arasındaki ilişki üzerine bir araştırma*. [Doktora Tezi], İstanbul Üniversitesi.
- Demirkan, F. S. (2020b). Yetişkin kronik hastalarda allah'a bağlanma, duygu durumu ve yaşam memnuniyeti ilişkisi. *Kilis 7 Aralık Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 7(1), 449-482.
- De Roos, S. A. (2006). Young children's God concepts: Influences of attachment and religious socialization in a family and school context. *Religious Education*, 101(1), 84-103.
- Dickie, J. R., Ajega, L. V., Kobylak, J. R., & Nixon, K. M. (2006). Mother, father, and self: Sources of young adults' God concepts. *Journal for the Scientific Study of Religion*, 45(1), 57-71.
- Dinç, M. (2011). Çocuklarda fiziksel istismar. İçinde *çocuk hakları açısından çocuk ihmali ve istismarı*. Çocuk Vakfı Yayınları.
- Durmuşoğlu, N., & Doğru, S. (2006). Çocukluk örseleyici yaşantılarının ergenlikteki yakın ilişkilerde bireye etkisinin incelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15, 237-246.
- Dyslin, C. W., & Thomsen, C. J. (2011). Religiosity of young adults: Does childhood maltreatment make a difference? *Mental Health, Religion & Culture*, 14(7), 625-631.
- Egeland, B., & Sroufe, L. A. (1981). Attachment and early maltreatment. *Child Development*, 52(1), 44-52.
- Elliot, D. (1994). The impact of Christian faith on the prevalence and sequelae of sexual abuse. *Journal of Interpersonal Violence*, 9(1), 95-108.
- Er, R. K., & Büyükbayraktar, Ç. G. (2019). Sokak çocuklarında bağlanma ve aleksitimi ilişkisi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 9(55), 1111-1135.
- Erözkan, A. (2011). Üniversite öğrencilerinin bağlanma stilleri ve karar stratejileri. *Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(3), 60-74.
- Erükçü, G. (2013). *Farklı sosyo-ekonomik düzeyden gelen ergenlerin çocukluk dönemi örselenme yaşantılarının bazı değişkenler açısından incelenmesi* [Yüksek Lisans Tezi]. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Erzen, E. (2016). Üç Boyutlu bağlanma stilleri ölçeği. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17 (3), 1-21.
- Etherington, K. (1995). Adult male survivors of childhood sexual abuse. *Counselling Psychology Quarterly*, 8(3), 233-241.
- Ezen, M., & Açıkgöz, A. (2017). Çocukların örselenmesine annelerin örselenme yaşantısının etkisi. *Kocaeli Medical Journal*, 6(3), 13-21.

- Feinson, M. C., & Meir, A. (2015). Exploring mental health consequences of childhood abuse and the relevance of religiosity. *Journal of Interpersonal Violence*, 30(3), 499-521.
- Fergus, T. A., & Rowatt, W. C. (2014). Examining a purported association between attachment to god and scrupulosity. *Psychology of Religion and Spirituality*, 6(3), 230-236.
- Fergusson, D., & Mullen, P. (1999). *Childhood sexual abuse: An evidence based perspective*.
- Finkelhor, D., Hotaling, G., Lewis, I. A., & Smith, C. (1989). Sexual abuse and its relationship to later sexual satisfaction, marital status, religion, and attitudes. *Journal of Interpersonal Violence*, 4(4), 379-399.
- Finkelhor, D. (1994). The international epidemiology of child sexual abuse. *Child Abuse & Neglect*, 18(5), 409-417.
- Garbarino, J. (1976). A preliminary study of some ecological correlates of child abuse: The Impact of socioeconomic stress on mothers. *Child Development*, 47(1), 178-185.
- Gill, D. (1971). Violence against children. *Journal of Marriage and the Family*, 33, 639-648.
- Gökler, I. (2002). Çocuk istismarı ve ihmali: Erken dönem stresin nörobiyolojik gelişime etkisi. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 9(1), 47-57.
- Granqvist, P., & Hagekull, B. (2001). Seeking security in the new age: On attachment and emotional compensation. *Journal for the Scientific Study of Religion*, 40(3), 527-545.
- Granqvist, P., ve Hagekull, B. (2003). Longitudinal predictions of religious change in adolescence: Contributions from the interaction of attachment and relationship status. *Journal of Social and Personal Relationships*, 20(6), 793-817.
- Granqvist, P., & Kirkpatrick, L. A. (2004). Religious conversion and perceived childhood attachment: A meta-analysis. *The International Journal for the Psychology of Religion*, 14(4), 223-250.
- Granqvist, P., Ljungdahl, C., & Dickie, J. R. (2007). God is nowhere, god is now here: Attachment activation, security of attachment, and god's perceived closeness among 5 – 7-year-old children from religious and non-religious homes. *Attachment & Human Development*, 9(1), 55-71.
- Gümüş, Z., & Güler, K. (2018). Yetişkin bireylerdeki bağlanma stillerinin demografik özellikleri ve yaşam kaliteleriyle olan ilişkinin incelenmesi. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6(78).
- Gündüz, B., & Gökçakan, Z. (2004). Fiziksel istismar açısından üniversite öğrencilerinin problem çözme becerilerinin incelenmesi. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13, 29-40.

- Gürçam, Ç. (2017). *Yetişkinlerde bağlanma stilleri ile öfke denetimi ve yaşam doyumu arasındaki ilişki* [Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul Gelişim Üniversitesi.
- Gürhan, N., Erdoğan, G., & Seyran, F. (2020). Cinsel şiddet. *MEYAD Akademi*, 1(1), 59-65.
- Gürman, G. (2019). *Psikologlarda narsisizm düzeyleri ile tanrıya bağlanma ve gelecek beklentileri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. [Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul Gelişim Üniversitesi.
- Hall, T. A. (1995). Spiritual effects of childhood sexual abuse in adult christian women. *Journal of Psychology and Theology*, 23(2), 129-134.
- Hall, T. W., Fujikawa, A., Halcrow, S. R., Hill, P. C., & Delaney, H. (2009). Attachment to God and implicit spirituality: Clarifying correspondence and compensation models. *Journal of Psychology and Theology*, 37(4), 227-244.
- Harlow, E. (2021). Attachment theory in schools. *Headteacher Update*, 1, 38-39.
- Hayta, A. (2006). Anneden Allah'a: Bağlanma teorisi ve İslâm'da Allah tasavvuru. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 4(12), 29-63.
- Hayta, A. (2017). *Bağlanma kuramı ve Tanrı tasavvuru üzerine bir araştırma* [Doktora Tezi], Uludağ Üniversitesi.
- Hazan, C. (1998). Bağlanma (Yakın ilişkilerle ilgili araştırmalar için bir çerçeve). *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences*, 31(1).
- Hazan, C., & Shaver, P. R. (1987). Romantic love conceptualized as an attachment process. *Journal of Personality and Social Psychology*, 52, 511-524.
- Hazan, C., & Shaver, P. R. (1994). Attachment as an organizational framework for research on close relationships. *Psychological Inquiry*, 5, 1-22.
- Hergüner, S. (2011). Duygusal istismar ve ihmal. İçinde *çocuk hakları açısından çocuk ihmali ve istismarı* (ss. 43-54). Çocuk Vakfı Yayınları.
- Irmak, T. Y. (2008). *Çocuk istismarı ve ihmalinin yaygınlığı ve dayanıklılıkla ilişkili faktörler*. [Doktora Tezi], Ege Üniversitesi.
- İçli, T. (1994). Aile içi şiddet: Ankara- İstanbul ve İzmir örneği. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 11(2), 7-20.
- Jankowski, P. J., & Sandage, S. J. (2014). Attachment to God and humility: Indirect effect and conditional effects models. *Journal of Psychology and Theology*, 42(1), 70-82.
- Johnson, W. B., & Eastburg, M. C. (1992). God, parent, and self concepts in abused and nonabused children. *Journal of Psychology and Christianity*, 11, 235-243.
- Kalkan, M., & Özbek, S. (2011). Çocukluk çağı örselenme yaşantıları ergenlerdeki flört kaygısını yordar mı? *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 18(1), 35-44.

- Kane, D., Cheston, S. E., & Greer, J. (1993). Perceptions of god by survivors of childhood sexual abuse: An exploratory study in an underresearched area. *Journal of Psychology and Theology*, 21(3), 228-237.
- Kang, B., Lee, S., Oh, A. H., Kang, S., Hwang, I., & Song, J. (2015). Towards understanding relational orientation: Attachment theory and facebook activities. *Influence and the Social Network*, 14(18), 1404-1415.
- Karakaş, A. C., & Bektaş, K. (2020). Bağlanma stilleri ile Tanrı'ya bağlanma arasındaki ilişki üzerine bir alan araştırması. *Türk Din Psikolojisi Dergisi*, 2, 93-106.
- Karataş, Z. (2017). Bağlanma kuramı açısından kurum bakımının çocuklar üzerindeki etkisi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10(54), 867-875.
- Kassel, J. D., Wardle, M., & Roberts, J. E. (2007). Adult attachment security and college student substance use. *Addictive Behaviors*, 32(6), 1164-1176.
- Kaufman, G. (1981). *The theological imagination constructing the concept of God*. Westminster Press.
- Kavacıklı, F. & Evkuran, M. & Kaplan, M. & Mertoğlu, K. & Nuruhan, N. (1995). *Aile içi şiddetin sebep ve sonuçları*. Bizim Büro Basımevi.
- Kaytez, N., & Deleş, B. (2020). Okul öncesi dönemde çocuğu olan annelerin istismar farkındalık düzeylerinin örselenmiş çocukluk yaşantıları açısından incelenmesi. *İnönü Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 8(2), 321-335.
- Kaytez, N., Yücelyiğit, S., & Kadan, G. (2018). Çocuğa yönelik istismar ve çözüm önerileri. *Eurasian Journal Of Health Sciences*, 1(1), 18-24.
- Keklik, İ. (2011). Relationships of attachment styles and gender, personal meaning depressiveness and trait-anxiety among college students. *Eğitim ve Bilim*, 36(159), 84-95.
- Kelley, M. M. (2009). Loss through the lens of attachment to God. *Journal of Spirituality in Mental Health*, 11(1-2), 88-106.
- Kempe, C. H. (1973). A practical approach to the protection of the abused child and rehabilitation of the abusing parent. *Pediatrics*, 51, 804-812.
- Kennedy, J. H., & Kennedy, C. E. (2004). Attachment theory: Implications for school psychology. *Psychology in the schools*, 41(2), 247-259.
- Kennedy, P., & Drebing, C. E. (2002). Abuse and religious experience: A study of religiously committed evangelical adults. *Mental Health, Religion and Culture*, 5(3), 225-237.
- Ketsela, T., & Kedebe, D. (1997). Physical punishment of elementary school children in urban and rural communities in Ethiopia. *Ethiopian Medical Journal*, 35, 23-33.
- Kırbaç, E. (2017). *Çocuk istismarı ve ihmalinin bazı değişkenler açısından incelenmesi* [Yüksek Lisans Tezi], İnönü Üniversitesi.

- Kırımsoy, E. (2012). *Çocukların ev içinde yaşadıkları şiddet araştırması*. Genç Hayat Vakfı.
- Kim, D.-H., Kim, K.-I., Park, Y.-C., Zhang, L. D., Lu, M. K., & Li, D. (2000). Children's experience of violence in China and Korea: A transcultural study. *Child Abuse & Neglect*, 24(9), 1163-1173.
- Kim, J. (2008). The protective effects of religiosity on maladjustment among maltreated and nonmaltreated children. *Child Abuse & Neglect*, 32(7), 711-720.
- Kim, J. Y. (1998). A study for Korean family violence against children and adolescents. *Hanluk Adongbobjihal*, 6, 41-64.
- Kirkpatrick, L. A. (1992). An attachment theory approach to the psychology of religion (M. Koç, Çev.). *The International Journal for the Psychology of Religion*, 2(1), 3-28.
- Kirkpatrick, L. A. (1998). God as a substitute attachment figure: A longitudinal study of adult attachment style and religious change in college students. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 9(24).
- Kirkpatrick, L. A. (2005). *Attachment, evolution and the psychology of religion* (1. bs). The Guilford Press.
- Kirkpatrick, L. A. (2012). Attachment theory and the evolutionary psychology of religion (N. Karşı, Çev.). *International Journal for the Psychology of Religion*, 22(3), 231-241.
- Kirkpatrick, L. A., & Shaver, P. R. (1990). Attachment theory and religion: Childhood attachments, religious beliefs, and conversion. *Journal for the Scientific Study of Religion*, 29(3), 315-334.
- Kirkpatrick, L. A., & Shaver, P. R. (1992). An attachment-theoretical approach to romantic love and religious belief. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 18(3), 266-275.
- Kışlak, Ş., & Çavuşoğlu, Ş. (2006). Evlilik uyumu, bağlanma biçimleri, yüklemeler ve benlik saygısı arasındaki ilişkiler. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 9(9), 61-68.
- Kline, R. B. (2005). *Principles and practice of structural equation modeling* (2nd ed.). New York: Guilford.
- Koçak, R., & Karasu, H. (2016). Ergenlerde özerkliğin yordayıcısı olarak bağlanma stilleri ve proaktif kişilik yapılarının incelenmesi. *Uluslararası Eğitim ve İnsan Bilimleri Dergisi*, 6(1), 195-236.
- Korfmacher, J. (2000). The kempe family stress inventory: A review. *Child Abuse & Neglect*, 24(1), 129-140.
- Korkmaz, N. E. (2012). Tanrı'ya bağlanma ve psikolojik iyi olma. *Toplum Bilimleri Dergisi*, 6(12), 95-112.

- Kosarkova, A., Malinakova, K., van Dijk, J. P., & Tavel, P. (2020). Childhood trauma and experience in close relationships are associated with the God image: Does religiosity make a difference? *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17(23), 8841.
- Kotch, J. B., Chalmers, D. J., Fanslow, J. L., Marshall, S., & Langley, J. D. (1993). Morbidity and death due to child abuse in New Zealand. *Child Abuse & Neglect*, 17(2), 233-247.
- Kürtüncü, M., Yıldız, H., & Kurt, A. (2020). Çocukluk çağında yaşanan örselenmenin üniversite birinci sınıf öğrencilerinin yakın ilişkilerine etkisi. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 10(1), 103-111.
- Lalayants, M., Oyo, A., & Prince, J. D. (2020). Religiosity and outcomes among child welfare-involved youth. *Child and Adolescent Social Work Journal*, 37(3), 251-261.
- Lieh-Mak, F., Chung, S. Y., & Liu, Y. W. (1983). Characteristics of child battering in Hong Kong: A controlled study. *The British Journal of Psychiatry*, 142(1), 89-94.
- Linda, C. G., & Timothy, W. S. (2001). Attachment style in marriage: Adjustment and responses to interaction. *Journal of Social and Personal Relationships*, 18(2), 263-289.
- Lorenz, K. Z. (1935). *Der kumpan in der umvelt des vogels*. International Universities Press.
- Magai, C., Hunziker, J., Mesias, W., & Culver, L. C. (2000). Adult attachment styles and emotional biases. *International Journal of Behavioral Development*, 24(3), 301-309.
- Main, M., & Goldwyn, R. (1984). Predicting rejection of her infant from mother's representation of her own experience: Implications for the abused-abusing intergenerational cycle. *Child Abuse & Neglect*, 8(2), 203-217.
- Majidova, F., & İpek, M. (2020). Bağlanma stili ile evliliğe yönelik tutum arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Aydın Sağlık Dergisi*, 6(1), 57-78.
- Miner, M. (2009). The impact of child-parent attachment, attachment to God and religious orientation on psychological adjustment. *Journal of Psychology and Theology*, 37(2), 114-124.
- Moriarty, G. L., Hoffman, L., & Grimes, C. (2006). Understanding the God image through attachment theory. *Journal of Spirituality in Mental Health*, 9(2), 43-56.
- Nas, R. (1988). Çağdışı bir disiplin aracı: Dayak. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakülteleri Dergisi*, 3(1).
- Navarro-Gil, M., Lopez-del-Hoyo, Y., Modrego-Alarcón, M., Montero-Marin, J., Van Gordon, W., Shonin, E., & Garcia-Campayo, J. (2020). Effects of attachment-based compassion therapy (ABCT) on self-compassion and attachment style in healthy people. *Mindfulness*, 11(1), 51-62.

- Okci, B. (2017). *Cinsel yönelimin bağlanma stilleri, cinsel doyum ve psikopatoloji yönünden değerlendirilmesi* [Yüksek Lisans Tezi]. Işık Üniversitesi.
- Onbaşılı, N. (2011). *Kadın ve aile sağlığı merkezine başvuran çocuklarda öfke: Anne ve çocuğun çocukluk dönemi istismar yaşantıları, aile işleyişi ve annenin öfke düzeyi açısından bir değerlendirme*. [Yüksek Lisans Tezi], Maltepe Üniversitesi.
- Özdemir, S. (2018). Ergen riskli davranışlarının akran zorbalığı, örselenme yaşantıları ve psikolojik sağlamlık ile ilişkisinde sapkın arkadaşların aracı etkisinin incelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 43(195), 223-239.
- Öztürk, M. (2011). *Çocuk ihmali ve istismarı. İçinde çocuk hakları açısından çocuk ihmali ve istismarı*. Çocuk Vakfı Yayınları.
- Pirutinsky, S., & Rosmarin, D. H. (2020). My God, why have you abandoned me? Sexual abuse and attitudes towards God among Orthodox Jews. *Mental Health, Religion & Culture*, 23(7), 579-590.
- Polat, O. (2021). *Tüm boyutlarıyla çocuk istismarı*. Seçkin Yayıncılık.
- Reinert, D. F. (2005). Spirituality, self-representations, and attachment to parents: A longitudinal study of roman catholic college seminarians. *Counseling and Values*, 49(3), 226-238.
- Rosmarin, D. H., Pirutinsky, S., Appel, M., Kaplan, T., & Pelcovitz, D. (2018). Childhood sexual abuse, mental health, and religion across the Jewish community. *Child Abuse & Neglect*, 81, 21-28.
- Rowatt, W. C., & Kirkpatrick, L. A. (2002). Two dimensions of attachment to God and their relation to affect, religiosity, and personality constructs. *Journal for the Scientific Study of Religion*, 41(4), 637-651.
- Runyan, D. (2002). *Child Abuse and neglect by parents and other caregivers* (Sy 3; ss. 59-86). World Health Organization.
- Sandage, S. J., Jankowski, P., Crabtree, S. A., & Schweer, M. (2015). Attachment to God, adult attachment, and spiritual pathology: Mediator and moderator effects. *Mental Health, Religion & Culture*, 18(10), 795-808.
- Sarıcı, H., & Tagay, Ö. (2020). Üniversite öğrencilerinin bilişsel duygu düzenlemelerinde çocukluk örselenmeleri ve otomatik düşüncelerin yordayıcı rolü. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 49, 46-66.
- Scannapieco, M., & Connell-Carrick, K. (2005). *Understanding child maltreatment: An ecological and developmental perspective*. Oxford University Press.
- Sevinç, G., & Kiliç, T. Ş. (2018). Güvenli bağlanma düzeyi ve benlik kurguları ile üniversiteye yeni başlayan öğrencilerin uyumu arasındaki ilişki. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 14(3), 306-324.
- Shin, H. (Joseph). (2009). Asian-American college students' parental attachment and their relationship with God. *Christian Education Journal*, 6(2), 353-375.

- Slade, A., & Holmes, J. (2019). Attachment and psychotherapy. *Opinion in Psychology*, 25, 152-156.
- So-kum Tang, C. (1998). The rate of physical child abuse in Chinese families: A community survey in Hong Kong. *Child Abuse & Neglect*, 22(5), 381-391.
- Soyer, M. K., Şenol, A., & Tümerdem, B. Ç. (2021). Bir grup yetişkinde çocukluk dönemi örselenme yaşantılarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Humanistic Perspective*, 3(2), 324-343.
- Spinelli, M. (2017). The Attachment Theory Today: From the epigenetic effects of maternal behavior to psycho-neuro-endocrino-immunology. *Journal of Clinical Epigenetics*, 3(4), 1-3.
- Steele, H. (2020). Covid-19, Fear and the future: An attachment perspective. *Clin. Neuropsychiatry*, 2(17), 97-99.
- Stout-Miller, R., Miller, L. S., & Langenbrunner, M. R. (1998). Religiosity and child sexual abuse: A Risk factor assessment. *Journal of Child Sexual Abuse*, 6(4), 15-34.
- Straus, M. A., Hamby, S. L., Finkelhor, D., Moore, W., & Runyan, D. (1998). Identification of child maltreatment with the parent-child conflict tactics scales: Development and psychometric data for a national sample of American parents. 4, (22), 249-270.
- Subaşı, H. (2012a). *Üniversite öğrencilerinin tanrı ile ilişkilerinin bağlanma kuramı açısından değerlendirilmesi*. [Yüksek Lisans Tezi], Marmara Üniversitesi.
- Subaşı, H. (2012b). *Üniversite öğrencilerinin tanrı ile ilişkilerinin bağlanma kuramı açısından değerlendirilmesi*. *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 12(1), 175-198.
- Subaşı, N. G., & Kazan, H. (2020). Çocukluk dönemi bağlanma stillerinin yetişkin iletişimindeki etkisi. *Turkish Online Journal of Design Art and Communication*, 10(2), 147-162.
- Sümer, N. (2006). Yetişkin bağlanma ölçeklerinin kategoriler ve boyutlar düzeyinde karşılaştırılması. *Türk Psikolojisi Dergisi*, 21, 1-22.
- Sümer, N., & Güngör, D. (1999). Yetişkin bağlanma stilleri ölçeklerinin türk örnekleme üzerinde psikometrik değerlendirmesi ve kültürlerarası bir karşılaştırma. *Türk Psikoloji Dergisi*, 36.
- Szepsewicz, O., & Simpson, J. A. (2019). Attachment within life history theory: An evolutionary perspective on individual differences in attachment. *Current Opinion in Psychology*, 25, 65-70.
- Taylor, K., Piotrowski, C., Woodgate, R. L., & Letourneau, N. (2014). Child sexual abuse and adult religious life: Challenges of theory and method. *Journal of Child Sexual Abuse*, 23(8), 865-884.
- Tang, C. S.-K. (1998). the rate of physical child abuse in Chinese families: A community survey in Hong Kong. *Child Abuse & Neglect*, 22(5), 381-391.

- Tenelshof, J. K., & Furrow, J. L. (2000). The role of secure attachment in predicting spiritual maturity of students at a conservative seminary. *Journal of Psychology and Theology*, 28(2), 99-108.
- Toker, T., Tiryaki, A., Özçürümez, G., & İskender, B. (2011). Madde kullananlarda çocukluk örselenme yaşantılarının, madde kullanma eğilimi, benlik saygısı ve başa çıkma tutumları ile ilişkisi. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 22(1), 1-9.
- Topçu, S. (2009a). *Cinsel şiddet*. Phoenix.
- Topçu, S. (2009b). *Silinmeyen izler*. Phoenix.
- Trawick-Smith, J. (2013). *Early childhood development: A multicultural perspective*. Pearson.
- Türkkan, T., & Odacı, H. (2019). Lise öğrencilerinin çocukluk çağı örselenme yaşantıları ile bilişsel çarpıtma ve yalnızlık eğilimleri arasındaki ilişki. *Klinik Psikiyatri*, 22, 93-103.
- Türkkan, T., & Odacı, H. (2018). Liseli ergenlerde çocukluk çağı örselenme yaşantılarının cinsiyet, gelir düzeyi ve ebeveyn eğitim durumuna göre incelenmesi. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 29(1), 71-89.
- Ulusoy, Y. Ö., Akfırat, O. N., & Tura, G. (2018). Ebeveynlere bağlanma ile kişilik özellikleri arasındaki ilişki. *Resilience*, 2(1), 23-38.
- Ünal, G. (2005). Aile içi şiddet. *Aile ve Toplum*, 2(9), 1-7.
- Valentine, L., & Feinauer, L. L. (1993). Resilience factors associated with female survivors of childhood sexual abuse. *The American Journal of Family Therapy*, 21(3), 216-224.
- Webb, J., & Musello, C. (2020). *Çocuklukta ihmalin izi: Boşluk hissi* (G. Arıkan, Çev.). Sola Unitas Yayıncılık.
- Webb, M., & Whitmer, K. J. (2003). Parental religiosity, abuse history and maintenance of beliefs taught in the family. *Mental Health, Religion & Culture*, 6(3), 229-239.
- Wolfe, D. A. (1985). Child-abusive parents: An empirical review and analysis. *Psychological Bulletin*, 97(3), 462-482.
- Wolfe, D. A. (1999). *Child abuse: Implications for child development and psychopathology*. Sage Publications.
- Yenibaş, R., & Şirin, A. (2007). *Ailede çocuğun istismarı ve umutsuzluk*. Nobel Yayınevi.
- Yick, A. G. (2008). A metasynthesis of qualitative findings on the role of spirituality and religiosity among culturally diverse domestic violence survivors. *Qualitative Health Research*, 18(9), 1289-1306.
- Yıldırım, M. S. Ö., & Yaşa, C. (2019). Ebeveynleri boşanmış yetişkin bireylerin kişilerarası ilişkilerinde bağlanma modelleri ile ayrılma kaygısının ilişkisi. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(4), 267-278.

- Yücel, D. (2014). *Çocukluk çağı istismar yaşantılarının genç yetişkinlik dönemindeki bağlanma süreçleri, psikopatolojik semptomlar, ilişki yeterlilikleri ve aşk tutumları ile ilişkilerinin incelenmesi* [Doktora Tezi], İstanbul Üniversitesi.
- Yüksel, B. (2019). Tanrı'ya Bağlanma Biçimlerinin Mistik Tecrübe ile İlişkisi: İlahiyat Fakültesi Örneği. *Akademik Platform İslami Araştırmalar Dergisi*, 3(2), 232-244.
- Zeren, C., Yengil, E., Çelikel, A., Arik, A., & Arslan, M. (2012). Üniversite öğrencilerinde çocukluk çağı istismarı sıklığı. *Dicle Tıp Dergisi*, 39(4), 536-541.
- Zerenoglu, L. (2011). *Üniversite öğrencilerinin bağlanma stilleriyle çocuklukta ki örselenme yaşantıları arasındaki ilişkinin incelenmesi* [Yüksek Lisans Tezi], İzmir Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Zoroğlu, S., Tüzün, Ü., Şar, V., Öztürk, M., Kora, M., & Alyanak, B. (2001). Çocukluk dönemi istismar ve ihmalinin olası sonuçları. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 2(2), 69-78.

EKLER

EK A. Kişisel Bilgi Anketi

AÇIKLAMA

Değerli katılımcı;

Bu çalışmadaki amacımız, çocukluk döneminde tecrübe edilen bazı yaşantıların, yetişkinlik döneminde insanlar arası ilişkileri ve dini ilişkileri ne ölçüde etki ettiğini tespit etmektir. Bu doğrultuda siz değerli katılımcılarımızın görüşlerine ihtiyaç duymaktayız. Çalışmamızda bulunan soruları cevaplandırma sürecinde göstereceğiniz özen, araştırmamızın sağlıklı sonuçlar alması bakımından son derece önemlidir. Bu nedenle soruların tamamını dikkatle okuyarak size en yakın gelen cevabı işaretleyiniz. Anket sorularına vereceğiniz cevaplar sadece bilimsel çalışmamız adına kullanılacak olup hiçbir kişi veya kurum ile paylaşılmayacaktır. Çalışmamızın cevaplanma süresi yaklaşık olarak 10 dakika sürmektedir. Çalışmaya verdiğiniz destekten dolayı siz değerli katılımcılarımıza teşekkürü bir borç bilirim.

Arş. Gör. Furkan YILDIRIM

furkanyldrm5734@gmail.com

1. Yaşınız (lütfen yazınız):

2. Cinsiyetiniz nedir?

a) Kadın

b) Erkek

3. Eğitim durumunuz nedir?

a) Lise

b) Lisans

c)Yüksek Okul

4. Kendinizi ne kadar dindar hissediyorsunuz?

a) Hiç Dindar Değil

b) Biraz Dindar

c) Dindar

d) Çok Dindar

EK B. Çocukluk Dönemi Örselenme Yaşantıları Ölçeği

ÇOCUKLUK DÖNEMİ ÖRSELENME YAŞANTILARI ÖLÇEĞİ

YÖNERGE: Lütfen aşağıda ifade edilen yargı seçeneklerine katılım düzeylerinden sizin için <u>en uygun</u> olan seçeneği, işaretleyiniz.		1. Hiçbir Zaman	2. Nadiren	3. Bazen	4. Sıklıkla	5. Çok Sık
1	Ben çocukken ailemde birileri bana vurur ya da beni döverdi.					
2	Ben çocukken, hiç kimse benimle ilgilenmediği için, kendi bakımımı kendim daha iyi yaptığımı hissederdim.					
3	Ben çocukken, ailemdeki kişiler birbiriyle tartışır, kavga ederdi.					
4	Ben çocukken, ailemde benimle ilgilenen ve beni koruyan birinin olduğunu bilirdim.					
5	Ben çocukken, ailemde bana bağırıp çağıran biri vardı.					
6	Ben çocukken, annemi ya da kardeşlerimi dövülürken ya da onlara vurulurken gördüm.					
7	Ben çocukken gereksinim olan sevgi ve ilgiyi gördüm.					
8	Ben çocukken, ailemde kendimi önemli ya da özel hissetmemi sağlayan biri vardı.					
9	Ben çocukken, ailemde kendimi dövüşerek, ona vurarak, ya da ondan kaçarak korumak zorunda kaldığım biri vardı.					
10	Ben çocukken, ailemde, başarılı biri olmamı isteyen, bir kişinin varlığını hissederdim.					
11	Ben çocukken, değişik zamanlarda değişik kişilerin yanında yaşadım (değişik yakınlarımla ya da evlatlık verildiğim ailelerle).					
12	Ben çocukken, sevildiğimi hissederdim.					
13						

	Ben çocukken, annem ve babam, bana ve kardeşlerime eşit davranmaya çalışırlardı.					
14	Ben çocukken, ailemdeki kişilerden, bir doktora ya da hastaneye gitmek zorunda kalacak kadar denli dayak yediğim oldu.					
15	Ben çocukken, ailemde, beni başımın belaya girmesinden koruyan birileri vardı.					
16	Ben çocukken, ailemdekiler, beni bir yerlerim çürüyecek ya da iz kalacak denli döverdi.					
17	Ben çocukken, bir erişkinle ya da benden en az beş yaş büyük birisiyle cinsel ilişkim oldu.					
18	Ben çocukken, kemer, sopa, oklava, ya da benzeri sert cisimlerle dövülerek cezalandırıldım.					
19	Ben çocukken, ailemizin üyeleri birbirlerini korurlardı.					
20	Ben çocukken, annemle babam ayrı yaşardı ya da boşanmıştı.					
21	Ben çocukken, fiziksel olarak istismar edildiğime inanıyorum. (Fiziksel istismar: çocuğa tokat, yumruk, itip-kakma, tekme, sarsma ve çimdikleme şeklinde şiddet uygulanmasıdır.)					
22	Ben çocukken, ailemdeki kişiler beni kötü etkilerden korumaya çalıştılar.					
23	Ben çocukken, evde bana bakan ve benim sorumluluğumu üstlenen bir kişi vardı.					
24	Ben çocukken, öğretmen, komşu ya da doktor gibi kişilerin dikkatini çekecek denli kötü dayak yedim.					
25	Ben çocukken, ailemde denetimsiz davranışları olan kişiler vardı.					
26	Ben çocukken, ailemdeki kişiler beni okula devam etmem ve eğitimimi sürdürmem için yüreklendirdi.					
27	Ben çocukken bana verilen cezalar çok katıydı.					
28	Ben çocukken, ailemdeki kişiler birbirine yakındılar.					
29	Ben çocukken, birisi bana cinsel amaçla dokunmayı ya da kendisine dokundurtmayı denedi.					
30	Ben çocukken, ailemdeki kişiler beni itip kalktı.					
31	Ben çocukken birisi, kendisiyle cinsel ilişkim olmazsa beni incitmekle ve hakkımda yalanlar söylemekle tehdit etti.					
32	Ben çocukken, çocukluğum mükemmeldi.					
33	Ben çocukken, ailemde incitilmekle korkutuldum.					

34	Ben çocukken, birisi benimle cinsel içerikli davranışlara girmeyi ya da bana cinsellikle ilgili bir şeyler izletmeyi denedi.					
35	Ben çocukken, ailemde bana güvenen biri vardı.					
36	Ben çocukken, duygusal olarak istismar edildiğime inanıyorum. (Duygusal istismar: çocuğu olumsuz olarak etkileyecek davranışlarda bulunulması, çocuğa ihtiyacı olan sevgi ve ilginin verilmemesidir.)					
37	Ben çocukken, ailemdeki kişiler ne yaptığım ile ilgilenir gibi gözükmezler ya da ne yaptığımı bilmezlerdi.					
38	Ben çocukken, dünyadaki en iyi aileye sahiptim.					
39	Ben çocukken, cinsel olarak istismar edildiğime inanıyorum. (Cinsel istismar: Bir çocuğun bir yetişkin tarafından cinsel doyum için kullanılmasıdır).					
40	Ben çocukken, ailem güç ve destek kaynağımdı.					

EK C. Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri Ölçeği

ÜÇ BOYUTLU BAĞLANMA STİLLERİ ÖLÇEĞİ

<u>YÖNERGE:</u> Lütfen aşağıda ifade edilen yargı seçeneklerine katılım düzeylerinden sizin için <u>en uygun</u> olan seçeneği, işaretleyiniz.		1. Kesinlikle Katılmıyorum	2. Katılmıyorum	3. Kısmen Katılmıyorum	4. Katılıyorum	5. Kesinlikle Katılıyorum
1	Karşımdaki insanlar benim kadar değerli değiller.					
2	Birisiyle çok fazla samimi olduğumda sorun çıkabileceğinden kaygılanıyorum.					
3	Karar alırken kimseyi önemsemem.					
4	Sorunu olan birisini gördüğümde kendimi onun yerine koyabiliyorum.					
5	Başkalarının benim kadar değerli olduklarını düşünmüyorum.					
6	İnsanlardan ne kadar uzak durursam o kadar az üzülürüm.					
7	Ebeveynimle (anne, baba veya benim bakımımı üstlenen bir başkası) iyi anlaşıyorum.					
8	İnsanlardan uzak duruyorum çünkü bana acı çektirebilirler.					
9	Bir sorun varsa bunun kaynağı genelde karşımdakilerin sorunlu olmasıdır.					
10	Kendimi mutlu bir insan olarak tanımlıyorum.					
11	Duygusal ilişki yaşadığım kişinin beni gerçekten sevmediğini düşünerek kaygılanıyorum.					
12	Yalnızca kendime değer veririm.					

13	Başkalarının üzüntülerini anlayabiliyorum.					
14	Duygusal ilişkilerden uzak duruyorum çünkü terk edilmek istemiyorum.					
15	İnsanların görüşleri benim için önemsizdir.					
16	Ebeveynlerime (anne, baba veya benim bakımımı üstlenen bir başkası) genelde kırıcı sözler söylemem.					
17	İnsanlardan ne kadar uzak durursam o kadar mutlu olurum.					
18	Başkaları çok da umurumda değildir.					

EK D. Tanrı'ya Bağlanma Envanteri

TANRI'YA BAĞLANMA ENVANTERİ

<u>YÖNERGE:</u> Lütfen aşağıda ifade edilen yargı seçeneklerine katılım düzeylerinden sizin için <u>en uygun</u> olan seçeneği, işaretleyiniz.		1. Bana Hiç Uygun Değil	2. Bana Oldukça Uygun Değil	3. Bana Uygun Değil	4. Kararsızım	5. Bana Uygun	6. Bana Oldukça Uygun	7. Bana Tamamen Uygun
1	Tanrı'yla ilişkim konusunda çokça endişe duyarım.							
2	Tanrı'ya yakın olma duygusu çok ihtiyaç duyduğum bir şey değildir							
3	Eğer Tanrı'nın hayatıma müdahil olmadığını hissedersen çok sinirlenirim							
4	Hayatımdaki her konuda tamamen Tanrı'ya tabiyim							
5	Tanrı'nın başkalarını benden daha çok gözetmesini kıskanırım							
6	Tanrı'ya niyazda bulunurken pek göz yaşı dökmem.							
7	Bazen Tanrı'nın sevgili kulu olmadığımı düşünürüm.							
8	Tanrı'yla olan tecrübelerim çok içten ve heyecan vericiydi.							
9	Tanrı'ya yakın insanlara gıpta ederim							
10	Tanrı'ya gereğinden fazla bağlı olmamayı tercih ederim							
11	Tanrı'nın benden razı olup olmadığı konusunda çoğu zaman endişelenirim							
12	Tanrı'yla ilişkimde duygusallıktan rahatsız olurum.							
13	Hatalarım olsa da Tanrı'nın benden razı olup olmadığını sorgulamam.							
14	Tanrı'yla ilişkimde gel gitler yaşarım							
15	Yanlış yaptığım zamanlarda Tanrı'nın beni affetmeyeceğinden korkarım							

16	Tanrı'nın yardımı olmasaydı hiçbir şey yapamazdım							
17	İsteklerime cevap vermediğinde çoğu zaman Tanrı'ya kızarım							
18	İnsanlar kendileri için yapmaları gereken şeylerde Tanrı'ya tabi olmamalıdır.							
19	Tanrı'nın beni sevdiğinden emin olmayı çok isterim							
20	Tüm problem ve kaygılarımı Tanrı'yla her gün paylaşıyorum							
21	Ben hissedemezken başkalarının Tanrı'nın varlığını hissetmesine gıpta ederim							
22	Tanrı'nın hayatımdaki her şeyi kontrol etmesine müsaade etmekten rahatsız olurum							
23	Tanrı ile iyi olan ilişkilerime zarar vermekten endişe duyarım							
24	Tanrı'ya ettiğim dualar çok duygu yüklüdür							
25	Tanrı'nın başkalarına yardım edip de beni unuttuğunu hissettiğim zamanlarda çok üzülürüm							
26	Hayatımdaki çoğu kararı Tanrı'ya havale ederim							
27	Tanrı'ya yakın insanlara gıpta etmem							